Френсіс Годґсон Бернет

ТАЄМНИЙ САД

Переклад Н. Римської

Розділ 1

Сама в бунґалі

Коли Мері Ленокс приїхала до Мізелтвейту — маєтку свого дядька, де вона тепер мала жити, — то всім, хто її у той момент побачив, було зрозуміло: їй тут усе не подобається! І це була щира правда. Уявіть лишень худорляве насуплене дівча, хворобливе й неприступне на вигляд, з ріденьким русявим волоссячком та безживним восковим личком — оце і була Мері.

Перед тим як потрапити сюди, дівчинка жила в Індії — там вона народилася і виросла. Правда, з перших днів життя її переслідувала одна хвороба за другою — звідси цей нездоровий колір обличчя.

Батько Мері працював в англійському колоніяльному уряді. Чоловік сам частенько слабував, а поза тим завжди мав купу справ, тому донькою не займався. А ось мати малої була дуже жвава і вродлива жінка, та її цікавили лише вечірки, розваги і товариство галантних молодих чоловіків. Ця красуня зовсім не хотіла дитини, і коли народилася Мері, всю турботу про неї мати переклала на няню-індуску. Няні (яку в Індії називають Ая) дали зрозуміти: якщо вона хоче догодити мем Сагіб, тобто білій пані, то має тримати дитину якомога далі від її очей. Отож дитину відразу й забрали від матері. Зрештою, дівчинка росла, почала ходити, та нею і далі ніхто не цікавився. Дитина росла

слабосилою, бо часто хворіла. Насправді Мері і не знала нікого з рідних: від перших днів вона бачила перед собою лише смагляве обличчя Аї та інших слуг-індусів.

Оскільки слуги добре пам'ятали, що мем Сагіб дуже розсердив би дитячий плач чи крик, то завжди у всьому потурали малій господині: дитина робила все що хотіла. Отож коли дівчинка мала заледве шість років, то з неї вже стала така мала деспотка й егоїстка, що другої такої ще треба було пошукати. Молода гувернантка, яку запросили зі самої Англії, щоб навчила Мері читати і писати, просто не витримала з нею і за три місяці поїхала назад. Потім приїжджали й інші гувернантки, але вони тікали ще швидше, ніж перша. Якби ото Мері сама не захотіла навчитися читати, то так і лишилася б неписьменною, бо змусити її ніхто б не зміг.

Тоді, коли це сталося, Мері було вже дев'ять років. Зранку вона прокинулася у поганому настрої — цілу ніч стояла жахлива спека, — і побачила, що при ліжку на неї чекає не Ая, а якась інша служниця. Від цього дівчинка ще більше впала у гнів.

— Ти чого прийшла? — накинулася вона на жінку. — Я не хочу тебе. Піди і скажи, щоб прийшла моя Ая.

Жінка геть перелякалася і затинаючись вимовила, що Ая прийти не зможе. Тоді розлючена Мері зірвалася з ліжка і давай бити та штурхати служницю. Бідолашна не знала куди подітися і лише покірно повторювала, що Ая ніяк не могла прийти до міс Сагіб (білої панянки).

Той ранок видався геть незвичний. Все йшло не так, як треба. Зі слуг не було майже нікого, ну а ті, котрих Мері встигла побачити, прошмигували ніби покрадьки, а в очах у

них світився страх. Проте їй ніхто нічого не казав. Ая так і не з'явилася. Отож від самого ранку Мері залишилася геть сама. Врешті вона пішла у сад і стала там бавитися під деревом, що росло побіч веранди. Дівчинка нагорнула купку землі і прибрала її яскраво-червоними квітами гібіскуса, ніби це її клумба. Водночас її все більше розбирала злість, тому Мері увесь час бурмотіла собі під ніс те, що скаже Саїді, хай тільки та натрапить їй на очі:

— Свиня! Свиня! Свинюка! — повторювала вона, бо добре знала, що для індуса це найбільша на світі образа, коли його називають свинею.

Тут Мері почула, що на веранду вийшла її мати. Разом з нею був вродливий молодий офіцер. Вони стояли на веранді і розмовляли стишеним тоном. Мері колись уже чула, що той молодик нещодавно приїхав сюди з Англії. Дівчинка ковзнула по ньому поглядом, а далі взялася розглядати свою маму. Мері-бо так рідко її бачила, що, як і слуги, про себе називала її не інакше як мем Сагіб. Дівчинці дуже подобалося, як мама вдягалася. У неї завжди були такі чудові плаття з найлегших тканин, а на них повно мережив. Хвилі шовковистого волосся спадали жінці на плечі, на миловидному обличчі виділялися великі жваві очі і маленький кирпатий носик.

Цього разу мама також була вбрана дуже вишукано, проте вигляд її свідчив, що жінка страшенно налякана. Вона з тривогою дивилася на молодика.

— Невже все так погано? Невже нічого не можна зробити? — почула Мері її питання.

— Це жахливо, — схвильовано відповів молодик, — жахливо, місіс Ленокс. Ви ще два тижні тому мали виїхати в гори.

Мем Сагіб заламала руки.

— Ох, знаю! — вигукнула вона. — От, отримала запрошення на ту вечерю, тому й залишилася. Яка ж я була дурна!

У цю мить з хатинки, де жили слуги, долинув страшний стогін. Жінка схопила офіцера за руку. У Мері мурашки поповзли по спині. А стогони не вгавали.

— Що це? Що це? — налякано вимовила місіс Ленокс.

— Хтось помер, — відповів молодий офіцер і похитав головою. — Місіс Ленокс, ви не казали, що епідемія вже добралася до ваших слуг.

— Я сама не знала! — скрикнула у відчаї мем Сагіб. — Ходім! Ходім! — і жінка потягла офіцера в дім.

Після того, що вона почула, до Мері дійшло, що діялося довкола. В околиці поширилася страшна епідемія холери і люди гинули як мухи. Тієї ночі захворіла також її Ая — і за кілька годин померла. Саме тому слуги у хатинці залементували від страху. До кінця дня померло ще троє індусів, решта впали в паніку. А холера тим часом косила людей по всіх бунґалах.

У тому безладі і хаосі Мері просто забилася у свою кімнату. Всі про неї забули. Ніхто не заходив до неї, ніхто не кликав. Дівчинка не бачила, що діється довкола. Мері спершу плакала, потім засинала і спала. Все, що їй було відомо — що люди

хворіють і вмирають. Про це свідчили страшні крики, що раз-у-раз долинали до неї.

Врешті дівчинка таки наважилася і вибралася з кімнати. Вона пішла у їдальню, бо хотіла їсти. Там все було розкидано, ніби люди ото у поспіху розбіглися, навіть не скінчивши обідати. Дівчинка з'їла трохи фруктів і печива, тоді захотіла пити і підсунула до себе найближчу наповнену склянку. Там було вино, але Мері цього не знала, бо смакувало воно як солодкий виноградний сік. Вона випила все, а тоді їй дуже захотілося спати. Дівчинка ледве добралася до своєї кімнати, зачинила за собою двері, лягла в ліжко і міцно заснула.

Прокинулася вже зранку. У бунґалі панувала тиша. Не чутно було ані звуку. Мері такого не пам'ятала: у них-бо завжди було повно людей. Дівчинка подумала, що слуги ще сплять. Мері лежала в ліжку і дивилася на стелю. Цікаво, хто тепер буде її новою нянею, коли Саїда померла? Може, нова няня знатиме якісь нові казки, бо ті, які їй розповідала няня Саїда, Мері вже давно набридли.

Річ у тім, що міс Ленокс не надто переймалася смертю своєї доглядальниці: дівчинка ні до кого не виявляла співчуття. Турботи і страждання інших людей анітрішки її не зворушували. Стогони і крики її лише налякали, а ще Мері була розгнівана, бо зранку до неї знову ніхто не прийшов. Здавалося, всім було байдуже, що вона ото сама тут чекає. Справді: у паніці ніхто не згадав, що у будинку ще є маленька дівчинка. Коли на людей падає така страшна пошесть, то за страхом вони не тямлять нікого і нічого: єдина думка — як урятуватися самим. Та гаразд, якщо уже не чути жодних криків, значить, холера відступила, більше ніхто не хворіє — врешті хтось напевно про неї згадає і прийде сюди.

Та час минав, а ніхто так і не з'являвся. Раптом Мері почула якийсь шурхіт на циновці. Вона глянула вниз і побачила маленьку змійку з блискучими мов намистинки очима. Мері не злякалася, бо знала, що ця змійка неотруйна і не вжалить її. Зрештою, виглядало, що та заблукала і намагається знайти звідси вихід. Наступної миті змійка справді напіткала щілинку при дверях і вислизнула з кімнати.

— Як тут дивно, і зовсім тихо, — сказала собі дівчинка. — Здається, ніби у бунґалі нікого не залишилося, тільки я та змійка.

І тут вона почула кроки — спершу на подвір'ї, а далі на веранді. Далі долинули низькі чоловічі голоси. Чоловіки увійшли в бунґало, однак ніхто не вийшов їм назустріч, ніхто не привітався. Було чутно, як вони обходили всі кімнати, але нікого не знайшли.

— Напевно, ніхто не вижив, — сумно вимовив один із них. — Який жах! Така була гарна жінка! Думаю, дитина також померла. Я чув, що у них була дитина. Правда, ніхто її не бачив.

Мері зістрибнула з ліжка і стала посеред кімнати, бо вже зголодніла і була роздратована, що до неї ніхто не прийшов. Тут двері відчинилися і на порозі з'явилося двоє офіцерів. Одного з них — отого високого і кремезного полковника — дівчинка знала: він колись приходив до її батька. Полковник був стомлений і стурбований, проте як тільки її уздрів, то від несподіванки аж відсахнувся.

— Барні! — скрикнув він. — Та тут дитина! Дитина, сама! У такому страшному місці! Слава Богу, вона жива! Ти хто?

— Я — Мері Ленокс, — сердито відтяла дівчинка. Її дуже вразило, що полковник назвав бунґало її батьків "страшним місцем". — Всі захворіли на холеру, а я хотіла спати і заснула. Тільки тепер прокинулася. Чому ніхто не прийшов до мене?

— Це та дівчинка! — вигукнув полковник, звертаючись до супутника. — Про неї просто забули!

— Чому це про мене забули? — спитала Мері, тупнувши ногою від образи. — Чому?

Молодий офіцер, що мав на ім'я Барні, сумно подивився на неї і часто закліпав очима. Мері здалося, що він хотів так приховати сльози.

— Бідолашна! — вимовив він. — Тут нема ні одної живої душі — хто ж міг прийти до тебе?

Ось так Мері довідалася, що у неї більше немає ні батька, ні матері: вони захворіли на холеру і померли цієї ночі, коли вона міцно спала. Зранку їх уже встигли поховати. Слуги-індуси, — тих кілька, що залишилися живими, — в паніці розбіглися, залишивши дім напризволяще. Ніхто з них навіть не згадав про маленьку міс Сагіб. Ось чому тут було так тихо: окрім неї та тієї маленької змійки, у цілому бунґалі не залишилося ні душі.

Розділ 2

А-міс-Мері-вічно-проти

Це правда, що Мері вважала свою матір дуже гарною і любила підглядати за нею, як ото тоді на веранді. Та насправді вона дуже мало її знала, тому не дивно, що дівчинка ані не відчувала до неї любови, ані не сумувала, коли та померла. А

взагалі Мері звикла думати передовсім про себе. Якби вона була трохи старша, то те, що залишилася сиротою, мало би неабияк її стурбувати. Але, по-перше, Мері була ще маленька, по-друге — хоча про неї не піклувалися батьки, то довкола завжди були слуги, які виконували все, що вона хотіла, тож дівчинка собі гадала, що так буде завжди. Єдине, що її зараз цікавило, то це куди вона потрапить і чи зможе далі робити усе, що їй заманеться, як це було з Аєю та іншими слугами у їхньому домі.

Спершу дівчинку перевезли у дім місцевого англійського священика. Але їй тут усе не подобалося. Пастор був бідний і мав п'ятеро галасливих дітей, які постійно гасали по цілому бунґалі і видирали одне в одного з рук забавки. Мері зневажала їхнє стареньке вбрання, їхнє скромне бунґало і з усіма трималася настільки зверхньо, що вже на другий день ніхто не хотів з нею бавитися. Крім того, діти вигадали для неї прізвисько. Це дуже розлютило Мері.

Прізвисько придумав Безил — так звали синьоокого хлопчика з кирпатим носиком. Мері його просто зненавиділа. Вона саме бавилася під деревом, як у той день, коли довідалася про холеру: насипала купками землю і робила поміж ними стежки, як у квітниках. Безил підійшов і став над нею, а тоді заговорив:

— Ліпше насип каміння — будуть такі собі гірки, — сказав хлопець. — Ось тут, посередині, — і він нахилився, щоб показати.

— Ану забирайся звідси! — скрикнула Мері. — Я не хочу бавитися з хлопцями. Забирайся!

На якусь мить Безил розсердився, а тоді взявся її дражнити — так, як вмів це робити зі своїми сестрами. Він пустився в танок, корчив міни, виспівував і реготав:

А міс Мері вічно проти!

І що росте в саду її?

Будяк лиш, кукіль та осоти,

І повно скрізь тут кропиви.

Це почули інші діти і радо підхопили. Що більше дратувалася Мері, то завзятіше вони виспівували оту дражнилку. Після цього її називали не інакше як "А-міс-Мері-вічно-проти" — і в очі, і поза очі.

— Скоро ти поїдеш від нас, — врешті сказав їй Безил, — то буде в кінці тижня. Ми всі дуже тішимося.

— Я також, — відрізала Мері. — Де я буду жити?

— Вона навіть не знає де! — презирливо кинув Безил. — В Англії, де ж іще. Там живе наша бабуся. Моя сестра Мейбл їздила до неї минулого року. Але ти поїдеш не до бабусі. У тебе бабусі нема. Ти поїдеш до свого дядька. Він називається містер Арчибалд Крейвен.

— Я нічого про нього не знаю, — відказала Мері.

— Певно, що не знаєш, — не вгавав Безил. — Ти взагалі нічого не знаєш. Всі дівчата такі. А я ось чув: тато з мамою говорили про твого дядька. Він живе у великому старезному

будинку на селі. Туди ніхто навіть близько не підходить. Твій дядько такий злий, що нікого не підпускає до свого маєтку, але хто би до нього йшов? У нього горб, він страшний!

— Я тобі не вірю! — вигукнула Мері й обернулася до нього спиною, а тоді затулила пальцями вуха, не бажаючи більше нічого чути.

Але потім вона ще довго обдумувала те, що сказав Безил. А ввечері місіс Кровфорд, дружина пастора, повідомила, що через кілька днів Мері попливе до Англії до свого дядька, містера Арчибалда Крейвена, який живе у Мізелтвейтському маєтку. Дівчинка сприйняла звістку із позірною байдужістю, намагаючись не видати своїх почуттів. Місіс Кровфорд спробувала було її поцілувати, та дівчинка відвернулася. Містер Кровфорд лише легенько поплескав її по плечі, але й це не змінило виразу обличчя Мері.

— Вона така негарна, — із жалем вимовила місіс Кровфорд, коли Мері пішла. — Її мати була напрочуд вродлива жінка і мала чудові манери, а ось Мері все робить навпаки. Діти навіть прозивають її "А-міс-Мері-вічно-проти". Звісно, це не дуже гарно з їхнього боку, але вона так зверхньо поводиться… Не можу цього зрозуміти.

— Напевно, якби її світська мама-красуня бодай трохи займалася Мері, а не тільки своїми вечірками, то дівчинка могла б чогось навчитися. Подумати тільки, ніхто взагалі не знав, що у неї є дитина, — завважив містер Кровфорд.

— Так, вона геть занедбала доньку, — скрушно зітхнула місіс Кровфорд. — Коли не стало няні-індуски, то про малу просто забули. Слуги повтікали, а її покинули напризволяще саму-самісіньку у тому страшному бунґалі. Полковник Мак-Ґру

казав, що йому мало серце не вискочило з грудей, коли ото побачив дитину саму в кімнаті.

Через кілька днів Мері рушила у тривалу подорож до самої Англії разом з дружиною одного англійського офіцера, котра везла свою доньку і сина у пансіон. Жінка мала досить клопоту зі своїми дітьми, тому з полегшенням зітхнула, коли вони врешті добралися до Лондона. Там вона передала Мері економці містера Крейвена, яка зустріла їх, щойно корабель пришвартувався до пристані. Економку звали місіс Медлок. Вона віддавна працювала у Мізелтвейтському маєтку. Це була опасиста червонощока жінка зі жвавими карими очима, вбрана у яскраво-червоне плаття, чорну шовкову накидку з торочками і чорний ка́пор (головний убір, що зав'язується під бородою) з оксамитовими квітами, також червоними, які ворушилися, коли вона робила найменший рух. Мері все у ній не подобалося. Зрештою, місіс Медлок не надто переймалася її думкою.

— Чесне слово, нема на що подивитися! — сказала місіс Медлок. — Кажуть, її мати була красуня. А мала зовсім в неї не вдалася, правда, мем?

— Може, вона стане гарніша, коли виросте, — добродушно відказала офіцерська дружина. — Діти дуже змінюються. Просто зараз в неї таке жовте личко і насуплений вигляд.

— Ну, тоді їй треба дуже сильно змінитися, — відповіла місіс Медлок. — А в Мізелтвейті не знаю чи то вдасться — я вам кажу!

Жінки саме стояли у коридорі приватного готелику, де зупинилися на ніч, і розмовляли, бо були певні, що дівчинка їх не почує. Мері стояла трохи віддалік біля вікна і дивилася, як проїжджали автобуси, кеби, як проходили люди, однак вона

все дуже добре чула. Тепер дівчинка і сама не знала, що її чекає. Куди вона їде? Що це за місце? Що за людина її дядько? Невже у нього справді на спині горб? Досі вона ніколи не бачила горбунів. Мабуть, в Індії їх просто не було.

Раптом Мері чи не вперше в житті замислилася над тим, що вона завжди була нічия, навіть коли батько з матір'ю ще жили. Інші діти, наприклад, діти того священика, де їй довелося провести кілька днів, мали батьків, і батьки були разом з ними. Відколи не стало її няні — єдиної людини, яка проводила з нею час, дівчинка не раз відчувала самотність. Вдома у неї були слуги, вона мала їжу й одяг, проте ніхто її не любив. На жаль, поруч не виявилося нікого, хто міг би пояснити їй одну просту річ: не люблять її найбільше через те, що вона сама до всіх ставиться вороже, всім суперечить і всіх зневажає. Так-так, Мері могла висміяти і принизити кого завгодно, але зовсім не вміла цього за собою визнавати.

Ось і зараз Мері в думках перебирала все, що їй не подобалося у місіс Медлок: простацьке червоне обличчя, жахливий капор та інше. На другий день вони покинули готель і вирушили до Йоркширу. Дівчинка ішла до вагону, намагаючися триматися якомога далі від місіс Медлок: вона, бачте, не хотіла, аби хтось подумав, ніби ця опецькувата некрасива жінка — її мати.

Але місіс Медлок не надто цим переймалася. Її нелегко було збити з пантелику, отож звертати уваги на такі речі вона не збиралася. Місіс Медлок і так не дуже хотіла їхати зараз до Лондона, бо у ці дні виходила заміж донька її рідної сестри, Марії. Та у неї була спокійна робота з доброю оплатою у Мізелтвейтському маєтку, а єдиний спосіб її втримати — виконувати те, що каже містер Арчибалд Крейвен. Вона ніколи не важилась ставити йому якісь питання, не те що перечити.

Перед виїздом до Лондона містер Крейвен закликав її до себе і коротко повідомив:

— Капітан Ленокс і його дружина померли від холери в Індії, — сказав він своїм звичним сухим тоном. — Капітан був рідним братом моєї дружини і тепер я опікуватимусь їхньою донькою.

Отож місіс Медлок спакувала свою валізку і рушила в дорогу.

У вагоні набурмосена Мері забилася в кутик. Читати вона не мала що, дивитися у вікно було нецікаво, отож дівчинка склала на колінах тоненькі рученята у чорних рукавичках і так застигла, втупившись поглядом в одну точку. Чорне платтячко і чорний капелюшок з крепом ще більше підкреслювали її безживне воскове личко.

Місіс Медлок якийсь час позирала у її бік, але Мері не міняла пози. Як статуя!

"Такої дивної дитини я ще не бачила", — подумала місіс Медлок.

Врешті жінка не витримала і суворо заговорила до неї:

— Думаю, маю тобі дещо розповісти, куди ми їдемо, — сказала вона. — Ти щось чула про свого дядька?

— Ні, — байдуже відповіла Мері.

— Батько чи мати нічого про нього не говорили?

— Ні, — невдоволено відрізала Мері. Вона знову згадала, що батько з матір'ю ніколи з нею не розмовляли, нічого не розповідали.

— Гм, — пробурмотіла місіс Медлок, роздивляючись її нахмурене личко. Дівчинка мовчала, тож економці нічого не залишалося як розповідати далі:

— Певно, мушу тебе попередити: місце, де ти будеш тепер жити, трохи дивне. Кажу, аби ти була готова.

Мері не обізвалася. Її байдужість таки здивувала місіс Медлок, але жінка набрала у груди повітря і видала чергову порцію інформації:

— Знаєш, сам маєток досить великий. Господар, містер Крейвен, ним пишається, але будинок досить старий і похмурий. Йому вже шість століть чи й більше, а стоїть він на краю пустища, от. Будинок величезний: там десь сто різних кімнат, але майже всі зачинені. Ще там багато картин, старовинні меблі. А довкола великий парк, клумби, сади. Дерева також такі старі, що гілки стеляться до землі. — Жінка зробила павзу, ніби зважуючи, що ще має додати. — Але це все, більше нічого цікавого там нема, — врешті завершила вона.

Усе це настільки не було схоже на Індію, що Мері мимовільно стала прислухатися. Але дівчинка ніяк не виявляла, що розповідь її цікавить: навпаки, що більше нового чула від місіс Медлок, то старанніше вдавала, ніби їй усе байдуже. Оця впертість і була найприкрішою рисою юної міс Мері.

Та місіс Медлок не відступала.

— Добре, — вимовила вона, — а що ти про це думаєш?

— Нічого, — відказала Мері. — А що я повинна думати?

Місіс Медлок не витримала і засміялася.

— Ох, — вимовила вона, — ти геть як стара. Невже тебе нічого не обходить?

— А яка різниця, обходить мене чи ні? — байдуже відповіла Мері.

— Може, і твоя правда, — погодилася місіс Медлок. — Не знаю, справді, чого тебе забирають до Мізелтвейту. Певно, то найлегший спосіб десь тебе прилаштувати. Твій дядько… він сам не буде опікуватися тобою, це точно. Він ніким не опікується.

Тут жінка зупинилася, немовби щось вчасно згадала.

— Взагалі він горбатий, — сказала вона далі, — тому в нього все як не в людей. Навіть за молодих літ твій дядько був досить відлюдькуватий, і всі його маєтки його не тішили, аж доки раптом не одружився.

Коли Мері це почула, то мимоволі прикипіла очима до економки. Те, що горбані можуть одружуватися, їй і на гадку не спадало, тому дівчинка вже не могла вдавати зі себе байдужу. Місіс Медлок помітила, що їй врешті вдалося викликати бодай якесь зацікавлення у цієї дивної малої, а оскільки жінка вона була балакуча, то повела далі. Ну бо що іще залишалося робити у вагоні, коли попереду довга дорога?

— Вона була така вродлива, така мила, а він ладен був іти за нею на край світу, зірку з неба дістав би. Ніхто й не сподівався, що вона піде за нього, але вона пішла. Люди казали, що вийшла за нього через гроші. Але то неправда, неправда, — ствердила категорично. — І коли вона померла…

Мері мимовільно здригнулася.

— Ох, померла?! — вирвалося у дівчинки. Вона саме згадала, що колись читала одну французьку казку. У ній розповідалося про бідного горбаня і красуню-принцесу. І Мері раптом стало шкода містера Арчибалда Крейвена.

— Так, померла, — похитала головою місіс Медлок. — І твій дядько зробився ще дивніший, ніж був до того. Його ніщо не цікавило. Нікого не хотів бачити. Тепер більшість часу він їздить по світах, а коли повертається до Мізелтвейту, то закривається у західному крилі і нікого до себе не пускає, тільки Пітчера. Пітчер — то старий слуга, він служив містеру Арчибалду, коли той був дитиною, тому добре вивчив його характер.

Все як у сумній казці, подумала Мері. Старезний будинок на краю вересового пустища (хоча що воно означає, це пустище?), у якому сто зачинених кімнат. І горбатий чоловік, її дядько, який ховається від людей! Невже таке може бути насправді? Якби жила та красуня, його дружина, то все було б інакше. Напевно, вона б нагадувала її маму, носила б легкі мереживні плаття, ходила б на всякі забави і вечірки — і цілий будинок веселився б разом з нею. Але тепер… Дівчинка закопилила губу, роздумуючи про те, що чекає її у тому невідомому маєтку — і тут за вікном пустився дощ. Краплі сплескували і стікали сірими патьоками по запилюженій шибі. Це дуже відповідало пригніченому настрою Мері.

— І не дуже розраховуй, що відразу його побачиш, свого дядька. Думаю, навряд чи він зараз у маєтку, — додала місіс Медлок, ніби того було мало. — Ще одне: ніхто тебе там розважати не буде. Сама собі придумуй забави і бався, сама думай про себе. А в будинку не можна вештатися де хочеш. Тобі відразу покажуть, куди можна заходити, а куди тобі зась. Зате можеш бавитися надворі, у садах — там їх досить. А взагалі маєш пам'ятати: треба слухати, що кажуть, і не пхати скрізь свого носа. Містер Крейвен цього не дозволить. Такі там порядки, от.

— Ніби там є за чим шукати. Дуже мені треба, — пробуркотіла вперта Мері.

І так само як ото було відчула жаль до містера Арчибалда, так само зараз її співчуття в одну мить вивітрилося і вона подумала: певно, доволі неприємний чоловік, той її дядько. Гаразд, так йому і треба!

Дівчинка відвернулася до вікна і втупила погляд у сірі дощові патьоки, що спливали по шибі. Здавалося, цей дощ падатиме вічно. Врешті надворі геть стемніло і Мері поволі заснула.

Розділ 3

Через пустище

Мері спала доволі довго. Прокинулася, коли потяг саме зупинився на якійсь станції. Місіс Медлок встигла купити цілий кошик харчів: печене курча, холодну телятину, хліб з маслом і гарячий чай. Дощ за вікном лив як із відра, по станції ходили люди у мокрих лискучих дощовиках. Провідник вагону засвітив лампу. Місіс Медлок збадьорилась і взялася до курчати і

телятини. Мері також пообідала. У місіс Медлок був чудовий апетит: більшість запасів із кошика знищила вона сама. Тоді обоє напилися чаю. Далі економку схилило на сон, а Мері лише сиділа й дивилася, як її великий капор сповзає на бік. Врешті дівчинка також заснула у своєму куточку, заколисана хлюпанням дощу.

Зі сну її вирвало якесь торсання. Надворі було зовсім темно. Потяг стояв на якійсь станції, а місіс Медлок нахилилася над нею і намагалася розбудити:

— Гей, досить спати! — говорила вона. — Вставай. Ми вже у Твейті, а до маєтку ще довга дорога.

Мері підвелася і з напіврозплющеними очима попрямувала до виходу, поки місіс Медлок збирала свої пакунки. Дівчинці навіть на думку не спало допомогти: в Індії всі речі носили слуги, тому їй це видавалося звичайною річчю.

Станція була доволі маленька. Окрім них, тут ніхто більше не висідав. Щойно вони опинилися на пероні, до них підійшов начальник станції і заговорив з місіс Медлок. Уже згодом Мері з'ясувала, що так звучить йоркширська говірка.

— Виджу, ви вже ся вернули, — добродушно сказав начальник, — і привезли зі собов оту панянку.

— Ая', ото вона, — відповіла місіс Медлок, кивнувши через плече у бік дівчинки. Економка також перейшла на йоркширську вимову. — А як ся має ваша жінка?

— Та добре, дякую. Кеб чекає надворі.

Запряжений екіпаж стояв на дорозі перед маленькою платформою. Мері він сподобався. Привітний кучер допоміг їй залізти всередину. На його довгому дощовику поблискували краплі дощу, наче намистинки.

Кучер зачинив дверцята, зайняв своє місце — і вони рушили. Дівчинка зручно вмостилася на подушці в кутку, проте спати більше не збиралася. Вона сиділа і дивилася у вікно, бо їй хотілося запам'ятати дорогу до того дивного місця, про яке розповідала місіс Медлок. Мері не боялася: вона просто передчувала, що у тому будинку із сотнею зачинених кімнат — будинку, який стоїть на краю пустища, — може трапитися що завгодно.

— Що таке пустище? — несподівано спитала вона місіс Медлок.

— Дивися у вікно — і за яких десять хвилин зобачиш, — відповіла жінка. — Аби добратися до маєтку, нам тре' зо п'ять миль їхати через Мізельське пустище. Правда, багато вже не зобачиш, бо темно.

Мері більше не розпитувала і прикипіла до шибки. Станція залишилася позаду. Тепер вони в'їхали у якесь село. При тьмяному світлі ліхтарів, почеплених на передку екіпажа, дівчинка мигцем побачила побілені хатинки й освітлені вікна пабу. Потому вони проминули церкву, будинок вікарія і маленьку крамницю, де на вітрині були виставлені іграшки, солодощі та інші дрібнички. Далі екіпаж виїхав на широкий шлях: там будинків уже не було, а лише кущі і дерева обабіч. Вони вже їхали доволі довго — принаймні, так видавалося дівчинці.

Врешті коні сповільнили ходу, немовби піднімалися вгору. За вікном суцільна темрява, лише ліхтарі розсіювали нерівне жовте світло по обидва боки дороги. Тут уже не було ані розлогих кущів, ані дерев. Мері подалася вперед і притислася носом до шибки — і в цю мить кеб добряче струсонуло.

— О, ми вже на пустищі, це точно, — крекнула місіс Медлок.

Мері напружено вдивлялася у битий шлях, що звивався серед маленьких кущиків і якихось низькорослих рослин. Здійнявся вітер, він завивав щораз гучніше.

— Це… це часом не море? — спитала Мері, дивлячись на економку.

— Ні, не море, — відповіла місіс Медлок. — Ні не поле, ні не гори. Це дике пустирище, на якому не росте нічого, крім вересу, дроку та рокитнику, а з тварин тут живуть хіба дикі поні і вівці.

— Мені здавалося, ніби це вода шумить, — сказала Мері. — Такий звук, як на морі.

— Ні, то вітер гуляє в заростях, — відказала місіс Медлок. — Як на мене, це дика і похмура місцина. Хоча є й такі, котрим подобається… особливо коли зацвітає верес.

Дощ нарешті перестав. Зате безнастанно завивав вітер. Вони їхали і їхали крізь нескінченну темряву, і Мері здавалося, що цій дорозі не буде кінця-краю. Дорога то піднімалася, то опускалася. Кілька разів кеб долав мости, під якими клекотіли потоки води. Дівчинка думала, що оте пустище — неначе

велетенський чорний океан, від якого вони намагаються втекти по вузенькій береговій смужці.

— Мені це не подобається, — мовила вона сама до себе, — зовсім не подобається, — і ще міцніше стиснула свої тоненькі губи, стараючись не піддатися страхові.

Тут коні знову потягнули вгору і дівчинка завважила поблиск світла попереду. Місіс Медлок також виглянула у вікно і полегшено зітхнула:

— Ох, нарешті! — вигукнула вона. — Це хатинка сторожа. Ще трошки — і будемо пити чай. Після такої дороги…

І справді, коли кеб проминув ворота, їм залишалося іще проїхати зо дві милі поміж високих дерев, які ніби виросли обабіч. Від цього здавалося, немовби кеб рухається по довгому темному тунелі. Та ось тунель скінчився і кеб зупинився перед довгим присадкуватим будинком. Спершу Мері подумала, що там скрізь темно, проте коли вийшла з кебу, то побачила тьмяне світло в одному вікні на другому поверсі.

Старовинні двері, що вели у будинок, справляли неабияке враження. Вони були зроблені з грубих дубових дощок, з'єднаних масивними залізними планками і збитих великими цвяхами. Двері відчинилися — і дівчинка опинилася у величезній тьмяній залі. На стінах висіли старовинні портрети, скрізь стояли фігури у бойових обладунках, але Мері зовсім не хотілося їх розглядати: вона відчула себе дуже маленькою і геть загубленою посеред цієї темної зали.

Біля слуги, який відчинив перед ними двері, стояв літній худорлявий чоловік, дуже акуратно вдягнений.

— Ви маєте завести її до кімнати, — глухо промовив він, звертаючись до економки. — Він не хоче її зараз бачити, бо збирається до Лондона. Поїде завтра зранку.

— Добре, містере Пітчере, — відповіла місіс Медлок. — Кажіть, що від мене треба, я все зроблю.

— Місіс Медлок, від вас треба, аби ви пильнували за порядком, щоб господаря ніхто і нічим не турбував, — наказав містер Пітчер.

Економка кивнула головою на знак згоди. І тоді Мері Ленокс повели широкими сходами спершу вгору, потім униз, потім довгим коридором і тоді знову кілька сходинок догори, тоді через ще один коридор, і ще один… Нарешті місіс Медлок відчинила якісь двері — і дівчинка опинилася у кімнаті. Тут горів камін, а на столі вже чекала вечеря.

— Ну, тепер ти на місці! — нецеремонно заявила місіс Медлок. — Будеш жити у цій кімнаті, і сусідня — також твоя. І щоб ніде більше не вешталася, пам'ятай собі!

Ось у такий спосіб міс Мері опинилася у Мізелтвейтському маєтку.

Ще ніколи в житті дівчинка не була настільки "проти".

Розділ 4

Марта

Зранку Мері розбудили якісь звуки. Це молода служниця намагалася запалити камін. Вона стояла навколішки на килимку і лопаткою вигрібала вугіль. Мері лежала і якусь мить

спостерігала за нею, а тоді обвела поглядом кімнату. Тут було доволі незвично, але якось похмуро. На стінах висіли гобелени із зображенням сцен полювання. Поміж дерев ходили чоловіки і жінки у дивних мисливських строях, а звіддалік виднілися башти замку. Це були мисливці з кіньми і собаками. Мері так довго їх розглядала, що їй здалося, ніби вона також потрапила до них у ліс. Тоді перевела погляд на вікно. Там дівчинка бачила лише нудні горбисті терени, на яких не росло жодного дерева, лише низенькі кущики з поруділим листям. Коли дув вітер, вони гойдалися, немов хвилі на морі.

— Що це? — спитала вона, показуючи у вікно.

Молоденька служниця, яку звали Марта, саме звелася з килимка. Вона глянула у вікно і кивнула:

— Отам?

— Ага.

— То пустище, — відповіла по-йоркширськи з добродушною посмішкою. — Тобі подобає'ся?

— Ні, — відказала Мері. — Зовсім.

— Ти просто не звикла, — мовила Марта, знову опускаючись на килимок. — Думаєш, що воно таке дике, необжите. Але потім тобі ся сподобає, зобачиш.

— А тобі воно подобається? — поцікавилася Мері.

— Ая', мені дуже подобає'ся, — відповіла Марта, енергійно ґлянцуючи камінну решітку. — Люблю то наше пустирище. Хоч великих дерев ту' не знайдеш, але трава росте, і розмаїті кущі.

А навесні, коли зацвітають дрок, рокитник і верес, ту' стає дуже мило. Все пахне медом, а небо таке синє. Бджоли літають, і співають жайворонки. Ох, та я ніколи звідси не поїду, кажу тобі.

Мері здивовано слухала, що говорила Марта. Її манери... Слуги, до яких вона звикла в Індії, ані близько не посміли б говорити з нею як з рівнею. Індуси завжди були догідливі, послужливі, покірно складали руки перед собою і кланялися, а господарів поштиво називали "милостивими заступниками". В Індії слугам просто віддавалося накази — їх ніколи ні про що не просили. Говорити слугам "будь ласка" і "дякую" — про це не було й мови. Мало того, якщо няня чимось бува їй не догодила, то Мері могла дати доброго ляпаса цій старшій жінці. І тут Мері подумала, що з Мартою вона навряд чи наважилася б так вчинити: щось їй підказувало, що ця добродушна балакуча дівчинка нізащо не дозволила б так зі собою поводитися.

— Ти якась дивна як на служницю, — зверхньо кинула Мері зі свого ліжка.

Марта сіла навпочіпки зі щіткою в руці і засміялася. Тон Мері зовсім не вплинув на її настрій.

— Знаю-знаю, — сказала вона. — Якби ту' в Мізелтвейті було все як в людей, то мене би сюди і не взяли. Хіба на кухню мити начиння. Я проста дівчина і говорю по-йоркширському, а не по-панськи. Але ту' все інакше. Будинок великий, але господар живе сам-один, і то рідко коли вдома — все кудись їздить. Йому досить містера Пітчера і місіс Медлок. А місіс Медлок зглянулася і взяла мене на роботу. Вона сказала, що якби Мізетвейт був як всі нормальні маєтки, то місця б мені тут і бачити.

— І ти збираєшся бути моєю служницею? — презирливо запитала Мері, забувши, що вона не в Індії.

Марта знову заходилася терти решітку.

— Я служу місіс Медлок, — рішуче промовила вона, — а вона служить містеру Крейвену. Тобто я слухаю місіс Медлок… а вона казала мені прибирати в кімнатах, ото і зайшла до тебе. Як тре' щось, то поможу. А так нащо тобі служниця?

— Як то нащо? А хто ж буде мене вдягати? — з притиском поспитала Мері.

Марта вражено видивилася на Мері. Від здивування у неї ще більше посилювався йоркширський акцент.

— Як, ти не можеш ся вбрати сама? — не ймучи віри спитала вона.

— Що ти там балакаєш? Я тебе не розумію, — відтяла Мері.

— Ох! Геть забула'м, — мовила Марта. — Місіс Медлок казала мені добирати слова, бо ти не тямиш по-йоркширському. Я мала на увазі: хіба ти не вмієш вбиратися сама?

— Певно, що ні, — роздратовано відказала Мері. — Навіщо? Усе життя мене вбирала няня, хіба не зрозуміло?

— Тоді пора навчитися, — не розгубилася Марта перед її зухвалим тоном. — Ти вже не маленька і можеш про себе подбати. Няньок тут нема. Якщо хочеш, то якийсь час буду тобі помагати, поки не навчишся. Наша мама завжди каже, що ті

багацькі діти — як безпомічні щенята: няньки їх миють, вбирають, водять на прогулянку, ніби вони самі нічо' не здатні!

— В Індії у всіх були няні, — вперто заявила Мері.

Проте Марту це аніскілечки не збило з пантелику.

— Ох, та я вже бачу, — спокійно відповіла вона. — Думаю, білих людей там мало, тому могли собі перебирати. Певно, в кожного білого було з десять слуг-індусів чи й більше. Я як довідалася, що тебе мають сюди привезти з Індії, то подумала, що ти також індуска.

Мері це геть розлютило — вона рвучко сіла на ліжку і накинулася на Марту.

— Що?! — обурено вигукнула вона. — Як ти могла таке мені сказати?! Що я з тих, з туземців? Свиня!

Марті увірвався терпець.

— Ти це до кого? — гостро спитала вона. — Чого це ти так розійшлася? Маленькій леді зовсім не пасує отак розмовляти. Я нічого не маю проти індусів, щоб ти знала. У книжці про них пишуть, що всі вони дуже релігійні. Індуси — такі самі люди, як ми. Просто я ніколи їх не бачила, тому сподівалася колись зобачити, запізнати когось ближче. Зранку я ото прийшла запалити вогонь, то навшпиньках підійшла до твого ліжка й обережно підняла край ковдри, щоб тебе зобачити. І ось, ти виявилася така як я, — вимовила розчаровано, — хіба що жовта на виду.

Мері впала у справжній шал:

— То ти думала, що я індуска! Як ти посміла?! Ти нічого не знаєш про цих туземців! Вони не люди! Це раби, слуги, які мають тобі кланятися! Ти нічого не знаєш про Індію! Ти взагалі нічого не знаєш! Нічого!

До нестями здивована Марта дивилася на неї і нічого не могла зрозуміти. А Мері раптом відчула себе настільки безпорадною перед цією дівчиною, перед її поглядом, перед тим, що в один момент вона опинилася так далеко від дому, де все було їй знайоме і зрозуміле, у зовсім іншому світі, де все було не так, що раптом її пройняла страшенна самотність. Дівчинка кинулася обличчям у подушку і вибухнула плачем. Добродушна Марта аж злякалася і вже шкодувала її. Дівчина підійшла і схилилася над ліжком.

— Ну добре, не плач уже! — вимовила вона. — Не плач, не треба. Я не знала, що тебе це могло розгнівати. То правда, я нічо' не знала про ваші порядки, перепрошую. Не плач, буде вже, доста.

У її дивних йоркширських словах було стільки тепла і приязні, що Мері поступово заспокоїлася. Хлипання врешті припинилося. Марта з полегшенням зітхнула.

— А тепер тобі час вставати, — кивнула вона Мері. — Місіс Медлок казала принести тобі сніданок до сусідньої кімнати. Там ти будеш їсти. Якщо встанеш з ліжка, то поможу тобі вбратися. Як тре' ґудзики застібнути ззаду або що. Сама не зможеш, — додала примирливо.

Мері врешті вирішила встати. Марта витягла зі шафи одежу, але це були не ті речі, у яких дівчинка приїхала сюди з місіс Медлок.

— Це не моє, — сказала вона. — Моє було чорне.

Але потім роздивилася біле вовняне пальтечко, світле платтячко і додала зі стриманим задоволенням:

— Це мені більше подобається.

— Воно твоє, вдягайся, — відповіла Марта. — Містер Крейвен наказав місіс Медлок купити тобі нову одежу в Лондоні. Казав, що не хоче дивитися, як по дому ото ходить дитина, вбрана у все чорне. "Буде виглядати як загублена душа. Тут і так невесело. Вдягніть її у щось світле, барвисте", — отак він сказав. Коли я була вдома, то мама похитала головою і ствердила, що добре розуміє нашого господаря. Мама завжди на всьому знається. І сама вона не ходить у чорному.

— Я ненавиджу чорні речі, — призналася Мері.

Почалося вдягання. Марта завжди вдягала своїх молодших сестер і братів, проте їй іще не траплялося бачити дитину, яка б стояла як статуя і чекала, поки за неї все зроблять. Ніби у самої немає рук чи ніг.

— Чому ти сама не взуваєшся? — спитала дівчина, обережно піднімаючи її ногу.

— Це робила моя няня, — відповіла Мері, дивлячись на неї. — Такий звичай.

Мері навчилася цієї фрази від слуг-індусів. Якщо господар наказував їм зробити щось, що суперечило звичаям їхніх предків, вони лише спокійно пояснювали: "Нема такого звичаю". Після такого пояснення ніхто не смів наполягати.

Отож в Індії слуги справді вбирали міс Мері як ляльку, бо так було заведено. Та зараз, поки зібралася до сніданку, дівчинка стала розуміти, що тут, у Мізелтвейтському маєтку, їй доведеться багато чого навчитися робити самій, наприклад, вдягати панчохи, взуватися, піднімати з підлоги речі, які ненароком впустила. Зрештою, якби Марта була добре вишколеною служницею, то вона не дивувалася б з вимог юної панянки. В деяких англійських домах дітей також зачісували і вдягали слуги. Але Марта ніде, окрім Мізелтвейту, не служила, а виросла вона у простій йоркширській сім'ї, де була ще купа дітей і молодші всього вчилися від старших, тому безпорадність Мері неабияк її спантеличила.

Після того спалаху гніву, що скінчився відчайдушним плачем, холод Мері дещо розтав. Якщо з перших хвилин вільна поведінка Марти дивувала її і дратувала, то зараз дівчинка щораз більше прислухалася до слів служниці. А Марта саме розповідала про свою сім'ю.

— Ох, тобі тре' їх колись всіх зобачити, — сказала вона. — Нас є дванадцятеро, а батько заробляє тільки шістнадцять шилінгів на тиждень — на всіх. Скажу тобі, то нелегко. Мама старає'ся, аби бодай вівсяної каші всім вистачило. Брати і сестри, вони ціліськими днями бавляться надворі, гасають поміж вересових заростей. Мама каже, що вони тим повітря і живуть. Сміє'ся, що вони там, певно, пасуться, як дикі поні. Наш Дікен навіть приручив одне лошатко. Дікен вже великий, має дванадцять літ.

— Лошатко? Де він його знайшов? — спитала Мері.

— На пустищі поміж вересом. Лошатко там паслося разом з матір'ю. А він став водити з ним дружбу — часом брав йому трошки хліба, часом міг насмикати молоденької травички. І лошатко звикло до нього, ходить за ним слідом, дозволяє

сідати собі на спину. Дікен добрий хлопчина і тварини його люблять.

У Мері ніколи не було домашніх тварин, хоча тепер їй захотілося. Отож Дікен її зацікавив. Здається, це вперше дівчинку зацікавив хтось, крім неї самої. Та зараз вони перейшли до другої кімнати, яка нічим не відрізнялася від тієї, де дівчинка спала. На стінах висіли понурі старовинні картини, столітні дубові меблі були масивні і важкі. Посередині стояв стіл, а на ньому чекав ситний сніданок. Але апетит у Мері завжди був поганий. Вона глянула на тарілку і відвернулася.

— Не хочу, — сказала вона.

— Як, ти не хочеш вівсяної каші?! — не повірила Марта.

— Не хочу.

— Просто не знаєш, яка вона добра. Поклади ще у неї трохи патоки... або цукру.

— Я не хочу, — повторила Мері.

— Ох! — зітхнула Марта. — Не можу дивитися, як пропадає така добра їжа. Якби ту' опинилися мої братчики і сестрички, то все би вичистили. За п'ять хвилин нічо' би не лишилося.

— Чому? — холодно спитала Мері.

— Чому?! — повторила Марта. — Та тому, що мало коли їм вдає'ся наїстися досхочу, щоб у животі кишки марша не грали. Вони завжди голодні, як ото соколята чи лисенята, котрі ростуть.

— Не знаю, що це — бути голодною, — байдуже промовила Мері.

Марта вражено подивилася на неї.

— Що ж, тобі б не завадило спробувати. Я зазнала цього предосить, — гаряче вимовила вона. — Не можу дивитися, коли ото сидять за столом і марудять, замість їсти. І тільки все переводять. Кажу, Дікен, Філ, Джейн і решта наших що завгодно би з'їли.

— То візьми і занести оце їм, — запропонувала Мері.

— Це не моє, тому взяти не можу, — чітко відповіла Марта. — Та й сьогодні не маю права йти з маєтку. Є тільки один день на місяць, коли можу піти додому. Тоді помагаю мамі в хаті, щоб вона трохи собі відпочила, бодай той один день.

Мері випила чаю, з'їла маленький шматок підсушеного хліба, намащеного мармеладом, і встала з-за столу.

— Вбирайся і можеш бігти надвір бавитися, — сказала Марта. — Може, нагуляєш апетиту до обіду.

Мері підійшла до вікна. У саду було багато дерев, поміж ними доріжки. Проте дерева стояли сірі, безлисті, і все воно виглядало якось сумно й непривітно.

— Надвір? Що мені там робити? Така погода…

— Ну добре, можеш залишатися в кімнаті — але хіба тут цікавіше?

Мері подумала. Тут і справді було нічого робити. Напевно, ліпше таки піти надвір і погуляти в саду.

— Хто піде зі мною на прогулянку? — поставила питання.

Марта глянула на неї.

— Ніхто, — незворушно відповіла вона. — Мусиш навчитися бавитися сама. Думаєш, у всіх є брати і сестри? Але діти якось бавляться. Наш Дікен, наприклад, любить собі зникнути на пустище і може годинами там бути. На пустищі у нього є вівця — він її приручив, а пташки то просто дзьобають крихти у нього з рук. В нас самих нераз нема що їсти, але він завжди лишає якийсь окраєць, аби почастувати своїх друзів.

Згадка про Дікена вплинула на Мері і вона таки вирішила піти погуляти. Диких поні чи овець у саду вона, зрозуміло, не знайде. Зате там напевно є пташки, і вони, мабуть, не такі, як в Індії, отож цікаво буде їх роздивитися.

Марта подала їй пальтечко, капелюшок, маленькі міцні черевички і показала, як вийти надвір.

— Обійдеш он туди-о і там буде один сад, потім другий, — пояснила вона, показуючи на прохід у живоплоті. — Вліті там багато квітів, але зара' нема нічо'. — На якусь хвильку вона, здавалося, завагалася, а тоді додала: — Один сад замкнений. Ні одна жива душа не заходила туди вже десять років.

— Чому? — мимовільно вирвалося у Мері. До сотні зачинених кімнат цього дивного дому додалася ще одна замкнена хвіртка.

Марта була змушена пояснити.

— То сад місіс Крейвен. Коли вона померла, містер Крейвен ні сам не хотів туди заходити, ні інших пускати. Тому хвіртку замкнув, а ключ десь закопав. Ой, — скинулася, бо в цю мить зателенькав дзвінок, — то місіс Медлок кличе мене — біжу.

Дівчина миттю вибігла з кімнати, а Мері рушила до сходів і невдовзі опинилася на подвір'ї. Її думки увесь час оберталися навколо того, що сказала Марта: сад, у який ось уже десять років ніхто не ступав ногою. Цікаво, на що він схожий? Чи там є якісь квіти? Мері рушила далі. Тепер вона була у великому саду з широкими галявами і доріжками, з обох боків обсадженими кущами. Скрізь виднілися клумби, якісь підстрижені вічнозелені кущики доволі дивних обрисів, а посередині стояв великий сірий фонтан. Однак взимку на клумбах нічого не росло, фонтан також не працював. Нічого цікавого. Але цей сад був звичайний, тобто відчинений — чого ж від нього чекати. Як це сад може бути зачинений? Сади-бо для того й існують, щоб по них гуляти.

Такі ото думки роїлися у голові Мері. Доріжка привела її до довгої стіни, порослої плющем. Дівчинка іще не знала, що зазвичай в англійських маєтках за будинком є ще грядки, де вирощують овочі і фрукти для кухні. Мері побачила відчинену хвіртку, з якої звисали плющеві пагони. Що ж, це знову не той сад, але їй було цікаво подивитися, що там усередині.

За хвірткою і справді був город із численними грядками, звідусіль оточений муром. Далі простягався ще один город із теплицями і фруктовими деревами попід стіною. Далі ще один — вони переходили один в другий. Тільки що скрізь було однаково сіро. "Влітку тут, може, і веселіше, але зараз цікавого мало", — підсумувала Мері, роздивившись довкола.

Тут у хвіртці, що вела на другий город, з'явився старий садівник з лопатою на плечі. Побачивши Мері, він знехотя

махнув рукою на привітання. Чоловік був нахмурений і непривітний. Зустріч з Мері, вочевидь, його занадто не втішила. Дівчинка й так була розчарована, бо не знайшла нічого цікавого, тому за звичкою прибрала зверхню міну.

— Що це таке? — поспитала, обвівши поглядом довкруж.

— Город, що ж іще, — сухо відповів садівник.

— А там що? — показала Мері у бік зеленої хвіртки.

— Також город, — відказав коротко. — А за стіною ще один, а з того боку яблуневий сад.

— А мені можна туди піти? — спитала Мері.

— Та йди, коли хочеш. Там нема на що дивитися.

Мері пішла собі по доріжці, минула ще одну хвіртку. Тут вона побачила ще одну ділянку теплиць із пізніми овочами, оточену стінами. З одного боку виднілася чергова зелена хвіртка. Мері взялася рукою за клямку. Хвіртка доволі легко відчинилася і дівчинка опинилася у яблуневому саду. Він також був оточений муром, скрізь височіли голі безлисті дерева, землю вкривала пожухла трава — проте хвірток більше не було видно. Мері пройшла крізь увесь сад, шукаючи, де він закінчується. Врешті виявила, що дерева ростуть далі, за стіною, яка обмежує сад, у якому вона стоїть.

Тут Мері помітила пташку з червоними грудьми. Вона сиділа на самому чубку дерева, що росло за тією стіною. Пташка зиркнула на дівчинку своїми оченятами-намистинками і заспівала — неначе розмовляла з нею.

Мері зупинилася і заслухалася, а тоді несподівано усміхнулася. Це вперте дівчисько, виявляється, могло відгукнутися на пташиний щебіт. Просто відколи дівчинка потрапила сюди, то ніяк не могла знайти собі місця у цьому величезному домі із зачиненими кімнатами. А довкруж — голе пустище і сірі безлисті сади. І тут ця пташина. Дівчинка слухала її мов заворожена, аж доки пташка не відлетіла. Цікаво, чи вдасться ще колись її побачити? А може, вона якраз живе у тому таємничому саду і все про нього знає?

Дівчинка безнастанно про це думала. Чому містер Арчибалд Крейвен викинув ключ? Якщо він так сильно любив свою дружину, то чому ненавидить її сад? Цікаво, чи їй узагалі випаде колись нагода побачити свого дядька. Може, тоді розпитає його. Але тут Мері згадала, що ніколи не вміла розмовляти ні з дорослими, ні з дітьми (як це було у домі священика). Напевно, навіть коли побачиться з дядьком, то не зважиться нічого йому сказати. Шкода.

Тепер Мері думала про пташку. Дівчинка підняла голову, розглядаючи дерево, на якому вона сиділа.

— Це дерево росте у потаємному саду — я відчуваю, — замислено промовила до себе. — Ось, кругом стіна, а входу нема.

Дівчинка повернулася до першого городу. Там працював той старий садівник — перекопував землю. Мері стала поруч і якусь мить розглядала його. Чоловік не звертав на неї жодної уваги.

— Я вже оглянула ті городи, — врешті повідомила вона.

— Хто ж боронить? — буркнув він.

— І яблуневий сад.

— Там також нема собак при хвіртці, ходи собі, як хочеш, — непривітно кинув він.

— Але там є ще один сад… а входу я не знайшла, — мовила Мері.

— Який там іще сад? — суворо перепитав старий, випроставшись.

— Той, що по другий бік муру, — відповіла міс Мері. — Там на одному дереві сиділа пташка, така червоногруда, і співала.

На її здивування, при цих словах обвітрене обличчя старого відразу злагідніло. Чоловік повільно усміхнувся. Це геть його перемінило. Мері подумала: наскільки ж гарніше виглядає людина, коли вона усміхається. Раніше це ніколи не спадало їй на гадку.

Садівник повернувся у бік яблуневого саду і легенько засвистів. Цього Мері вже ніяк не сподівалася. Але далі сталося щось геть неймовірне.

Дівчинка почула шурхіт крил — і тут з'явилася та сама пташина. Вона підлетіла до них і сіла на великій скибі землі, за крок від масивного черевика старого.

— О, ото вона, — радісно вимовив він, а тоді заговорив до пташки, ніби до маленької дитини. — І де ж ти досі була, волоцюго? — ніжно запитував він. — Давно я тебе не бачив. Певно, вже шукаєш собі пару? А не зарано?

Пташина схилила свою маленьку голівку набік і дивилася на нього блискучими оченятами, схожими на чорні намистинки. Вона анітрішки не боялася садівника і заходилася порпатися в землі, шукаючи собі личинок та комах. У Мері потепліло у грудях. Її розчулило, що цей суворий з вигляду старий розмовляє з пташкою як з дитиною. Дівчинка сама з ніжністю розглядала її маленький дзьоб, тоненькі лапки, кругленькі груди.

— Вона завжди прилітає, коли ви її кличете? — майже пошепки спитала Мері.

— Ая', прилітає, — ствердив старий. — Я її давно знаю, ще з малого. Ото вилетіла була з гнізда з тамтого саду, перелетіла через стіну — а назад ся вернути вже сили не було. Кілька днів жила в мене, ото ми й подружилися. А як вже змогла ся вернути у своє гніздо, то цілий виводок розлетівся хто куди. Вона ся лишила сама і знов ся вернула до мене.

— А що це за пташка? — спитала Мері.

— Як, ти не знаєш? Малинівка. Малинівки дуже віддані. Вони такі, як собаки… якщо вмієш з ними обходитися. Подиви', як ся розглядає. Ніби дзьобає, а знає, що ми про неї балакаєм.

Старий з гордощами дивився на пташку, ніби пишався, що в нього є такий друг. Мері з цікавістю спостерігала і за пташкою, і за садівником.

— Ая', їй подобає'ся слухати, коли про неї балакають, — усміхнувся садівник. — Вона дуже цікава. Тільки-но виходжу в сад — все прилетить, подиви'ся, що я роблю. Певно, більше знає, що ту' роби'ся, ніж містер Крейвен. Той нічим не цікави'ся. А вона ту' головна, так.

Малинівка ще походила трішки, попорпала дзьобом землю, а тоді зупинилася і на якусь мить затримала погляд на Мері. Дівчинка відчула, що пташка її вивчає. Серце її завмерло від хвилювання. Та ось Мері опанувала себе і розпитувала далі.

— А куди полетіли решта пташенят з її гнізда? — поцікавилася вона.

— Того ніхто не знає. Птахи на однім місці довго ся не тримають. Поки навчаться літати — то ще, а потім враз покидають гніздо. А ця розумна, знає, що ся лишилася сама і що так мусить бути.

Міс Мері зробила крок до малинівки і ще раз пильно на неї подивилася.

— Я також сама, — промовила вона.

Досі вона не усвідомлювала: саме самотність породжувала її невдоволення і роздратування. Мері збагнула це, здається, тієї миті, коли вони з малинівкою дивилися одна одній у вічі.

Старий посунув набік шапку — Мері побачила його лисину.

— Ти що, та мала з Індії? — похитав головою.

Мері кивнула.

— Тоді нема що казати: тобі напевно не солодко, — визнав садівник. — Тільки ту' не знаю, як собі з тим порадиш, — додав він.

Він знову взявся копати, із силою заганяючи заступ в масну землю. Малинівка стрибала поруч і зосереджено вишукувала собі личинки і хробачки.

— Як вас звати? — врешті поцікавилася Мері.

Чоловік випростався.

— Бен Везерстаф, — промовив він й невесело усміхнувся: — Я також сам як палець. Хіба ото вона прилетить, — показав на малинівку. — То мій єдиний друг.

— А в мене зовсім нема друзів, — вимовила Мері. — І ніколи не було. Няня не дуже мене любила, і я ні з ким не бавилася.

Мешканці Йоркширу назагал славляться своєю простотою: вони вміють викласти співрозмовникові все як на духу без зайвих церемоній. А старий Бен Везерстаф був справжнім йоркширцем з Мізельського пустища, тож він так і сказав:

— Та ми з тобою з одного тіста зліплені. Все набурмосені, невдоволені, все світ нам не милий. Яке їхало, таке здибало.

Такого Мері Ленокс ще ніколи в житті про себе не чула. Та й хто міг би їй це сказати? Слуги? Вони лише покірно кланялися, хай що вона з ними робила, бо найбільше боялися не догодити своїй вередливій міс Сагіб. А більше ніхто нею не переймався. Та зараз дівчинка добряче замислилася: невже вона і справді така? Набурмосена, як ото Бен Везерстаф перед появою пташки? Непривітна, як він у момент їхньої зустрічі? Від цих думок Мері зробилося геть незатишно.

І тут вона почула якийсь звук. Дівчинка обернулася. Малинівка злетіла на молоду яблуньку, під якою стояла Мері, вмостилася на гілці — і заспівала.

— Що вона робить? — здивовано спитала Мері.

— Най мене біда візьме, — засміявся Бен Везерстаф, — ти їй сподобалася. Вона хоче з тобою подружитися.

— Зі мною? Подружитися? — не ймучи віри перепитала Мері, а тоді обережно зробила крок до яблуньки, не зводячи погляду з пташки. — Маленька, ти хочеш стати моїм другом? — лагідно спитала вона малинівки. — Хочеш?

Зараз Мері було не впізнати. Куди й поділася її різкість, впертість, затятість! Дівчинка так тепло, так ніжно й пестливо зверталася до пташки, що Бен Везерстаф аж рота роззявив від здивування.

— Ти диви! — вигукнув він. — Зара' ти говориш з нею так мило, як Дікен зі своїми звірятами. А я вже думав, що ти злюка!

— Ви знаєте Дікена? — стрепенулася Мері.

— А хто ж його не знає? Його де хочеш можна стріти, на цілім пустищі. Ту' його кожна билинка знає.

Присягаю, лисиці, певно, самі показують йому свої кубла, та й жайворонки перед ним ся не ховають.

Щойно Мері зібралася більше розпитати про Дікена, як малинівка перестала співати, стріпнула крильцями і полетіла. Дівчинка провела її поглядом.

— Ой, вона перелетіла через стіну, дивіться! — тут-таки скрикнула Мері. — Полетіла у яблуневий сад… а тепер через другу стіну… у сад, де нема входу!

— Бо в тім саду вона ся появила на світ і там живе, — пояснив старий Бен. — А навесні шукає собі пару поміж трояндових кущів. Там багато малинівок.

— Поміж трояндових кущів, — повторила Мері. — Там є троянди?

— Десять років тому були, — буркнув Бен Везерстаф і взявся копати.

— Як би я хотіла на них подивитися! — мрійливо вимовила Мері. — А де хвіртка? Як туди пройти?

При цих словах Бен із силою загнав заступ у землю, а на його обличчя повернувся той самий похмурий вираз, який був раніше.

— Нема хвіртки, — відрубав він.

— Як це нема?! — вигукнула Мері. — Мусить бути.

— Нема і край! Ніхто не знає, де вона. А ти… ти не пхай свого носа, куди не треба. Іди собі і бався. А я не маю часу з тобою ото балакати. Кінець!

Чоловік закинув лопату на плече і пішов геть, навіть не глянувши на неї ані не попрощавшись.

Розділ 5

Крик у коридорі

Для Мері Ленокс всі дні у маєтку минали однаково. Щоранку вона прокидалася і бачила Марту, яка навколішках запалювала вогонь у каміні. Тоді дівчинка вставала і йшла до другої кімнати снідати. Ніколи не смакував їй той сніданок — от, просто сиділа і щось дзьобала собі для годиться. Після того дивилася через вікно на безмежне пустище, яке простягалося від краю до краю. Потім вдягалася і виходила надвір, бо у будинку робити було нічого. Зрештою, це найліпше, що можна було придумати для юної міс Мері. Оті прогулянки на свіжому повітрі зміцнили її, загартували. Цілими днями дівчинка ходила по стежках та алеях, а потім їй страшенно сподобалося бігати навперейми з вітром, коли ото дмухало в обличчя, свистіло у вухах чи штовхало у спину. Тоді їй здавалося, ніби вона змагається з якимсь невидимим велетом. Від цих забав личко дівчинки зарум'яніло, а в очах з'явився жвавий блиск. Правда, сама Мері про це ще не здогадувалася.

Мало того, після кількох таких прогулянок Мері прокинулася з відчуттям голоду і за столом уже не марудила над вівсяною кашею, як ото зазвичай у неї було, а взяла ложку і виїла дорешти. Марта зачудувалася.

— Ого, нині ти незле ся справила, — сказала вона.

— Бо мені засмакувало, — відповіла Мері, сама дещо здивована.

— Засмакувало, бо ти добряче ся нагасала, то й апетит прийшов, — завважила Марта. — Наші також: як прийдуть до хати з пустища, то вовка би з'їли. Як будеш ото ся бавити на свіжім повітрі, то і поправишся, і та жовтяниця зійде. Ти вже виглядаєш ліпше.

— Та я не бавлюся, — знизала плечима Мері. — Не маю чим.

— Нема чим бавитися, подумайте! — вигукнула Марта. — Та як то? Наші оно бавляться хоч патичками і камінцями і не нарікають. Тілько надвір їх випусти.

Правду кажучи, забави з камінчиками і патичками Мері не надто собі уявляла. Поки що їй досить було снувати собі по садах і парках, роздивляючись все довкола. Часом їй траплявся Бен Везерстаф, проте кожного разу він був або дуже зайнятий, або геть набурмосений і навіть не дивився у її бік. Якось вона не витримала і рушила просто до нього, аби завести розмову, та чоловік помітив її, закинув на плече лопату і пішов геть, ніби навмисне тікав.

Що ж, розпитувати було нікого і Мері сама прискіпливо оглядала стіни яблуневого саду — у пошуках заповітної хвіртки. Особливо її цікавила ота стіна, що відгороджувала два сади. Попри стіну тягнулася довга доріжка, обмежена з другого боку порожніми квітниками. Й ось на одній ділянці стіни зарості плюща були щільніші, ніж деінде. Виглядало, що упродовж тривалого часу тут ніхто нічого не виполював, не підстригав. Далі рослини попід стіною були доглянуті і виглядали акуратно. Цікаво, чому?

Отож Мері знову і знову приходила у яблуневий сад, шукаючи бодай якогось знаку. Ось і зараз вона зупинилася перед стіною і замислено дивилася, як вітер гойдає гілку плюща, що відхилилась від стіни, коли раптом перед її очима промайнула червона плямка, а далі залунав дзвінкий щебіт. Дівчинка підняла очі і на вершечку стіни побачила Бенову малинівку. Пташка схилила набік голівку і також розглядала її.

— Ох! — вигукнула дівчинка. — Це ти? Привіт!

Цікаво, що Мері, від якої досі і слова годі було витягнути, зараз розмовляла із пташкою так, ніби знала, що та її розуміє.

Пташка і справді відповіла: зацвірінькала, защебетала, застрибала на стіні, немовби про все хотіла їй розповісти. Мері здавалося, що вона геть усе розуміє. Пташка ніби казала: "Привіт! А правда, тут гарно? І сонечко світить, і земля пахне. Побігли разом! Заспіваєм-защебечем! Давай! Давай!"

Мері засміялася. Малинівка підстрибувала, пурхала по стіні, а дівчинка бігла за нею, доганяла. Личко розчервонілося, очі радісно блищали — зараз Мері анітрішки не нагадувала оте бліде сердите дівча, яке сюди приїхало.

— Пташка, моя мила пташка! — весело кричала вона, біжучи по доріжці.

Дівчинка спробувала засвистіти, наслідуючи цвірінькання. Правда, у неї не надто добре виходило. Проте малинівка, здавалося, дуже втішилася і знову защебетала до неї. Так вони й перегукувалися. Врешті малинівка розправила крила, злетіла на вершечок дерева, зручно вмостилася і дзвінко заспівала.

Мері зупинилася. Вона відразу впізнала це дерево, бо якраз на ньому кілька днів тому вперше побачила малинівку. Тільки тоді дівчинка була у яблуневому саду, а зараз стояла з другого боку і трохи нижче. Але дерево було те саме.

— Ось той сад, я певна, — тихо мовила вона сама до себе. — Сад без входу, де живе малинівка. Як же мені туди проникнути?

Дівчинка побігла до зеленої хвіртки, через яку увійшла була тоді. Потім помчала стежиною до другої хвіртки й увійшла

у яблуневий сад. Мері зупинилася і глянула вгору: так, дерево, на якому сиділа малинівка, було по той бік муру.

Дівчинка кілька разів обійшла все довкола у саду, потім оббігла городи, тоді знову вийшла назовні й опинилася перед порослою плющем стіною і пройшла стежиною до кінця, пильно розглядаючись — проте входу ніде не було. Вона повернулася і ще раз оглянула стіну. Марно.

— Все це дуже дивно, — мислила вона вголос. — Чому Бен Везерстаф сказав, що хвіртки нема? Гаразд, її справді нема. Але десять років тому мусила бути, бо що інакше замикав би містер Крейвен?

Ця таємниця не давала їй спокою. Тепер дівчинка зовсім не жалкувала, що опинилася у Мізетвейтському маєтку. В Індії її нічого не цікавило — там вона хіба знемагала від спеки. А тут свіжий вітер з пустища немовби здув її млявість та байдужість, розбудив уяву.

У пошуках хвіртки вона проходила майже цілий день. Коли повернулася в будинок на вечерю, то вже була добряче голодна. Дівчинка зі смаком з'їла все, що принесла Марта, і тепер у всьому тілі відчувала приємну втому. Навіть безнастанне Мартине цокотіння не було здатне порушити її спокою. Мало того, Мері вже подобалася ця добродушна йоркширська дівчина і вона з цікавістю прислухалася до її розповідей.

"А що коли її спитати..." — раптом подумалося Мері. Отож вона попросила Марту залишитися з нею після вечері, посидіти на килимку перед каміном, побалакати. Марта радо погодилася. Вона ж бо виросла з гурмою братів і сестер і звикла, що є з ким поговорити. А тут старші служниці кпили з її

йоркширської говірки. Зрештою, Марті також сподобалася ця дивна дівчинка, що приїхала з далекої Індії, де жила серед індусів, — а для Марти це було як казка. Ото і була нагода посидіти разом. Дівчина охоче вмостилася на килимку і підібгала під себе ноги. Тоді Мері спитала:

— Слухай, а чому містер Крейвен так ненавидить той сад?

Марта пильно глянула на неї.

— Ага, ти ні про що більше не думаєш, тільки про той сад! — похитала головою. — Зрештою, як я ся про нього довідала, то також не могла забути. Вдень і вночі думала!

— Але чому? — не відступала Мері.

Марта спробувала було перевести розмову.

— Егей, послухай, як вітер ото завиває, — сказала вона. — Якби ти зара' була на пустищі, то, певно, з ніг би тебе збив.

Мері не знала, що означає "завиває", а потім прислухалася — і тоді зрозуміла. Марта говорила про отой глухий гул, часом схожий на стогін, неначе якийсь невидимий велет гупав у стіни та вікна. Але Мері знала, що жодному вітру не вдасться пробитися крізь ці міцні мури, що простояли століття, — і їй зробилося тепло й затишно перед палахким вогнищем.

— Гаразд, але чому він так його ненавидить? — повторила вона питання, переставши наслухати вітер.

І тоді Марта, хоч-не-хоч, розповіла їй цілу історію.

— Тільки пам'ятай: нікому ані слова, — попередила вона, — бо інакше мені перепаде від місіс Медлок: вона наказала тримати язик за зубами. У цьому домі багато про що не можна говорити. Такий наказ містера Крейвена. Каже, що його справи нікого не обходять — і край. Але сад… Зі садом так все не було. Він належав місіс Крейвен, і коли вони тільки ся побрали, то разом його доглядали, вона і містер Арчибалд. Садили там різні квіти, гуляли собі самі годинами, читали, говорили. Нікого зі садівників туди навіть не пускали — самі все робили. Дуже любилися, то правда. Там росло одне старе дерево і з одного боку гілки так зібралися докупи, що було файно сидіти. Вона обсадила його трояндами довкола, а сама любила собі туди залізти, от. Як дівчисько. І раз гілка зламалася і місіс Крейвен впала на землю. Тяжко побилася, бідака, і на другий день віддала Богу душу. А містер Крейвен мало не збожеволів з горя. Лікарі вже ся бояли за нього, думали, не витримає чоловік. І відтоді він ані ногою не ступив у той сад. Навіть говорити нікому не вільно. Така історія, о.

Мері була вражена. Тепер вона все розуміла. Дівчинці стало до сліз шкода і юну місіс Крейвен, і свого дядька Арчибалда — і той покинутий зненавиджений сад. Більше вона не розпитувала, а лише зажурено дивилася на червоні поблиски вогню у каміні. А за вікном тужно вив вітер.

Ось так вони й сиділи мовчки. Кожна у задумі ще перебирала цю сумну історію, що колись ото відбулася у цьому таємничому домі, коли раптом увагу Мері привернули якісь незрозумілі звуки. Спершу їх годі було відрізнити від гулу вітру, але вони явно долинали з будинку, а не знадвору. Мері знов прислухалася. Неначе десь плакала дитина. Дівчинка обвела поглядом кімнату і запитливо глянула на Марту.

— Чуєш? Хтось плаче, — сказала вона.

Марта чомусь розгубилася.

— Та ні, — відказала невпевнено, — тобі ся здало. То вітер дме з пустища і здає'ся, ніби хтось стогне чи плаче. То вітер.

— Зачекай… це всередині, в будинку, десь у кінці коридору, — не погодилася Мері.

І тут хтось унизу відчинив двері. По коридору пронісся сильний перетяг і двері кімнати, у якій вони сиділи, із грюкотом розчинилися. Дівчата аж підскочили. Гасова лампа згасла. А з коридору виразно долинув чийсь плач.

— Ось, слухай! — вигукнула Мері. — Я ж тобі казала! Хтось плаче… і це… це дитина.

Але Марта не стала прислухатися: вона раптом кинулася до дверей, миттю закрила їх і повернула ключ у замку. Але за той час обоє встигли почути, як у кінці коридору хтось із грюкотом закрив двері — і тоді запанувала тиша. Навіть вітер ущух.

— То був вітер, — вперто повторила Марта. — А як не вітер, то мала Беті Батерверт з кухні: в неї цілий день болить зуб.

Мері пильно подивилася їй у вічі. Дівчина зніяковіла. Мері впевнилася: Марта щось приховує.

Розділ 6

"Там хтось плакав… справді!"

Зранку лив дощ. Мері виглянула у вікно: пустище затягло густою імлою. Геть нічого не видно. Іти надвір не було як.

— А що ви робите вдома, коли така погода, як зараз? — спитала вона Марту.

— Дивимся, аби не наступити комусь на ногу, — усміхнулася Марта. — Хатинка маленька, а нас купа люду. А як дощ, то всі товчуться одне в одного на голові. Наша мама наскільки добра жінка, але і вона часом не витримує. Тоді старші йдуть до хліва бавитися. Дікен — тому взагалі дощ не заважає. Йде собі надвір. Каже, що тоді помічає такі речі, яких не видно у гарну погоду. Якось він знайшов маленьке лисеня: воно ледве не потонуло у своїй норі. Дікен запхав його собі за пазуху, зігрів і приніс додому. Стара лисиця лежала вбита коло нори, все залило водою. Решта виводка загинула. І він забрав його додому. Іншого разу Дікен знайшов молоду ворону, яка теж мало не втопилася, і приручив її. Назвав її Смолькою, бо вона чорна. І тепер Смолька літає за ним скрізь.

Мері з цікавістю слухала те, що розповідала Марта: хатина на пустищі, де у чотирьох кімнатках тулиться аж чотирнадцятеро осіб. Та найбільше Мері цікавила Мартина мама — бо тільки від згадки про неї дівчинка відчувала якесь тепло — і, звісно, Дікен, який вмів дружити з лисенятами, воронами і всіма іншими звірятами.

— Якби у мене була ворона чи лисеня, — сумно вимовила Мері, — я б гуляла з ними, бавилася б. Але у мене нікого нема, нікогісінько.

Марта співчутливо глянула на неї.

— Ти на спицях вмієш плести? — спитала вона. — А шити?

— Ні.

— А читати вмієш?

— Вмію.

— То чого б тобі не взятися до читання? Або можеш вчитися писати — ти вже велика, можеш сама вчитися, — слушно завважила Марта.

— Але в мене нема ніяких книжок, — мовила Мері. — Все залишилося в Індії.

— Гм, шкода, — сказала Марта. — Слухай, а ти попроси місіс Медлок: ту' є бібліотека — величезна, і книг там ціла купа. Щось собі та й вибереш, — впала на гадку дівчина.

Тут Мері подумала: чудово, вона піде і пошукає бібліотеку сама. Питати дозволу у місіс Медлок? Навіщо? Вона й так рідко показується зі своєї кімнати на першому поверсі. У цьому дивному будинку люди взагалі могли тижнями не бачити одне одного. Зрештою, окрім слуг, і годі було когось зустріти. Коли господаря нема вдома, на другий поверх вони майже не піднімаються: їм-бо зовсім непогано велося у їхній кімнаті побіч кухні. Там їх сито годували чотири чи п'ять разів на день, а коли не було і місіс Медлок, то слуги могли годинами засиджувалися за столом за сміхами та балачками. Робити ж нічого.

Місіс Медлок, правда, десь що другий день зазирала до кімнати Мері — перевірити, чи все гаразд, але ніколи не розпитувала, чим та займається. З усієї челяді Мері постійно бачила лише Марту, яка накривала для неї стіл, а потім забирала тарілки. Спершу дівчинку це дивувало, бо в Індії за нею скрізь ходила няня, аж часом це Мері набридало. Та врешті-решт вона вирішила: мабуть, в Англії такий звичай, що

діти у всьому мають повну свободу. Тим більше: навіщо питати дозволу?

Марті дівчинка також нічого не сказала. Вирішила, що так буде краще. Дочекалася, поки та позмітала рештки вересу від учорашнього вогнища і пішла вниз. Тоді ще хвилин із десять постояла біля вікна, обдумуючи свої дії. Насправді бібліотека її надто не цікавила: Мері, звісно, вміла читати, але за весь час здолала якихось кілька книг. А ось самій поблукати по коридорах цього таємничого будинку — це щось іншого. Невже всі ті кімнати і справді замкнені? А може, якась ні? Цікаво, чи вдасться їх полічити… Ну бо що ж іще тут робити за такої погоди?

Мері відчинила двері кімнати і рушила у довгий коридор. Вбік від нього відгалужувалися інші коридори і переходи, але Мері поки що вирішила дослідити цей. Він привів її до сходів. Дівчинка піднялася і побачила ще одні сходи. На стінах скрізь висіли старовинні картини: потьмянілі від часу пейзажі, та здебільша — портрети чоловіків і жінок в пишних атласних й оксамитових строях. Мері ніколи навіть не думала, що їх може бути так багато. Вона повільно переходила від одного портрету до другого, намагаючись відгадати, ким були ці люди. Мері здавалося, що люди з портретів також пильно її розглядають і дивуються: мовляв, що робить ця маленька дівчинка у їхньому домі? Зрештою, найбільше їй подобалися портрети дітей. Дівчатка були вдягнені у довгі атласні сукенки, а хлопчики мали на собі якісь геть незвичні вбрання з пишними рукавами і мереживними комірцями. Та ось її увагу привернула набундючена дівчинка у зеленому парчевому платті. На пальці вона тримала такого самого зеленого папужку. Ця дівчинка чимось нагадувала саму Мері.

— І де ж ти тепер? — звернулася до неї Мері. — Шкода, що не тут: я б з тобою бавилася.

Так, це був доволі незвичний ранок. Виглядало, ніби у цьому величезному будинку немає більше нікого, лише вона, Мері, мандрує ото по безлюдних коридорах. І скрізь двері, двері. "Гм, якщо тут стільки кімнат, то колись у них мусили жити люди", — думала дівчинка.

Вона піднялася на третій поверх. Врешті вирішила спробувати — може, якусь кімнату таки забули замкнути. Дівчинка переходила від одних дверей до других — дарма. Вона вже геть згубила надію, коли раптом натиснула ще на одну клямку — і та подалася. Мері аж перехопило подих. Вона обережно попхнула двері і вони повільно відчинилися. За ними була велика спальня з гобеленами й розкішно інкрустованими меблями, подібними на ті, які їй нераз доводилося бачити в Індії. З широкого вікна відкривався вигляд на пустище, а над каміном висів ще один портрет тієї бундючної дівчинки, яка, здавалося, дуже пильно розглядає несподівану гостю.

— Напевно, це була колись її кімната, — вирішила Мері.

Під поглядом тієї дівчинки Мері почувалася незручно, тому швидко вийшла звідтіля.

Далі Мері ішла по коридору і перевіряла всі двері підряд. Багато таки були незамкнені. Вона вже аж стомилася обходити стільки кімнат — їх тут і справді було до сотні, хоча дівчинка й не лічила. Скрізь старовинні картини і гобелени, меблі з дивовижними орнаментами — сила-силенна розмаїтих речей. Де ж тут усе оглянеш?

В одній кімнаті, прибраній оксамитом (мабуть, це була дамська вітальня, подумала дівчинка), Мері знайшла кілька десятків маленьких слоників, виготовлених зі слонової кістки. Слоники були великі і маленькі, деякі несли на своїх спинах

погоничів чи паланкіни. Мері і в Індії траплялося бачити такі фігурки зі слонової кістки. Вона стала на маленький ослінчик, відчинила дверцята шафки і повитягувала слоників, щоб краще роздивитися та й побавитися. Коли й це набридло, вона поставила фігурки назад і зачинила їх.

Мері вже зібралася було виходити з цієї вітальні, коли раптом почула легенький шурхіт. Вона підстрибнула й обернулася у бік дивану, звідки долинав той звук. На дивані лежала оксамитова подушка, а в ній зяяла дірка, з якої виглядала налякана мишка.

Мері обережно підійшла, щоб роздивитися. Мишка була не сама: довкола неї спали шестеро крихітних мишенят. Від цієї несподіваної зустрічі Мері стало тепліше на душі: бодай якісь живі створіння у цьому безлюдному домі.

— Гм, я б забрала їх всіх зі собою. Жили б у моїй кімнаті. Але вона така налякана… Ліпше не чіпатиму, — мовила Мері.

Дівчинка вийшла у коридор і вирішила повернутися до себе. Від утоми вона не могла відразу згадати дорогу. Кілька разів повертала не туди, врешті знайшла потрібні сходи і таки втрапила на свій поверх. Але там знову заблудилася і не могла знайти свій коридор. Мері зупинилася і роззирнулася. Вона стояла у якомусь короткому переході з гобеленами на обох стінах.

— Певно, знов не туди повернула, — сказала дівчинка до себе. — І куди тепер іти?

Тут її роздуми обірвав плач. Знову! І це було зовсім близько. Її серце швидко забилося. Мері повернулася і рукою мимовільно зачепила гобелен. Він відхилився — дівчинка від

несподіванки аж відсахнулася: під ним ховалися двері! Не встигла вона навіть про це подумати, як двері самі відчинилися — і перед нею постала місіс Медлок із в'язкою ключів у руці.

— Ти що тут робиш? — суворо спитала вона, схопивши Мері за руку. — Що я тобі говорила? Не вештатися де не просять!

— Я заблукала, — спробувала пояснити Мері. — Не знала куди іти, і почула чийсь плач.

Зараз вона просто ненавиділа місіс Медлок.

— Ти нічого не чула, — гостро сказала економка. — Негайно повертайся у свою кімнату або… або я добре намну тобі вуха.

І вона повела дівчинку по коридорах, а тоді впхнула її у кімнату.

— А тепер будеш ту' сидіти, інакше просто замкну тебе на ключ, — категорично заявила місіс Медлок. — Хай господар знайде тобі гувернантку. За тобою треба добре дивитися, а я маю купу роботи.

Вона вийшла і грюкнула за собою дверима. Мері опустилася на килимок перед каміном, бліда від гніву.

— Там хтось плакав… плакав… плакав! — повторювала сама до себе.

Гаразд, вона все одно дізнається, у чім тут річ. Мері вже двічі чула цей плач, їй не здалося. Але потім дівчинка згадала слоників з вітальні, мишенят у подушці — і поволі заспокоїлася.

Розділ 7

Ключ від саду

Через два дні врешті випогодилося. Мері розплющила очі і відразу зірвалася з ліжка.

— Диви! Дивися! — гукнула Марті, показуючи у вікно.

За ніч вітер розігнав сірий туман і хмари. Над пустищем синіло чисте небо. Вітер теж ущух. Мері навіть не мріяла побачити таке бездонно-синє небо. В Індії небозвід завжди пашів спекою, а тут глибока холодна синь, наче на озері. Тільки де-не-де пропливають маленькі білі хмарки, неначе спінені хвильки. Та й саме пустище позбулося своєї сірости, заграло новими барвами.

— Ага, бачиш, — усміхнулася Марта. — В цю пору так є: то дощ, буря, то сонце засвітить. Весна надходить.

— Я думала, що в Англії завжди або сіро, або ллє дощ, — мовила Мері.

— Та нє! Ані близько! — вигукнула Марта, відсунувши від себе щітку.

— Що-що? — перепитала Мері.

Марта засміялася.

— Ну от, знов я балакаю по-йоркширському, — мовила вона. — "Ані близько" означає "зовсім ні", — повільно вимовила. — Я ж тобі казала, що тобі сподобає'ся наше пустище. Як

пригріє сонечко, як зацвіте дрок, рокитник і верес — ту' найгарніше в світі. І метелики літають, і бджоли, і жайворонки співають. Тоді тебе, певно, додому не заженеш, як Дікена.

— А далеко до пустища? Чи я зможу дійти? — задумливо спитала Мері, дивлячись у вікно. Вона ж бо пам'ятала, які великі сади довкола будинку, а пустище починається ген-ген за маєтком. Але ці простори, залиті сонцем, вабили дівчинку.

— Гм, не знаю, — завагалася Марта. — Думаю, там зо п'ять миль буде, а так далеко ти ще зроду не ходила. До нашої хатини якраз стільки, а вона стоїть на краю пустища.

— Я хочу подивитися на неї, хочу побачити, як ви живете, — загорілася Мері.

Марта на якусь мить перестала чистити решітку і з цікавістю дивилася на неї. Очі дівчинки палали, личко пашіло. Де й поділася та зверхність, яку юна панянка виявляла до неї у перший день?! Зараз Мері нагадувала її маленьку сестричку, Сюзан-Ен, коли та чогось дуже хотіла.

— Слухай, давай зробимо так: зара' я закінчу роботу і піду додому, бо маю вільний день. А там спитаю маму. Вона щось порадить, — вирішила Марта.

— Твоя мама дуже мила, я так думаю, хоча ще ні разу її не бачила, — сказала Мері.

— Вона всім ся подобає, — усміхнулася Марта, дочищаючи решітку. — І місіс Медлок її поважає. Як мама її попросить, то місіс Медлок відразу відпустить тебе до нас.

Марта витерла обличчя другим боком долоні і повела далі:

— Вона дуже добра, наша мама. І весь час у роботі, як бджілка. Все щось варить, шиє, миє, пере. Як довго її не бачу, то мені сумно, а як йду додому через пустище, то аж співаю, що її зобачу.

— Дікен, певно, також дуже милий, — додала Мері.

— Ага, його всі пташки, і кролики, і вівці, і поні, і лиси — всі люблять, — погодилася Марта. — От цікаво, що він про тебе скаже? — замислилася, дивлячись на неї.

— Певно, я йому не сподобаюся, — сухо відповіла Мері. — Я ще нікому не сподобалася.

— Гм, а ти сама собі подобаєшся? — раптом спитала її Марта.

Мері це питання застало зненацька.

— Напевно, не дуже, — повагавшись, відповіла вона.

Марта посміхнулася, немовби щось згадала.

— Знаєш, зі мною також таке було. Якось я прозивала своїх молодших братиків і сестричок. Мама тоді прала. І каже мені: "Якщо будеш така прикра, то ніхто з тобою не стане водитися. Злюки нікому не потрібні. Та й хіба ти сама собі така подобаєшся?". Отак сказала мені. Тоді я прийшла до тями і більше не докучала малим. Ось так, — розповідала Марта, похитуючи головою.

Дівчина подала Мері сніданок і побігла. Її чекало п'ять миль дороги через пустище і купа роботи вдома. Дівчина мусила допомогти матері. Вони разом прали, пекли хліб на цілий

тиждень, прибирали у хатині. Але можливість побути вдома приносила Марті найбільше втіхи і робота її не лякала.

Коли Марта пішла, Мері відчула себе ще більше самотньою. Залишатися у кімнаті їй зовсім не хотілося. Дівчинка швиденько вдяглася і подалася у сад. Там вона, аби розвіятися, стала бігати довкола фонтану. Задля розваги заходилася рахувати кола. На десятому настрій поліпшився. Справді, маєток, по вінця залитий сонцем, геть перемінився. Дівчинці тут щораз більше подобалося. Навіть будинок уже не здавався похмурим. Мері задерла голову і дивилася у небо, уявляючи, що сама ото пропливає над маєтком на отих білих хмаринках. Потім пішла на город і побачила Бена Везерстафа. Він працював там разом із ще двома садівниками. Сонце, здавалося, і йому принесло добрий настрій. Побачивши дівчинку, він не тікав, а сам заговорив до неї:

— Весною пахне. Чуєш?

Мері втягнула у ніздрі повітря.

— Здається, чую, — відповіла вона. — Такий вогкий і приємний запах.

— Бо то земля пахне, — кивнув головою, не перестаючи копати. — Сонце пригріло. Все почне рости, потягнеться до сонця. Земля набрала сили за зиму. Так-так, сама зобачиш. Скоро ту' появляться маленькі паростки.

— А що з них виросте? — спитала Мері.

— Ту' будуть крокуси, і підсніжники, і нарциси. Ти що, ніколи не бачила?

— Ні. В Індії також після дощів все буяє, але такого нема. І там все росте дуже швидко, — пояснила Мері.

— Ту' справа так скоро не роби'ся, — поважно відказав старий Бен. — Перше ся появлять маленькі паростки, потому вони випустять один листок, потім другий, потім ще і ще, тоді щойно пуп'янки, а тоді і зацвітуть. Сама зобачиш.

— Звісно, буду приходити сюди і дивитимусь. Це ж так цікаво, — радо вимовила Мері.

Тут дівчинка почула знайомий шурхіт крил. Це прилетіла малинівка. Мері дуже зраділа. А пташка взялася з нею загравати: пурхала довкруж, стрибала і лукаво позирала, схиливши на бік голівку. Дівчинка не могла повірити своїм очам.

— Невже вона мене пам'ятає? — вигукнула Мері.

— А як ти думаєш?! — здивовано вимовив Бен. — Та вона ту' кожну галузку знає, не те що людей. Бачиш, хоче тебе ліпше пізнати.

Мері вирішила скористатися прихильним настроєм старого і спитала:

— А в її саду також усе зараз починає рости?

— В якому то саду? — насторожено перепитав Везерстаф.

— Де є дерево, обсаджене трояндами, — вела далі Мері. — Цікаво, чи там ще залишилися якісь квіти? А троянди?

— Ото її і спитай, — відказав Бен Везерстаф, повівши плечем у бік малинівки. — Вона одна знає. За десять років туди більше ніхто не потикався.

Десять років — немалий шмат часу, подумала Мері, їй самій було десять років.

Дівчинка пішла, обдумуючи те, що вдалося довідатися. Може, через те, що сад покинули саме тоді, коли вона народилася, Мері у глибині душі дуже його шкодувала. Тут, у Мізелтвейтському маєтку, вона знайшла для себе цілий світ, у якому були малинівка, Дікен, Мартина мама, старий Бен і сама Марта. І сад також мусив до нього належати! Дівчинка ішла уздовж тієї довгої стіни, вкритої плющем. Вона так заглибилася у свої роздуми, що навіть не помічала малинівки, яка летіла услід за нею. Мері снувала по доріжці і все поглядала на вершечки дерев, що росли за стіною, коли раптом знову почула щебетання. Вона обернулася і побачила малинівку. Пташка стрибала по порожньому квітнику лівобіч від доріжки і наче намагалася щось звідтам випорпати. Дівчинка усміхнулася. Подумати тільки, малинівка увесь час летіла назирці!

— Моя маленька! — ніжно вимовила вона.

Малинівка застрибала, розпушила хвіст і дзвінко защебетала, немовби відповідаючи їй. Пташка підпускала дівчинку все ближче і ближче, а міс Мері, забувши про все на світі, схилилася до неї і розмовляла, розмовляла, намагаючись наслідувати її щебетання. Дівчинка була на сьомому небі від щастя!

Сам квітник обмежували низькі кущі, підстрижені на зиму. Малинівка подалася ближче до них. Дівчинка завважила, що пташка пурхає над купкою свіжої землі. Нещодавно собака

намагався тут добратися до крота і вигріб глибоку нору. Але Мері, звісно, про це не було відомо. Пташка зупинилася і спершу пильно придивлялася до землі, а тоді зиркнула на Мері. І так кілька разів.

Мері нахилилася ближче, аби роздивитися ту нору. І тут у свіжій землі помітила якесь іржаве кільце. Малинівка пурхнула на дерево, мовби звільняючи дівчинці місце. Мері простягла руку, потягла кільце до себе — і не повірила своїм очам. В руці у неї був старий заіржавілий ключ!

— Це ключ від того саду! — прошепотіла вона.

Розділ 8

Малинівка показує дорогу

Тепер, коли Мері мала ключ, у неї була одна думка: як знайти хвіртку? Дівчинка все уявляла собі, що її чекатиме там, усередині. Якщо цей сад стільки років простояв зачинений, то там, певно, усе виглядає не так, як у "дозволених" садах, які вона вже встигла десятки разів оглянути. Цікаво, що сталося з трояндами. Чи вони ще живі? Окрім того, якби їй вдалося знайти хвіртку, то у неї був би власний сад: вона прокрадалася б туди так, щоб ніхто не бачив, тихенько зачинила б за собою хвіртку — і бавилася б собі хоч цілий день. І ніхто б навіть гадки не мав там її шукати. Це особливо тішило Мері.

Дівчинка поклала ключа до кишені і ходила по доріжці то в один, то в другий бік. Та хоч як пильно вона приглядалася, за плющем годі було щось побачити. Це її аж розсердило.

— Це ж треба, бути так близько і не могти увійти, — пробуркотіла вона собі під ніс, дивлячись на дерева, що росли за стіною.

Врешті мусила повернутися в будинок. По дорозі вирішила, що ключ увесь час носитиме зі собою — ану ж знайде хвіртку, то зможе відразу відчинити!

Марта повернулася щойно зранку, бо місіс Медлок дозволила їй залишитися на ніч вдома. Дівчина вбігла до кімнати розчервоніла і радісна.

— Я встала о четвертій ранку, щоб встигнути, — швидко вимовила вона. — Ох! На пустищі так гарно, скажу тобі! Сходить сонце, пташки виспівують на всі голоси, кругом бігають дикі кролики. Я навіть не змучилася, бо один чоловік взяв мене на підводу.

Марта сипала розповідями про те, що було вдома. Вони з мамою все переробили в хаті, а тоді Марта навіть спекла для кожного по ощипку, посипаному зверху жовтим цукром.

— А наші прибігли з пустища, розпалені, голодні, а в хаті чисто, і хліб свіжий поспів, а ту' ще ощипки! Мене аж розцілували. А Дікен сказав, що в нашій хаті і короля можна приймати.

Увечері вся сімейка вмостилася коло каміна, аби собі побалакати. Марта з мамою латали одежу, зашивали панчохи. Марта розповідала всім про маленьку дівчинку, яка приїхала з Індії і яка спершу навіть панчіх сама вдягнути не вміла — там, бачте, індуси її вдягали.

— О, вони не могли наслухатися, — весело сказала Марта, — все розпитували про індусів і про корабель, на якому ти ото сюди припливла. Але що я могла їм розказати? Я ж там не була.

Мері на хвильку задумалася.

— Знаєш, коли наступного разу будеш збиратися додому, я все докладніше тобі опишу, то будеш мати що розказувати, — пообіцяла вона. — Думаю, про подорожі верхи на слонах і верблюдах чи про полювання на тигрів вони ще не чули.

— Та ну! — вигукнула захоплено Марта. — Мої будуть просто захоплені. Це все одно що потрапити на виставку диких звірів, яку, я чула, ото недавно показували в Йоркширі.

— В Індії все не так, як у Йоркширі, — поволі промовила Мері, немовби зважуючи. — А що, Дікен і мама також розпитували про мене? — поцікавилася далі.

— Та Дікен просто їв мене очима, — жваво відповіла Марта. — А мама все час випитувала, що тобі ся подобає, що тебе цікавить. Питала, чи містер Крейвен не збирає'ся знайти тобі гувернантку чи няню. Я кажу: "Нє, наразі не збирає'ся. Взагалі місіс Медлок каже, що колись, може, і знайде, але на то може піти два чи три роки, поки він ся надумає".

— Не хочу я ніякої гувернантки, — рішуче відказала Мері.

— Мама ся переймає, що тобі треба ся вчити, що хтось мусить пильнувати за тобою. Вона каже: "Ти тільки подумай, Марто, як то — жити самій у такому великому будинку, коли в тебе нема мами. Ти вже старайся якось її розвеселити,

дитино". Отак сказала мені мама, і я сказала, що буду старатися.

— Так, з тобою мені і справді веселіше, — потвердила Мері. — Я люблю, коли ти приходиш, коли щось мені розказуєш.

Тут Марта ляснула себе чолі, мовби щось згадала. Дівчина вибігла з кімнати і за мить повернулася, ховаючи щось під подолком.

— Слухай, — вимовила весело, — маю для тебе подарунок.

— Подарунок?! — вражено вигукнула міс Мері. — Для мене? У вас же самих їсти нічого!

— Через пустище проїжджав міняйло, — пояснила Марта, — і зупинився просто перед нашими дверима. У нього там були казанки, пательні — от, всякий дріб'язок. Мама визирнула, але не мала грошей, аби щось купити. А наша Лізабет Елен каже: "Мамо, в нього є скакалки зі смугастими ручками". І мама відразу до нього: "Гей, зачекайте, містере! По чім вони?" — "По два пенси", — відказує той. І мама витягнула з кишені два пенси і купила, а мені каже: "Марто, дитино, ти пенс до пенса складаєш і приносиш додому, бо знаєш, що ту' на рахунку кожне пенні. Але най дівчинка має чим бавитися. На, візьми і занеси їй".

І Марта врочисто вихопила з-під подолка дарунок. Лишень Мері Ленокс ніколи в житті не бачила скакалки, тому зараз тільки спантеличено розглядала цю незрозумілу річ.

— А для чого вона? — поспитала здивовано.

— Як то для чого?! — вигукнула Марта. — То слонів, різних там тигрів і верблюдів ти бачила, а скакалки нє? Ото чудасія. Дивися!

Марта розправила скакалку, стала посеред кімнати і давай скакати. Мері заворожено спостерігала. Старі портрети на стінах, здавалося, також не могли зійти з дива, що це тут діється. Але Марта їх навіть не помічала — вона стрибала і рахувала і зупинилася лише коли долічила до ста.

— Колись… колись я могла і більше, — випалила задихано. — У дванадцять років я була легша, та й гасала цілий день, то могла хоч до п'ятсот.

Мері захоплено підвелася з крісла.

— Слухай, мама твоя — найліпша в світі! Ото штука! — радісно вимовила вона. — Тільки не знаю, чи так зможу. Як думаєш?

— А ти спробуй, чого тут думати, — заохотила Марта, простягаючи скакалку. — На початку сто разів напевно не вийде, але поволі, поволі — то і більше здужаєш. Мама так і казала: "Як погасає цілий день зі скакалкою, то і сила появи'ся. А то звідки їй взятися?"

Сили у міс Мері і справді не було багато: ледве почавши, вже мусила зупинитися на перепочинок. Але дівчинці так сподобалося, що вона стрибала ще і ще.

— Егей, вдягайся і біжи надвір, — мовила Марта. — Там собі і поскачеш. Іди, іди. Мама каже: свіже повітря — то найліпше для дитини. Навіть коли трохи мжичить — все одно можна собі поскакати. Тілько вбратися добре.

Мері вдягла пальтечко, капелюшок і вже рушила до дверей, але тут зупинилася.

— Марто, ти віддала свої гроші, своїх два пенси. Дякую, — зворушено вимовила вона. Для дівчинки, котра ніколи не помічала того, що для неї роблять слуги, це був неабиякий крок уперед. — Справді, дякую, — повторила і трохи зніяковіло подала Марті руку.

Марта дещо незґрабно її потиснула й усміхнулася.

— Ти як якась поважна пані, — мовила вона. — Наша Лізабет Елен — то кинулася б мені на шию і поцілувала б на радощах.

Мері ще більше зніяковіла.

— Хочеш, щоб я тебе поцілувала?

Марта знову засміялася.

— Та нє! Просто ти така поважна… не така, як всі діти, — відповіла вона. — Добре, біжи надвір. Бувай!

Мері вийшла трішки збентежена словами Марти. Йоркширський нарід взагалі дивний, а Марта все вміла закинути щось таке, про що вона потім мусила думати. Як ось цього разу…

Але потім її увага цілком перейшла на скакалку. Ото справді річ! Мері весело стрибала і лічила, пам'ятаючи, як це робила Марта. Світило сонечко, повівав легенький вітерець, який ніс зі собою запах вологої землі. Дівчинка кілька разів оббігла парк з фонтаном, а потім опинилася на городі. Там

застала Бена Везерстафа за роботою у товаристві малинівки. Мері хотіла, щоб він сам її помітив. Старий справді випростався і вражено видивився на таку прояву.

— Най мене біда візьме! — вигукнув садівник. — Такого з тебе ся не сподівав! Розчервонілася, очка блищать — чи то ти? А певно, то ліпше, ніж ото все марудити! Вчися, вчися!

— Я тільки починаю, — з гордощами промовила Мері. — Зараз найбільше двадцять разів підряд виходить.

— Нічо', нічо', скоро будеш вміла ліпше, тілько вчися, — добродушно прогув старий Бен. — Диви, а та з тебе очей не зводить, — кивнув головою у бік малинівки. — Скакалку ся роздивляє. Ще такого чуда не бачила. О-ох, пильнуй, небого, бо та цікавість до добра тебе не доведе, — похитав головою, дивлячись на пташку, — як запхаєш носа де не тре'...

Мері оббігла зі скакалкою всі сади і городи, час від часу зупиняючись, щоб перевести подих, а тоді подалася на свою доріжку. Дівчинка вирішила спробувати, чи зможе пробігти її від початку до кінця без зупинки, але вже на половині задихалася, тому мусила перепочити. Зате вона вже долічила до тридцяти! Мері аж засміялася від утіхи і глянула на малинівку. Пташка-бо увесь час летіла за нею, а зараз сіла на стіну і дзвінко защебетала. Дівчинка знову засміялася.

— Ну, якщо вчора ти показала мені ключ, то нині мусиш знайти хвіртку, — вимовила вона, звертаючись до пташки. — Та ти, певно, не знаєш. Тобі вона не потрібна — летиш собі куди хочеш...

В Індії Мері багато чула про чари: коли няня розповідала їй казки, то там без них ніяк не обходилося. І те, що трапилося далі, годі було назвати інакше.

Мері стояла перед самою стіною, піднявши очі на малинівку. У цю мить сильний порив вітру здмухнув плющеві пагони просто на неї. Дівчинка схопила їх рукою — й остовпіла. Просто перед її носом була… кругла ручка старої хвіртки!

Мері гарячково взялася відсувати убік пагони. За кілька хвилин хвіртку було звільнено. Дівчинка сягнула до кишені по ключ, тремтячими руками встромила його у замок і повернула. Замок подався.

Вона глибоко набрала у груди повітря і сторожко озирнулася, чи ніхто її не бачить. Проте на доріжці не було ні душі. Тоді Мері обережно опустила назад плющ, повільно відчинила хвіртку і прослизнула всередину, обачно зачинивши її за собою.

Дівчинці просто перехоплювало подих від щастя: вона стояла у заповітному саду.

Розділ 9

Цей дивний дім

Мері багато разів уявляла собі, як виглядає цей таємничий сад, але те, що відкрилося її очам, перевершувало найсміливіші мрії. Якщо ззовні стіну, що відгороджувала сад, обснував плющ, то зісередини її також зашили зарості якихось в'юнких рослин — самого муру не було видно зовсім. Довкола буяли троянди — вони так розрослися, що деякі кущі майже сягали дерев. Тільки о цій порі на них не було ані листя, ані квітів, тож

Мені не знала, чи вони живі, чи, може, всі посохли. Однак це дивовижне гіллясте мереживо робило все довкола таким незвичайним, що Мері була просто захоплена. Звісно, а як іще мав би виглядати сад, де цілих десять літ не ступала людська нога!

— Як тут тихо! — прошепотіла дівчинка. — Як тихо!

Мері стояла, вслухаючись у тишу. Навіть малинівка — і та вмовкла. Пташка лише позирала на неї з дерева, мовби даючи змогу все оглянути.

— Подумати лишень, я тут перша людина за десять років, — знову прошепотіла дівчинка.

Вона обережно рушила далі. Дівчинка ступала навшпиньках, ніби боялася когось розбудити. Мері стала перед одним кущем і підняла голову, роздивляючись переплетене гілляччя. "Цікаво, він живий?" — подумала вона.

Якби тут був Бен Везерстаф, то він би відразу це визначив, тільки кинувши оком. А Мері лише гадала і мріяла, аби з весною тут скрізь з'явилися листочки і квіти. Їй навіть не хотілося думати, що сад міг увесь загинути. Тепер це був її світ. Тут навіть сонце здавалося теплішим, а небо яснішим!

Малинівка перелітала від куща до куща услід за Мері, весело щебечучи. Пташка немовби показувала дівчинці усі її володіння. Врешті Мері також набралася відваги і перестала ступати навшпиньках. Далі вона захотіла оббігти увесь сад зі скакалкою. Так і зробила. Дівчинка весело мчала по стежках і альтанках, уже цілком освоївшись у новому просторі. Час від часу зупинялася, аби перепочити або щось ліпше роздивитися. Ось і зараз вона зупинилася перед одним високим квітником —

її увагу привернули якісь ясно-зелені крапочки на чорній землі. Мері одразу згадала, що казав Бен Везерстаф, і стала навколішки, аби їх роздивитися.

— Паростки, маленькі паростки! З них можуть бути крокуси, або підсніжники, або нарциси! — не ймучи віри своєму щастю, прошепотіла дівчинка. — Може, і в інших місцях вони вже пробилися. Обійду ще раз все уважно.

Мері покинула скакати й повільно, крок за кроком, обстежувала землю. І справді, поміж пожухлою торішньою травою, на квітниках, побіч доріжок вона іще знайшла чимало тендітних паростків.

— Цей сад живий, — захоплено вигукнула вона. — Нехай троянди посохли, зате росте щось інше.

Мері ніколи в житті не працювала на землі, але побачила, що у деяких місцях стара трава та сухі галузки геть заступили сонце цим тендітним звістунам весни.

Дівчинка роззирнулася і знайшла патичок з гострим кінцем, а тоді взялася до праці. Вона розпушила землю навколо паростків і виполола бадилля.

— Ну ось, тепер вони можуть дихати, — сказала вона, коли скінчила роботу із першим клаптиком. — Що ж, у мене ще багато роботи. Треба всіх їх звільнити — нехай ростуть. Якщо не встигну сьогодні, то прийду завтра.

Дівчинка переходила від одного місця, де пробивалися паростки, до другого, завзято шпортала патичком землю, виполювала бур'яни. Оглядаючи оброблений клаптик, вона усміхалася до паростків і розмовляла з ними, наче вони були

живі. У роботі вона розігрілася і зняла зі себе пальтечко, а далі й капелюшок.

Малинівка також була безмежно щаслива: ще б пак, нарешті у цьому саду з'явилася жива душа і взялася до праці. А в пухкій землі так легко шукати черв'ячки і личинки! Досі пташка мусила пильнувати, коли на город виходить старий Бен Везерстаф, а тепер і в її власному саду можна добряче поживитися.

За працею минуло кілька годин. Врешті Мері зголодніла і вирішила повертатися на обід. Вона знову вдягла пальтечко, капелюшок, підняла скакалку — і ще раз перейшлася попри оброблені клаптики, милуючись тендітними зелененькими ниточками. Тепер вони могли рости вільно, тепер їм ніщо не заважало!

— Пообіді повернуся, — пообіцяла Мері, немовби дерева і кущі могли її чути.

Додому прибігла радісна, розчервоніла і накинулася на обід. Марта очам своїм не вірила.

— Ого, два добрих кусні м'яса і два рисових пудинґи! — захоплено вимовила вона. — Розкажу мамі: най знає, як помогла та скакалка!

Коли Мері обробляла патичком останній клаптик землі, то знайшла якусь білу цибульку. Спершу дівчинка хотіла її викинути, а потім, повагавшись, викопала ямку, поклала цибульку туди й обережно засипала землею. Зараз вирішила спитати Марти — може, вона знає.

— Марто, — мовила вона, — я порпалася у землі і знайшла якусь білу цибульку. Що воно таке?

— А, та ту' їх багато, — відповіла Марта. — Такі маленькі — то підсніжники і крокуси, а більші — то нарциси. А найнайбільші — то лілеї. Як зацвітуть — краса! Дікен їх в нас коло хати вирощує.

— Гм, то Дікен і про квіти все знає? — замислено вимовила Мері.

— Та Дікен може виростити квітку хоч з каменя. Мама каже, що він знає їхню мову.

— А цибульки довго живуть? Коли ніхто їх не доглядає, вони можуть самі вижити? — схвильовано спитала Мері.

— А якого ще догляду їм тре'? — стенула плечима Марта. — Перезимують в землі, а пригріє сонце — вилазять. Ту' коло дровітні є місце, де навесну все підсніжники ся появляють. І ніхто їх там не садить.

— Хочу, щоб уже прийшла весна, — сказала Мері. — Хочу побачити все, що тут росте.

Вона встала з-за столу і зайняла своє улюблене місце на килимку перед каміном. Марта також сіла поруч.

— Марто, мені… мені потрібна лопатка, — сказала далі Мері.

— Оце то так! І що ти збираєшся нею копати? — спитала Марта, сміючись.

Мері відвела погляд і зашарілася. Треба бути обережною, якщо хочеш зберегти таємницю, подумала вона. Якщо вістка про її відкриття дійде до містера Крейвена — хтозна, може він розсердиться і накаже знову замкнути хвіртку. Ні, нізащо!

— Знаєш, — повільно проказала вона, зважуючи кожне слово, — тут все таке велике... В будинку більшість кімнат зачинена... і я блукаю по садах, по парках... сама... Ото тільки з тобою побалакаю, коли ти тут, і вряди-годи з Беном Везерстафом. Але Бен часом набурмоситься — і не хоче говорити. А якби я мала якийсь клаптик землі, то й мала би чим займатися, як всі. Зробила би квітник, засіяла би квіти.

Марта аж засяяла.

— Знаєш, наша мама вже давно то казала! — вигукнула вона. — Вона сказала: "Там стільки землі у тому маєтку. Най їй дадуть якийсь клаптик. Най собі скопає, заскородить і посадить бодай петрушку і редиску. Дитина мусить мати якусь роботу". От що сказала мама.

— Справді? — вражено перепитала Мері. — І як вона все ото знає?

— Ага, якось і я її таке спитала. А вона каже: "З дванадцятьма дітьми всього мусиш ся навчити", — відповіла Марта.

— А скільки коштує лопата... така маленька? — спитала Мері.

— Гм, — замислилася Марта, — у нас у Твейті є крамниця. Там всяке продають. І лопату я також бачила. І граблі, і вила.

Воно все разом зв'язане і коштує два шилінґи. То все тобі ся придасть, як хочеш працювати на землі.

— Два шилінги? Я маю більше, — зраділа Мері. — П'ять шилінгів мені дала місіс Морісон, яка мене сюди везла, та й місіс Медлок щотижня передає шилінг від містера Крейвена.

— Оце то так, то містер Крейвен пам'ятає про тебе! — вигукнула Марта.

— Напевно. Місіс Медлок сказала, що він наказав видавати мені один шилінґ на тиждень. І в неділю вона мені його видає. А я досі навіть не знала, на що їх витрачати.

— Ого! Та то цілий маєток, — захоплено вимовила Марта. — За такі гроші можна купити що завгодно, не те що лопатку. Знаєш що? — сказала, взявши руки в боки.

— Що? — нетерпляче спитала Мері.

— У тій крамниці є ще насіння різних квітів, по пенні пакетик. А наш Дікен знає, які там найгарніші і як їх вирощувати. І заходить туди часто. Ти взагалі вмієш друкувати листи? — спитала несподівано.

— Як це — друкувати? Я вмію писати, — відповіла Мері.

Марта хитнула головою.

— Наш Дікен вміє читати тільки друковані літери. Якщо втнеш друкованими, то можем написати йому листа: так і так, просим піти до крамниці купити лопату і насіння.

— Марто, ти молодець! — вигукнула на радощах Мері. — Слухай, я спробую: думаю, що й друкованими зумію. Давай попросимо місіс Медлок, щоб дала нам перо, чорнило і папір.

— Нащо? Можеш взяти в мене, — сказала Марта. — Я все маю, бо в неділю завжди пишу листа мамі, то й купила собі. Зара' принесу.

Вона вибігла з кімнати, а Мері заворожено дивилася на вогнище у каміні і радісно шепотіла сама до себе:

— Коли в мене буде лопата, я все там перекопаю, повиполюю бур'яни. А тоді насію квітів, і той сад оживе… оживе.

Однак пообіді надвір вона вже не пішла, бо треба було написати листа, а це зайняло трохи часу. Спочатку Марта принесла зі своєї кімнати папір, чорнило і перо, потім мусила прибрати стіл після обіду і занести тарілки до кухні, а там натрапила на місіс Медлок, яка тут-таки загадала їй ще якусь роботу, отож Мері довелося зо дві години чекати, поки та повернулася. Тоді вони взялися укладати листа Дікену. Правду кажучи, Мері писала не дуже добре, бо в Індії вона вчилася абияк, чим доводила до розпачу своїх гувернанток. Але зараз вона дуже старалася, то й виходило зовсім непогано. Марта диктувала, а вона писала:

Дорогий Дікене,

Сподіваюся, що ти живий і здоровий, так само як я. Міс Мері має купу грошей і хоче, щоб ти пішов у Твейт і купив для неї лопату, грабельки і вила, а ще — насіння квітів, бо вона хоче зробити квітник. Дікене, квіти вибирай найгарніші, ну і дивися, щоб їх було легко вирощувати, бо Мері ще ніколи не

мала з тим справи. Ти знаєш, вона жила в Індії, а там все інакше. Кланяйся від мене мамі. Всіх вас цілую й обнімаю. Міс Мері ще багато чого має мені розказати. Наступного разу, коли приїду додому, ви почуєте про слонів і про верблюдів, і про офіцерів, як вони ходили полювати левів і тигрів.

З любов'ю,

Твоя сестра Марта Совербі

— Клади гроші в конверт. Ту скоро буде син м'ясника. Він давній друг Дікена, то я з ним і передам, — вирішила Марта.

— А як мені потім забрати те, що купить Дікен? — спитала Мері.

— Та він сам принесе. Він любить сюди ходити.

— Ох, то я його побачу?! — вигукнула Мері. — Навіть не сподівалася.

— Але ж ти хотіла? — усміхнулася Марта.

— Ще й як! Я ще ніколи не стрічала хлопця, який водиться з лисами і воронами. Просто не думала, що це вийде так швидко.

Марта вже було зібралася йти, але тут ляснула себе по чолі.

— Ото ґава! — похитала головою. — Ще зранку мала тобі сказати: я вже радилася з мамою… і вона казала, що сама попросить місіс Медлок.

— Ти маєш на увазі… — широко розкрила очі Мері.

— Аякже! Мама попросить, аби місіс Медлок відпустила тебе до нас в гості. Попробуєш маминого вівсяного пирога з молоком — пальчики оближеш!

"Яких іще несподіванок мені нині чекати?" — захоплено подумала Мері, а вголос сказала:

— Думаєш, місіс Медлок дозволить?

— А чого б мала боронити? Вона ж знає нашу маму, знає, що в нас в хаті чисто, що ніхто тебе не зобидить. Певно, що дозволить — най тільки мама з нею перебалакає.

— То я побачу вас усіх! — радісно вимовила Мері. — І вашу маму, і Дікена, і всіх-всіх-всіх. Як я рада!

Марта іще залишилася з дівчинкою і вони собі розмовляли. Правда, Мері більше слухала те, що розповідала Марта, сама говорила мало, в думках перебираючи все, що з нею ото відбулося. Та коли Марта уже зібралася іти на кухню за чаєм, Мері раптом спитала:

— Марто, а що, нині у тої служниці, котра миє посуд, знов болить зуб?

Марта зиркнула здивовано.

— Про що це ти? — спитала вона.

— Бачиш, коли ти пішла відносити посуд, то я чекала тебе і прочинила двері у коридор, щоб бачити, коли ти з'явишся. І знов почула плач, як тоді, ввечері. А нині вітру не було.

— Ох, — занепокоїлася Марта, — ну чого тобі ото все никати і прислухатися? Хочеш розсердити містера Крейвена?

— Нічого я не никала, — ображено відповіла Мері. — Просто чекала на тебе — і почула. Це вже втретє.

Тут унизу зателенькав дзвінок.

— О Боже! Місіс Медлок мене кличе, — вимовила Марта і притьмом вибігла з кімнати.

— Такого дивного дому я ще не бачила, — пробуркотіла Мері і позіхнула. Тоді скрутилася калачиком і поклала голову на подушку фотеля, що стояв ото перед каміном. За цілий день вона добряче натомилася і її зморив сон.

Розділ 10

Дікен

Упродовж наступного тижня у Мізелтвейті трималася чудова погода і потаємний сад від ранку до вечора був по вінця налитий сонцем. Потаємний сад — так називала його подумки Мері. Їй подобалася ця назва, та ще більше подобалося відчуття, що можна потайки туди прослизнути — і ніхто навіть не здогадується, де вона. Немовби потрапляєш у якийсь казковий світ, де ти — єдина володарка. За своє життя Мері сподобалося лише кілька книжок, тому вона прочитала їх від початку до кінця. І все це були збірки казок. Отож із деяких казок вона знала про чарівні сади. Найбільше її дивувало, що

люди інколи засинали там і спали сотні років, аж поки хтось їх не розбудив. Цього Мері ніяк не могла зрозуміти. Спати у заповітному саду? Хто-хто, а вона спати аніскілечки не збиралася. Навпаки, із кожним днем, проведеним тут, дівчинка робилася бадьорішою, впевненішою, веселішою. Ноги її налилися силою і вона вже могла стрибати до ста. Їй подобалося бігати навперейми з вітром, подобалося працювати на землі. Яке ж тут спання? Тепер вона відшукувала цибульки, розчищала довкола них місце, звільняла їх, розсаджувала. Мабуть, якби цибульки ті могли говорити, то вони б доземно вклонилися Мері за допомогу, бо тепер почувалися просто чудово. Волога земля, тепле сонечко, необхідний простір — що іще треба, аби рости?

Загалом Мері завжди вирізнялася впертістю і наполегливістю. Коли її щось захоплювало, то вона докладала всіх зусиль, аби цього досягти. Просто раніше ці риси не мали гідного застосування… А зараз вона заповзято перекопувала землю, виполювала бур'яни і це приносило їй неабияку насолоду. Ще б пак, вона почувалася при цьому наче казкова принцеса, що впорядковує свої володіння! Дівчинка невтомно відшукувала нові крихітні паростки, які невідомо як знайшли силу, щоб пробитися крізь землю — із кожним днем їх ставало все більше і більше. Це було просто диво. Мері ж бо добре пам'ятала Мартині слова, що підсніжники і крокуси розмножуються самі, що вони можуть перетривати у землі, а потім раз — і зацвітають. Дівчинка не могла цього дочекатися. Вона частенько зупинялася й обводила поглядом сад, уявляючи, як він виглядатиме, коли його вкриють тисячі розмаїтих квітів.

За цей погожий тиждень дівчинка ближче заприязнилася з Беном Везерстафом. Кілька разів їй вдавалося підкрастися зненацька: старий тільки підніме голову від роботи — а Мері вже тут як тут, ніби зі землі виросла. Дівчинка просто боялася,

аби він бува не закинув на плечі лопату і не забрався геть, як це бувало на початку їхнього знайомства, то й скрадалася якомога тихіше. Але Бен поволі-поволі також змінив думку про юну індійську міс, то вже й не уникав її. Можливо, йому навіть лестило, що вона так наполегливо добивається його товариства. Та й Мері уже не трактувала слуг з такою зверхністю, як ото звикла в Індії, отож старий йоркширець тепер набагато охочіше заводив з нею бесіду.

— Ну, ти вже зовсім як малинівка, — якось вранці сказав він дівчинці, коли підняв голову від роботи і побачив її побіч. — Ніколи не знати, коли ся появиш і звідки ото вискочиш.

— Малинівка тепер дружить зі мною, — з гордощами повідомила Мері.

— Знаю-знаю, вона пташка товариська, — відказав Бен Везерстаф, — їй їсти не дай, а дай з друзями побалакати. А то ще з новими. Любить вона себе показати, любить. Як розпустить хвоста, як ся запишає — чиста тобі пава.

Бен дуже рідко так розбалакувався. Бувало, навіть не відповідав, коли Мері щось запитувала, тільки буркав собі під ніс.

— Ти вже скілько тута? — спитав він далі.

— Та десь місяць, — відповіла дівчинка.

— Виджу, ти часу не марнувала, — добродушно прогудів він. — Поправилася троха, та й личко ся зарум'яніло. Вилюдніла! А як ото прийшла була перший день на город, як стала коло мене, то я собі подумав: "А що то за кислиця така, на милість Божу?!"

Мері ці слова зовсім не зачепили: її-бо ніколи особливо не цікавило, як вона виглядає.

— Знаю, що погладшала, — усміхнулася вона. — По панчохах бачу: вони вже не спадають, як раніше. Ой, диви, малинівка!

Пташка сьогодні була просто чарівна. Вона то граційно пурхала, то кокетливо нахиляла голівку, пускаючи лукаві бісики своїми оченятами-намистинками, то випинала оксамитові груденята, розпускала хвоста і тріпала крильми. Здається, вона понад усе хотіла сподобатися старому Бенові Везерстафу. Але Бен напустив на себе байдужість.

— Ага, оно ти, не забарилася! — вдавано ображено проказав він. — То пропала на два тижні, а то прилетіла, згадала старого. А запишалася як, пір'я розпушила! Що, певно, вже ся знайшов якийсь молодець та впадає за тобою? Певно, де ж тобі тепер до Бена.

Але малинівка не відступала. Вона пурхнула на кущ смородини і защебетала, дивлячись просто на старого.

— Підлещуєшся, хочеш мене підкупити. Так-так, гадаєш, ніхто перед тобою не встоїть, — пробуркотів Бен, наморщивши лоба. Однак було видно, що робить він це навмисне.

Тут малинівка злетіла з куща — і сіла на заступ, що його Бен Везерстаф тримав перед собою. Старий не витримав: обличчя його поволі злагідніло, погляд потеплів. Він боявся навіть глибше дихнути, аби не сполохати пташину.

— Ну добре-добре! — ніжно прошепотів він, дивлячись на пташку. — Знаєш, чим мене взяти, небого, ой, як знаєш! І де ти така ся взяла?

Малинівка ще трохи посиділа, задоволена, що вдалося помиритися з Беном, а потім стріпнула крильцями і полетіла. Старий якусь мить стояв мов зачарований, не зводячи очей із заступа, далі стрепенувся і взявся копати.

Мері знову з ним заговорила.

— У вас є свій сад? — спитала вона.

— Нє. Я сам-один, не маю ні землі, ні хати, живу разом з Мартіном у сторожці.

— А якби мали, що би там садили? — спитала Мері.

— Капусту, картоплю і цибулю, — відказав старий.

— А з квітів? — допитувалася Мері.

— Тюльпани і гіяцинти… вони так мило пахнуть… і троянди.

Обличчя Мері просвітліло.

— Ви любите троянди? — спитала з надією.

Бен Везерстаф вирвав з коренем лободу, а тоді відповів:

— Люблю, ая'. Як їх не любити? Я садив їх для одної молодої пані. Вона не могла без них жити. Любила їх як дітей… чи пташок. Я сам бачив, як вона гладила їх, цілувала…

Чоловік висмикнув ще один бур'ян і нахмурився.

— То було давно. Вже десять літ минуло.

— А де тепер та пані? — спитала Мері, ніби їй нічого про це не було відомо.

— В раю, — сумно відповів він, із силою загнавши заступ у землю. — Так каже наш пастор.

— А що сталося з трояндами? — схвильовано допитувалася Мері.

— Їх покинули.

Мері ступила крок, а тоді набралася відваги поставити питання, яке її найбільше цікавило:

— А зараз, зараз вони живі? Чи могли вони вижити, коли їх покинули?

— Так, покинули… але вона їх так любила… і я не х'тів, аби вони згинули, то час до часу ходив туди і троха обрізав, підживляв… Багато здичіло, але земля там добра, то деякі кущі вижили, — неохоче признався Бен Везерстаф.

— А як знати, живі вони чи ні, якщо на них нема листя? — невгавала Мері.

— Зачекай, аж весна за них ся возьме… аж соненько пригріє — і тоді зобачиш.

— Але як? Як? — палко вигукнула Мері, вже й забувши про обережність.

— Обдивися добре гілки. Як знайдеш такі бурі ґульки, то значить, що кущ живий. А потім тілько дощ, і сонце — і сама все зобачиш, небого.

Тут він зупинився, ніби спам'ятавшись.

— А з якого дива ти все ото випитуєш? Га? — спитав він, пильно дивлячись на неї.

Мері зашарілася.

— Та я… я ото бавлюся, ніби… ніби я садівник, як ви… ніби в мене є сад, — пробурмотіла вона. — У мене також тут нема нічого… і нікого. Ото і бавлюся.

— Ну добре, — уже м'якше вимовив Бен Везерстаф, — твоя правда. Нема тобі куди приткнутися, — додав співчутливо.

Мері сама ніколи не відчувала жалощів до себе, бо й так не мала кому пожалітися. Коли їй щось не подобалося, то вона хіба сердилася або прибирала зверхнього вигляду. Але після отих слів старого їй зробилося якось тепліше на серці. Взагалі, увесь світ довкола неї змінювався, ставав більш приязним чи що. І тепер у неї був сад… Її найбільша радість.

Дівчинка ще трохи поговорила з Беном Везерстафом, розпитувала про дерева, про квіти. І старий терпляче їй усе пояснював.

— А зараз ви ходите до троянд? — спитала вона.

— Нє, в тім році ще не був. Ревматизм мене скрутив, — насупився Бен, а тоді раптом напустився на дівчинку. — Слухай, а чи не забагато всього ти хочеш знати?! Замала ще! Бери скакалку і йди бався. Чого ото туркотіти мені над вухом?

Мері зрозуміла, що сьогодні більше нічого довідатися не вдасться. Вона розправила скакалку і повільно рушила по стежині. Хоча Бен уже не вперше так неґречно обривав розмову, дівчинці однак подобався цей старий буркотун. Їй завжди було цікаво з ним побалакати. Мері аніскільки не сумнівалася: про квіти йому відомо геть усе на світі… а особливо про троянди.

Дівчинка стрибала уздовж живої огорожі, що оточувала потаємний сад. В кінці доріжки були невеличкі ворота, які провадили у парк. Вона давно хотіла перевірити, чи нема у цьому закутку диких кроликів.

Мері дострибала до воріт, а тоді зупинилася і прислухалася. Зісередини долинав якийсь тихий свист. Що ж, тим більше треба туди зазирнути. Дівчинка прочинила ворота, увійшла досередини — і завмерла.

Під деревом, спершись об стовбур, сидів рудий хлопчина десь її віку і грав на дерев'яній дудці. Одяг на ньому був чистий, хоча й полатаний. Хлопець повернувся до неї і Мері побачила його веселе червонощоке обличчя із кирпатим носом, а ще — небесно-сині очі. Просто над ним на дереві сиділа білка, яка не зводила з на нього оченят, з куща виглядала довга шия фазана, а побіч сиділи два кролики, які сторожко нюшкували повітря. Мері одразу збагнула, що зібралося це товариство лише для того, аби послухати його дудку.

Хлопчина підняв руку і тихо проказав:

— Не рухайся, бо злякаєш їх.

Мері застигла. Хлопець поволі підвівся. Звірята ще якусь мить чекали, а тоді білка пірнула поміж гілок, фазан сховався у кущі, а кролики пострибали собі геть.

— Я — Дікен, — сказав хлопець. — А ти, певно, міс Мері.

У глибині душі Мері знала це від першої миті, коли його уздріла. Хто ж іще здатен причарувати дудкою кроликів і фазанів, подібно як індуси причаровують змій?

Дікен широко посміхнувся.

— Бачиш, я піднімався так повільно, аби їх не сполохати. Зробиш різкий рух — і вони ся розбіжать. Тре' пам'ятати. І говорити тре' тихо, — пояснював він.

Він говорив з нею так, ніби вони вже роками зналися, а не щойно ото зустрілися. Мері спершу трішки розгубилася, але швидко подолала свою ніяковість.

— То ти отримав листа від Марти? — радісно спитала вона.

Він хитнув своєю рудою кучмою.

— Ая', тому і прийшов.

Хлопець нахилився, аби підняти торбинку, що лежала поруч.

— Ту' маєш все, чого ти просила. Ото заступ, ото граблі, ото вила і мотика. І ще маленька лопатка. А ту' насіння. Коли я купував, то господиня у крамниці докинула ще по пакетику маків і дельфіній.

— Покажи, покажи! — нетерпляче вигукнула Мері. — Давай сядемо на оту колоду і все по черзі розглянемо, — запропонувала вона.

Вони сіли. Мері завважила, що від Дікена пахло вереском і ще якимись травами. Немовби повіяв вітер з пустища. Хлопець витягнув з кишені пальтечка маленьку паперову торбинку, розв'язав її і став викладати маленькі пакетики. На кожному була намальована квітка, яка мала з цього насіння вирости.

— Ту' найбільше резеди і маків, — сказав він. — Резеда так мило пахне, і росте де хоч'. І маки так само. Ото кинеш насіння в землю, тільки свиснеш — і вони вже цвітуть.

Тут з великого куща побіч них залунало щебетання. Дікен прислухався.

— О, та то малинівка! — з радістю вимовив. — І вона до нас співає, кличе нас, — ствердив він.

Мері знала це, але вирішила перепитати.

— Вона справді нас кличе? — глянула на хлопця.

— Ая', — поважно відповів Дікен, — то ж чути. Вона кличе когось, з ким вже ся знає. Ніби каже: "Так-так, я ту', подивися". Он вона, запишалася на кущі.

— То правда. Віднедавна вона і зі мною водиться, а з Беном Везерстафом дружить вже давно, — призналася Мері.

— Ая', пташка знає тебе. І любить. Прийняла тебе за свою. Чекай-чекай, зара' вона все мені про тебе розкаже, — посміхнувся Дікен.

Він повільно підвівся й обережно наблизився до куща, а тоді сам став наслідувати пташине щебетання. Малинівка якусь мить прислухалася, а тоді й сама защебетала, немовби відповідаючи на питання.

— Ая', вона твій друг, — хитнув головою Дікен.

— Справді? — захоплено вигукнула Мері. Їй-бо так хотілося у цьому впевнитися. — Кажеш, вона мене любить?

— Якби вона тебе не мала за свою, то нізащо не підлетіла б так близько, — розтлумачив Дікен. — Птахи рідко коли підпускають до себе людей. А малинівка дуже горда пташка, ти собі не думай. Диви, диви, знов щебече до тебе. Питає: "А як ся має старий Бен? Не бачила його нині?".

Пташка і справді пурхала поблизу Мері, підходила бочком, дзвінко щебетала, нахиляючи голівку то в один, то в другий бік.

— А ти все розумієш, що говорять пташки? — спитала Мері.

Дікен усміхнувся від вуха до вуха і почухав свою РУДУ чуприну.

— Та розумію, ая', — відповів він. — Я ся народив на пустищі і від малого з ними ся воджу. Бачив, як вони ся

вилуплюють з яйця, як ся вбивають в пір'я, як ся вчать літати. Часом мені самому ся здавало, що я птах. То так є: як довго з кимсь ся знаєш, то стаєш до нього подібний. Мені не раз ся здає, що я пташка, або лис, або заєць, або білка, або якийсь жук, як довго на них дивлюся.

Він засміявся, тоді знову сів на колоду і став показувати дівчинці квіткове насіння. Хлопець описував, на що подібний їхній цвіт, пояснював, де ліпше висаджувати, як доглядати, як підживлювати, скільки поливати.

— Слухай, я тобі поможу. Де будеш їх сіяти? В якім саду? — несподівано мовив він, глянувши на неї. — Показуй!

Мері розгубилася. Вона обхопила руками коліна і не знала що сказати. Цього вона аж ніяк не передбачила.

— Ну то де має бути той квітник? — ще раз спитав Дікен.

Дівчинку кидало в холод, то жар. Дікен це помітив і сам розгубився.

— Егей, то вони дали тобі який клаптик землі чи нє? — спитав він. — Та скажи вже!

Дівчинка хруснула пальцями і підняла на нього очі.

— Річ у тім, що я зовсім тебе не знаю, — повільно проказала вона. — Взагалі, не знаю, чи хлопці вміють тримати язика за зубами. Якби я тобі довірила одну таємницю… ти б її зберіг? Бо якщо хтось довідається… навіть не хочу про це думати… просто не знаю, що зі мною тоді буде! — палко завершила вона.

Дікен ще більше розгубився. Тоді провів рукою по голові і спробував зібратися з думками.

— Знаєш, якби я ото розбазікував все, що знаю про лисячі нори і про пташині гнізда, то не знаю, чи на цілім пустищі щось би ся втримало. Деяким хлопчиськам тільки скажи — відразу йдуть шкоду робити. От і подумай, чи вмію я мовчати, — спокійно мовив він.

Почувши це, Мері мимовільно схопила Дікена за рукав.

— Слухай, я вкрала той сад, — випалила. — Він не мій. Він нічий. Всі його покинули, ніхто не доглядає, навіть ніхто не заходить. Може, там усе вже погинуло, не знаю.

Дівчинка страшенно хвилювалася.

— Але ніхто, ніхто не може його в мене забрати! Нікому не віддам! Крім мене, ніхто його не доглядає. Як вони могли так з ним вчинити? Як могли чекати, поки він загине? Замкнули і покинули напризволяще, — вимовила обурено, а тоді затулила руками лице і вибухнула плачем.

Небесно-сині Дікенові очі зробилися зовсім круглі.

— О-ох! — вирвалося у нього. Він співчутливо потиснув руку Мері.

— У мене тут нікого нема. Я геть сама, — крізь сльози вимовила дівчинка. — І от, знайшла цей сад. Вони не можуть його в мене відібрати. Там живе малинівка. Її ж звідтам не виганяють — живе собі. І мене не можуть.

— То де ж він? — тихо спитав Дікен.

Мері витерла сльози і рвучко підвелася з колоди.

— Ходім, зараз покажу, — рішуче сказала вона.

Дівчинка вивела його на доріжку попід стіною, поростою плющем. Дікен був дуже серйозний і зосереджений: хлопець розумів, яку велику таємницю довіряє йому Мері. Він ступав майже нечутно, так, ніби наближався до лисячої нори чи пташиного гнізда. Та ось Мері з доріжки повернула до стіни, зупинилася перед нею і підняла плющ. Очі Дікена широко розкрилися: під плющем ховалася хвіртка. Мері сягнула до кишені по ключ, відімкнула замок — і хвіртка повільно відчинилася. Діти увійшли досередини.

— Ось він, мій потаємний сад, — з гордощами промовила вона, обводячи все рукою. — Я хочу, щоб він ожив. Більше нікому про нього дбати.

Дікен захоплено роззирнувся довкруж.

— О-ох! — прошепотів. — Ту' як в казці.

Розділ 11

Потаємне гніздо

Якийсь час Дікен стояв мов зачарований. Потім ступив крок і поволі пішов уперед, жадібно вбираючи очима все, що відкривалося по обидва боки стежки: дерева, обплутані пагонами різних в'юнких рослин, альтанки із хвойними деревами, високі насипи для квітників.

— Ніколи не думав, що зобачу це місце, — нарешті вимовив пошепки.

— Ти знав?! — вигукнула Мері.

Хлопець зробив їй знак.

— Тре' говорити тихо, — сказав він, — інакше нас почують.

— Ох, я забула! — злякано вимовила Мері, закривши рукою рот. — То ти знав про цей сад? — знову спитала вона, опанувавши себе.

Дікен кивнув.

— Марта говорила мені, що в тім маєтку десь є покинутий сад і нікому не вільно туди увійти, — відповів він. — Ото ми собі і гадали, як він виглядає.

Хлопець зупинився, придивився до сплетіння гілок побіч себе і задоволено посміхнувся.

— О, най тілько завесніє і ту' ся появлять гнізда, — сказав він. — В цілій Англії годі знайти безпечніше місце для птахів, ніж ту'. Ніхто про нього не знає, ніхто ту' не ходить. Що може бути ліпше для птахів? Цікаво, чому пташки з пустища сюди ся не перенесли? Ту' їх би ніхто не потурбував.

Мері знову вхопила його за руку, навіть цього не помітивши.

— А троянди будуть? — прошепотіла вона. — Вони живі? Ти можеш подивитися?

— Ая', можу, — кивнув головою Дікен.

Він підступив до найближчого дерева, вкритого лишайником і плющем, і витягнув складаного ножика.

— Тре' пообтинати сухе галуззя, — пояснив він. — О, диви: ті гілки сухі, а ота — молода. Певно, торік виросла. Бачиш, кора на ній пружна і ледь-ледь зеленкувата, не така, як на сухих.

Мері благоговійно торкнула гілочку.

— Оця? — спитала. — Оця жива? Справді?

Дікен усміхнувся.

— Так, вона жиє, як ми, — мовив він.

Мері знала від Марти: "жиє" означає "живе".

— Як гарно, як гарно! Вона жива! — пошепки вигукнула дівчинка. — Хочу, аби всі вони ожили. Ходім, оглянем тут усе, то й покажеш мені, скільки є живих.

Вона аж засапалася — так хвилювалася. Дікен теж був схвильований. Вони переходили від дерева до дерева, від куща до куща. Дікен обрізав сухі гілки і показував їй живі. Дівчинка була на сьомому небі від щастя. Тепер вони обстежували троянди.

— Слабші кущики, звісно, погинули, — говорив він, — а ті, котрі сильніші, то он як розбуялися. Тре' пообтинати їх, аби молоденькі гілки мали місце. Диви' сюди! — хлопець нагнув грубу гілку, яка здавалася сухою. — Виглядає як суха, але чекай, зара' зроблю надріз внизу, то зобачим.

Дікен став навколішки і надрізав гілку над самою землею.

— Ну от! — тріумфально вигукнув він. — Я ж казав. Подиви'.

Мері теж опустилася на коліна, намагаючись зрозуміти, що побачив Дікен.

— Як кора на надрізі зелена і появляє'ся сік, о, бачиш, то воно жиє, — пояснив він, показуючи їй краплину. — Котре галуззя вже всохло, то воно і всередині сухе, тому легко ся ламає. А ту' коріння моцне, кущ жиє. Як ще обкопаєм довкола, то вліті будем мати море троянд, — впевнено мовив він, показавши очима на гілляччя над собою.

Діти невтомно працювали, поволі посуваючись по саду. За якихось пів години вже й Мері вміла відрізняти живі гілки від сухих. У цій роботі їм дуже придалися заступ, мотика і вила. Дікен показав дівчинці, що вилами зручно обкопувати коріння, аби рослини мали чим дихати.

Коли вони взялися до найбільшого трояндового куща, хлопець раптом нахилився, зацікавлено щось розглядаючи. Тоді обернувся до Мері і захоплено показав на оброблений клаптик з тендітними паростками.

— Слухай, а то чия робота? — здивовано спитав він. — Хто то зробив?

— Я, — з гордощами відповіла дівчинка.

— Оце так! А Марта писала, що ти нічо' не вмієш і на землі ніколи не працювала, — вигукнув він.

— То правда, — хитнула головою. — Але коли знайшла ті паростки, то подумала, що їм нема як рости, бо скрізь торішня трава. Тому я звільнила для них місце. Навіть не знаю, які це квіти.

Дікен підійшов і опустився на коліна перед паростками, сяючи посмішкою.

— Ти все зробила як належить, — сказав він. — Садівник би ліпше не нарадив. Тепер вони аж до неба виростуть, як ті чарівні боби у казці про Джека. То є крокуси і підсніжники, а ту', — показав на інший клаптик, — білі нарциси, а тута жовті. Чекай-чекай, скоро буде на що ся подивити, як зацвітуть.

Він бігав від одного розчищеного клаптика до другого.

— Для такої малої, як ти, ту' було до біди роботи, — з повагою вимовив він, зміряв ши її поглядом.

— Я вже сильніша, і трохи погладшала, — посміхнулася Мері. Їй було приємно почути таку похвалу від Дікена. — Раніше мене все стомлювало і дратувало. А тут і втоми не відчувала, тільки б той запах нюхала, як ото землю копаєш.

— Так, нема нічо' ліпшого, як запах свіжої землі. І трави, і вересу, — поважно похитав головою Дікен. — Тепер ти он яка рум'яна, як попрацювала троха. І сили наберешся. Я також дуже люблю, як пахне земля. Особливо коли падає дощ. Я тоді лягаю під кущем і слухаю, як краплі падають на верес, і втягую у ніздрі ці пахощі. Мама каже, що в мене такий чутливий ніс, як у зайця.

— А ти що, не мерзнеш? — здивовано зиркнула на нього Мері. Такого чудного і милого хлопця вона ще не бачила.

— Нє, — відповів він, усміхаючись. — Холод мене не дожене, бо я гасаю по пустищі як заєць. Мама каже, що за дванадцять років я стільки часу провів на свіжому повітрі, що жодна болячка мене не возьме. Отак!

Увесь цей час Дікен працював і говорив, Мері також не відставала і завзято орудувала вилами або лопаткою.

— Та-ак, ту' роботи є досить! — врешті протягнув хлопець, випроставшись і обвівши поглядом все довкола. — Ну певно, десять років… За один день не дамо ради.

— А ти ще прийдеш мені допомогти? — благально вимовила Мері. — Я також буду старатися, буду робити все, що скажеш — копати, полоти. Дікене, прийдеш?

— Ая'. Можу приходити сюди хоч кожен день, чи дощ, чи сонце, — впевнено сказав хлопець. — Та то найліпша забава — сховатися ту' і рятувати сад.

— Коли ти… коли ти допоможеш мені його оживити, то… навіть не знаю, як тобі віддячитися. Що я можу зробити для тебе, Дікене? — зворушено спитала Мері.

— Зара' скажу, — посміхнувся Дікен. — Можеш ліпше їсти, аби набратися сили, ну і ще навчитися пташиної мови, аби говорити з малинівкою, як я. І тоді нас звідси віником не виженеш — так нам буде ту' файно.

Дікен ще раз обійшов усе довкола, замислено роздивляючись дерева і кущі.

— Слухай, давай не будем ту' все підстригати, як у решті садів, — звернувся до неї. — Най воно росте собі як хоче, най ся в'є, переплітає — так набагато гарніше, правда?

— Звичайно, звичайно, — схвильовано мовила Мері, — нічого ми не будемо підстригати, інакше він стане звичайним і зовсім не нагадуватиме потаємного саду.

Дікен замислено провів рукою по волоссю.

— Ту' і так скрізь загадки, — мовив він. — Бо виглядає, що, крім малинівки, за десять років ту' таки хтось бував.

— Але хвіртка була зачинена, а ключ закопано, — здивувалася Мері. — Хто ж міг сюди потрапити?

— Твоя правда, — погодився Дікен, — тому й кажу: дивне то місце. Все одно, диви: ту' гілки обрізалися два або три роки тому, а ту' — зо п'ять.

— Як таке могло бути? — спантеличено спитала Мері.

Дікен ще раз оглянув трояндовий кущ, а тоді похитав головою.

— Ото мене й цікавить, — відповів він.

Далі вони пішли розчищати землю під квітник. Мері відчула, що скільки житиме — не забуде того дня, коли ожив її сад. Так-так, їй видавалося, що саме цього ранку він ожив. Коли вони вже мали висіяти насіння, дівчинка згадала собі пісеньку, якою її дражнив Безил.

— А тут є якісь квіти, які були б подібні на голівки осоту? — спитала вона.

— Може, лілеї, або дзвіночки, — відповів Дікен, роблячи рядки.

— Добре, я сама їх хочу посадити, — сказала Мері.

— Лілеї ту' є, я бачив. Але вони ростуть занадто густо — тре' розсадити, тоді їх буде скрізь повно. А інші квіти зацвітуть щойно на другий рік, тре' чекати. Можу хіба принести тобі розсаду з нашого городу. Чому ти про них питаєш?

Тоді Мері розповіла йому про Безила з Індії та його братів і сестер, про те, що ненавиділа їх, бо вони прозивали її "А-міс-Мері-вічно-проти".

— Так, витанцьовували кругом мене і співали:

А міс Мері вічно проти!

І що росте в саду її?

Будяк лиш, кукіль та осоти,

І повно скрізь тут кропиви.

Мері нахмурила брови і з силою загнала лопату в землю.

— Вони ще впертіші за мене, ті дітиська. То ось, хочу їм наперекір зробити справжній квітник, і хай там будуть квіти, які подібні до осоту!

Дікен засміявся.

— Ох, та годі тобі вже, — вимовив хлопець, розрубавши заступом чорну скибу. Мері помітила, як він вбирає ніздрями цей запах. — Ну чого вже ся хмурити? Що було, то минуло. Коли ту' все зацвіте, коли пташки заспівають з кожного куща, ти що, будеш ото ходити і згадувати, як тебе дражнили в Індії?!

Вислухавши це, Мері перестала супитися і нахилилася, щоб висіяти насіння.

— Дікене, ти такий милий, — мовила вона. — Мушу сказати, що ти став п'ятою людиною, до якої я маю симпатію. Якби колись мені сказали, що у мене буде аж п'ятеро друзів, то я б і не повірила.

Дікен сів навпочіпки, як це робила Марта, коли чистила решітку.

— П'ятеро? — перепитав він. — І хто ж решта четверо?

— Твоя мати, Марта, тоді малинівка і Бен Везерстаф, — Мері по черзі загинала пальці.

Почувши це, Дікен засміявся, але тут-таки закрив рот рукою, бо мусив зберігати тишу.

— Певно, я тобі видався дивним, але ось що я тобі скажу: дивнішої дівчинки від тебе я ще в житті не бачив, — сказав він врешті.

Тоді Мері вирішила поставити йому одне питання — хоча зроду нікого про таке не питала. Мало того, дівчинка спробувала сказати це по-йоркширському:

— Слухай Дікене, а я тобі ся подобаю? Ти хочеш зі мною дружити?

— Ну звичайно! Як ти могла ся сумнівати? — щиро вигукнув хлопець. — Якби ти була погана, то малинівка тебе б і близько не підпустила, то я тобі кажу!

— Що ж, тепер у мене є друзі. Як гарно! — втішено вимовила Мері.

І вони ще веселіше взялися до роботи. Діти так захопилися, що забули про час. Мері аж здригнулася від несподіванки, коли великий годинник у маєтку вибив полудень. Їй було шкода кидати роботу.

— Мушу йти. Марта чекатиме, — із жалем проказала вона. — Ти також підеш обідати, правда?

Дікен усміхнувся від вуха до вуха.

— Мій обід ходить зі мною, — сказав він. — Мама завжди щось впхне мені в кишеню.

Дікен підняв зі землі своє пальтечко і витягнув з кишені пакуночок, зав'язаний чистенькою носовою хустинкою, і дістав звідтам два товстих шматки хліба, розділених тоненьким шматочком сала.

— Переважно беру один хліб, — сказав він, — але нині мама ще дала кавальчик бекона. Смакота!

Мері подумала, що як на обід це дещо незвично, але хлопець з таким смаком відкусив шмат, що вона цього не сказала.

— Ну добре, біжи, — сказав хлопець, всівшись під деревом. — Я ще троха попрацюю сам, а тоді піду додому. А шкірку з бекона лишу малинівці: птахи страх як таке люблять, — додав він.

Мері ніяк не могла його покинути. Дівчинка вже повільно рушила до хвіртки, проте з половини дороги повернула назад.

— Ти… ти ж нікому не розкажеш про сад, правда? — схвильовано спитала вона хлопця.

Дікен аж закашлявся від несподіванки, бо саме відкусив добрячий кусень хліба і мав повний рот. Тоді проковтнув і щиро посміхнувся.

— Егей, подумай сама: коли якась пташка підпускає мене до свого гнізда, то хіба я можу її зрадити? І про сад також можеш бути певна, чуєш? Це ж як потаємне гніздо!

У Мері відлягло від серця.

Розділ 12

"Чи можна мені клаптик землі?"

Мері так бігла, що геть задихалася. Волосся прилипло до спітнілого лоба, а щоки палали. Марта уже чекала з обідом.

— Десь ти ся загаяла, — добродушно промовила вона. — І де то тебе носило?

— Я… я бачила Дікена! — випалила Мері.

— Ага, тепер розумію, — втішилася Марта. — Я знала, що він ся вибирав. Ну і як, сподобався тобі наш Дікен?

— Та він… та він найліпший! — впевнено заявила Мері.

Марту це приємно вразило.

— Так-так, він хлопець надійний, певний, ту' такого ще пошукати тре', — задоволено мовила вона, — але, знаєш, ми й самі нераз троха собі з нього жартуєм, особливо з його носа: ото вже кирпатий вдався!

— Подумаєш, ніс трішки задертий. Нічого страшного! — заперечила Мері.

— А як з чогось ся дивує, то очі ся роблять такі круглі, як в кота чи зайця, — вела далі Марта.

— Неправда, у Дікена гарні очі, такі, як небо над пустищем, от, — завзято відповіла Мері.

Марта розплилася у задоволеній посмішці.

— Так, так, мама все каже: "Ти, сину, так за пташками ся задивляєш, що трошки неба впало тобі в очі. Оно які сині!" Ну а коли сміє'ся, то хіба губи в нього ся не розтягують від вуха до вуха? — глянула вона на Мері.

— Що ти таке кажеш? — мало не образилася та. Здається, Мартині зауваги повернули дівчинці колишню впертість. Тільки тепер вона захищала друга. — Коли Дікен сміється, то хоч яка б ти була сердита чи невдоволена — і сама з ним зарегочеш. То я тобі кажу, — повторила вона Дікенову фразу.

Марта весело гмукнула.

— Ну добре, добре, бачу, ти вже справді з ним ся подружила, — примирливо сказала вона. — То що, добре насіння він приніс? А лопатку?

— А ти звідки знаєш, що він все приніс? — здивувалася Мері.

— Гм, велика мудрість! Раз він у Мізелтвейті, то певно що приніс, бо ми ж йому писали. Дікен — хлопака надійний, — з гордощами заявила Марта. Досі-бо вона тільки жартома вивідувала у Мері, яке враження справив на неї хлопець, а насправді дуже пишалася своїм братом.

Мері побоювалася, що Марта розпитуватиме її далі. Так воно і вийшло. Спершу дівчина цікавилася лише насінням — які сорти, які кольори, скільки пакетиків і так далі — та знаряддями. Чи Мері вже пробувала ними працювати? Чи не важкий для неї заступ? Чи вміє обходитися з вилами? Тоді ще напучувала, щоб була обережна, бо ж вила гострі. Ну а потім, звісно, захотіла знати, де Мері збирається це все садити.

— Ти вже когось питала? Вони виділили тобі місце на твій квітник? — спитала.

— Та ні, ще нікого не запитувала, — вагаючись, відповіла Мері.

— Гм, певно, варто питати когось з простих садівників, а не головного. Дуже вже він поважний, цей містер Ровч, годі ся підступити, — щиро радила Марта.

— Я його ніколи й не бачила, не те щоб питати щось, — сказала Мері. — На городах можна побачити хіба його помічників і Бена Везерстафа.

— Ото Бена і спитай, — рішуче мовила Марта. — Не бійся, він тілько на вигляд такий похмурий, а так чоловік добрий. Він все що хоче може робити в садах, хоч і не головний. Містер Крейвен йому все дозволяє, бо його любила місіс Крейвен — він ще тоді в них був. Хто-хто, а він напевно знайде для тебе якийсь клаптик. Ту' землі доста.

— Слухай, то якщо якийсь клаптик, якийсь закуток роками ніхто не обробляє — він може бути моїм, правда? — схвильовано спитала Мері.

— А чо' ж нє? — добродушно відповіла Марта. — Хто б тобі шкодував?

Мері швидко доїла обід і вже було встала з-за столу, збираючись забігти до сусідньої кімнати за капелюшком і пальтечком, проте Марта її зупинила.

— Гей, маю щось тобі сказати, — мовила вона. — Тілько чекала, поки скінчиш їсти. Слухай: нині рано ся вернувся господар, містер Крейвен. Думаю, він нарешті схоче тебе зобачити.

Мері зблідла на виду.

— Ой! — вигукнула вона, прикро вражена. — Чого йому від мене треба? Коли я приїхала, він зовсім не хотів мене бачити. Містер Пітчер так казав, я чула.

— Чекай, не гарячкуй. Місіс Медлок вважає, що то наша мама йому порадила. Сам би він ще довго збирався, — пояснила Марта. — Вона йшла по Твейту і зобачила його. Містер Крейвен колись бував у нас вдома, то мама і відважилася з ним заговорити. Що вона йому казала — того не знаю. Але не інакше як після тої бесіди він вирішив тебе закликати. А завтра знов поїде.

— Ага, він завтра їде? — з надією спитала Мері.

— Так, і то надовго. Певно, появи'ся ту' аж восени або взимі. Вибирає'ся десь в далекі краї, як все, — розповіла їй Марта.

— Як добре, як добре! — радісно вигукнула дівчинка. Вона навіть не намагалася вдавати, що та зустріч з дядьком її тішить.

Якщо він повернеться у маєток щойно взимку чи навіть восени, то однак цілу весну і ціле літо вона матиме змогу допомагати садові — засадити його новими квітами, доглянути троянди і побачити, як вони зацвітуть. Гаразд, якщо містер Крейвен колись це виявить і йому забагнеться відібрати у неї ключа, то у неї все одно буде досить часу, аби натішитися своїм милим садом. А там, може, ще щось з'явиться.

— Не знаєш, коли він мене покличе? — спробувала з'ясувати дівчинка.

Ледве вона скінчила фразу, як двері відчинилися і на порозі постала місіс Медлок. На ній було її найкраще чорне плаття і капелюшок, а комір прикрашала велика брошка із портретом чоловіка. Це було зображення її чоловіка, містера Медлока. Він давно помер. По його смерті місіс Медлок замовила собі цю брошку і вдягала її лише за особливих нагод. Місіс Медлок була піднесена і схвильована.

— Ти геть розкудлана, — швидко промовила вона, прискіпливо оглянувши дівчинку. — Йди зачешися. Марто, піди поможи їй. Нехай вдягне найліпше плаття. Я маю завести її до містера Крейвена.

Увесь рум'янець зійшов з лиця Мері. Серце часто забилося у грудях. Вона знову почувалася незграбною, незугарною і невдоволеною всім на світі. Проте місіс Медлок не почула він неї ані слова. Стиснувши губи, Мері пішла до своєї спальні, де Марта допомогла їй перевдягтися у святкове плаття і чепурно зачесала волосся. Потім Марта передала дівчинку місіс Медлок. Та взяла її за руку і повела довжелезними коридорами. Мері розуміла: якщо вже містер Крейвен захотів її побачити, доведеться змиритися. Хоча, звісно, вона б воліла зараз працювати у саду разом з Дікеном. Машинально крокуючи побіч місіс Медлок, дівчинка думала: "Гаразд, судячи з усього, що я досі про нього чула, мій дядько — не надто симпатичний чолов'яга. Тим ліпше. Я йому, певно, не сподобаюся. Ото подивиться на мене — і знов забуде, що я існую. Нехай тільки швидше їде собі".

Вони зайшли у ту частину будинку, де вона ще не бувала. Ще трохи пройшли по коридору, тоді місіс Медлок постукала у двері. Звідтам почулося:

— Заходьте.

Вони зайшли.

— Ось міс Мері, сер, — промовила місіс Медлок, звертаючись до чоловіка, що сидів перед каміном.

— Можете залишити нас самих. Я задзвоню, коли треба буде завести її назад, — сухо проказав містер Крейвен.

Економка вийшла і зачинила за собою двері. Мері стояла, не знаючи, де подіти руки, і з цікавістю розглядала свого дядька. Вона відразу завважила, що горба у нього не було — просто плечі мав зігнуті. Поміж чорного волосся прозирала сивина. Дядько повернувся.

— Підійди сюди! — мовив він.

Мері підійшла.

Тепер вона бачила його обличчя. Воно було навіть вродливе, тільки страшенно сумне. Здавалося, чоловік сам почувався непевно у її присутності і не знав, як почати розмову.

— Ти добре тут почуваєшся? Все гаразд? — спитав він нарешті.

— Так, — відповіла Мері.

— Про тебе тут дбають?

— Так.

Містер Крейвен знову замовк і потер чоло, ніби не знаючи, що робити далі.

— Ти дуже худенька, — мовив він, роздивляючись її.

— Я вже погладшала, — відповіла Мері. Вона також не знала, як поводитися з цим дивним чоловіком.

Та поволі серце дівчинки тануло. Вона дивилася на свого дядька і бачила, що він страшенно нещасливий. Чорні очі дивилися мовби повз неї, мовби за нею бачив якийсь інший образ, що не давав йому зосередитися.

— Дитино, ти вже вибач мене, я геть про тебе забув, — глухо вимовив він. — Збирався знайти гувернантку чи няньку, але забув.

— Будь ласка, будь ласка… — благально вимовила Мері, однак до горла їй підступив клубок і вона не змогла закінчити.

— Що ти хочеш? Кажи, — стурбувався він.

— Я вже велика, мені не треба няні, — сказала Мері, трішки себе опанувавши, — і будь ласка… будь ласка… не призначайте мені гувернантки.

Він знову розгублено потер чоло і пильно глянув на неї.

— Гм, і місіс Совербі мені так говорила, — промовив собі під ніс.

Почувши це, Мері відчула у собі більше певности.

— Ви… ви про Мартину маму? — вимовила вона.

— Так, я бачився з нею недавно, — відповів він.

— Хто-хто, а вона все про дітей знає, — зовсім осміліла Мері. — Має їх дванадцятеро, то мусить знати. Її варто послухати!

Рішучість дівчинки справила враження на містера Крейвена. Він ледь помітно усміхнувся і спитав:

— То що ти хочеш? Що тобі потрібно?

— Хочу бавитися надворі, — відповіла Мері, з усієї сили намагаючись опанувати хвилювання. — В Індії я ніколи не хотіла бавитися чи гуляти, тому й апетиту не мала, ні сил не було. А тут я стала більше їсти і вже трішки погладшала.

Ця дівчинка все більше його цікавила. А цей її розсудливий тон… Геть як у дорослої.

— От бачиш, те саме казала мені місіс Совербі. Вона вважає, що тобі треба якомога довше гуляти надворі, щоб набратися сили. Це для тебе найліпше, казала вона, — мовив він приязно. — Ну а потім можна буде подумати і про гувернантку, бо вчитися також треба, — додав наостанок.

— Так, після забав надворі я почуваюся набагато ліпше, — переконувала його Мері. — Я вже он яка сильна стала.

— А де ти гуляєш? Чим бавишся? — розпитував далі містер Крейвен.

— Та скрізь, по всіх садах і городах, — обережно вимовила Мері. — Знаєте, Мартина мама передала мені скакалку. То я собі з нею скачу скрізь… дивлюся, як паростки появляються зі землі. Ви не думайте, я не роблю жодної шкоди у садах, тільки дивлюся.

— Та що ти таке кажеш? — вимовив він стурбовано. — Яку іще шкоду ти могла б тут заподіяти? Можеш робити що тобі хочеться. І перестань мене боятися.

Мері закрила рукою рот, щоб стримати радісний вигук. Вона ступила ближче до дядька і зазирнула йому в очі.

— Справді, можу бігати де завгодно? Ви дозволяєте? — схвильовано вимовила вона.

Її голос аж тремтів від радісного піднесення. Вона не могла цього приховати. Проте містер Крейвен вирішив, що дівчинка далі його боїться.

— Дитино, кажу тобі, можеш бігати і бавитися де тобі заманеться! — щиро вигукнув він. — Тут усе до твоїх послуг. Мабуть, моє товариство годі назвати веселим, але можу тебе запевнити: найбільше моє бажання — щоб ти почувалася тут добре. Шкода, що не можу присвятити тобі досить часу й уваги — я сам надто нещасливий і сумний, аби когось розвеселити. Зрештою, мені так мало відомо про дітей… Але місіс Медлок отримала моє розпорядження і має пильнувати, щоб у тебе було все, чого потребуєш. Знаєш, нещодавно я розмовляв з місіс Совербі. Вона вважає, що зараз тобі найбільше потрібно свіже повітря і рух, щоб набратися сил. Це вона переконала мене зустрітися з тобою — і бачу, що цілком мала слушність.

— Так-так, вона має слушність, — знову геть по-дорослому потвердила Мері.

— Вона мудра жінка, то правда, — кивнув головою містер Крейвен. — Отож бався собі надворі скільки душа забажає. Маєток великий, місця багато — є де гуляти. Може, ще чогось хочеш? — спитав він. — Може, тобі потрібні забавки, книжки, ляльки?

— А можна… а можна мені взяти якийсь клаптик землі? — з тремом у голосі спитала Мері.

Містер Крейвен здивувався.

— Клаптик землі? — перепитав він. — Що ти будеш з ним робити?

— Хочу… хочу висіяти насіння… аби щось росло, — проказала Мері.

Якусь хвильку він заворожено дивився неї, а тоді провів рукою по очах, мовби прагнучи стерти побачений образ.

— Ти… ти так любиш доглядати сад? — повільно спитав він.

— В Індії я нічого не робила на землі, бо нічого і не вміла, — пояснювала Мері. — Ото хіба насипала маленькі клумби з піску і встромлювала туди квіти. Але тут все інакше.

Містер Крейвен підвівся і повільно проходжувався по кімнаті.

— Клаптик землі, — промовив він до себе. Мері бачила, що це йому про щось нагадало. Врешті він зупинився і заговорив до неї. У його темних очах світилося розчулення.

— Дитино, можеш взяти собі стільки землі, скільки схочеш, — лагідно мовив він. — Ти… ти нагадала мені про одну людину. Вона також дуже любила землю і все, що на ній росте. Якщо знайдеш собі якийсь вільний клаптик, — спробував усміхнутися, — то бери і вирощуй все що хочеш.

— Себто можна зайняти ділянку будь-де… якщо вона нікому не потрібна? — допитувалася дівчинка.

— Звісно, якщо там нічого не росте, — ствердно хитнув він. — Гаразд, тобі пора, я стомився. — Він теленькнув дзвіночком, кличучи місіс Медлок. — Бувай здорова. Завтра я поїду і мене не буде ціле літо.

Тієї ж миті з'явилася місіс Медок — мабуть, вона увесь той час чекала у коридорі.

— Місіс Медлок, — звернувся до неї містер Крейвен, — тепер я зрозумів, що мала на увазі місіс Совербі. Дівчинці треба набратися сил. Заняття з гувернанткою почекають. Нехай тій дитині дають просту здорову їжу і нехай собі гуляє надворі скільки завгодно. Бачу, Мері не потребує надмірної опіки. Найбільше їй потрібна свобода і свіже повітря. Якщо захоче, то час до часу може гостювати у хатині місіс Совербі. Це все.

Місіс Медлок явно втішилася, почувши, що не мусить "занадто опікувати" Мері. Вона й так присвячувала дівчинці не особливо багато уваги, а тепер мала ще й потвердження господаря, що діяла правильно. Окрім того, місіс Медлок дуже шанувала Мартину маму.

— Дякую Вам, сер, — сказала вона. — Знаєте, сер, ми зі Сюзан Совербі разом ходили до школи. Вона справді мудра і добросерда жінка. І діти в неї виховані і здорові. Міс Мері напевно буде цікаво з ними зазнайомитися. Коли йдеться про виховання дітей, то ліпшої порадниці від Сюзан Совербі Ви і не знайдете, сер. Та жінка має голову на плечах.

— Розумію, — відповів містер Крейвен. — А зараз відведіть міс Мері і пришліть до мене містера Пітчера.

Місіс Медлок завела Мері назад. У кімнаті дівчинку чекала Марта — їй, ясна річ, було страшенно цікаво довідатися, як минула зустріч.

— Тепер у мене є свій сад! — ще з порога вигукнула Мері. — Можу собі влаштувати квітник де заманеться! І з гувернанткою вони не поспішатимуть! І мама твоя буде мене навідувати, а я можу навідувати вас. А ще дядько сказав, що мені нема чого боятися… і що можу бігати і бавитися де завгодно… де завгодно!

— Та ну! — захоплено вимовила Марта. — То дуже файно. Він чоловік добрий, виявляє'ся.

— Мій дядько дуже добрий, Марто. Тільки страшенно сумний, — з певністю заявила Мері.

Дівчинка чимдуж побігла у сад. Хоча вона знала, що Дікен збирався іти додому, та однак у глибині душі ще сподівалася його там застати. Звісно, хлопця в саду вже не було. Знаряддя лежали складені під деревом. Дівчинка підбігла туди, ще раз озирнулася довкола — нікого. Хіба що малинівка спостерігала за нею з трояндового куща.

— Шкода, — із сумом вимовила Мері. — Чи він іще тут з'явиться?

Раптом увагу дівчинки привернула якась біла плямка на трояндовому кущі. На колючці тримався клаптик паперу — відірваний від листа, що його вона писала Дікенові. Там був якийсь малюнок. Спершу Мері не могла збагнути, що там зображено, та потім побачила: це пташка, що сидить у гнізді. Внизу нерівними друкованими літерами напис: "Я ся поверну".

Розділ 13

"Я — Колін"

Мері працювала у саду сама геть до вечора. Малюнок забрала зі собою і за вечерею показала його Марті.

— Ого, я ся не сподівала, що Дікен так добре малює. То дрізд у своєму гнізді. Ти диви, а добре вийшло! Дрізд як справжній, — з гордощами заявила Марта, роздивившись малюнок.

Тепер Мері знала, що Дікен хотів їй сказати: їй нема чого боятися, бо як він ніколи не викаже гніздо дрозда, так само нізащо не зрадить таємницю їхнього саду. Ох, милий, милий Дікен!

Дівчинка засинала з думкою, що зранку знову його побачить.

Проте у весняну пору йоркширська погода — одна несподіванка. Вночі полив дощ. Мері прокинулася від того, що по шибці із силою молотили важкі краплі, а скрізь надсадно

вив вітер. Дівчинка сіла на ліжку. Серце їй стислося від жалю і гніву. Ну чому знову дощ?

— Ото впертий дощисько, — пробуркотіла вона, дивлячись у вікно. — Навмисне падає, аби я не могла працювати у саду.

Мері знову лягла, проте заснути вже не могла. Якби усі її думки не були зайняті садом… і Дікеном, то, можливо, дощ заколисав би її і вона спала б до ранку.

А так дівчинка лише крутилася в ліжку і прислухалася до вітровію, який часом геть нагадував людські голоси. "Ніби хто з пустища кличе. Загубився посеред ночі і кличе на поміч", — подумала Мері.

Так минуло близько години. Вітер наче трішки стих. Але раптом з коридору долинув інший звук. Дівчинка рвучко сіла і повернулася до дверей.

— Щойно був не вітер, — голосно прошепотіла вона. — Хтось знову плаче.

Мері прислухалася ще. Не було жодного сумніву: це плач. Гаразд, вона мусить з'ясувати, у чому тут річ. Знову пахло якоюсь таємницею, а Мері відступати не звикла. Отож вона притьмом вислизнула з-під ковдри і стала на підлогу.

— Зараз усі сплять — це добре, — мовила вона до себе. — Маю надію, місіс Медлок також. Хоча вона мене мало хвилює. Врешті-решт, я повинна знати, що тут діється!

Мері накинула на себе вовняний халат, взяла свічку і тихенько вийшла з кімнати. У темряві коридор здавався страшенно довгим, проте дівчинка була надто збуджена, аби

на це зважати. Вона була певна, що добре пам'ятає шлях до того коротенького коридору, де є двері, завішані гобеленом. Саме звідти її завернула місіс Медлок, коли вона там заблукала. Плач долинав з-за тих дверей. Дівчинка ішла вперед, тримаючи перед собою свічку. Серце так сильно калатало у грудях, що їй здавалося, ніби його чути на цілий коридор. Вона йшла на той плач. На якусь мить Мері зупинилася, пригадуючи, де треба повернути. Чи тут? Так, це той коридор. Потім далі, далі, тоді лівобіч, тоді піднятися двома сходинками догори, а тоді ще повернути правобіч. Так, і там за гобеленом були ті потаємні двері.

Мері натиснула на клямку, дуже обережно відчинила двері, а тоді так само обережно зачинила їх за собою. Тепер плач було чути дуже добре. За кілька кроків дівчинка побачила ще одні двері. З-під них вибивалося тьмяне світло. І звідтам долинав цей плач. Там плакала дитина.

Мері підійшла до тих дверей, відчинила їх і поволі увійшла.

Вона опинилася у великій кімнаті із гарними старовинними меблями. У каміні горів вогонь, побіля ліжка із різьбленими ніжками, завішаного парчевою завісою, світився каганець. При блиманні каганця Мері побачила на ліжку заплаканого хлопчика.

Дівчинка протерла очі: ява це чи сон? Може, вона знову заснула і це все їй наснилося? Мері знову подивилася на хлопчика. Воскове личко, на якому застиг ображений вираз, густе волосся, мокре від сліз, злиплося на чолі, великі сіро-блакитні очі — ось що вона побачила, стоячи при дверях.

Тримаючи перед собою свічку, Мері повільно наблизилася до хлопця. Він повернув голову і видивився на неї широко відкритими очима.

— Хто ти? — врешті прошепотів він налякано. — Привид?

— Ні, я не привид, — теж трішки злякано відповіла Мері. — А ти?

Він не зводив з неї погляду. Тепер Мері зрозуміла, чому очі хлопчика здаються такими великими: через густі чорні вії, що їх обрамлювали.

— Ні, — відповів він після хвилинної павзи. — Я — Колін.

— Колін? — повторила із запинкою Мері.

— Мене звати Колін Крейвен. А ти хто?

— Я — Мері Ленокс. Містер Крейвен — мій дядько.

— А мій — батько, — сказав хлопець.

— Твій батько?! — видихнула Мері. — Ніхто не казав мені, що у нього є син! Чому?!

— Підійди сюди, — сказав він, усе ще не відриваючи від неї своїх дивних неспокійних очей.

Вона наблизилася до ліжка. Він витягнув руку і торкнувся дівчинки.

— Ти справді жива? — спитав він. — У мене часто бувають такі сни… наче все діється насправді. Може, ти один із них таких снів?

Мері взяла край халата і вклала хлопцеві між пальці.

— Помацай, який він товстий і теплий, — сказала вона. — Якщо хочеш, я легенько ущипну тебе — може, тоді повіриш, що я справжня. Хоча спершу мені також здавалося, що ти — сон.

— Звідкіля ти прийшла? — спитав він.

— Зі своєї кімнати. Вітер так завивав, що я не могла спати. Потім почула, як хтось плаче, і пішла шукати, хто це. Чому ти плакав?

— Бо не міг заснути і голова боліла. Повтори, як тебе звати.

— Мері Ленокс. Тобі ніхто не говорив, що я тепер тут живу?

Колін усе ще теребив пальцями складку її халата, але по його очах було видно, що хлопець повірив: Мері жива, вона не сон і не привид.

— Ні, — відповів він. — Певно, не сміли.

— Чому? — спитала Мері.

— Бо тоді я б нервував, що ти можеш побачити мене. Цього я не люблю: щоб незнайомі розглядали мене чи обговорювали між собою.

— Чому? — здивовано спитала Мері. Її все більше дивував цей хлопець.

— Бо я хворий і лежу ото в ліжку. Мій батько також не любить, коли про мене пліткують. Слугам зовсім заборонено розповідати про мене. Напевно, з часом у мене виросте горб і я помру. Батько також так думає.

— Що за дивний дім! — вражено вимовила Мері. — Скрізь якісь таємниці. Зачинені кімнати, сади… і ти! Тебе замикали?

— Ні. Для чого? Я сам нікуди не ходжу, бо швидко стомлююся.

— А батько тебе навідує? — вирішила спитати Мері.

— Зрідка. Переважно коли я сплю. Він не хоче мене бачити.

— Чому? — не могла стриматися Мері.

Хлопчик насупився.

— Бо моя мама померла невдовзі після того, як я народився. Батько увесь час про це згадує, коли дивиться на мене. Він думає, що я не знаю, але я чув, як люди про це говорили. Він майже ненавидить мене.

— От і сад він зненавидів після її смерти, — тихо промовила Мері, радше сама до себе.

— Який іще сад? — спитав хлопець.

— Який? Ну, один сад. Твоя мама його дуже любила, — затинаючись, вимовила Мері. — А ти що, ніколи не виходиш з кімнати? — спробувала було перевести розмову на інше.

— Зараз майже ніколи. Раніше мене кілька разів брали на море. Але я не люблю, коли люди на мене витріщаються. Тоді на мені був залізний корсет, який підтримував спину. Але потім приїхав знаменитий лікар з Лондона, оглянув мене і сказав їм негайно це зняти. А ще сказав, що мене треба виводити на свіже повітря. Та я не хочу нікуди виходити.

— І я спершу не хотіла, як тільки сюди приїхала, — сказала Мері. — Чому ти так дивишся на мене?

— Бо у мене часом бувають дуже дивні сни. От розплющу очі — і не можу зрозуміти, прокинувся чи ні, — пояснив він.

— Егей, ми не спимо, ні ти, ні я, — рішуче сказала Мері. Дівчинка обвела поглядом кімнату. Висока стеля і темні закутки, слабенький вогник у каміні — все це, звісно, нагадувало сон… чи казку. — Так, зараз північ, і всі сплять… всі, але не ми, — ще рішучіше ствердила вона.

— Не хочу, щоб це був сон, — занепокоєно промовив хлопець.

Мері замислилася.

— Слухай, якщо ти так не любиш, коли на тебе дивляться, то, може, мені ліпше піти? — спитала вона.

Хлопець схопив її за край халата.

— Ні, — злякано вимовив він. — Якщо підеш, я буду думати, що це все мені наснилося. Та якщо ти справжня, то сядь отут і поговори зі мною.

Мері поставила свічку на столику побіч ліжка і сіла на низьке кріселко. Насправді їй зовсім не хотілося іти звідси. Бо чого? Набагато цікавіше було сидіти у цій таємничій кімнаті і розмовляти з цим дивним хлопцем.

— Що тебе цікавить? — спитала вона.

Колін став розпитувати. Скільки вона вже живе у Мізелтвейті? Де розташована її кімната? Що вона робить цілими днями? Чи подобається їй пустище? Бо йому ні. Де вона жила до приїзду в Йоркшир? Мері все йому пояснювала, багато розповідала про Індію, про подорож на кораблі, а він з цікавістю слухав, спершись спиною на подушку. Його дивували навіть звичайні речі. Мері розуміла: через те що Колін хворий, він мало де бував і мало що бачив. Зате він вмів читати. Одна доглядальниця навчила його, коли хлопець був ще маленький. Батько звідусіль привозив йому розмаїті забавки, а ще — багато чудових книжок із розкішними ілюстраціями, отож Колін багато чого з них довідувався і міг розповісти таке, чого не знала Мері. Тож їм було цікаво удвох.

Тепер Колін розповідав про себе.

— Знаєш, вони всі мене слухаються. Це їхній обов'язок. Мені потрібен спокій, бо коли гніваюся — мені гіршає. Зрештою, ніхто і так не сподівається, що я житиму довго, — сказав він якось байдуже.

З того, що він сказав, було очевидно: хлопець призвичаївся до думки, що його життя згасає.

Коли знову заговорила Мері, він слухав, заплющивши очі. Раз Мері навіть здалося, що він заснув. Проте як тільки вона зупинилася, він поставив їй нове питання і дівчинка розповідала далі.

— Скільки тобі років? — спитав він урешті.

— Десять. Так само як тобі, — відповіла Мері, забувшись на хвильку.

— А звідки ти знаєш, скільки мені років? — здивувався він.

— Це дуже просто: сад було замкнено десять років тому, коли ти народився. Отже, тобі десять, — пояснювала Мері.

Колін піднявся на ліктях і прикипів до неї поглядом.

— Який сад замкнено? Хто таке зробив? Навіщо? — запально вигукнув він.

— Містер Крейвен. Замкнув хвіртку, бо зненавидів цей сад, — обережно вимовила Мері.

— Що це за сад? І де ключ? — нетерпеливився Колін.

— Той сад дуже любила твоя мама… А ключ… Жодна жива душа не знає, де він його закопав. Десять років ніхто туди не ступав ногою, — затинаючись відповіла Мері.

Та вже було надто пізно. Тепер Колін не міг думати про щось інше — історія зачиненого саду захопила його не менше, ніж її саму, коли вперше про неї почула. Хлопець засипав її

питаннями. Де той сад? Чи вона намагалася знайти хвіртку? Чи розпитувала садівників?

— Нічого вони не скажуть, — відповіла Мері, гарячково намагаючись знайти якийсь вихід. — Гадаю, їм суворо наказали мовчати.

— Я їх змушу, — рішуче заявив Колін.

— Ти? — злякано вимовила Мері. Тепер вона справді боялася. Хтозна що може трапитися, якщо Колін ото візьметься всіх розпитувати.

— Всі мають мене слухати, я ж уже казав тобі, — вів він далі. — Якщо я виросту, то стану господарем маєтку, і вони про це знають. Тому коли я їх спитаю, вони мусять мені сказати.

Мері і сама частенько бувала затятою і впертою, а зараз дивилася на Коліна і бачила: цей слабовитий примхливий хлопчина, який так байдуже говорить про те, що його скоро не буде, все одно гадає собі, що йому належить цілий світ. Як дивно!

— Чому ти думаєш, що тобі залишилося недовго жити? — спитала дівчинка, аби дати вихід своїм думкам, але найбільше сподіваючись відвернути його увагу на іншу тему.

— Бо всі так кажуть, — відповів він так само байдуже. — Відколи себе пам'ятаю, завжди вони про це перешіптуються. Спочатку думали, ніби я ще малий і не розумію їх, а зараз стишують голоси і думають, що їх не чути. Але я все чудово чую. Навіть мій лікар був би тому радий. Мене лікує татів двоюрідний брат. Він доволі бідний, і коли мене не буде, то по

смерті батька весь Мізелтвейт перейде йому. Думаю, він не хоче, щоб я довго жив.

— А ти сам хочеш жити? — поставила йому питання Мері.

— Не дуже, — відповів він стомлено. — Але вмирати також не хочу. Коли мені гіршає, то я думаю про це. Тоді не витримую — і плачу.

— Так, я тричі чула, тільки не знала, хто плаче, — сказала Мері. — Тобі було страшно? — спитала вона, дивлячись йому в очі.

— Так, — знехотя визнав він. — Слухай, досить про це. Давай повернемося до саду. Тобі ж хочеться його побачити, правда? — врешті сказав він.

— Звісно, хочеться, — тихо вимовила Мері.

— І мені теж, — не відступав хлопець. — Мені ніколи нічого не хотілося, але цей сад я мушу побачити. Хочу, щоб викопали ключ. Хочу, щоб відімкнули хвіртку. Тоді накажу їм, аби завезли мене туди на візку — ото і буде нагода подихати свіжим повітрям. Вони мусять відчинити ту хвіртку — і край.

Колін так захопився, що аж засапався. Очі хлопця збуджено палали: здавалося, він уже бачив перед собою той сад.

— Так-так, вони мене послухають, — сказав він. — Вони відчинять хвіртку — і тоді ми з тобою зможемо туди ходити, коли нам заманеться.

Мері напружено сплела перед собою руки. Треба негайно щось зробити, бо інакше все пропаде… і не бачити їй більше ні саду, ні Дікена.

— Ні-ні-ні, не роби цього! — відчайдушно скрикнула вона.

Колін спантеличено подивився на неї.

— Чому? — вигукнув він. — Ти ж сама казала, що хочеш побачити той сад.

— Хочу… звісно, хочу, — схлипнула дівчинка, — але… але якщо ти скажеш слугам… якщо змусиш їх відкрити хвіртку… то це вже ніколи не буде потаємний сад. Усе пропаде!

Колін подався вперед.

— Потаємний сад? — повторив він. — Поясни.

Мері заговорила похапцем, ледве встигаючи вимовляти слова.

— Слухай… слухай, — видихнула вона, — ніхто не знає, тільки ми… якщо десь там поміж плющем є хвіртка… ми… ми можемо її знайти. І знайти ключ… і проникнути туди… разом… зачинитися зсередини… і ніхто не знатиме, що ми там… І це буде наш сад, наша схованка, наше гніздо, як у дроздів чи інших пташок. Будемо щодня там бавитися, будемо його доглядати, насіємо квітів — і він оживе. Уявляєш?!

— Думаєш, там усе посохло? — схвильовано спитав він.

— Якщо ніхто його не доглядатиме, то скоро все погине, — провадила далі. — Цибульки і самі проростуть, а ось троянди…

— Які ще цибульки? — швидко спитав Колін.

— Цибульки, з яких виростають нарциси, лілеї і підсніжники, — зі знанням справи пояснювала Мері. — Вони лежать собі у землі… але вже випускають паростки, бо ж весна.

— Весна, кажеш? — замислено повторив він. — Гм, коли лежиш ото в ліжку, то світа білого не бачиш. А яка вона, весна?

— Слухай: навесні все росте, бо падає теплий дощ і сонечко світить. Все оживає: і дерева, і кущі, і квіти. І пташки шукають собі пару, і будують гнізда, — замріяно розповідала Мері. — Знаєш, якщо той сад залишатиметься нашою таємницею, то ми разом усе це побачимо. Хочеш? — додала наостанок.

Колін відкинувся на подушку і якусь хвилину так лежав, заглибившись у свої думки. Мері терпляче чекала.

— Гм, досі у мене була одна таємниця, яку, зрештою, всі знають: що мені лишилося недовго жити, — мовив він нарешті. — Але ця набагато краща. Вона мені подобається.

— От дивися: якщо ти не вимагатимеш, щоб нас негайно завели у той сад, то… я просто певна, що знайду спосіб туди потрапити, — переконувала далі Мері. — Ну і… лікар же радив тобі бувати на повітрі, правда? Думаю, ми знайдемо надійного хлопця, який допоможе доправити тебе туди на візку. І ми будемо там самі, у нашому потаємному саду. Хіба ж погано?

— Це… це просто чудово, — замріяно промовив Колін, дивлячись у вікно. — Згода. Прогулянка у потаємному саду — це здорово.

Мері полегшено зітхнула. Здається, Коліну припала до душі думка тримати все у таємниці. Отже, загроза поки що минула. Дівчинка сподівалася: коли вона увесь час буде описувати йому усі чудеса саду — як він прокидається до життя з весною, — то хлопець нікому і словом не прохопиться. Отож вона спробувала ще більше його захопити.

— Знаєш, цей сад так довго простояв зачинений, що кущі там, певно, розрослися як хащі. А плющ, мабуть, обснував усі стіни і стовбури, бо його ж ніхто не підстригав. Думаю, що зараз там як у казці, — додала вона.

Хлопець лежав і уважно слухав, а Мері розповідала йому про троянди, які, напевно, запрудили увесь простір між деревами, про те, що поміж заростями напевно є сила-силенна гнізд, бо їхній потаємний сад — найбезпечніше місце для пташок. Далі її розповідь перейшла на малинівку і на Бена Везерстафа. Дівчинка сама так захопилася розповіддю, що й забула про свій страх перед Коліном. Справді, йому страшенно сподобалася малинівка — обличчя хлопця аж світилося, коли він про неї слухав.

— Я й не знав, що пташки такі цікаві, — захоплено сказав він. — Але звідки мені знати, якщо увесь час сиджу у кімнаті… А ти так гарно розповідаєш, ніби вже була у тому саду.

Дівчинка не знайшлася з відповіддю. На щастя, Колін не розпитував її далі і їй не довелося знову щось вигадувати. Хлопець був надто захоплений і сам хотів з нею чимсь поділитися.

— Зараз щось тобі покажу, — сказав він. — Бачиш оту рожеву завісу над каміном?

Мері досі не звертала на неї уваги, та зараз підняла голову і побачила, що завіса прикриває якусь картину.

— Так, — відповіла.

— Там збоку є шворка, — сказав Колін. — Підійди і потягни її.

Мері підвелася, страшенно зацікавлена, знайшла шворку і смикнула її. Шовкова завіса на кілечках відсунулася вбік і перед дівчинкою відкрилася картина. Це було зображення молодої усміхненої жінки. Світле волосся було перев'язане блакитною стрічкою, а її веселі променисті блакитно-сірі очі дуже нагадували Колінові, хоча у того вони ніколи не усміхалися.

— Це моя мама, — пояснив Колін. — Не знаю, чому вона померла. Часом я її за це ненавиджу.

— Дивно, — обережно вимовила Мері.

— Якби вона жила, то я б так не хворів. І жив би довго. І батько не тікав би від мене. І спина у мене була б рівна. Все, закрий її, — пробуркотів він.

Мері засунула завісу і повернулася до свого кріселка.

— Вона дуже гарна, твоя мама. Така весела… не те що ти, — відверто сказала дівчинка. — Але в тебе мамині очі. Тільки ти ніколи не смієшся. Навіщо закриваєш її портрет?

Він невдоволено смикнувся.

— Закриваю, бо не хочу, щоб вона на мене дивилася. Чого вона сміється, коли я такий хворий? Зрештою, це мій портрет — що хочу, те роблю, — відповів він, насупившись.

Якусь хвилю обоє мовчали, а тоді Мері спитала:

— Слухай, а що буде, коли місіс Медлок про все довідається? Ну, що я до тебе приходжу?

— Місіс Медлок робитиме те, що я скажу, — рішуче відказав він. — А я скажу, що хочу, аби ти щодня сюди приходила і розмовляла зі мною. Справді, я дуже радий, що ти мене знайшла.

— Звісно, звісно, я приходитиму до тебе, — запевнила його Мері, — але… — вона на мить завагалася, — але ти ж пам'ятаєш: мені треба ще знайти хвіртку.

— Ну звичайно, — погодився Колін. — Будеш розповідати мені, як просуваються пошуки, гаразд?

Він замовк на хвильку, про щось замисливши.

— Знаєш, про тебе я також їм нічого не казатиму — що ти сюди приходиш. Нехай самі здогадаються, якщо зможуть. Ти будеш ще одною моєю таємницею, — вирішив хлопець. — Мені зовсім не важко відправити доглядальницю з кімнати і сказати, що хочу залишитися сам. А ось Марта… Ти знаєш Марту?

— Так, дуже добре, — відповіла Мері. — Вона прибирає у мене.

Колін кивнув головою у бік коридору.

— Марта спить у сусідній кімнаті. Завтра доглядальниця поїде до своєї сестри і ночуватиме у неї, тобто Марта доглядатиме мене замість неї. От Марта і закличе тебе.

Тепер Мері зрозуміла: Марті заборонили навіть згадувати про Коліна. Ось чому дівчина була така стурбована, коли вона, Мері, почула плач і стала її допитувати.

— То Марта увесь час знала про тебе? — спитала, аби ще раз переконатися.

— Так, вона часто сюди заходить. Доглядальниця часом кудись іде, то замість неї залишається Марта.

— Егей, у тебе вже очі злипаються, — мовила Мері, глянувши на нього. — Певно, вже піду.

— Зачекай, спробую заснути, поки ти ще тут, — трішки зніяковіло попросив він.

— Гаразд, то заплющ очі, а я тихенько тобі заспіваю, — проказала Мері, присуваючись ближче.

— Добре, співай, — мовив він сонно.

Дівчинка схилилася над ліжком, погладила його по руці і завела колискову мовою хінді, якої навчилася від своєї няні.

— Так гарно, — ще встиг вимовити хлопець і поринув у сон. Мері обережно підвелася, взяла свічку і навшпиньках вийшла з кімнати.

Розділ 14

Юний раджа

Зранку так само лив дощ. Пустище потопало у густому тумані. Про те, щоб іти надвір, не було й мови. Мері хотіла поговорити з Мартою, але та цілий ранок була чимось зайнята. Лише пообіді вдалося запросити її до кімнати. Марта захопила зі собою плетиво — дівчина плела панчохи, аби не марнувати часу.

— То що ти хотіла? — спитала вона Мері, тільки-но обоє всілися перед каміном. — Здає'ся, маєш щось мені сказати.

— Ще й як маю. Слухай: я вже знаю, хто ото плаче вночі, — сказала Мері.

Марта кинула плетиво на коліна і злякано видивилася на неї.

— Не може бути! — вигукнула вона. — Звідкіля?!

— Ще й як може бути, — спокійно провадила далі Мері. — Посеред ночі знову почула той плач, тому встала з ліжка і пішла шукати. І так знайшла Коліна.

Марту кидало то в холод, то в жар.

— Ох, Мері, Мері, ну нащо ти ото наробила мені клопоту? Ну чого було туди ходити? Хоч я тобі нічо' не казала… все одно — кінець моїй службі. Бідна моя голова! — Марта ледве не зривалася на плач, так боялася.

— Ніхто тебе і пальцем не торкнеться, — рішуче сказала Мері. — Колін дуже втішився, що я його знайшла. А потім ми з ним довго-довго говорили. Врешті він сказав, що хоче щодня мене бачити.

— Він?! — здивовано вигукнула Марта. — Він хоче тебе бачити?! Та ти просто не знаєш, що з ним ся робить, коли він впадає у гнів. Тоді ото плаче і коверзує як мала дитина, аби нам допекти. Не бійся, він добре розуміє, що ніхто з нас і слова йому не скаже — мусимо терпіти.

— Колін зовсім не коверзував ні не кричав на мене, — запевнила її Мері. — Спершу я сама спитала, чи маю йти геть, то він попросив залишитися. І я розповідала йому про Індію, про малинівку і про сади. Він довго не відпускав мене. А потім ще показав портрет своєї матері. Тоді я заспівала йому — і він заснув.

Марта геть розгубилася.

— Слухай, не година'м в то повірити! — похитала вона головою. — Він же не любить, коли хтось чужий на нього диви'ся. Відразу впадає в нерви і верещить на цілий дім.

— Гей, я десь годину на нього дивилася — так само, як зараз на тебе. І зовсім він не верещав, а слухав мене і розпитував, — наполягала Мері.

— Добре, і що я маю тепер робити? — розвела руками Марта. — Як місіс Медлок ся довідає, то скаже, що то я вибовкала. І все, і виженуть мене додому, аж за мною ся закурить. А я тілько почала помагати мамі…

— Зачекай: Колін зовсім не збирається розповідати про мене місіс Медлок. Це буде наша таємниця, — впевнено сказала Мері. — Та навіть якщо хтось зі слуг мене там побачить, то все одно буде мовчати, коли він накаже. Слуги повинні його слухати, правда ж?

— Ая', то правда… що-що, а покомандувати він вміє! — зітхнула Марта, витираючи чоло краєм запаски.

— Ну от, Колін сказав: місіс Медлок робитиме те, що він їй накаже. А він хоче, щоб я щодня до нього приходила. А ти якраз даси мені знати, коли він хоче мене бачити.

— Я?! — знову перелякалася Марта. — Ну, тепер мене точно виженуть зі служби… кажу тобі, Мері!

— Перестань! Ніхто тебе не вижене. Подумай сама: ти ж будеш виконувати наказ Коліна — то за що тебе виганяти? — рішуче заперечила Мері.

Останній доказ, здається, переконав Марту. Вона поволі прийшла до тями.

— То ти кажеш, він не коверзував, не кричав, не ображав тебе, а просто отак мило балакав? — про всяк випадок перепитала Марта, аби остаточно упевнитися.

— Слухай, ми балакали з годину, я вже тобі казала, — дещо нетерпляче відповіла Мері.

— Ну, то ти мусила його зачарувати, не інакше! — знайшла пояснення Марта, видихнувши повітря.

— Чари? — перепитала Мері. — Знаєш, в Індії я бачила, як причаровують змій, але сама я нікого не причаровувала. Просто зайшла до кімнати і страшенно здивувалася, коли побачила його на ліжку. Подумала, що мені наснилося. Він також думав, що я привид або сон. Кілька разів перепитував, чи я жива. Тоді ми сіли і почали розпитувати одне одного про все-все-все. Ага, а перед тим я спитала, чи маю піти геть, якщо він не любить, коли його розглядають, то Колін попросив залишитися. Сказав: "Якщо підеш, то я так і думатиму, що ти мені наснилася". От.

— Кінець світа! — прошепотіла Марта.

— А на що слабує Колін? — поспитала Мері.

— Ніхто нічо' не знає, — відповіла Марта. — Коли не стало місіс Крейвен, містер Крейвен від нього ся відвернув. Не х'тів його бачити. Казав, що то росте ще один горбун і що ліпше най відразу вмирає. Лікарі навіть радили віддати дитину до притулку. Але врешті хлопець лишився ту', тілько нікого до нього не пускають.

— Горб? У Коліна? — стенула плечима Мері. — Нічого в нього нема, я ж бачила.

— Зара' нема, але може вирости, бо в нього слабкий хребет, — сказала Марта. — На нього навіть вбирали спеціяльний корсет… тримали в ліжку, не дозволяли ходити. Той корсет потім так його натер, що хлопець ще гірше захворів. Тоді приїхав якийсь знаменитий лікар і наказав це зняти. Потім троха висварив того лікаря, який той корсет приписав. Сказав, що хлопцеві не тре' стільки ліків — то йому шкодить. А ще сказав, що нема чого у всьому йому потурати, бо то вже великий хлопець, а не мала дитина.

— Так, хто-хто, а Колін справді доволі свавільний хлопчисько, — завважила Мері, пригадавши його заяви, що всі зобов'язані його слухатися.

— Ще й який свавільний! — вигукнула Марта. — Я не кажу, він таки часто хворіє. Два чи три рази так був застудився, що мало Богу душу не віддав від страшного кашлю і гарячки. То якось ревматизм його взявся, а ще якось тиф. О, тоді він добряче налякав місіс Медлок. Вона сиділа коло нього і говорила з доглядальницею. Думала, він нічо' не чує. То вона і каже: "То буде найліпше і для нього, і для всіх, як він помре. На той раз напевно вже не оклигає — оно який лежить". І кивнула на нього. А він як відкрив очі, як ся на неї видивив, то та, бідна, не знала, де ся подіти. А він до неї каже: "Досить базікати! Принесіть мені води".

— Невже він справді скоро помре? — із сумом спитала Мері.

— Знаєш, наша мама все каже, що ніяка дитина не буде здорова, як ото місяцями не виходить на свіже повітря, а тілько лежить пластом в ліжку, читає книжки і заживає пігулки. Аби була сила, тре' ся на сонце показати. Але і ту' справа непроста, бо якось його вивезли надвір — а він ся застудив. І тепер навіть носа з кімнати не висуне: каже, що більше не хоче ся застудити.

Мері сиділа і дивилася на вогонь.

— Гм, — промовила вона повільно, — може, якби він зараз вибрався у сад… коли там все росте… може, це йому б допомогло? Я ж он як зміцніла після тих прогулянок.

— Ну, не знаю, — із сумнівом сказала Марта. — Просто Колін у своїх книжках раз вичитав, що від квітів буває

лихоманка. Якось ми вивезли його до фонтану, а він зобачив троянди і давай кричати, що в нього та лихоманка ся зачинає. Тоді, на біду, попри фонтан проходив новий садівник. Чоловік ще не знав усіх правил, то зупинився і з цікавістю подивився на хлопця. А той геть здурів від злости і верещав, що садівник витріщився, бо в нього росте горб. І так себе довів, що ввечері справді дістав гарячку і не спав цілу ніч — ну і ми з ним, звісно.

— Якщо він колись бодай раз крикне на мене, то більше ніколи мене не побачить. Не прийду — і край, — твердо заявила Мері.

— Ліпше запам'ятай собі відразу: як Колін схоче тебе зобачити, то свого ся доб'є. То я тобі кажу, — похитала головою Марта.

Тут залунав дзвоник і Марта згорнула своє плетиво.

— То доглядальниця. Кличе мене побути з ним, — мовила вона. — Хоч би в нього був добрий настрій…

Дівчина вийшла з кімнати, але за якихось десять хвилин повернулася. Вигляд у неї був доволі спантеличений.

— Гм, ти його таки причарувала, — вимовила вона. — Як я прийшла, він сидів собі на своєму дивані з книжкою. Доглядальницю відіслав аж до шостої години. Я мала чекати у сусідній кімнаті. Як тільки та пішла, закликав мене і сказав: "Хочу, щоб сюди прийшла Мері Ленокс. Піди приведи її. Але пам'ятай: нікому ані слова". Гей, тобі ліпше поквапитися, Мері, бо він чекає.

Мері лише кивнула головою і побігла. Звісно, зараз вона б воліла працювати з Дікеном у саду, але сам Колін був не

меншою таємницею, ніж їхній сад, тому їй кортіло знову з ним зустрітися.

У кімнаті весело блимав камін — мабуть, його нещодавно запалили. При денному світлі кімната виглядала дуже затишно. Килим, портьєри, картини на стінах, яскраві книжки на полицях — усе це грало барвами і піднімало настрій, хоча за вікном падав дощ. Колін також виглядав як картинка з книжки. Він сидів у дорогому оксамитовому халаті, спершись на велику парчеву подушку, а на щоках у нього навіть були рум'янці.

— Заходь, сідай, — сказав він. — Я цілий ранок думав про тебе.

— Я також думала про тебе, — призналася Мері. — Якраз говорила про тебе з Мартою, коли ти мене покликав. Ти не уявляєш, яка вона налякана. Каже, що місіс Медлок вирішить, ніби то вона розказала про тебе, і вижене її утришия.

Колін нахмурив брови.

— Піди і скажи їй, нехай прийде сюди, — сказав він. — Вона в сусідній кімнаті.

Мері привела Марту. Бідолашна так боялася, що у неї аж підгиналися ноги. Колін насупився.

— Твоїм обов'язком є виконувати те, що я хочу — так чи ні? — спитав суворо.

— Так, сер, я маю вас слухати, — затинаючись вимовила Марта.

— А місіс Медлок має виконувати те, що кажу, чи ні?

— Кожен повинен вас слухати, — відповіла Марта.

— Добре, тоді якщо я кажу тобі привести міс Мері, то як місіс Медлок може тебе за це вигнати?

— Будь ласка, сер, не дайте їй цього зробити, — благально вимовила Марта.

— Та якщо вона скаже тобі бодай слово, то я сам її вижену, — владно заявив Колін Крейвен. — Ніхто тобі нічого не зробить, запевняю тебе.

— Дякую вам, сер, — вклонилася Марта, — я завжди буду вас слухатися, дякую.

— Мої бажання — обов'язок для тебе. І я нікому не дам тебе скривдити, пам'ятай про це. А зараз іди, — з королівською величчю промовив Колін.

Марта, задкуючи, вийшла і зачинила за собою двері. Колін повернувся і перехопив здивований погляд Мері. Дівчинка явно була вражена.

— Чого це ти так дивишся на мене? — підняв він брови.

— Та от, згадала дещо.

— Що саме? Сядь отут і розкажи мені.

— Знаєш, — вимовила Мері, всідаючись у велике крісло, — якось в Індії я бачила хлопчика-раджу. Його вбрання

прикрашали коштовні рубіни, смарагди, діяманти. І він розмовляв зі своїми слугами точнісінько так, як ти щойно говорив з Мартою. Всі мали виконувати кожен його наказ… тієї ж миті. Думаю, якби вони не послухались, то він наказав би їх повбивати. Усіх.

— Добре, потім розкажеш мені про раджу, — мовив Колін, дивлячись на Мері. — Ти ще щось згадала?

— Так, я згадала Дікена і подумала, що ти зовсім на нього не схожий, — відповіла Мері.

— Хто такий Дікен? — спитав Колін. — Що за дивне ім'я!

— Це Мартин брат. Йому дванадцять років, — пояснила дівчинка. — Він не схожий ні на кого у світі. Дікен може причаровувати лисів, білок чи птахів, як це роблять індійці зі зміями. Він тихенько грає якусь мелодію на дудці, а вони приходять послухати.

На столі поруч із ліжком лежало кілька великих книг і Колін потягнув одну до себе.

— Тут є зображення приборкувача змій, — вигукнув він. — Ходи, подивися.

Книга містила чудові ілюстрації, Колін знайшов одну і показав їй.

— То що, Дікен може приборкувати змій? — спитав він нетерпляче.

— Ну, зі зміями я його не бачила. Він просто грає на дудці, а звірята приходять послухати, — пояснила Мері. — Але Дікен

каже, що тут нема жодних чарів. Він живе на пустищі і знає усі їхні звички. Навіть казав мені, що часом відчуває себе то пташкою, то кроликом. Я сама бачила, як він розмовляв з малинівкою. Так-так, він тихенько защебетав до неї, а вона йому відповіла.

Колін відкинувся на подушку. Очі його блищали, а на щоках палав рум'янець.

— Розкажи мені ще про нього, — попросив він.

— А про пташині гнізда йому відомо геть усе, — вела далі Мері. — Ще він знає, де живуть лиси, борсуки і видри. Дікен вміє тримати таємницю: він ніколи не відкриває своїх знахідок іншим хлопчиськам, бо ті можуть налякати звірят і заподіяти їм шкоду. Він також знає геть усі рослини, які ростуть на пустищі. Його про що завгодно можна спитати — все знає!

— Гм, невже йому подобається пустище? — знизав плечима Колін. — Воно ж таке дике, таке понуре! Як воно може комусь подобатися?

— Та це найгарніше місце у світі! — захоплено вигукнула Мері. — Там росте пребагацько всяких рослин, пташки будують собі гнізда, у норах і кублах живуть розмаїті звірята — і все воно щебече, виспівує, змагаючись одне з одним. Там скрізь — і під землею, і на деревах, і поміж вересових заростей — кипить життя. Пустище — то цілий світ, кажу тобі!

— Звідки ти все це знаєш? — спитав Колін, піднявшись на ліктях.

— Насправді я ніколи там не була, — відповіла Мері, раптом спам'ятавшись, — тільки ото раз проїжджала у сутінках, коли

сюди їхала. Спершу пустище мені здавалося страшним і похмурим — особливо коли там завиває вітер. А тоді Марта стала розповідати про нього, а потім Дікен. Знаєш, коли про пустище розповідає Дікен, то ти ніби опиняєшся у вересових заростях і відчуваєш, як пригріває сонце, як медвяно пахне дрок, а над ним кружляють метелики і бджоли. Так він вміє все описати, Дікен.

— Гм, мені такого не побачити, — сумно вимовив Колін.

— Ну звісно, якщо ото місяцями не виходиш з кімнати, — сказала Мері, кивнувши головою у бік ліжка.

— Але ж я не можу піти на пустирище, — сказав він із жалем.

Мері якусь мить помовчала, а тоді, набравшись відваги, заявила:

— Можеш… скоро зможеш.

Хлопець смикнувся.

— Іти надвір? І то аж на саме пустище?! Ні, це не для мене! Мені й так довго не залишилося, а тут ще підхоплю якусь застуду… Ні, нізащо!

Мері не подобалося, що Колін увесь час про це говорить — ну ніби хвалиться. Ось і зараз дівчинці набридло слухати його жалі і вона вирішила покласти цьому край.

— А звідки ти знаєш? — рішуче спитала вона.

— Як це — звідки? Та ж усі тільки про це й говорять, — відказав він ображеним тоном. — Думають, що я нічого не бачу. Зрештою, вони тільки того й чекають, от.

У Мері прокинулася її впертість. Дівчинка стиснула губи.

— Знаєш що? Якби такого бажали мені, то я… то я навпаки — робила б усе, щоб жити! — впевнено промовила вона. — От скажи: хто хоче, щоб ти помер?

— Слуги, звісно, — взявся перечислювати Колін, — і лікар Крейвен, бо тоді йому перейде Мізелтвейт і він нарешті стане багатим. Вголос він того казати не сміє, але коли мені гіршає, то у нього завжди вдоволений вигляд. Коли я хворів на тиф і мене палила гарячка, то він просто сяяв від задоволення. Думаю, що і батько був би радий мене позбутися…

— Твій батько? Неправда! — рішуче заперечила Мері.

Колін пильно подивився їй в очі.

— Думаєш, батько цього не хоче? — перепитав.

— Певно, що ні! — вигукнула Мері.

Колін відхилився на подушку, обдумуючи те, що сказала йому дівчинка. Запала павза. Мері повела далі.

— Дивися, отой лондонський лікар, який зняв з тебе ту залізну штуку — хіба він говорив, що тобі недовго залишилося? — спитала вона.

— Ні, — підняв на неї очі Колін. — Знаєш, він навіть не стишував голос, як всі тут, коли говорять про мене. Я добре чув, як він сказав: "Хлопець житиме, якщо повірить у свої сили і якщо сам захоче жити. Допоможіть йому, переконайте, що з ним буде все гаразд!" А ще він був дуже сердитий через отой корсет — казав, що це як клітка і що мені він ні до чого.

— От бачиш! А ти одне торочиш… Я знаю, як прогнати такі думки, — впевнено сказала Мері.

— Як? — кинувся до неї Колін, широко відкривши очі.

— Дуже просто: зустрітися з Дікеном. Від Дікена ти ніколи не почуєш скарг чи нарікань. Він розповідає про птахів, про звірят, про траву, про квіти, а не про болячки. А очі в нього — такі як небо. Певно, тому, що все дивиться за птахами, — усміхнулася Мері, згадавши свою розмову з Мартою. — А вже коли засміється — то й сам зарегочеш, бо нема сили стриматися. От що тобі треба.

Від згадки про Дікена у неї самої піднявся настрій. Дівчинка присунула свій стілець ближче до дивану і сказала, дивлячись на Коліна:

— Слухай, досить уже говорити про хвороби і смерть — годі, не хочу більше слухати. Давай ліпше розкажу тобі ще про Дікена. А ти потім покажеш мені свої книжки, гаразд?

І Мері розповідала йому про пустище, яке так любить Дікен, про хатинку, у якій мешкає чотирнадцять душ, котрі мусять виживати за шістнадцять шилінгів на тиждень, про братів і сестер Дікена, які цілими днями гасають по пустищу, немов дикі поні, і від того набираються сили. А ще про Дікенову маму… і про скакалку… і про тендітні паростки, що

пробиваються крізь землю, лишень пригріє сонечко… про старого Бена Везерстафа і про малинівку. Колін слухав і слухав, бо його щораз більше захоплювало все те, що відкривала перед ним Мері. Це було так несхоже на те, що він знав досі… Їм було страшенно цікаво і весело вдвох. Потім вони вже сміялися з будь-якого приводу і зчинили неймовірний галас у кімнаті. Про болячки і страхи ніхто вже й не згадував.

За сміхами і жартами діти навіть забули, що збиралися розглядати книжки. Щоразу якесь слівце, якась назва викликала нову хвилю веселощів — де ж тут було до книжок? Ось і зараз: Колін широко відкритими очима глянув на Мері — і рвучко подався вперед, ніби й забувши про свою хвору спину.

— Знаєш, хто ми? Та ми з тобою брат і сестра — двоюрідні! Оце так! І чому ми раніше про це не згадали? — захоплено вигукнув він.

І те, що вони упродовж стількох годин переговорили про все на світі, а про таку просту річ і забули, видалося їм таким дивним, що обоє знову залилися сміхом. Зрештою, у тому стані, в якому вони перебували, їм і меншого приводу вистачило б. Й ось коли веселощі сягнули вершини — двері кімнати раптом відчинилися і на порозі постали лікар Крейвен і місіс Медлок.

Побачивши свого пацієнта, який аж заходився від сміху, лікар Крейвен застиг на місці з відкритим ротом. Місіс Медлок налетіла на нього ззаду — і мало не перекинулася. Вона безтямно переводила погляд то на Мері, то на Коліна і лише плямкала губами.

— О Боже! — ледве вимовила вона.

— Що тут діється? — врешті опанував себе лікар Крейвен. — Що це все значить?

Мері мовчала. А Колін спокійнісінько відкинувся на подушку, усім своїм виглядом даючи зрозуміти, хто тут господар.

— Це моя двоюрідна сестра, Мері Ленокс, — сказав він, ніби лікар Крейвен і місіс Медлок самі не бачили, хто перед ними. — І це значить, що я запросив її прийти сюди. Мені з нею цікаво і ми щодня будемо тут собі бавитися і розмовляти. Зрозуміло?

Лікар Крейвен з докором повернувся до місіс Медлок.

— Ох, сер, — забелькотіла та, — не знаю, просто не знаю, як таке могло статися. Слуги знають порядок. Хто сказав — поняття не маю.

— Ніхто нічого не казав, — заявив Колін. — Мері почула, як я плачу, і сама мене знайшла, от і все. Слуги тут ні до чого, Медлок.

Мері бачила: лікар Крейвен страшенно невдоволений, проте не важиться перечити своєму пацієнтові. Лікар вдав заклопотаного, сів поруч із Коліном і взявся рахувати його пульс.

— Ти щось занадто розхвилювався, мій хлопче, а хвилювання тобі тільки шкодить, — похитав він головою.

— Якщо Мері піде, тоді я справді розхвилююся, — грізно відповів Колін і його очі заблищали. — З нею я почуваюся ліпше. До речі, нехай сюди принесуть чай — ми з Мері нап'ємося зараз чаю.

Місіс Медлок і лікар Крейвен стурбовано перезирнулися, проте вдіяти нічого не могли.

— Сер, він таки виглядає ліпше, — наважилася обізватися місіс Медлок, — але… — додала, спіймавши на собі невдоволений погляд лікаря, — він і зрання мав непоганий настрій, коли її ще тут не було.

— Мері знайшла мене вночі, і ми довго розмовляли. Потім вона заспівала мені індійську колискову і я заснув, хоча до того ніяк не міг спати, — рішуче сказав Колін. — Тому і почувався добре зранку, бо виспався. І навіть поснідав. А зараз хочу чаю. Покличте доглядальницю, Медлок. Нехай накриє нам стіл. І не баріться.

Лікар Крейвен дочекався доглядальниці і потиху дав їй якісь вказівки. Потім знову застеріг Коліна: йому не можна багато розмовляти, бо він хворий і легко втомлюється — мовляв, не треба про це забувати. Мері подумала: не дивно, що Колін увесь час говорить про свої болячки — йому ж безнастанно про них нагадують. Де ж тут узятися доброму настрою?

Та Колін сьогодні поводився зовсім інакше. Він пильно подивився просто у вічі лікарю Крейвену і твердо сказав:

— Щоб ви знали, лікарю: я хочу про це забути. А з Мері мені це вдається. Тому вона буде сюди приходити.

Лікар Крейвен геть розгубився. Він спантеличено глипнув на Мері, яка забилася у крісло й упродовж цілої розмови не промовила і слова, тоді перевів погляд на небожа, тоді знов на Мері. "І чим ця мала зуміла так розвеселити Коліна? Що не

кажи, а вигляд у хлопця таки ліпший. Гм, дивина та й годі", — подумав лікар і поволі вийшов з кімнати.

Доглядальниця тим часом поставила тацю на столик біля дивану і також пішла. Колін жваво поглянув на столик.

— Знаєш, мені рідко коли хочеться їсти. Переважно вони як приносять сюди тацю, то так і забирають, — сказав він. — А зараз... гм, ці булочки так пахнуть... о, вони ще теплі. Бери, частуйся. І будь ласка, розкажи мені про раджу.

Розділ 15

Гніздування

Негода затрималася у Мізелтвейці ще на цілий тиждень: дощило і дощило. Звісно, всі ті дні Мері не могла ані вибратися у свій потаємний сад, ані побачитися з Дікеном. Однак дівчинка зовсім не нудьгувала: щодня вона навідувала Коліна і вони годинами розмовляли — то про Індію, то про пустище, то про Дікена, — бавилися, читали вголос книжки, розглядали барвисті ілюстрації, яких у тих книжках не бракувало — і час злітав непомітно. Коли Колін чимось захоплювався, очі у нього палали, на щоках з'являвся рум'янець — і вже годі було повірити, що цей хлопець досі думав лише про хворобу. Єдине що він так і не вставав з ліжка.

Врешті всі в будинку змирилися з тим, що діти проводять час разом: ніхто не чинив їм жодних перешкод. Місіс Медлок навіть мала причини бути вдячною Мері.

— Гм, нема що казати: відколи ти з ним ся подружила, то він перестав ото коверзувати, перестав на нас кричати, плакати з найменшої дурниці. Бо не раз так всіх доводив, що

спаси Боже! Доглядальниця вже навіть х'тіла все кидати і тікати світ за очі, бо не могла з ним витримати. А тепер каже: "Як міс Мері його няньчить, то чо' буду тікати? Най няньчить!" — добродушно розказувала вона. — Та і ти не хто-будь: встати ото серед ночі і никати, шукати, хто там плаче! То не всякий би потрафив, — аж засміялася і похитала головою.

Мері лише глянула на місіс Медлок, але нічого не сказала.

У розмовах із Коліном дівчинка все-таки була дуже обережна і навіть коли у них заходила мова про сад, вона не признавалася, що вже знайшла хвіртку. Спершу Мері хотіла переконатися, чи Колін — той хлопець, якому можна довірити таку велику таємницю. Але як це зробити? Мері ще не придумала. Звісно, їй подобалося розмовляти з ним, бавитися, жартувати, але про сад вона могла говорити лише із тим, у кому була б цілковито впевнена. З другого боку, Колінові так припала до душі думка, що можна потайки бавитися у саду і ніхто про це не знатиме, що Мері вже й готова була все йому розповісти. Але тут поставав новий клопіт: гаразд, якщо вони з Дікеном і зможуть якось доправити Коліна в сад — то як зробити це так, аби ніхто з дорослих цього не виявив? Знову-таки: Мері добре пам'ятала слова лондонського лікаря, що Коліну треба якомога частіше бувати на свіжому повітрі — і щиро хотіла допомогти хлопцеві. Вона думала собі так: якщо він бодай раз опиниться у саду, якщо запізнається з Дікеном і малинівкою, то відразу забуде про свої болячки. Те, як прогулянки надворі можуть поліпшити самопочуття, Мері і по собі знала. А нещодавно вона побачила власне відображення у дзеркалі — і не повірила своїм очам. На неї дивилася рожевощока усміхнена дівчинка зі жвавими очима, а не бліде насуплене і невдоволене створіння, яке приїхало сюди з Індії. Нема що й казати, ця дівчинка подобалася їй набагато більше, ніж колишня "А-міс-Мері-вічно-проти". Марта також це завважила.

— О бачиш, погасала собі по садах, стала ліпше їсти — і вже не така худюща, і личко ся зачервоніло. Навіть волосся, і то вже не стирчить на всі боки, а дає'ся зачесати, — задоволено ствердила Марта.

— Так, я бачу, волосся зміцніло і підросло. Я і сама стала міцніша, — відповіла Мері.

— Ну, тепер на тебе мило ся подивити, — добродушно проказала Марта, розчісуючи її.

Мартині слова запали дівчинці в душу. Якщо сад, і скакалка, і праця на землі допомогли їй, то напевно допоможуть і Коліну. Але якщо Колін так не любить, коли на нього дивляться, — то чи захоче бачити Дікена?

— Чого ти сердишся, коли на тебе дивляться? — якось спитала у Коліна.

— Серджуся? Та я просто ненавиджу, коли на мене витріщаються, — відповів він. — Коли я був іще зовсім маленький, мене брали на море. І ось, як звичайно, я лежав у своєму візку, а всі озиралися на мене, мало шиї не скручували. Пані зупинялися, заводили розмову з моєю нянькою, а потім переходили на шепіт. Ніби я не знав, про що вони говорять: що мені вже недовго лишилося. Якось одна така пані підійшла, поплескала мене по щоці і сказала: "Бідна дитина!" А я голосно скрикнув і вдарив її по руці. Вона так злякалася, що кинулася втікати.

— Певно, вирішила, що ти сказився, як ото собака, — похитала головою Мері.

— А що мене обходить? Хай собі думає що завгодно, але не плете дурниць, — нахмурився Колін.

— Добре, чому ж ти тоді не накричав на мене, коли я увійшла до твоєї кімнати і витріщилася на тебе? — посміхнулася Мері.

— Знаєш, я подумав, що це сон або привид. А який сенс сваритися з привидом? — посміхнувся у відповідь Колін.

— Слухай, а якщо… а якщо ще хтось захотів би тебе побачити… один хлопець… ти б і на нього накричав? — обережно спитала Мері.

Колін відкинувся на подушку і подумав.

— Взагалі є один хлопець, якого я був би радий бачити. Хлопець, який знається з пташками і лисами — Дікен, — повільно промовив він.

— Ох, я впевнена, він тобі сподобається, — зраділа Мері.

— Якщо вже пташки підпускають його до себе, то й мені нема чого боятися. Може, він і мене приручить, як своїх звірят, — проказав Колін, а тоді засміявся.

Мері уявила собі, як Колін ото визирає зі своєї кімнати-нори — і також залилася нестримним сміхом: справді, спробуй-но його звідси виманити.

Що ж, одне питання Мері розв'язала: Колін не боїться Дікена, отож нема чого боятися і їй.

Врешті випогодилося. Того ранку Мері прокинулася дуже рано. Її розбудили промені сонця, що пробивалися крізь штори. Дівчинка миттю зірвалася з ліжка і підбігла до вікна. Вона відсунула штори, відчинила вікно — і в кімнату увірвався струмінь свіжого повітря, напоєного розмаїтими пахощами. Небо над пустищем було чисте. Звідусіль долинали пташині співи. Мері витягнула руку через вікно і потримала на сонці.

— Вже весна… весна! — радісно вимовила дівчинка. — Все піде в ріст. О-ох!

Мері вихилилася з вікна, жадібно вбираючи у себе цілюще повітря, а тоді засміялася, пригадавши, як хтось казав про Дікена: що має заячий нюх.

— Гм, ще так рано, — мовила вона до себе. — Сонце щойно зійшло, а небо… о Боже, яке небо! Я ще такого не бачила. І ніде ні звуку. Навіть на конюшні тиша. Цікаво, а що там діється у саду? Не можу чекати — біжу!

Вона швиденько вдяглася і за якихось п'ять хвилин уже вибігала з кімнати. Черевички взяла в руку, аби не зчиняти галасу, і взулася вже внизу. Тоді зняла ланцюжок з дверей, відчинила їх і помчала.

Надворі було тепло, довкола буяли розмаїті пахощі, звідусіль лунали пташині співи. За той тиждень, що дівчинка не була надворі, все зазеленіло, заграло барвами. Мері сплеснула у долоні і підняла голову — угорі було чисте світанкове небо, освітлене сонцем. Дівчинці захотілося і самій заспівати, защебетати вголос, злитися з хором дроздів, малинівок і жайворонків, аби вихлюпнути цю радість, що переповнювала груди. Вперше в житті Мері зустрічала схід

сонця! Іще пів року тому вона й подумати про таке не могла. Захоплена, піднесена, вона чимдуж бігла до потаємного саду.

— Як тут усе змінилося, — мовила вона, зупинившись на хвильку й розглядаючи квітники і кущі побіч доріжки. — На кущах розкрилися бруньки і з'явилися листочки, а попід ними вже і молоденька травичка виросла, і крокуси з нарцисами зацвіли. Ого, скільки їх!

Мері добігла до хвіртки і вже мала її відчиняти, коли раптом просто над нею пролунало: "Каррр-каррр!" Від несподіванки дівчинка аж здригнулася. Підняла голову. На стіні сиділа велика ворона з синювато-чорним пір'ям, що аж вилискувало на сонці. Птаха нахилилася, пильно подивилася на неї, а тоді розпростерла крила і перелетіла у сад. Мері подивилася їй услід, переступаючи з ноги на ногу. "Ну що їй робити у саду?" — невдоволено подумала Мері. Ворона її лякала і дівчинка сподівалася, що вона полетіла далі.

Мері відчинила хвіртку й увійшла досередини. Пройшовши по стежці, вона знову побачила ворону, яка зручно вмостилася на вершечку яблуньки і дивилася на неї згори вниз. Мері озирнулася довкола, шукаючи, чим би її прогнати, — і за деревом помітила маківку Дікена. Хлопець схилився і зосереджено працював, то й не почув, як вона підійшла. А поруч із трави виглядало якесь руде звірятко з розкішним хвостом.

— Ох, Дікене! Дікене! — втішилася Мері. — І коли ти встиг? Щойно тільки зійшло сонце!

Дікен випростався, усміхаючись від вуха до вуха.

— Та де би я чекав, поки воно зійде? Я встав коли ще ледве світало, і прийшов сюди, о! — радісно вимовив він. — А як йдеш вдосвіта через пустище — ото краса! Все пахне, буяє, пташки співають, бджоли гудуть. Я сам почав щось насвистувати, як ішов. Нині сонце мене напівдорозі до саду застало, о. Диви, скілько ту' роботи, а ти кажеш…

Мері приклала руку до грудей, ніби намагаючись вгамувати хвилювання, що переповнювало її.

— Ох, Дікене, Дікене! — повторювала вона. — Я така щаслива, що аж повітря бракує!

Руде звірятко вирішило більше не ховатися у траві і підійшло до Дікена. Тим часом ворона каркнула, шугнула з дерева і вмостилася на плече Дікена.

— Диви, то лисеня, — став їх знайомити хлопець, погладжуючи його руду голівку. — Воно ся називає Капітаном, о. А ото — Смолька, — показав на ворону. — Вони прийшли зі мною. Смолька собі летіла вперед, а Капітан мчав так, ніби за ним сто хортів гнало.

Лисеня і ворона, побачивши, що Дікен, їхній друг, так приязно розмовляє з Мері, також перестали її боятися. Тоді вони всім товариством пішли оглядати сад. Смолька так і сиділа на плечі хлопця, похитуючись у такт ходи, а лисенятко слухняно дріботіло побіч.

— Диви' сюди! — показував Дікен. — Диви', скілько ту' всього виросло… оту'… і отам! А подиви' сюди-о!

Він опустився на коліна, аби ліпше роздивитися, Мері також присіла поруч із ним. На цьому клаптику панували

крокуси — фіолетові, жовто-гарячі, золотаві. Мері нахилилася і на радощах цілувала кожну квітку.

Вони оббігали цілий сад по кілька разів — усе не могли надивитися і натішитися. Часом аж забували, що треба говорити пошепки — радість переповнювала їх й обом хотілося кричати, щоб усі почули: сад прокинувся! Він ожив! Він живий! Дікен показував бруньки на трояндових гілках, які минулого разу здавалися всохлими. З-під землі пробилася сила-силенна нових паростків, отож про них також треба було подбати. Діти схилялися до землі, вдихали на повні груди весняні пахощі, розпушували землю, прополювали квіти. Розпашілі, радісні, скуйовджені, вони невтомно працювали у своєму саду, згубивши лік часу.

Цей ранок приніс їм ще одну несподіванку. Ось через стіну перелетіла маленька червоногруда пташка. Діти відразу впізнали малинівку. У дзьобі вона несла якусь галузку. Але на цей раз вона не підлетіла до них, не защебетала задерикувато, як це було раніше, а швиденько пурхнула поміж густе плетиво галуззя — і зникла. І тільки-но Мері вдихнула повітря, щоб її закликати, як Дікен притьмом затулив їй рукою рота.

— Чшшш, не рушся, — вимовив він пошепки. — Вона закладає гніздо. Як ми її сполохаєм, вона ся перенесе деінде.

Вони обережно опустилися на траву і завмерли.

— Коли пташки гніздують, то всього ся боять. У той час їх легко сполохати, — пояснював Дікен. — Як зобачить нас близько від гнізда, то все покине і полетить деінде. Та й часу в неї зара' нема на забави, тому й не прилетіла до нас. Сиди тихо: уяви, що ти кущ або дерево. Як малинівка ся покаже, то я

так тихенько защебечу — дам їй знати, що ми не будем ся пхати до гнізда, най ся не боїть.

Мері кивнула головою, хоча не зовсім розуміла, як це — стати кущем чи деревом. Невже на ній мають з'явитися зелені листочки? Але Дікен говорив так, ніби це була найзвичайніша річ на світі. Тому Мері вирішила йому повірити і не ставити зайвих запитань.

— Бачиш, відколи світ існує, птахи навесні будують собі гнізда, — тихесенько розповідав він. — Людям тоді ліпше не пхатися.

— Слухай, Дікене, коли ти розказуєш про птахів і про гнізда, мені відразу хочеться зазирнути, як то гніздо виглядає, — благально прошепотіла Мері. — Давай ліпше про інше поговорим. Маю щось тобі розказати.

— Твоя правда, — погодився Дікен. — То що ти хотіла мені розказати?

— Дікене, ти знаєш про Коліна? — глянула на нього дівчинка.

Дікен здивовано підняв брови.

— А ти? — перепитав він.

— Я його знайшла. І цілий тиждень, поки ото дощило, приходила до нього і ми собі розмовляли, бавилися, читали. Він казав, що зі мною забуває про хворобу, — відповіла Мері.

Дікен полегшено зітхнув.

— Ну, нарешті, — вимовив він. — Добре, що ти знаєш. Тепер мені стало легше. Не люблю з чимсь критися.

— А як же сад? З ним ти також не хочеш критися? — стривожено спитала Мері.

— Нє, про сад я такого не казав, — відповів хлопець, заперечно похитавши головою. — Сад — то як пташине гніздо. Хто би про нього розбалакував? А з Коліном інакше, ти ж сама розумієш.

Мері відлягло від душі.

— А як ти довідався про Коліна? — поспитала вона.

— Та про нього всі знають. Всі знають, що містер Крейвен має сина-каліку. І всі також затямили, що він не любить, коли про це говорять. Людям його шкода. Місіс Крейвен була така мила жінка, і вони любили одне одного. Бачиш, місіс Медлок все зупиняє'ся в нас вдома, як їде до Твейту, то й говорить про це з мамою. Нас вона ся не боїть — знає, що вмієм тримати язика за зубами. Та й Марта вповідала: переймалася, бо ти вчула його плач і розпитувала її. А вона не могла тобі сказати, о.

Тоді Мері докладно розповіла йому, як шукала Коліна, описала його кімнату і самого хлопця.

— Кажуть, містер Крейвен не може на нього ся дивити, бо малий має мамині очі, — мовив Дікен. — Приходить до сина тільки як той спить, уявляєш?

— Думаєш, він хоче, щоб Колін помер? — прошепотіла Мері.

— Та нє! Де ти таке вчула? — рішуче заперечив Дікен. — Він ся боїть, що в хлопця скоро виросте горб, тому не годен на нього ся дивити. Певно, думає: ліпше би малий взагалі ся на світ не з'являв, як має ся мучити. А так він привозить йому зі світу всякі забавки, книжки — то правда. Тілько що сам від сина тікає — хто таке бачив? Наша мама все каже, що жодні забавки не замінять дитині тата.

— Так-так, Колін мені всі вуха протуркотів тим горбом, — підхопила Мері. — Каже, що не витримає і помре, як тільки щось намацає на спині.

— Ну певно, якщо ото цілими днями лежати і думати про болячки, то і здоровий заслабне, — похитав головою Дікен і погладив лисеня, яке підійшло до нього і почало ластитися.

Якусь мить хлопець помовчав, дивлячись на звірятко. Врешті підняв голову й обвів поглядом сад.

— А пам'ятаєш, як ту' було сіро, як ми прийшли сюди вперше? А тепер диви! Навіть стіни, і тої скоро не буде видно — геть зелень заступила. Розумієш, про що я? — спитав він, пильно дивлячись на Мері.

Дівчинка захоплено відкрила очі.

— Дікене, ти молодець, — швидко вимовила вона. — Я й сама про це думала.

— Ну власне: тре' привезти його сюди. Най ся подивить на крокуси, на троянди, то перестане шукати в себе горб, — рішуче ствердив Дікен.

— Ти просто прочитав мої думки! Від першої розмови з Коліном я тільки про це й думаю, — радісно випалила Мері. — Єдине, що мене цікавить, то це чи зможе він тримати таємницю. А друга річ — чи вдасться доправити його сюди так, аби ніхто нас не побачив. Зрештою, Колін може відіслати садівників, аби бува нас не перестріли. Якщо цей хлопець захоче вибратися на прогулянку, то ніхто не посміє йому перечити, — мовила дівчинка, пригадавши, як Колін розмовляв з лікарем Крейвеном і місіс Медлок.

Дікен гладив лисеня і хитав головою на знак згоди.

— Голову даю: то йому ліпше поможе, як всі ті лікарі з їхніми пігулками, — мовив він. — Най ся побавить з нами, най ся подивить, як ту' все цвіте — то й покине думати про свої болячки, хіба нє?

— Хочу попередити: Колін може тобі видатися дещо дивним, — розважливо сказала Мері. — Звісно, він багато чого знає, бо має купу книжок. Зате нічого не знає про пустище, бо боїться виходити надвір. І дарма, бо той знаменитий лікар з Лондона понад усе радив йому бувати на свіжому повітрі, от. Але розповідь про зачинений сад так припала йому до душі, що він негайно хотів кликати слуг, аби його туди занесли. Я ледве його переконала, що найліпше тримати все у таємниці, бо так будемо мати свій потаємний сад. Колін радо на це пристав. Правда, поки що я не розповіла йому, що хвіртку вже знайдено: він гадає, що я ото її шукаю.

— Все: ми мусимо його сюди витягнути, — прийняв рішенець Дікен. — Най тілько скаже — я відразу прийду і доправлю його візок. Ой, Мері, диви: поки ми ту' балакаєм, малинівка страх як працює, — показав він рукою. — Он, злетіла на гілку, придивляє'ся, як ліпше покласти прутик. О, тримає в дзьобі.

Хлопець покликав пташку довгим протяжним свистом. Малинівка повернула голівку і зиркнула з цікавістю. Прутика, проте, не випустила. Дікен лагідно заговорив до неї:

— Що це ти ся задумала? Хіба не вмієш гніздо вити? Вмієш, ще й як вмієш. Пташки ще ся з яйця не вилуплять — а вже то знають. Така ваша природа. Де хоч поклади той прутик — все дно буде добре. Клади, мила, клади, нема часу, аби 'го марнувати: весна.

— Ох, як гарно ти з нею говориш! — усміхнулася Мері. — Зовсім як Бен Везерстаф. Він також завжди з нею бесідує, а вона тішиться, пурхає довкола нього.

Дікен засміявся, а тоді повів далі.

— Ти не бійся, мила, ми до твого гнізда ся не пхаєм, — звернувся він до малинівки. — Ми ото сидимо собі коло тебе — і все. Бачиш, ми й самі собі ту' звили гніздо: обкопали все, обсадили. То ти також нас не виказуй, будь добра. Домовилися?

Почувши це, малинівка лише виразно подивилася на них своїми оченятами-намистинками, проте дзьоба все одно не розкрила, щоб не випустити прутик. Але Мері була певна: пташка чудово все зрозуміла і нізащо не викаже їхньої таємниці.

Розділ 16

"Не прийду!" — сказала Мері

Після дощового тижня у дітей було багацько роботи, бо крім квітів, скрізь з'явилося море бур'янів. Додому Мері

повернулася лише щоб швиденько пообідати і знову бігти у сад. Дівчинка вже рушила до своєї кімнати вдягатися, але в останню мить згадала про Коліна: він, певно, її чекає.

— Марто, перекажи Коліну, що зараз маю купу роботи в саду, то не зможу до нього прийти, — кинула з порога Марті.

Марта злякалася.

— О-ох, міс Мері, як він впаде у гнів, то не знаю, що зі мною зробить. Ну як я йому таке скажу? — вимовила вона.

На Мері це не вплинуло, бо кого-кого, а Коліна вона не боялася, як усі тут, — це по-перше, а по-друге — ніколи й нікому не дозволяла собою керувати.

— Нічого він тобі не зробить, — незворушно повела бровою дівчинка. — Я ж сказала: зараз не можу, мене чекає Дікен, — і помчала.

Пообіді вони з Дікеном ще завзятіше взялися до праці. Діти переходили від ділянки до ділянки, прополювали квітники, обрізали троянди і дерева, тоді взялися їх обкопувати. Мері працювала нарівні з хлопцем: Дікен захопив з дому свій заступ і тепер вони могли змагатися. Та навіть попри їхні зусилля, сад все одно не втрачав свого чару: довкола все буяло, як у казці. Тут марно було шукати підстрижених кущів, рівнесеньких алей чи акуратно насипаних квітників. Діти зовсім цим не переймалися. Їхнім завданням було не дати бур'янам заглушити крокуси, підсніжники, лілеї та інші квіти.

— Диви, ото — яблуня, а то — вишня, — показав Дікен, коли вони взялися обкопувати дерева. — А он там попід стіною — персики і сливи. Скоро вони також зацвітуть, уявляєш?

Мері глянула вгору й уявила: дерева у цвіті і на землі килим із квітів. Чудово!

Поки діти працювали, лисеня і ворона забавлялися собі поруч. Малинівка також частенько пролітала над ними, але все поспішала до свого гнізда, тож на забави часу не мала. А ось ворона час від часу розправляла крила й облітала сад. Потім поверталася, сідала перед Дікеном і каркала — доповідала, що чула, що бачила. Хлопець уважно вислуховував її, перепитував. Та якось Дікен так захопився роботою, що не почув її чергових новин, то Смолька сіла йому на плече і легенько ущипнула за вухо своїм важким дзьобом. Дікен засміявся і мусив зупинитися, щоб прийняти звіт.

Потім вони вирішили трішки відпочити. Дікен сів собі під деревом, витягнув з кишені дудку і тихенько заграв. Одразу з'явилися дві білки — спустилися послухати.

Тоді діти знову взялися до роботи.

— Ого, яка ти моцна, — мовив хлопець, дивлячись, як Мері копає. А дівчинка і справді ніби забула про втому.

— Так-так, скоро тебе пережену, — усміхнулася вона. — Місіс Медлок вже мусить купувати для мене більші плаття — у старі не влажу. Марта каже, що й волосся у мене підросло і зробилося густіше.

— Ага, тобі пасує, — добродушно прогув Дікен.

Сонце вже хилилося до заходу, коли діти прощалися.

— Заповідає'ся файна погода на завтра, — мовив Дікен, кивнувши головою на захід сонця. — Я прийду вдосвіта, бо роботи доста.

— Я також, — відповіла Мері і рушила до хвіртки.

Дівчинка чимдуж побігла додому. Її переповнювала радість. Мері хотілося поділитися усім з Коліном, хотілося розповісти про лиseня і про ворону, про те, що тепер діється у саду — певно, це йому сподобається. Дівчинка стрілою промчала по сходах і вбігла до кімнати. Там її вже нетерпляче чекала Марта. Вона була неабияк занепокоєна.

— Що сталося? — спитала Мері, зупинившись посеред кімнати. — Як Колін? Що він сказав?

— Ох! — скрушно похитала головою Марта. — Ліпше тобі було його навідати, коли ото кликав. Бо як я йому вповіла, що ти пішла надвір, то він так ся образив, що ми до вечора не могли його втихомирити. Щохвилини зиркав на годинник і питав, де ти.

Мері сердито стиснула губи. Це вже занадто. З якого це дива Колін вирішив, що може їй наказувати, як ото слугам? Теж іще раджа ясновельможний знайшовся! Аякже, зараз вона все покине — і сад, і Дікена, і лисеня, і малинівку — та побіжить його розважати. А дзуськи! Тепер нехай почекає…

Правду кажучи, Мері просто встигла забути, якою нещодавно була вона сама. Скажімо, коли у неї боліла голова, то вона так коверзувала і допікала слугам, що невдовзі і вони вже трималися за голову. Лише тоді міс Сагіб ставало легше… Але відтоді Мері змінилася, у неї було повно справ, тож свавільність і примхи Коліна її просто дратували.

Дівчинка ще трохи походила по кімнаті, збираючись з думками, тоді таки вирішила піти порозмовляти з Коліном.

Хлопця вона застала в ліжку. Зазвичай удень він сидів на дивані з книжками, а тут лежав, натягнувши на себе ковдру і навіть не повернув голови у її бік. Мері ще сильніше стиснула губи і стала над ліжком.

— Привіт! Ти чого не встаєш? Невже цілий день отак пролежав? — спитала вона, дивлячись йому у вічі.

— Зранку я підвівся, бо чекав тебе. Аж до обіду чекав! — відказав він ображено, відвертаючись. — А ти не прийшла, от! У мене розболілася спина, і голова лускає, то й сказав, щоб мене перенесли у ліжко. Де ж ти була?

— Я працювала у саду. Разом з Дікеном, — відповіла Мері, сподіваючись, що згадка про Дікена якось його заспокоїть.

Проте на цей раз ні Дікен, ні сад не були здатні вивести Коліна з того стану, у якому він перебував цілісінький день. Хлопець ще більше роздратувався.

— Якщо будеш увесь час тікати до нього, а тут залишатимусь сам, то накажу Дікена і близько до маєтку не підпускати, зрозуміло? — гнівно заявив він.

Мері широко відкрила очі. Такого вона не сподівалася.

— Затям: якщо виженеш Дікена, то й мене більше ніколи не побачиш. Не прийду і край, — холодно відрізала вона.

— Ще й як прийдеш! — скрикнув Колін.

— З якого це дива?! Навіть думати забудь! — крикнула у відповідь Мері.

— З якого дива? А ось з якого: скажу слугам — і силою тебе приведуть! Силою, чуєш?! — аж нетямився Колін.

Обличчя Мері скам'яніло. Вона повільно підняла голову і чітко проказала:

— Тільки спробуй! Вони можуть мене сюди притягнути, але говорити з тобою — нізащо! Навіть дивитися у твій бік не стану. Зрозумів, ясновельможний раджо?

Що й казати, вони були варті одне одного, ці двоє впертюхів. Здавалося, ще трохи — і почнеться справжня бійка навкулачки. Певно, так воно і сталося б, якби Колін був здоровий. Але образи, якими вони обсипали одне одного, за силою не поступалися кулакам.

— Ти… ти думаєш тільки про себе! Егоїстка! — кинув Колін, хапнувши ротом повітря.

— Сам такий! — не залишилася у боргу Мері. — Егоїсти завжди називають егоїстами всіх, крім себе. Ну звичайно, досить було з тобою не погодитися, то я — егоїстка! Ну і хай! А ти на себе подивися! Більшого егоїста я в житті не бачила!

— Не бачила? А Дікен твій хто?! Та ви з ним обоє однакові! Пішли собі, бабраються в землі — а лежу тут сам-самісінький! Ото вже добралися — егоїсти з егоїстів! — роздратовано вигукнув Колін.

Мері спалахнула.

— Не смій так говорити про Дікена! — скрикнула вона. — Він… він найліпший у світі! Він як ангел! Його всі люблять!

— Добрий собі ангел! — глумливо перекривив Колін. — Якийсь обірванець з пустища!

— Знаєш, це у тисячу разів ліпше, ніж зарозумілий раджа з маєтку! — одним махом відтяла Мері.

З кожним її нападом Колін усе більше розгублювався. Такого спротиву він не чекав. Досі-бо ніхто і словом не важився йому заперечити. Всі його вимоги негайно виконувалися. А тут… Врешті хлопець відчув себе геть покинутим і самотнім. Ще б пак, його не розуміли, не слухали, не жаліли! Він відвернувся і по його щоці покотилася сльоза.

— Все одно, ти безсовісна, — жалісливо схлипнув він. — Я тут лежу, хворий. У мене росте горб. І я скоро помру. А ти кричиш на мене…

— Помреш? Не говори дурниць! — сердито вигукнула Мері.

Від обурення в Коліна миттю висохли сльози. Такого йому ще не доводилося чути.

— Дурниці?! — скрикнув він, широко відкривши очі. — Це тобі дурниці?! Всі знають, що я помру, а ти називаєш це дурницею?!!

— Бо так воно і є! — відрубала Мері. — Ти любиш про це говорити, просто хвалишся, бо хочеш, щоб тебе жаліли! Якби ти був хорошим хлопцем, то я, може, і повірила б. А так… торочиш, аби перед тобою всі бігали!

У гніві Колін забув про свою хвору спину і зірвався з подушки.

— Забирайся! Геть з моєї кімнати! — крикнув він, а тоді схопив подушку і жбурнув у дівчинку. Правда, сили у нього не було, подушка впала Мері під ноги. Але їй і того було досить.

— Я піду! — вигукнула вона, змірявши його поглядом. — І більше сюди не повернуся!

Мері рвучко схопилася за клямку, але ще обернулася, похитала головою і сказала:

— А я стільки хотіла тобі розказати. Дікен привів зі собою лисеня і ворону. І в саду так гарно, все цвіте… Але тепер нічого не почуєш!

Дівчинка вийшла, зачинила за собою двері — і в коридорі мало не зіткнулася з доглядальницею. Та явно слухала їхню розмову. Мері підняла голову: доглядальниця сміялася. Це була молода здорова жінка, яка, хоч і працювала тут, насправді зовсім не любила доглядати хворих. А Колін з його примхами тим більше ніколи не викликав у неї ні співчуття, ні симпатії. Тим-то вона за найменшої нагоди спихала його на Марту чи ще когось зі слуг.

— З кого ви так смієтеся? — насуплено спитала Мері. Доглядальниця не дуже їй подобалася.

— З кого? Та з вас двох, — сміючись відповіла жінка. — Добре ти йому виписала, ох, як добре. Ви такі подібні… Але для нього то добре — може, перестане так себе жаліти. Бо тут ніхто і слова йому не скаже. Якби в нього була така сестра, як ти, то скоро відівчила би його скиглити.

— То він не помре? — вирішила з'ясувати Мері.

— А, балачки, — махнула рукою доглядальниця. — Якби не ті істерики, то і хворів би менше. А то доводить і себе, і нас…

— Що таке істерика? — спитала Мері.

— Скоро почуєш, — похитала головою доглядальниця. — Думаю, після того, що ти йому виповіла, без істерики не обійдеться, це точно. Йому найменшої дрібниці досить, аби себе накрутити, а тут… Але все одно: добре, що бодай раз в житті почув правду!

Залишивши доглядальницю, Мері пішла по коридору. Настрій був украй зіпсований. Тепер їй зовсім не було шкода Коліна: вона так багато хотіла йому розповісти, вже навіть збиралася довірити найбільшу таємницю — а він он який… Ну що ж, нехай кисне собі у своїй кімнаті, нехай хворіє, нехай скиглить — не бачити йому саду як власних вух без дзеркала! Більше ні слова від неї не почує, раджа нещасний! Так йому і треба!

У кімнаті на неї чекала Марта. Дівчинка розкрила рота, аби розказати їй усе, але Марта її випередила, показавши рукою на стіл. Там стояла якась дерев'яна скринька — вочевидь, дівчині страшенно кортіло роздивитися, що там, але вона терпляче чекала, поки повернеться Мері.

— Маєш подарунок. То містер Крейвен тобі прислав, — оголосила Марта. — Там книжки і ще щось.

Мері із здивуванням подивилася на стіл, а тоді згадала, як містер Крейвен запитував, чи їй бува чогось не треба. Дівчинка нетерпляче відкрила скриньку і витягла звідтам кілька чудових

книжок про сади і про квіти, з розкішними ілюстраціями. Такі, як у Коліна… Ще у скриньці знайшлися забавки і маленький письмовий набір — із золотими монограмами на кожному предметі, золотим пером та чорнильницею.

Усе воно було таке гарне, таке барвисте й веселе, що на серці в Мері потепліло. Вона зовсім не сподівалася, що містер Крейвен пам'ятатиме про їхню розмову…

— Знаєш, зараз напишу листа містеру Крейвену цим пером, — втішено мовила вона Марті. — Хочу йому подякувати. Тільки писатиму писаними літерами — вони в мене виходять ліпше, ніж друковані.

Якби дівчинка ото не посварилася з Коліном, то відразу побігла б хвалитися подарунками. Вони читали б уголос нові книжки про сад, бавилися б… А так… Мері знову згадала їхню сварку і насупилася.

Проте цілий вечір дівчинка ні про що більше не могла думати. Вона пригадала собі, як Колін признався їй, що найбільше боїться стати горбатим. Річ у тім, що він випадково підслухав розмову місіс Медлок з доглядальницею. Вона казала, що у його батька, містера Крейвена, спина викривилася якраз у десятирічному віці. Колін вбив собі це в голову і весь час потайки обмацував хребет. Хлопець нікому про це не розповідав, тільки їй.

"Ну так, він цілий день на мене чекав… Напевно, був ображений… і стомлений… і, мабуть, знову ні про що не думав, тільки про свої болячки…" — думала Мері, проходжуючись по кімнаті.

Врешті дівчинка зупинилася і замислено зупинила погляд на дверях.

— Певно, зранку таки піду… подивлюся, як він, — вагаючись вимовила вона. — Навіть… навіть якщо знов запустить в мене подушкою… все одно, треба піти.

Розділ 17

Колін впадає в істерику

Невдовзі Марта принесла вечерю. Мері швиденько повечеряла і пішла спати, бо за день добряче натомилася. Вже засинаючи пробурмотіла собі під ніс:

— Зранку ще трохи попрацюю з Дікеном, тоді прийду поснідаю, а тоді… тоді піду навідаю Коліна.

Але виспатися їй не вдалося. Серед ночі дівчинку розбудив пронизливий вереск — вона аж підстрибнула на ліжку. Що це? Хто це? Було чутно, як по коридору бігли слуги, як гупали двері. Мері протерла очі.

— Це Колін, — мовила вона до себе. — Певно, не міг спати, а тепер у нього істерика. Жах! Тепер розумію, про що говорила доглядальниця.

Дівчинка вже не дивувалася, що Коліну дозволяли робити все що завгодно — аби тільки не чути цих криків. Мері затулила вуха, бо їй аж мурашки поповзли по спині.

— Треба щось зробити, — бубоніла вона. — Це годі витримати. Може, піти до нього?

Але далі дівчинка подумала: якщо Колін уже раз її вигнав, то зараз, коли він довів себе до такого стану, тим більше не схоче з нею говорити. Але що робити? Цей вереск здатен будь-кого допровадити до шалу… Врешті Мері розсердилася — вона вже ладна була розірвати хлопця на шматки. Дівчинка зістрибнула з ліжка і тупнула ногою.

— Заткніть йому пельку! — крикнула вона, дивлячись на двері. — Зупиніть його! Інакше я його поб'ю!

Тут вона почула у коридорі чиїсь швидкі кроки. Двері відчинилися і до кімнати вбігла бліда доглядальниця. Зараз їй явно було не до сміху.

— Слухай, у нього істерика, — швидко вимовила вона. — Він так себе довів, що ніхто нічого не може вдіяти. Ходи, дитино, спробуй. Може, хоч тебе він послухає.

— Він вже раз вигнав мене. Не хочу! — відрізала Мері, знов тупнувши ногою.

Дивно, але тепер жінка усміхнулася.

— Знаєш, я вже було подумала, що ти злякалася і сховалася під ковдру, бо такого приступу в нього ще не було, — сказала вона. — Ото піди і добре його висвари — може, тоді прийде до тями. Іншого виходу не бачу. Ходи, дитино, скоренько.

Мері здивувалася, що така здорова жінка прийшла просити у неї допомоги. Але дівчинка сама вже не могла витримувати ці верески, тому швиденько накинула на себе халат і побігла, випередивши доглядальницю. Поки добігла до дверей, то набрала такої злости, що ладна була його не те що висварити,

а добряче відлупцювати. Дівчинка увірвалася в кімнату і стала над ліжком. Колін навіть її не побачив: він нестямно вив і товк кулаками подушку, закотивши очі.

— Ану припини!!! Кому сказала!!! — з цілої сили крикнула вона просто йому над вухом. — Негайно припини! Ненавиджу тебе! Всі тебе ненавидять! От зараз підем усі звідси — а ти кричи, кричи, поки не луснеш!!!

Почувши таке, Колін від несподіванки аж підстрибнув і повернувся до неї. Вигляд у хлопця був просто жахливий: від плачу обличчя аж запухло, очі геть почервоніли, він хапав ротом повітря, бо вже ледве дихав. Але Мері була невблаганна.

— Слухай: якщо почую від тебе ще бодай один звук, то також закричу, та так, що тобі вуха позакладає. Зрозумів? — заявила вона, дивлячись йому у вічі.

Хлопець схлипував і лише лупав очима. Він був геть знесилений і весь тремтів.

— Я не можу! — прошепотів він, ковтаючи сльози. — Не можу… не можу!

— Можеш! — вигукнула Мері. — Припини цю істерику, врешті-решт! Ото твоя хвороба — істерика… істерика! — затупотіла ногами.

— У мене… у мене росте горб… я намацав! — ледве вимовив Колін і знову зайшовся плачем.

— Не міг ти нічого намацати! — сердито відтяла йому Мері. — Хай тобі грець, нічого в тебе нема! В тебе — істерика! Істерика, зрозумів?!

Дівчинці сподобалося це слово і вона увесь час його повторювала. Зрештою, вона бачила, що Колін прислухався і потроху вгамовувався.

— Підійдіть сюди, — звернулася вона до доглядальниці. — Підійдіть і покажіть мені його спину!

Доглядальниця, місіс Медлок і Марта стояли при дверях і не зводили з неї очей. Від переляку вони ледве ворушили губами. Доглядальниця виявилася найсміливішою і рушила вперед. Колін знову схлипнув.

— Не знаю, чи він дасть, — вагаючись, проказала вона.

Колін почув це і повернувся до неї спиною.

— П-покажіть їй! Н-нехай побачить! — вимовив жалісливо.

Жінка підняла сорочку хлопця і так тримала, а Мері схилилася і зосереджено взялася обстежувати його худеньку спину. Дівчинка обмацувала кожен хребець, та так поважно, ніби була тим знаменитим лікарем, якого ото викликали з Лондона на огляд пацієнта. Доглядальниця мимовільно усміхнулася і відвернула голову, щоб не побачив Колін. У кімнаті запанувала тиша, лише було чутно схвильоване сапання хлопця. Мері кілька разів промацала спину знизу догори — і врешті тріумфально заявила:

— Я ж казала: нема тут ані горба, ані найменшої ґульки! Тільки лопатки ото стирчать. Певно, їх і намацав. Кажу тобі ще раз: на тобі всі ребра видно, бо худющий як тичка, але ніякого горба ані близько нема! А тепер затям собі: якщо ще раз від тебе таке почую, то розсміюся тобі в лице! Все!

Колін широко відкрив очі. Може, якби він мав із ким поділитися своїм страхом, то не доводив би себе до таких ото станів. Якби поруч була людина, яка б отак, як Мері, чітко пояснила йому, що він сам вигадує собі хвороби, а потім не спить ночами і тому встає розбитий і змучений, то не було б і цих нічних істерик. Але дорослі, серед яких він ріс, або його боялися, як слуги, і робили все, аби тільки не кричав, або приходили подивитися на нього лише тоді, коли хлопець спить — як це взяв за звичку рідний батько. Тому Колін залишався сам-на-сам зі своїми хворобливими фантазіями, які його лякали і знесилювали. І його вибухи плачу лише виявляли це, та ніхто не міг йому зарадити. І тут ця дівчинка, з якою він уперше навчився бавитися, сміятися і жартувати, рішуче заявляє, що він зовсім не такий хворий, як йому ото здається! І хоч Мері говорила доволі сердито й гостро — у її словах хлопець раптом відчув правду. У нього з'явилася надія!

— Гм, я й не знала про горб, — здивовано вимовила доглядальниця. — Мені він ніколи не признавався. Я б йому відразу сказала: спина в нього рівна, нічого там нема, навіть прищика! Хіба що слабка, бо з ліжка не вилазить. Часом навіть на диван не хоче переходити.

Колін хапнув ротом повітря й обернувся до неї.

— Ви… ви певні? — вимовив він, дивлячись їй у вічі.

— Так, сер, — ствердила доглядальниця.

— Ну, зрозумів?! — вигукнула Мері, набравши у груди повітря.

Колін повільно опустився на подушку — і з очей знову потекли сльози. Але ці сльози приносили йому полегшення.

Врешті хлопець повернув голову до доглядальниці і з надією спитав:

— Ви… ви думаєте… я зможу… я буду жити? — вимовив він.

І доглядальниця, проста жінка, майже дослівно повторила те, що сказав знаменитий лондонський лікар:

— Сер, якщо ви перестанете себе доводити до істерики, якщо будете виконувати те, що кажуть, і якомога більше часу проводити на свіжому повітрі, то з вами все буде гаразд, я певна.

Колін зм'як. Він поволі обвів поглядом кімнату, ніби вперше її побачив, тоді витягнув руку і простягнув Мері. Дівчинка підняла очі — і потиснула її. Вони помирилися.

— Мері… я… я піду з тобою гуляти, якщо… — тут Колін вчасно спам'ятався, бо хотів сказати "…якщо знайдеш потаємний сад", і завершив: —…якщо Дікен забере мене звідси на візку. Я так хочу побачити Дікена, і лисеня, і ворону…

Доглядальниця перестелила ліжко, поправила подушку, тоді принесла гарячого бульйону для Коліна і для Мері. Діти зі смаком його випили, бо після всіх подій в обох прокинувся голод. Місіс Медлок і Марта, побачивши, що в кімнаті нарешті настав спокій, тихенько вислизнули у коридор. Доглядальниця також радо пішла б за ними. Молоду жінку змагав сон — вона раз-у-раз позіхала, позираючи на Мері. Дівчинка тим часом присунула кріселко ближче до ліжка і гладила Коліна по руці.

— Йти спати, дитино, — сказала їй доглядальниця. — Сподіваюся, він скоро засне, тоді і я ляжу в сусідній кімнаті. Йди.

Мері нахилилася над Коліном.

— Хочеш, заспіваю тобі колискову, якої навчилася від няні? — пошепки спитала вона.

Хлопець легенько стиснув її долоню.

— Заспівай, будь ласка! — попрохав він. — Тоді я відразу засну.

— Я його заколишу, — звернулася Мері до доглядальниці. — Можете йти, якщо хочете.

— Добре, — втішилася та, — але якщо за пів години він не засне, то покличеш мене.

— Гаразд, — відказала Мері.

Як тільки доглядальниця зачинила за собою двері, Колін сказав Мері:

— Ти знаєш, я мало не обмовився, але вчасно спинився. Слухай, я вже геть засинаю, але хочу спитати… Ти казала, що маєш цікаві новини. Може… може, ти знайшла потаємний сад? — з надією вимовив він.

Мері глянула на його худеньке личко, червоні запухлі очі — і її серце геть розтануло.

— Так, здається, я знаю, як туди потрапити, — проказала вона. — Спи, а завтра тобі все розкажу.

Колін аж затремтів від хвилювання.

— Ох, Мері, Мері! — вимовив він. — Я відчуваю: коли потраплю туди, то житиму довго-довго! А може, замість колискової, опишеш мені, як ти його уявляєш? Пам'ятаєш, як тоді, коли мене знайшла? Тоді я відразу засну.

— Добре, — відповіла Мері. — Заплющ очі.

І Мері тихенько розповідала, погладжуючи його по руці:

— Певно, там усе зазеленіло… зацвіли підсніжники, крокуси, нарциси… і сад ожив… бо ж весна, весна… Малинівка знайшла собі пару… і будує гніздо… А скоро зацвітуть яблуні… і сливи… і персики… і троянди… Їх буде багато-багато… ціле море… море квітів… Уявляєш? — спитала вона, зазираючи йому в очі.

Та Колін вже спав.

Розділ 18

"Не тре' марнувати часу!"

Після тієї бурхливої ночі Мері не змогла прийти вдосвіта у сад, як домовлялася з Дікеном. Дівчинка проспала. Прокинулася лише коли Марта принесла сніданок. Від неї Мері довідалася, що у Коліна зранку з'явилася гарячка.

— Бо ті істерики все ся тим закінчують, — похитала головою дівчина. — Як ото вимотав себе дорешти, то хіба може бути інакше?

Почувши це, Мері відклала ложку.

— Гм, а ти його як миленького втихомирила. Тільки дивився тобі в рот. То ж тре'! Я ще такого не бачила. Ми вже так ся бояли, так ся бояли… А ти прийшла і відразу дала з ним раду. Знаєш, наша мама все каже: як дітям нічо' не дозволяти — зле, а як все дозволяти — ще гірше. А ти його причарувала, не інакше! Він просто пропадає за тобою. Слухай, як я ото виходила від нього, він каже: "Марто, будь ласка, попроси Мері, щоб вона до мене прийшла, добре?" Чуєш? "Будь ласка" і "попроси"! Та він зроду нікого не просив, тільки кричав і наказував! То що, підеш? — спитала далі Марта.

— Не знаю, взагалі я збиралася бігти до Дікена, — завагалася Мері. — Ні, спочатку таки піду до Коліна і скажу йому… я знаю, що йому сказати, — раптом пожвавилась дівчинка.

Мері вдяглася і пішла до хлопця. Колін лежав у ліжку, блідий, знесилений, тільки очі світилися. Побачивши, що Мері вбрана у пальтечко і капелюшок, він лише сумно зітхнув, а вголос сказав:

— Знаєш, я дуже тішуся, що ти прийшла, справді. У мене так болить голова, і все тіло ниє. А ти… ти кудись зібралася?

Мері підійшла ближче і схилилася над ліжком.

— Коліне, я довго не буду, — спокійно сказала вона. — Зараз іду до Дікена — він від ранку чекає, але скоро повернуся. Коліне, зрозумій: це… це пов'язано з потаємним садом.

Обличчя хлопця вмить проясніло, навіть з'явився легкий рум'янець.

— Ох, невже?! — вигукнув він. — Слухай, він мені цілу ніч снився, наш сад. Ти розповідала, що там, певно, все зазеленіло, і мені снилося, ніби стою посеред саду… листя шелестить… пташки співають… Гаразд, я лежатиму й уявлятиму собі, що там діється, а ти біжи.

Через п'ять хвилин Мері вже була у саду з Дікеном. Лисеня і ворона, звісно, крутилися побіч, але на цей раз хлопець привів зі собою іще двох приручених білок.

— Нині зрана я приїхав на поні, — сказав він. — То файний молодий жеребець… називає'ся Брикса. А тих ото двох приніс у кишенях. Ота ся називає Гострозубка, а ота — Вуханька.

Лишень білки почули свої імена, відразу стрибнули хлопцеві на плечі: Гострозубка на праве, а Вуханька на ліве.

Мері і Дікен сіли під деревом, лисеня скрутилося калачиком побіч, Смолька вмостилася на гілці, а Гострозубка і Вуханька крутилися біля Мері — обнюхували, знайомилися. Мері ще якусь мить з цікавістю спостерігала за звірятами, а тоді стала розповідати Дікенові, що відбулося в будинку після того, як вони попрощалися, і чому не змогла прийти у сад зранку. Дікен широко відкрив очі і стурбовано нахмурився. Дівчинка бачила, що йому страшенно шкода Коліна. Коли Мері закінчила, хлопець підняв голову, поглянув на небо і схвильовано вимовив:

— Диви, Мері, ми ту' собі сидимо і чуєм, як пташки співають, дивимся, як листочки ся розпускають… Як приходить весна, то здає'ся, ніби цілий світ оживає. А як воно все пахне! — глибоко втягнув своїм кирпатим носом повітря. — А той, бідака, лежить закритий у кімнаті і світа Божого не бачить. Ото і лізуть в голову всякі страхіття, ото і кричить ночами. А якби

ми 'го сюди витягли… най подиви'ся, най послухає, подихає повітрям, най погріє'ся на соненьку, то і страхи десь ся подінуть. Слухай, Мері, нам не тре' марнувати часу. Тре' вже за то ся брати.

Коли Дікен хвилювався або чимсь дуже захоплювався, то у нього сильніше пробивалася йоркширська говірка. Взагалі він намагався слідкувати за своєю мовою, щоб Мері могла ліпше його розуміти. Проте дівчинці так сподобалася Дікенова говірка, що вона і сама перейшла на неї.

— Ая', мусим ся спішити, — серйозно вимовила дівчинка, хитнувши головою. Це означало: "Так, звісно, нам треба поспішати".

Дікен широко усміхнувся: ще б пак, ця маленька панянка намагається говорити по-йоркширському! Хлопець відвернувся, аби не збити Мері з думки.

— Зара' я тобі скажу, що нам тре' зробити, — вела вона далі. — Ти дуже ся сподобав Колінові. Він х'тів тебе зобачити, а ще х'тів ся запізнати зі Смолькою і Капітаном. Як ся верну до нього, то спитаю, чи можна, аби ти прийшов вже взавтра зрана… і привів своїх звірят… І тоді… як ту' вже все зазеленіє і зачне цвісти… то візьмем його у візок і вивезем надвір… і все йому ту' покажем.

Мері аж запишалася. Так багато вона ще ніколи не говорила по-йоркширському. Тепер, коли вона завершила, Дікен дав собі волю й усміхнувся від вуха до вуха.

— Дуже файно в тебе виходить, справді. Знаєш що? Поговори троха по-йоркширськи з Коліном — то його напевно розвеселить. А як він ся посміє, то його ніяка хвороба не годна

буде взяти, то я тобі кажу, — весело промовив Дікен. — Наша мама все каже: як хто сміє'ся бодай пів години на день, то такому ані тиф не страшний.

— Ну, то я вже нині з ним побалакаю, — засміялася у відповідь Мері.

Дівчинка не дуже хотіла повертатися в будинок — у саду було так гарно, а тут іще білки її обступили, мовби не бажаючи відпускати: Гострозубка вчепилася за поділ плаття, а Вуханька стала на задніх лапках і не давала пройти. Але ж її чекав Колін… Мері ще раз обвела поглядом сад, попрощалася з Дікеном і попрямувала до хвіртки.

Тільки-но вона увійшла до кімнати, Колін втягнув носом повітря — зовсім так само, як Дікен.

— Чим ти пахнеш? — здивовано спитав хлопець. — Що це за пахощі? Вони якісь такі… прохолодні… і п'янкі нараз.

— То запах пустища, і трави, і квітів, — усміхнулася Мері. — Я сиділа під деревом — разом з Дікеном, і Капітаном, і Смолькою, і Гострозубкою, і Вуханькою, ото пальтечко і пахне. Знаєш, як соненько пригріє, то надворі так ся робить файно, все цвіте, все пахне.

Колін здивовано глянув на неї, а тоді засміявся.

— Ого, як ти говориш! Я ще такого від тебе не чув, — вимовив крізь сміх.

— То я з тобою по-йоркширському балакаю, — з гордощами пояснила Мері. — Ну певно, я ще не потрафлю так файно говорити, як Дікен і Марта, але, видиш, троха пробую. Тільки

не кажи, що не розумієш! Ти ж сам йоркширець, ту' народжений! Ох, диви, і ані дрібки сорому, тільки ся сміє!

І вони обоє так зареготали, що їх було чутно на цілий коридор. Місіс Медлок вирішила перевірити, що там у них коїться. Але як тільки прочинила двері, її зустрів новий вибух сміху, і вона розгублено позадкувала у коридор.

— Та-ак! — вражено протягнула жінка. — Якби мені хто сказав — не повірила би! — і повернулася до себе.

А діти не могли наговоритися. Спершу Мері розповіла Коліну про Капітана і Смольку, потім додала, що на цей раз Дікен приніс у кишенях ще Гострозубку і Вуханьку, а далі описала, як вона знайомилася з коником Бриксою:

— Знаєш, Брикса чекав у ліску за маєтком — він там собі пасся. Дікен взяв мене зі собою, щоб я його побачила. То от скажу тобі: дарма, що Брикса маленький — він такий міцний, що ого-го! А грива в нього така буйна, що аж нависає на очі. Він собі пасся, бо з трави бере силу — так каже Дікен, а коли тільки зачув його, то підняв голову і радісно заіржав. Слухай, що було далі: Брикса підбіг до Дікена і поклав йому голову на плече. Дікен погладив його і щось прошепотів йому на вухо. І тоді — не повіриш! — Брикса подав мені переднє копито! То він так вітався. А потім ще тицьнувся мордочкою мені у щоку, уявляєш?!

Колін слухав як заворожений.

— А він справді розуміє все, що йому каже Дікен? — захоплено спитав він.

— Аякже, я сама бачила, — впевнено заявила Мері. — Знаєш, Дікен каже, що коли когось любиш, то й будеш його розуміти.

Колін замовк і перевів погляд на стелю. Мері бачила: хлопець про щось думає.

— Я так хотів би подружитися зі звірятами, — врешті промовив він. — У мене зовсім нема друзів. Ні серед звірят, ні серед людей. Зрештою, я не люблю людей.

— А я? Хоч зі мною ти дружиш? — усміхнулася Мері.

— З тобою — звісно, — відповів він. — Дивно, але ти мені відразу сподобалася.

— Може, тому, що я така сама вперта? — весело глянула на нього Мері. — Мені це Бен Везерстаф казав: мовляв, яке їхало, таке здибало — про себе і про мене. А ти також на нього схожий, коли набурмосений. Ото трійця дібралася! — зареготала дівчинка. — Але ні, я вже не така злюка, відколи подружилася з малинівкою і Дікеном, — додала наостанок.

— То ти також нікого не любила? — підвівся на подушці Колін.

— Яке там любила: я всім суперечила, стояла на своєму, а в Індії навіть могла ляпасів надавати слугам, — чесно відповіла Мері. — Знаєш, якби я тут не зустріла старого Бена, малинівку і Дікена, то й тобі б від мене перепало — це я тобі кажу!

Колін узяв дівчинку за руку.

— Мері, ти вже вибач мені, що тоді накричав на тебе, і що Дікена хотів прогнати, — тихо вимовив хлопець. — Тоді я розсердився, бо ти сказала, що він подібний на ангела. Але… але, може, він такий і є.

— Та облиш. Я сказала так, щоб тобі допекти, — визнала Мері. — Дікен — зовсім не ангел. Він — такий, як ми всі. А ще в нього кирпатий ніс, і сміється він від вуха до вуха, та й одежа латана-перелатана, і говорить по-йоркширськи. Хоча, знаєш, — додала вона, задумавшись на хвильку, — якби існував якийсь Йоркширський ангел… ангел Мізельського пустища… то він би так само мусив знати все, що тут росте, і знав би всі пташині мови, і дружив би зі звірятами… як Дікен… Думаю, вони б подружилися, цей Мізельський ангел і Дікен. Бо він добрий.

— Мері, я дуже хочу його побачити, — прохально вимовив Колін. — Дуже-дуже.

— Справді? — весело перепитала Мері. — Ну що ж, чудово, бо… бо…

Мері вирішила, що настав час йому сказати. Колін також відчув: зараз відбудеться щось важливе.

— Бо що? — вигукнув схвильовано.

Мері теж захвилювалася. Вона встала зі свого стільця, схилилася над ліжком і схопила хлопця за обидві руки.

— Коліне, чи можу тобі довіритися? Дікенові довіряють пташки, то і я йому довіряю. Але тобі… чи можна? — дуже серйозно допитувалася вона.

Колін одними губами прошепотів:

— Так… звісно!

— Тоді слухай: завтра зранку до тебе прийде Дікен. Разом зі звірятами.

— Ой! — захоплено скрикнув Колін.

— Але це ще не все, — вела далі Мері. Вона аж зблідла від хвилювання. — Я знаю, де хвіртка. Я знайшла її — під плющем.

Колінові просто забракло дихання, аби виразити всі свої почуття. Хлопець хотів було з цілої сили заволати "Уррра! Уррра! Уррра!", але що сили тої у нього було небагацько, то він широко відкрив очі, хапнув повітря — і мало не захлипав від щастя.

— Ой, Мері, Мері! — ледве вимовив він. — І я його побачу? І зможу увійти в сад? Хоч би я дожив! — проказав наостанок, вчепившись у її руку.

— Коліне, облиш! — суворо відказала йому Мері. — Не говори дурниць! Звичайно, ти житимеш і потрапиш до саду! Заспокойся!

Її суворий тон умить привів Коліна до тями. Хлопець сів на ліжку і сам зі себе розсміявся. А Мері знову стала розповідати йому про сад — тільки вже не про те, як він може виглядати, а який він є насправді. І Колін слухав роззявивши рота, забувши про погане самопочуття.

— То він зовсім такий, як ти його уявляла, — вимовив він врешті. — Ти так розповідаєш, ніби справді вже там була — і я також ніби бачу його з твоїх описів. Пам'ятаєш, я відразу тобі це казав, коли ти вперше мені розповіла про нього.

Мері завагалася, а тоді таки наважилася сказати правду.

— Коліне, я його бачила… я була там, — промовила вона. — Знайшла ключ і зайшла туди… ще кілька тижнів тому. Але боялася тобі признатися… боялася, бо не знала, чи можна тобі довіряти… не була певна!

Розділ 19

"Весна прийшла!"

Коли у Коліна траплявся подібний напад, як тієї ночі, місіс Медлок відразу посилала за лікарем Крейвеном. Тільки що на цей раз він кудись виїхав і до Мізелтвейту повернувся щойно пообіді. Правду кажучи, лікаря вже неабияк стомлювали ці виклики, але мусив приїздити. Зрештою, він і так знав, що застане ту саму картину: бліде обличчя, слабкість, похмурий настрій, готовий перейти у нову істерику — досить найменшого слова чи руху. Отож він лише невдоволено нахмурився, коли довідався, що у хлопця знову стався напад і що йому терміново треба повертатися до маєтку.

— То як він? — запитав лікар Крейвен з погано прихованим роздратуванням. — Ще кілька таких істерик — і судини не витримають: може статися крововилив. Цей хлопець зжене себе зі світу своїми істериками і примхами. Певно, і зараз марудить.

— Та ні, сер, ви не повірите, — добродушно відповіла місіс Медлок. — Зара' його хоч до рани прикладай. А вночі… ото була буча! Верещав як недорізаний, кидався по ліжку — ми вже не знали що робити. Тоді послали по ту малу. А вона як влетіла до кімнати, як тупнула ногою, як крикнула йому над вухом — то він відразу ся втихомирив. От чого йому бракувало

— такої, як він. Геть його зачарувала. Тільки їй в рот ся диви. Певно, тому що така сама вперта — ніколи ся не слухає. Зрана в нього ще була гарячка, а потім Мері знов до нього прийшла, і зара'... Сер, та ви підіть і подивіться, бо що я вам буду говорити? Все одно не повірите.

Після такої ото доповіді лікар Крейвен рушив до свого пацієнта. Те, що він там застав, здивувало його ще більше, ніж ціла розповідь місіс Медлок. Ще коли тільки підійшов до дверей Колінової кімнати, то почув жваву розмову і сміхи. Відчинив — і побачив: Колін сидить на дивані, загорнувшись у халат. І без жодних подушок, які б підтримували спину! Поруч із Мері. Вони разом схилилися над книжкою. Хлопець показував їй картинки і жваво пояснював, що там зображено. Личко Мері променилося радістю і лікар подумав, що тепер розуміє, чому небіж так шукає її товариства. Діти його не помітили і говорили далі.

— Оті сині квітки із довгими закрученими пагінцями — то живокіст. Ми їх багато насадимо, щоб усе було синє, правда? — запитував Колін.

— А Дікен називає їх сокирками. Каже, що вони дуже гарні, — вигукнула Мері. — Ми вже їх посадили, скоро зацвітуть.

Тут вона побачила лікаря Крейвена і замовкла. Колін невдоволено зиркнув на нього.

— Хлопче, мені дуже прикро, що з тобою знову таке трапилося, — промовив лікар Крейвен, нервово затираючи руки. — Певно, ти зовсім не спав і зараз стомлений.

— Мені вже ліпше... мені набагато ліпше, — сухо відповів Колін. — Якщо буде гарна погода, то за день-два виберуся надвір на своєму візку. Хочу подихати свіжим повітрям.

Лікар Крейвен сів поруч із хлопцем, полічив пульс і здивовано глянув на небожа.

— Хіба коли буде дуже тепло, — невпевнено мовив він. — Пам'ятай, тобі треба бути обережним, щоб не застудитися і не перевтомитися.

— Свіже повітря мене не перевтомить, — рішуче заявив хлопець.

Якби лікар сьогодні не був такий спантеличений усім, що почув і що побачив на власні очі, то зараз напустився б на Коліна, що надворі він застудиться, що це його вб'є і так далі. Але він був надто збентежений, тому лише обережно завважив:

— Але досі ти не любив прогулянок.

— Коли був сам, то не любив, — відповів Колін, — а з Мері залюбки піду.

— І з доглядальницею, звісно, — докинув лікар Крейвен.

— Ніякої доглядальниці! — владно заявив Колін, і перед очима Мері знову постав маленький раджа, з ніг до голови всіяний діямантами, смарагдами і перлами, оточений слугами, що кланялися йому, слухняно виконуючи накази свого повелителя... — Мері найліпше вміє про мене піклуватися. Коли вона зі мною, мені добре. От і вночі: Мері прийшла, заспокоїла

мене — і я заснув. І є ще один хлопець — він вивезе мій візок у сад. Більше нікого не треба.

Хоча, з одного боку, лікар Крейвен радо успадкував би Мізелтвейт, а з другого — він таки не був якимсь душогубом, котрий бажав звести зі світа рідного небожа. Звісно, цей істеричний свавільний хлопчисько ні в кого у маєтку не викликав симпатії, але і навмисне наражати його на небезпеку лікар зовсім не мав наміру. Тому чоловік занепокоївся і став розпитувати:

— Коліне, якщо вже збираєшся гуляти надворі, та ще після такого нападу, то я мушу впевнитися, що з тобою буде все гаразд. Що це за хлопчина? Як його звати? Чи він вміє поводитися з візком?

— Це Дікен, — раптом озвалася Мері.

Дівчинці здавалося: кожен, хто бодай раз переїжджав через пустище, повинен знати Дікена. І вона мала слушність. Коли лиш Мері вимовила його ім'я, заклопотане обличчя лікаря Крейвена просвітліло.

— А-а, — проказав він, усміхаючись. — Ну, якщо Дікен, то ти у повній безпеці. Він сильний як лошак і візок для нього — ніщо.

— І надійний, — додала Мері. — То найнадійніший хлопака в цілім Йоркширському графстві, ая'.

Дівчинка навіть не помітила, що при імені Дікена знову перейшла на йоркширську говірку. Лікаря Крейвена це розвеселило не менше, ніж перед тим Коліна.

— То Дікен тебе навчив? — спитав він, усміхнувшись.

— Ага. І Марта. Спершу для мене це було як французька — мало що розуміла. А тепер уже трохи вмію говорити, — вже приязніше відповіла йому Мері. — Знаєте, в Індії також багато діялектів, і дехто з англійців старається їх вивчити. Мені подобається йоркширська говірка, та й Коліну також.

— Гаразд, гаразд, — заспокоїв її лікар, — якщо подобається, то що тут скажеш. Коліне, ти пив уночі бром? — спитав він хлопця.

— Ні, — відповів Колін. — Для чого? Я вперше заснув сам. Тобто не сам, а після того, як Мері порозмовляла зі мною. Вона тихенько розповідала, що діється навесні у саду, як оживають квіти, дерева. Я й незчувся як заснув.

Лікар Крейвен ще більше здивувався. Після нападів у Коліна завжди були проблеми зі сном, а тут хлопець заснув без ліків?

— Ну що ж, якщо ти заспокоївся тільки від розповіді про сад, тоді тобі справді стало ліпше, — поволі вимовив лікар Крейвен, спантеличено позираючи на Мері. Дівчинка зараз не брала участі у розмові: тихцем сиділа собі, втупившись у підлогу. — Але все одно, пам'ятай…

— Не хочу я нічого пам'ятати, — рішуче перебив його Колін. — Знаєте, лікарю, коли лежиш ото цілими днями, а тобі увесь час нагадують, який ти хворий і чого тобі не можна, то і справді всякі болячки чіпляються. А ось із Мері мені нарешті вдалося про все це забути. Тому й почуваюся ліпше!

Більше лікар Крейвен не мав тут що робити. Хлопець явно не потребував його допомоги. Зазвичай після таких нападів Колін ще довго не міг прийти до себе і лікарю доводилося по пів дня висиджувати біля нього, призначати нові ліки, заспокоювати. А тут… Диво та й годі.

У бібліотеці лікар застав місіс Медлок. Здавалося, жінка тільки й чекала на нього, аби поговорити.

— Ну як, сер? — спитала вона.

— Нема що казати, хлопець у дуже доброму стані, — збираючись з думками, відповів лікар. — Якби ви мені не сказали, то я б і не здогадався, що в нього вночі була істерика.

— Гм, сер, вчора по дорозі до Твейту я зайшла була до Сюзан Совербі, — взялася розповідати місіс Медлок. — Ми собі троха посиділи, побалакали, як все. Я розказувала про Мері, що ся не слухає, що скрізь никає. І вона мені каже: "Слухай, Саро, не тре' нарікати на неї. А хто її вчив ся слухати чи бути чемною? Вона ніколи не мала від кого ся вчити. Але то дитина, то чо' ся дивувати, що шукає за Коліном? Буде мати з ким ся бавити!" Отак мені сказала, сер. Знаєте, ми давно ся знаєм, Сюзан Совербі і я, ще зі школи, і вона все скаже щось мудре.

— Так-так, я також її добре знаю, — пожвавився лікар Крейвен. — Вона не раз доглядала моїх хворих. Такої розважливої і відповідальної жінки ще треба пошукати. Як вона залишалася біля хворого, то я був спокійний: вона все допильнує, все виконає як належить.

Місіс Медлок задоволено посміхнулася. Вона явно пишалася своєю дружбою із Сюзан Совербі.

— А знаєте, сер, як Сюзан втихомирювала своїх дітей, як ті раз щось не поділили між собою? — спитала місіс Медлок. — То слухайте. Вона зібрала їх коло себе та й каже: "Діти, як я була така як ви і ходила до школи, то наш учитель географії сказав нам, що земля подібна на помаранчу. Як у помаранчі є соковиті дольки і гіркі зернятка, так на землі є гори і долини, моря і пустелі. І так само як люди діляться помаранчевими дольками, так само й земля поділена між народами. І як помаранча, поки вона ціла, то нічия, так само і земля не належить нікому. Вона спільна". Сер, нам було тоді по десять років і ми то добре запам'ятали: поки помаранча ціла — вона нічия, — похитала головою економка. — Аби її з'їсти, тре' поділити. Так і ті наші діти — як ся навчили ділити і бавити разом, то вилюдніли.

— Мудро сказала, — визнав лікар Крейвен, вбираючи пальто.

— Що є — то є, — гордо підсумувала місіс Медлок. — Знаєте, сер, я їй часом кажу: "Ох, Сюзан, якби ти жила в місті і вміла говорити по-вченому, а не тілько по-йоркширському, то тебе би всі джентльмени і леді слухали, бо ти мудра жінка".

Вночі Колін спав дуже добре. Зранку розплющив очі — і посміхнувся, дивлячись у вікно. А тоді з насолодою потягнувся в ліжку. Хлопець почувався так, ніби з нього звалився страшний тягар. Якби тут був лікар Крейвен, то він, мабуть, пояснив би, що нерви у Коліна заспокоїлися, він добре виспався, тому і почувається добре. Справді, якщо зазвичай Колін прокидався — і світ був йому немилий, то зараз він перебирав у голові те, про що вони вчора говорили з Мері, уявляв собі сад, думав про Дікена та про його звірят. І все це сповнювало його радісними передчуттями.

А за якихось десять хвилин він почув швидкі кроки у коридорі. Двері відчинилися — і в кімнату вбігла Мері.

Скуйовджена, червонощока, вона кинулася просто до його ліжка, несучи зі собою свіжі ранкові пахощі.

— Ти була надворі! Від тебе пахне листям і квітами! — вигукнув Колін.

— Там так гарно! — вимовила вона, трішки засапавшись від швидкого бігу. — Ти ще не бачив такої краси! Весна прийшла! Знаєш, я думала, що вона ще минулого тижня прийшла, але ні — по-справжньому вона настала тільки нині. Дікен так сказав.

— Справді?! — схвильовано перепитав Колін. Звісно, хлопець не міг уявити собі весну, однак при словах дівчинки його серце закалатало від радости. Він сів на ліжку.

— Егей, відчини вікно! — нетерпляче вигукнув він. — Якщо весна настала, як ти кажеш, зараз ми її почуємо! Напевно, вона трубить у золоті труби!

Колін так намагався описати своє передчуття.

Мері засміялася, підбігла до вікна, розчахнула його навстіж — і кімнату заповнив струмінь свіжих пахощів та спів пташок.

— Відчуваєш? — проказала вона. — Ляж і глибоко вдихни. Так робить Дікен: лягає на землю і дихає, дихає. Каже, що тоді до нього переходить сила від землі і йому здається, що він житиме вічно. Дихай, дихай.

Колін здивувався.

— Житиме вічно?! Він це відчуває? — перепитав він, а тоді глибоко, на повні груди вдихнув свіжого повітря, що вливалося

знадвору, і ще, і ще раз. У його серці з'явилося якесь незнане п'янке почуття.

Мері сіла на краю ліжка і стала розповідати.

— Навесні все проростає з землі, — заговорила швидко, — набухають бруньки, і все зацвітає. І пташки так поспішають вити гнізда, що деякі навіть б'ються за місце у потаємному саду — так їм там добре. А трояндові кущі живі — вони так порозрослися, що ми мусили їх трохи обстригти. А обабіч доріжок і коло дровітні вже з'явився жовтий первоцвіт. І те, що ми посіяли, також уже проросло. А Дікен привів зі собою лисеня, ворону і двох білок, і ще маленьке ягнятко.

Тут дівчинка зупинилася, аби перевести подих. Три дні тому на пустищі, серед дрокових заростей, Дікен знайшов новонароджене ягня. Його мати лежала поруч мертва. Хлопцеві вже не раз траплялося знаходити осиротілих ягнят, отож він добре знав, що треба робити у таких випадках. Дікен загорнув бідолашну тваринку у свій жакет, приніс додому і поклав біля пічки, щоб ягнятко зігрілося. Тоді напоїв його теплим молочком. Ягня було ще зовсім маленьке і слабке, з тоненькими ніжками, які здавалися надто довгими для його тільця. Дікен ніс його через пустище на руках, з кишені у нього стирчала пляшка, наповнена молоком, — і білка. Тоді Мері описала, як вона тільки-но сіла ото під деревом — а Дікен поклав їй на коліна цей теплий м'який клубочок.

— Уявляєш, Коліне? У мене на колінах лежало живе ягнятко!

Тут увійшла доглядальниця. Побачивши відчинене навстіж вікно, здивовано зупинилася. Зазвичай навіть у теплу пору їй доводилося сидіти тут у задусі: Колін так боявся застуди, що

нізащо не дозволяв навіть кватирку відхилити, не те що ціле вікно.

— Вам не холодно, сер? — обережно запитала вона.

— Ні, — почула у відповідь. — Я дихаю свіжим повітрям. Це мене загартовує. Зараз переберуся на диван і поснідаю. І моя сестра буде снідати разом зі мною.

Ледве тамуючи посмішку, доглядальниця пішла розпорядитися, щоб накрили сніданок на двох.

Серед слуг тільки й розмов було, що про останні події у кімнаті сина господаря. Тому доглядальниця квапилася принести їм свіжі новини — мовляв, і вікно тепер у нього відчинене.

Люди не вірили власному щастю. Всіх так уже стомили були вибрики Коліна, що ніхто й не сподівався дати з ним якусь раду. А тут раптом все само собою змінилося.

— І хто би міг подумати, що та мала навчить Коліна порядку? Непоказна, та бистра, — дивувався кухар.

— Ая', я все казав: тому хлопцеві тре' доброї різки, а не пігулок, — добродушно прогув старий лакей. Він сам був чоловік сімейний і не міг дивитися, як усі догоджають примхам Коліна.

Колін перебрався на диван. Невдовзі доглядальниця принесла сніданок. Хлопець почекав, поки вона розставила усе на столику, а тоді розпорядився:

— Зараз до мене має прийти хлопець з лисеням, вороною, двома білками і ягням. Як тільки вони з'являться, їх треба негайно привести нагору до мене, — заявив він тоном раджі. — То щоб слуги не тримали звіряток внизу — це перше.

Доглядальниці стало смішно. Вона вдавано закашлялася, аби це приховати.

— Так, сер, — відповіла, опустивши очі.

— Друге, — він далі Колін. — Скажете Марті, аби привела їх сюди. Той хлопець — Мартин брат. Його звати Дікен, і він вміє приручати диких тварин.

— Сподіваюся, ті його звірі не кусаються, пане Коліне, — обережно вимовила доглядальниця.

— Я ж сказав вам: вони приручені, — серйозно заявив Колін. — А хіба приручені звірі кусають? Звісно, ні!

— В Індії я бачила приборкувачів змій, — підтримала його Мері. — То ось: вони навіть можуть запхати змііну голову собі в рот.

— Бррррр! — здригнулася жінка і швидко вийшла з кімнати.

Діти снідали при відчиненому вікні. Колін їв з неабияким апетитом. Мері весело дивилася на нього.

— Ти скоро погладшаєш, як я, — сказала вона. — В Індії мені ніколи не хотілося їсти зранку, а тепер вовка би з'їла.

— Нині мені все смакує, — відповів Колін. — Певно, тому, що подихав свіжим повітрям. Як думаєш, коли прийде Дікен?

Довго чекати не довелося. За якихось десять хвилин Мері підняла руку:

— Слухай! — вимовила. — Чуєш каркання?

Колін прислухався: справді, що може бути дивніше, ніж вороняче каркання у будинку?

— Ага, чую, — потвердив.

— Це Смолька, — пояснила Мері. — Слухай ще! Чи чуєш мекання… таке тоненьке?

— Оце так! — збуджено вигукнув Колін.

— Це ягнятко, — сказала йому Мері. — Вони йдуть сюди.

Хоча Дікен намагався ступати якомога легше, та його важкі черевики було чутно ще здалеку. Мері і Колін радісно перезирнулися і…

— Чи можна, сер? — спитала Марта, відкривши двері. — Дікен та його звіринець!

Дікен усміхався від вуха до вуха. В руках хлопець тримав маленьке ягнятко, а побіч трюхикало руде лисеня. Гострозубка сиділа на лівому плечі, Смолька на правому, а з кишені виглядала мордочка Вуханьки.

Колін повільно сперся на диван і прикипів очима до Дікена — так само, як коли вперше уздрів Мері. Хоча Колін стільки наслухався про Дікена, та однак ніяк не міг собі уявити, як той насправді виглядає. А тут іще лисеня, ворона, білки і ягня! Здавалося, що Дікен настільки злився зі своїми звірятами, що вони становлять одне ціле. Колін узагалі ніколи не спілкувався зі своїми ровесниками, а тут йому і просто мову відібрало.

А ось Дікен зовсім не розгубився. Він знав, що коли хочеш із кимсь подружитися, треба мати терпіння. Наприклад, коли на пустищі він уперше підходив до пташок чи звірят, то також доводилося чекати, поки вони звикнуть до нього і перестануть боятися. Отож хлопець просто підійшов до Коліна й обережно поклав йому на коліна ягнятко. Ягня одразу притулилося до хлопця і стало нетерпляче водити носом поміж складками теплого оксамитового халата, а тоді потерлося об нього своєю кучерявою голівкою. Колін широко відкрив очі і спитав здивовано:

— Що воно хоче?

— Воно просить їсти. Думає, що ти його мама, — усміхнувся Дікен. — Бачиш, я не годував його зранку. Хотів, аби ти зобачив.

Дікен став навколішки і дістав з кишені пляшку з молоком.

— Ходи до мене, маленький, — лагідно промовив хлопець, обережно повертаючи до себе голівку ягняти. — Зара' ми тебе нагодуєм. Ходи сюди. О, на.

Ягнятко знайшло пипку і стало жадібно смоктати. Наситившись, воно так і заснуло на колінах у Коліна. Колін

дивився на нього мов заворожений і боявся поворухнутися, аби не потривожити ягня.

Тоді Дікен розповів Коліну, як знайшов ягнятко серед дрокових заростей:

— Воно, бідне, вже ледве дихало від холоду і голоду, а тепер диви як відійшло!

Колін розпитував Дікена про пустище, про звірят, про квіти, а той терпляче все йому пояснював. Поки діти говорили, Смолька встигла кілька разів вилетіти крізь відчинене вікно і повернутися назад. Гострозубка і Вуханька тим часом досліджували дерево за вікном. Тільки лисенятко згорнулося калачиком побіля Дікена і не виходило з кімнати.

Потім Дікен показував свої книжки. Дікен знав геть усі квіти, які ростуть у потаємному саду.

— О, а тої назви я не знав, — мовив він, показуючи у книжці, де було написано "аквіледжія", — бо ми називаєм їх орлики. А ото — ротики. Вони є дикі і є садові. Ту' намальовані садові, то вони більші, гарніші. В саду ростуть великими купками. Квітки у них бувають сині і білі. А пелюстки подібні на метеликів: як відцвітають, то летять за вітром.

— Я їх побачу? Побачу? — вигукнув Колін.

— Ая', зобачиш, — серйозно відповіла йому Мері, — і то скоро. Не тре' марнувати часу.

Розділ 20

"Я житиму… житиму… житиму вічно!"

Хоча діти прагнули негайно показати Коліну потаємний сад, чекати цієї важливої події їм довелося ще більше як тиждень. Насамперед — тому, що у Мізелтвейті упродовж тих днів трималася доволі холодна і вітряна погода. По-друге, Колін встиг трішки застудитися, отож мусив спершу видужати. Якби це раніше щось перешкодило Колінові здійснити те, що задумав, то істерики б не минути. А тут хлопець терпляче чекав, поки сам зміцніє та поки надворі випогодиться. Зрештою, щодня його навідував Дікен зі звірятами, тож нудьгувати було ніколи. Дікен докладно описував йому, що зараз діється на пустищі. Колін з цікавістю слухав й уявляв собі, ніби він сам ото мандрує поміж заростей, зупиняється понад струмочками, ходить по стежинках і бачить ондатр, борсуків, диких кроликів, мишок — так захоплювали його розповіді Дікена. Колін також уже розумів, що потрібно мати багато терпіння, аби подружитися з дикими звірятами чи пташками: поки вони не переконаються, що тобі можна довіряти — нізащо не підпустять до себе.

— Знаєш, звірята і пташки — вони такі як ми, — сказав якось Дікен. — Тільки люди збудують собі дім — і живуть у ньому. А пташки довго ся гнізда не тримають, приходить весна — нове будують. Тому зара' у них нема часу на забави — мусять встигнути.

Усі приготування виходу Коліна до потаємного саду трималися у цілковитій таємниці. Діти продумували кожну деталь. Ніхто не повинен був бачити візок із хлопцем, коли вони повернуть на доріжку, що провадить до хвіртки. Тому спершу вони покрутяться біля квітників — ніби розглядають квіти, які висадив тут сам головний садівник, містер Ровч. Потім повернуть на ту доріжку. Вона обсаджена кущами — там їх уже ніхто не бачитиме. Тоді швиденько до хвіртки — і в сад. Кожен крок обговорювався так серйозно і докладно, що збоку це нагадувало нараду полководців перед вирішальною битвою.

Ця таємничість щораз більше захоплювала їх, а особливо Коліна. Сад у його уяві ставав чарівною схованкою, їхнім гніздом, про яке ніхто з дорослих не мав права знати. Нехай собі гадають, що він просто гуляє з Дікеном і Мері, бо йому подобається їхнє товариство.

Зрештою, їхні наради стали новою темою для слуг, котрі не могли зійти з дива: хлопець, який нікого до себе і близько не підпускав, зараз цілі дні проводить з Мері та Дікеном! І навіть диких звірів пускає до своєї кімнати! Спершу ці новини обговорювали між собою покоївки, потім справа дійшла до конюхів, а там і до садівників. Але навіть знаючи про ці дивовижні переміни, містер Ровч неабияк здивувався, коли отримав розпорядження власною персоною з'явитися до кімнати пана Коліна, оскільки молодий господар бажає з ним розмовляти.

— Гм, ото дива, — мовив до себе садівник, поспіхом вдягаючи куртку. — Скільки ту' працюю, чую, що хлопець нікого до себе не пускає. І на тобі: тепер сам мене кличе.

Містер Ровч був чоловік цікавий. Він стільки наслухався про Коліна — і що руки-ноги в нього покручені, і що горб стирчить зі спини, і що жити всім не дає своїми істериками і примхами, — а тут нарешті випала нагода самому побачити. Отож він швиденько зібрався і невдовзі вже стояв перед місіс Медлок.

— У цьому домі стільки ся змінило, містере Ровче, — сказала йому економка, коли вони піднімалися до кімнати Коліна.

— Будем сподіватися, що на ліпше, місіс Медлок, — відповів садівник.

— Знаєте, гірше вже не могло бути, — вела далі місіс Медлок. — А тепер ми всі полегшено зітхнули. Містере Ровче, тільки будьте готові: у кімнаті Коліна застанете цілий звіринець. Там Дікен, брат Марти Совербі. Він там як вдома.

Якби з ними була Мері, то зараз вона мала б ще одну нагоду переконатися, що Дікен володіє якимись чарами: почувши ім'я хлопця, містер Ровч тепло усміхнувся.

— Та він хоч у Бекінгемському палаці буде вдома, — весело мовив він. — Ніде не розгубиться. Хороший хлопець.

Хоча містер Ровч і був попереджений, та однак трішки злякався, коли, відчинивши двері до Колінової кімнати, відразу почув: "Каррр! Каррр!" Це Смолька так повідомляла про нового гостя, вмостившись на різьбленій спинці крісла.

— Сер, прийшов містер Ровч, — оголосила місіс Медлок.

На цей раз Колін сидів у кріслі, а не на дивані. Дікен стояв навколішках і годував ягнятко з пляшки. Воно смачно цмокало і вимахувало хвостиком. На плечі хлопця сиділа білка і зосереджено гризла горіх. Мері сиділа поруч і спостерігала за ягнятком.

Почувши, що прийшов садівник, Колін знову прибрав вигляду раджі.

— То це ви містер Ровч? — проказав хлопець, звертаючись до чоловіка. — Я послав за вами, бо маю віддати вам кілька важливих наказів.

— Слухаю, сер, — відповів Ровч.

Наслухавшись про примхливу вдачу юного господаря Мізелтвейту, садівник побоювався, що йому накажуть вирубати усі дуби в парку або за одну ніч перетворити город на ставок.

— Пообіді я виїду надвір на своєму візку, — повідомив Колін. — Якщо побачу, що свіже повітря іде мені на користь, то буду щодня так гуляти. То ось вам мій наказ: коли я гулятиму, щоб нікого зі садівників не було поблизу доріжки, що йде попри стіну з плющем. Я вирушу близько другої, тому всі мають забратися звідтам, аж доки не дозволю повернутися до роботи.

— Слухаю, сер, — відповів містер Ровч, втішившись, що дуби і город можуть залишатися на своїх місцях.

— Мері, — мовив Колін, повернувшись до неї, — що кажуть в Індії, коли розмову завершено і треба відіслати людей?

— Кажуть: "Я дозволяю вам іти", — відповіла Мері.

Юний раджа витягнув руку.

— Я дозволяю вам іти, Ровче, — сказав він. — Але пам'ятайте, що я вам сказав — це дуже важливо.

— Каррр! Каррр! — потвердила ворона.

— Слухаю, сер. Дякую, сер, — промовив містер Ровч і вони з місіс Медлок вийшли з кімнати.

Уже в коридорі цей добродушний чоловік дав волю почуттям і засміявся.

— Чесне слово, він говорить як лорд! — мовив він.

— Ох, якщо з малого дитині дозволяти все, що вона хоче, то й буде думати, що всі тільки для того народилися, аби їй догоджати, — зітхнула місіс Медлок.

— Може, як підросте, то зміниться, — припустив містер Ровч.

— Одне можу вам сказати: якщо та дівчинка з Індії буде ту' далі, то вона зуміє його навчити, що ціла помаранча є нічия, що аби її з'їсти, тре' поділити. Так казала Сюзан Совербі, — завершила місіс Медлок.

Тим часом у кімнаті діти востаннє обговорювали свою виправу.

— Тепер усе гаразд, садівників не буде, — схвильовано проказав Колін. — Ще трошки — і я побачу сад! Ще зовсім трошки!

Невдовзі Дікен разом зі звірятами пішов надвір, а Мері залишилася з Коліном. Хлопець змовк, хоча зовсім не виглядав стомленим. Принесли обід. Поки вони їли, Колін не зронив ні слова, замислено дивлячись перед собою. Дівчинка спершу здивовано позирала на нього, а тоді спитала:

— Коліне, про що ти думаєш? У тебе очі як блюдця.

— Намагаюся уявити, — відповів Колін.

— Що? Сад? — поспитала Мері.

— Весну, — замріяно мовив хлопець. — Досі я так рідко вибирався надвір, що навіть не можу собі уявити.

— В Індії я також не бачила весни, тому що її там не буває, — сказала Мері.

Як і всі хворобливі діти, Колін про зовнішній світ знав радше з книжок, тому коли чув щось, відразу намагався собі це уявити.

— Знаєш, того ранку, коли ти вбігла сюди і сказала: "Весна прийшла!" — я відчув радість. Й уявив собі величну процесію з музикою і співами. В одній книжці я бачив такий малюнок: діти у вінках із розквітлих галузок, всі сміються і кружляють у танці, грають на дудках і золотих трубах. Ось чому я тоді попросив тебе відчинити вікно і сказав: "Напевно, зараз ми почуємо золоті труби".

— От цікаво! — здивовано вимовила Мері. — Але все воно і справді так виглядає. Коли все зазеленіло, зацвіло, тоді пташки і всі живі створіння метушаться, снують туди-сюди, співають, щебечуть — ніби у танку. От тобі і музика!

Діти разом засміялися. Обом дуже сподобалася ця картина.

Трохи пізніше прийшла доглядальниця і зібрала Коліна. Жінка завважила, що на цей раз хлопець не чекав, поки вона його вдягне, а робив це майже сам — вона лише розправляла одежу. Водночас він розмовляв з Мері, сміявся.

Коли Колін був майже готовий, до кімнати зайшов лікар Крейвен.

— У нього нині хороший день, — тихенько сказала йому доглядальниця. — Хлопець сміється, жартує, і сили має більше.

— Я зайду ще пізніше, коли він повернеться з прогулянки, — промовив лікар Крейвен. — Мушу подивитися, як вплине на нього перебування на свіжому повітрі. Було би добре, якби ви пішли з ним, — додав він стишеним голосом.

— Ні, сер, не піду, бо Колін цього не хоче. Чи маю відмовитися від свого місця? — несподівано твердо відповіла йому доглядальниця.

— Та ні, я не наполягаю, — знервувався лікар. — Ну гаразд, нехай ідуть. Зрештою, Дікенові можна і немовля довірити, не те що Коліна.

Найсильніший слуга зніс Коліна вниз і посадив у візок. Дікен уже чекав надворі. Доглядальниця зі слугою старанно закутали Коліна у плед, поправили подушки. Хлопець глянув на них й велично махнув рукою:

— Все, я дозволяю вам іти, — промовив він як справжній раджа.

Ті перезирнулися і швиденько зникли. Та лишень сховалися в будинку, де їх уже не було чути, то вибухнули сміхом: ото ще повелитель!

Тим часом Дікен узявся за візок і вони рушили. Мері йшла побіч візка. Колін відкинувся на спину і задивився у небо. Погода стояла ясна, тепла, угорі лиш де-не-де пропливали пухнасті хмаринки, що скидалися на білих птахів. З пустища дув легенький свіжий вітерець і приносив дивовижні пахощі. Колін вдихав їх на повні груди. Довкола було стільки барв,

стільки звуків, що жодна книжка не здатна була їх передати, тож хлопець тільки крутив головою навсібіч і дивувався.

— Ото справді музика, — вимовив він захоплено, дослухаючись до пташиного хору. — Тепер розумію, як звучить весна. А що це так гарно пахне? — спитав Дікена.

— То на пустищі зацвів дрок, — відповів той. — І зараз там, певно, кружляють цілі хмари бджіл!

Крім них, у парку та біля квітників не було жодної живої душі: наказ Коліна було виконано, садівників ніби вимело зі саду. Але діти ще довго кружляли по доріжках, дотримуючись свого плану, аби упевнитися, що ніхто не посягає на їхню таємницю.

Та ось нарешті вони повернули на ту довгу доріжку перед стіною з плющем. Передчуваючи наближення заповітної мети, діти схвильовано затихли і стали говорити пошепки.

— Ось тут, — одними губами вимовила Мері, — я ходила попри стіну і шукала входу.

— Тут?! — вигукнув Колін, нетерпляче оглядаючи плющ. — Але я нічого не бачу, — прошепотів він, — жодного входу.

— Я також так думала, — відповіла Мері.

На якусь мить запала тиша. Діти рухалися далі.

— А це сад, який доглядає Бен Везерстаф, — кивнула Мері.

— Отой? — вказав Колін.

— Угу, — потвердила дівчинка.

За кілька кроків вона знову прошепотіла:

— А отут малинівка перелетіла через стіну.

— Отут? — перепитав Колін. — Ой, хоч би вона зараз прилетіла! Я так хочу її побачити!

— А тепер дивися, — врочисто мовила Мері, показуючи під кущ бузку, — тут малинівка сіла і показала мені ключ.

Колін подався вперед.

— Де? Де? — схвильовано вигукнув хлопець. Дікен зупинив візок.

— Та ось, — ще раз показала Мері і зробила крок до стіни. — Тоді малинівка злетіла на мур і защебетала до мене. У цю мить подув вітер — і… — повільно промовила дівчинка й однією рукою підняла плющ.

— Ох! Є! Є! — задихаючись прошепотів Колін.

Мері переможно глянула на Коліна і відчинила хвіртку.

— Дікене, швиденько!

Дікен зробив крок — і візок в'їхав у потаємний сад.

Колін відкинувся на подушку і затулив долонями очі. Всі увійшли, Мері зачинила хвіртку, прикрила її плющем, візок ще проїхав трішки по стежині і зупинився. Тоді хлопець забрав

руки з обличчя й озирнувся довкруж — раз, другий, третій, так само, як це було з Дікеном та Мері, коли вони опинилися тут уперше.

Такого Колін не міг побачити навіть у найсміливіших мріях: цвіли дерева, поміж молодою травою око милували золотаві, фіолетові і білі клаптики — це цвіли квіти, що їх посадили Мері з Дікеном. Вгорі ширяли пташки, скрізь співи, дзижчання, гудіння, щебетання. І пахощі, неймовірні пахощі — землі, трави, квітів. Колін зачаровано слухав і дивився, дивився і слухав, вбирав у себе цілюще повітря, підставляв теплим сонячним променям обличчя, шию, руки — і в його серце вливалася незнана радість.

Мері і Дікен не зводили з нього погляду. За тих кілька хвилин хлопець геть перемінився: у нього з'явився легкий рум'янець, а захоплені очі, здавалося, були ладні увібрати у себе цілий світ. Тут Колін підняв догори руки і вигукнув:

— Я одужаю! Одужаю! Мері! Дікене! Я одужаю! І житиму, житиму, житиму вічно!

Розділ 21

Бен Везерстаф

Неймовірно, але часом трапляються хвилини, коли справді хочеться вигукнути: "Я житиму вічно!" Таке буває, коли дивишся у світанкове небо і бачиш, як воно поволі змінюється, аж поки не заблисне перший промінчик — і тоді хочеться кричати з радости, бо це диво діється кожного Божого ранку тисячі, мільйони, мільярди років поспіль. Часом це відчуття з'являється, коли стоїш сам посеред лісу, а на тебе крізь вершечки дерев ллються золоті призахідні промені. Або коли

задивишся у нічне небо, всіяне мільйонами зірок. Інколи такі пережиття дарують звуки далекої музики, а інколи — чийсь погляд.

І ось уперше опинившись у потаємному саду, серед звуків і барв розбуялої весни, Колін, який досі думав лише про хвороби і близьку смерть, раптом відчув у собі нову хвилю пробудження. Він повірив у життя. Він відчув його у собі. Він віднайшов радість. І це пережиття геть змінило його.

А сад о тій пообідній порі, здавалося, всіма силами старався допомогти хлопцеві. Неначе уся міць, увесь чар, уся музика весни зосередилися саме поміж його стін. Навіть Дікен — і той був вражений. Він зупинився і стояв, заворожено роззираючись довкола.

— О-ох, що ту' ся діє! — вимовив він врешті. — Тринадцять літ живу на світі, ціле пустище обходив, а такого не бачив.

— Ая', бо то наш сад! Найкращий у світі! — радісно озвалася Мері.

— А може, все ся так порозцвітало для мене? — замріяно промовив Колін.

— Ого, ти заговорив по-йоркширському! — захоплено вигукнула Мері. — Молодець!

І вони засміялися.

Дікен поставив візок під розквітлою сливою. Колін підняв голову й обвів поглядом свій сховок. Поміж гілок прозирало чисте синє небо. Вгорі гудів рій бджіл. Хлопець усміхнувся:

тепер він почувався наче казковий володар, над яким розпростерто розкішний балдахін.

Дікен із Мері ще трішки попрацювали: треба було прополоти один клаптик. Колін з цікавістю спостерігав за ними. Потім Дікен возив Коліна по цілому саду, аби той міг побачити всі тутешні дива. Діти показували йому, як виглядають пуп'янки, раз Дікен підняв перо дятла, а потім ще знайшов порожні шкаралупки яєць, з яких уже вилупилися пташенята. Колін жадібно вбирав усе очима. Йому здавалося, ніби він потрапив у казкову країну й ось король із королевою відкривають перед ним усі свої багатства.

— От би побачити малинівку! — замріяно вимовив Колін.

— Зачекай троха. Як вилупляться малі, тоді часто будеш її бачити, — відповів Дікен. — Ну, тобто не її саму, а самця. Бо вона мусить сидіти в гнізді, а він буде носити малим хробачків. Уяви собі: прилітає — а ту' всі пищать, дзьоби пороззявляли. Не знати кому першому вкинути отого хробака. Мама каже: "Як бачу, скільки ті пташки мусять ся напрацювати, аби нагодувати своїх діточок, то мені здає'ся, що сама байдикую". Каже, що що з них, певно, піт струмками стікає.

Діти уявили собі малинівку, яка крильцем обтирає піт з голівки — і засміялися. Проте Дікен відразу зробив знак і вони закрили рукою рот: треба дотримуватися тиші!

Візок із Коліном знову повернувся під квітковий балдахін. Дікен сів собі на траві і витягнув дудку, але тут Колін показав рукою.

— Що це за дерево? Здається, воно всохло, правда? — спитав він.

Діти глянули і збентежилися.

— Так, — врешті відповів Дікен. — Але подиви': там зі всіх боків ростуть троянди. Як зацвітуть, то й не зобачиш, що всохле.

Мері геть принишкла. Їй не хотілося засмучувати Коліна. А він усе допитувався:

— Але я бачу, що там зламана одна гілляка. Цікаво, як то сталося?

— То було давно, багато років тому, — повільно відповів Дікен. — Ох, диви, диви! Малинівка! Летить до гнізда! — втішився він й обережно повернув Коліна в другий бік.

Колін ледве встиг, але таки побачив її. Пташка — певно, самець, — несла щось у дзьобі. Вона стрілою кинулася у зелену гущавину — і зникла з очей. Колін сперся на подушку і засміявся:

— О, певно, принесла булочку до чаю. Щойно вибило п'яту. Знаєте, я б і сам від чаю відмовився. А ви?

— І ми! І ми! — в один голос вигукнули Дікен з Мері.

Згодом вони говорили між собою, що малинівка з'явилася завдяки чарам — якраз коли Колін запитав про зламану гілку. Діти просто не були готові розповісти йому всю правду… Зрештою, хлопець за стільки часу тільки-но вибрався надвір і ця новина могла знову відбити йому охоту до прогулянок. Тому Дікен і Мері вирішили ще трохи почекати. Вони покладалися на… сад. Річ у тім, що Мері була переконана: якщо їй самій вдалося проникнути туди, де десять років не ступала людська

нога, якщо перебування тут зміцнило її і подарувало радість, якщо Колін, тільки потрапивши сюди, зміг вигукнути, що житиме вічно — значить, без чарів тут не обійшлося.

Дівчинка поділилася своїми думками з Дікеном. Хлопець на хвильку замислився, а тоді відповів:

— Знаєш, наша мама… вона думає, що місіс Крейвен часто ту' приходить, бо мусить бачити, що ся діє з Коліном, — зважуючи кожне слово, промовив він. — Всі мами хочуть бачити своїх дітей… І вона з небес сюди ся спускає, щоб зобачити Коліна і допомогти йому. Може, то вона відкрила тобі сад, а потім сказала нам взятися до роботи, а потім привезти ту' хлопця.

Це остаточно упевнило Мері, що цей сад не простий, а чарівний. Окрім того, у глибині душі дівчинка була переконана, що Дікен сам володіє доброю магією, тому його люблять і звірята, і пташки, і люди. Мабуть, якби у ту хвилину з ними не було Дікена, то й малинівка не прилетіла б, думала Мері.

Малинівка ще двічі чи тричі пролетіла над ними зі здобиччю і це ще більше додало апетиту Коліну. Тому він запропонував друзям:

— Підіть і скажіть комусь зі слуг, аби приготували кошик з їжею і залишили на доріжці з рододендронами. А тоді ви принесете кошик сюди, гаразд?

Мері і Дікена довго вмовляти не довелося. Невдовзі на траві з'явилася біла скатертинка, а на ній розклали гарячий чай, тости з маслом, булочки, пиріг. Діти накинулися на смаколики. Пташки спершу зацікавлено придивлялися, а тоді жваво кинулися здзьобувати крихти. Гострозубка і Вуханька

майнули на дерево, прихопивши по шматку пирога. Смолька заволоділа доброю половиною булки і затягла її за дерево. Тоді походила довкола здобичі, замислено каркаючи, ніби вирішувала, з якого боку починати трапезу. Врешті підкинула шматок угору і проковтнула одним махом.

День уже хилився до вечора. Дікен і Мері сиділи на траві, усе начиння поскладали в кошик. Колін тим часом напівлежав собі у візку, спершись на подушки. Рум'янець цілий день не сходив з його обличчя.

— Шкода, що треба вже йти, — з жалем вимовив хлопець. — Але я повернуся сюди завтра, і післязавтра, і після-післязавтра.

— Сподобалося, правда? — мовила Мері.

— Ще питаєш! Я приходитиму сюди цілу весну і ціле літо, бо хочу бачити, як усе росте. І сам буду тут рости. Як трава, — весело відповів Колін.

— Угу, — добродушно прогув Дікен. — Тільки тобі ще тре' навчитися ходити і працювати коло землі. Ми тебе навчимо.

Колін широко відкрив очі.

— Я зможу ходити?! Зможу копати землю?! — перепитав він, не ймучи віри.

Дікен обережно поглянув на Коліна. Насправді він досі не запитував, що діється з його ногами. Проте упевнено заявив:

— Певно, що зможеш. Будеш ходити, як от ми з Мері. Тільки сили наберешся, правда?

Мері трішки злякалася, але Колін пояснив:

— Знаєте, я боюся ставати, бо ноги в мене просто підгинаються — такі слабкі.

Діти полегшено зітхнули.

— Ну то ось: як ся перестанеш бояти, то відразу все вийде, — усміхнувся Дікен. — Не бійся!

— І я зможу ходити? — з надією перепитав Колін.

— Зможеш! — запевнив Дікен.

Якусь мить усі мовчали, дивлячись, як заходить сонце. Цей чудовий день, який подарував їм стільки нового, поволі завершувався. Навіть звірята — і ті втихомирилися. Смолька вмостилася на гілці і ліниво спостерігала за тим, що діється довкола. Мері здалося, що пташка ось-ось засне зовсім і, можливо, навіть засопе.

Раптом Колін підняв голову і стривожено прошепотів:

— Хто це? Що це за чоловік?

Дікен і Мері зірвалися на рівні ноги.

— Де? — вимовили стишено.

Колін показав на мур.

— Бачите? Он він! — прошепотів схвильовано.

Дікен та Мері обернулися і… З-за стіни стирчала драбина, а на ній стояв розгніваний Бен Везерстаф! Старий стиснув п'ястук і погрозив у бік Мері.

— Ото мала вертихвістка! Була би ту' близько, то я так би тобі всипав, що пам'ятала би до нових віників! — крикнув він.

Бен піднявся ще на один щабель, ніби хотів перестрибнути через мур, проте дівчинка сама рушила йому назустріч. Старий зупинився і тільки потрясав кулаком.

— Чого не сподівався, того не сподівався! — сердито кричав він. — Ти мені відразу не сподобалася, як тільки тебе зобачив. Ото все випитує і пхає носа де не тре'. А я не міг додуматися, чо' вона так ся підлизує. Баки мені забивала, казала, з малинівкою хоче ся подружити…

— Не сердьтеся, Бене, — озвалася Мері, перевівши подих, — але якраз малинівка показала мені дорогу сюди!

Почувши це, Бен Везерстаф ще більше розсердився і вже, здавалося, зібрався стрибати.

— Ти… ти, мала брехухо! — заволав він. — Звертає на пташку! Малинівка показала їй дорогу, ая'! І до чого той світ коти'ся? Таке придумати!

— Так, малинівка показала мені хвіртку, — вперто повторила Мері. — Може, вона і не знала, що робить, але так сталося. Бене, я більше не скажу ні слова, якщо не перестанете кричати і вимахувати кулаком.

Бен тільки набрав у груди повітря, аби знову щось їй виповісти — і тут раптом розгублено затих, роззявивши рота від несподіванки. Тільки дивився він уже не на Мері.

Річ у тім, що Колін врешті отямився і торкнув Дікена за руку, мовляв, вези мене туди. Отож поки Бен Везерстаф сварився з Мері, Дікен розвернув візок і доправив до муру. І коли Бен уздрів візок із юним господарем, то у нього просто відібрало мову.

— Ви знаєте, хто я? — суворо запитав Колін, піднявши руку.

Бен Везерстаф дивився на хлопця мов заворожений. Візок з барвистими подушками нагадував колісницю якогось царя. І цей хлопець… Старий лише плямкав губами, проте не міг вимовити і слова.

— Ви знаєте, хто я? — повторив питання Колін. — Кажіть!

Бен Везерстаф підняв свою вузлувату руку і провів нею по очах, ніби відганяючи від себе привида, а тоді схвильовано вимовив:

— Ая', як не знати… у тебе мамині очі. Бог його знає, як ти сюди потрапив. Ти ж каліка.

Колін забув про свою спину: він рвучко подався вперед і налився багрянцем.

— Я не каліка! — розгнівано вигукнув хлопець. — Не каліка!

— Він не каліка! — підхопила Мері, також неабияк розсердившись. — Я оглядала його спину — там нема нічого… ніякого горба… навіть ґульки!

Бен Везерстаф ще раз провів по очах. Рука у чоловіка тремтіла, голос дрижав. Цей старий йоркширець зовсім не хотів образити Коліна: просто, за своїм звичаєм, бовкнув навпростець, що думав.

— То ти… ти не горбун? — спитав хрипко.

— Ні! — вигукнув Колін.

— А я чув, що тобі ноги покрутило, — знову бовкнув Бен.

Колін спалахнув. Такого йому ніхто ще не говорив в очі. Юний раджа витягнувся як струна. Його охопив гнів. Зазвичай такі спалахи призводили до істерики. Проте на цей раз гнів і образа розбудили у Колінові якусь неймовірну силу.

— Іди сюди! — крикнув він до Дікена, скидаючи зі себе плед і подушки. — Підійди! Швидко!

Дікен умить опинився біля хлопця. Мері від хвилювання аж зблідла — вона відчула, що зараз буде.

— Ти можеш! Можеш! Можеш! Можеш! — знай повторювала вона.

Тим часом Дікен узяв Коліна під руку. Хлопець переставив ноги з візка на землю — і встав. Тоді випростався. Через свою худорлявість він здавався ще вищим. Очі палали.

— Дивіться! — вигукнув він, дивлячись на Бена Везерстафа. — Дивіться на мене! Дивіться!

— Він стоїть! — скрикнув Дікен. — Він може стояти, як я. Він такий, як всі хлопці в Йоркширі!

Бен Везерстаф затремтів і — з його очей потекли сльози. Цього Мері ніяк не сподівалася.

— О-ох! — сплеснув руками старий. — То люди брехали! Хлопець худий як тичка, блідий як стіна — але нічо' йому не бракує: спина рівна, ноги рівні. З тебе виросте моцний чоловік, хлопче. Благослови тебе Боже!

Дікен тримав Коліна за руку, але в цьому не було потреби: хлопець впевнено стояв на своїх ногах.

— Коли нема батька, то господар тут я. Ви повинні мене слухати, — проказав Колін, дивлячись просто в очі Бену Везерстафу. — Це мій сад і я буду сюди приходити. Тільки нікому про це не кажіть — ні-ко-му. А зараз злазьте з драбини: міс Мері зустріне вас на доріжці і приведе сюди. Досі ми все тримали у таємниці, але тепер ви знаєте. І я мушу з вами поговорити. Ходіть, я чекаю!

Бен Везерстаф ніяк не міг відірвати очей від Коліна, але став поволі спускатися.

— О-ох, хлопче, мій милий хлопче! — розчулено шепотів старий.

Врешті хитнув головою, приклав руку до капелюха і промовив:

— Так, сер! Слухаю, сер! — і зник за стіною.

Розділ 22

При заході сонця

Як тільки голова старого садівника сховалася за муром, Колін обернувся до Мері.

— Піди зустрінь його, — мовив він і дівчинка побігла до хвіртки.

Дікен пильно спостерігав за кожним рухом Коліна. Але хлопець зовсім не збирався падати.

— Бачиш, я стою, — промовив Колін, високо піднявши голову.

— Я ж казав тобі: як перестанеш ся бояти, то все в тебе вийде, — втішено відповів йому Дікен. — І ось, вийшло.

— Так, вийшло, — потвердив Колін.

Тут він згадав, як Мері говорила про Дікенові чари.

— Дікене, може, це ти мені допоміг? Може, ти чарівник? — спитав несподівано.

Дікен усміхнувся.

— Коліне, ти сам це зробив, — відповів йому. — Ти зробив диво. Може, тобі помогла земля. Вона пробудилася — і диви, — мовив хлопець, показуючи черевиком на кущик крокусів. — Може, вона тобі дала силу.

Колін глянув на крокуси.

— Ая', — промовив повільно, — годі знайти більші чари понад ті, що ту' є… і будуть. Дікене, допоможи мені: я хочу пройти он туди, — сказав він далі, показуючи дерево за кілька кроків від себе. — Зараз прийде Бен Везерстаф, то я його там чекатиму. Якщо стомлюся, то сяду й відпочину. І прихопи ще плед з візка.

Колін тримався за Дікенову руку, але йшов сам. Він добрався до дерева, став рівненько і сперся об стовбур.

Мері провела Бена Везерстафа через хвіртку і вони йшли по стежині. Старий ще здалеку побачив хлопця і знову прикипів до нього поглядом. Тим часом Мері щось бубоніла собі під ніс. Це відволікало увагу Бена від хлопця, тому старий невдоволено спитав:

— Що ти там кажеш?

Дівчинка, здавалося, не почула — така була зосереджена. Вона також невідступно дивилася на Коліна і всією душею намагалася його підтримати.

— Ти можеш! Можеш! Я ж казала: можеш! — знай повторювала вона, поки вони ішли.

Колін і справді чудово тримався. Він почекав, поки Бен Везерстаф підійшов зовсім близько, а тоді суворо глянув на нього.

— Подивіться на мене! — звелів він. — Добре подивіться! Бачите у мене горб? Чи покручені ноги?

Бен Везерстаф іще не зовсім прийшов до тями від усього, що сподіялося, але зробив над собою зусилля і відповів:

— Нема нічо'. І спина в тебе рівна, і ноги в порядку… Але… але хлопче, чому ж ти від всіх ся ховав? Таж люди думали, що ти каліка, що несповна розуму! — не витримав старий.

— Несповна розуму?! — гнівно вигукнув Колін. — Хто таке базікає?

— А, та баламутів ніколи не бракує. Їм не тре' бачити — їм аби молоти язиками, — махнув рукою старий Бен. — Але все одно: скажи мені, чого ти ся закрив був вдома? Чого ся не показував?

— Бо всі думали, що я скоро помру. І витріщалися на мене, — відказав Колін. — А тепер я знаю: я не помру! — завершив він рішуче.

Бен Везерстаф здивовано зміряв його поглядом з ніг до голови.

— Хто помре, ти? — вигукнув старий. — Та де-де! Та ти он як з візка ся зірвав! Та ж то тре' мати силу! Як я то зобачив, то вже знав, що з тобою все буде добре. Сядь собі ту', хлопче, і кажи, що маю робити, бо ти — мій господар.

Ця грубувата ніжність старого Бена Везерстафа зворушила всіх, у тім числі Коліна. Чоловік з цілого серця бажав здоров'я і добра своєму юному господарю. Поки він ішов сюди, Мері встигла йому пояснити, що Колін почувається щораз ліпше і що це сад йому допоміг. Отож Бен хотів нарешті порозмовляти з хлопцем.

Колін вмостився під деревом.

— Що ви робите, Бене? — поцікавився він.

— Все, що скажуть, — відповів старий. — Взагалі ту' є досить садівників. Мене тримають з ласки, бо… бо вона мене любила.

— Хто — вона? — перепитав Колін.

— Твоя мати, — проказав Бен Везерстаф.

— Моя мати? — тихо вимовив Колін. — Це був її сад, так? — спитав, обвівши поглядом довкола.

— Ая', то правда! — потвердив Бен Везерстаф. — Вона 'го найбільше любила.

— Я також люблю його. Тепер він мій. І я буду приходити сюди щодня, — заявив Колін. — Тільки це таємниця. Поки що ніхто не повинен знати, що ми сюди ходимо. Пам'ятайте про це, Бене. Дікен і моя сестра, Мері, працювали тут разом, аби бодай трохи привести до ладу. Якщо нам буде потрібна допомога, то я посилатиму за вами. Але пильнуйте, щоб ніхто не бачив, як ви сюди заходите. Це дуже важливо, Бене.

На обличчі Бена Везерстафа з'явилася стримана посмішка.

— Ая', то я вмію. Я і раніше пробирався сюди — і ніхто мене не зобачив, — сказав він.

— Невже?! — вигукнув Колін. — Коли?

— Останній раз я був ту', — потер підборіддя і подивився довкола, — десь зо два роки тому.

— Але ж десять років сад був зачинений! Сюди ніхто не міг потрапити! — скрикнув Колін.

— А я був, — сказав старий Бен. — Мені не тре' було хвіртки — я через стіну перелазив. Тільки потім ревматизм мене скрутив, то вже не годен.

— І ви ту' працювали, обрізали гілки! — вигукнув Дікен. — А я ніяк не міг зрозуміти, чиїх то рук справа.

— Місіс Крейвен дуже любила той сад... дуже! — повільно проказав Бен Везерстаф. — Вона була така мила, така молода. А якось ся засміяла та й каже мені: "Бене, пам'ятайте: як я часом захворію або десь поїду, то ви мусите доглянути мої троянди. На вас тільки і покладаюся". О... Як її не стало, то містер Крейвен і сад замкнув. А я все 'дно ходив, — мовив уперто. — Перелазив через мур... доки міг. Бо вона мене просила.

— Ну звісно, якби не ви, то ту' би все геть чисто позаростало, як в лісі, — мовив Дікен.

— Дякую вам, Бене, за вашу працю. Та й, бачу, ви таки вмієте тримати таємницю, — зворушено мовив Колін.

— Ая', вмію, сер, — тепло відповів Бен. — Зрешта, тепер мені, старому, буде легше: вже не мушу перелазити через стіну, раз хвіртка відкрита!

Колін усміхнувся, а тоді перевів погляд на заступ, що лежав побіч. Мері з цікавістю спостерігала за хлопцем. А Колін дотягнувся рукою до заступа, підвівся з ним, покрутив його у руках, а тоді увігнав у землю. Сили в руках не було, проте

хлопець поволі підважив відтяту скибу і перекинув. Сам! Мері затамувала подих.

— Ти можеш! Можеш! — промовила вона тихо. — Кажу тобі, можеш!

Дікен і Бен Везерстаф також прикипіли очима до Коліна.

Колін копав! Повільно, обережно, але копав. Дікен, Мері і старий Бен боялися навіть глибше дихнути — так уболівали за хлопця. Врешті Колін зупинився і радісно глянув на Дікена:

— Гм, коли ти обіцяв, що я стану на ноги, що буду ходити, як всі хлопаки, що буду з вами працювати — я собі гадав, що ти просто хочеш мене втішити. А тепер бачу: ти казав правду. Я ту' тільки перший день — і маєш: вже ходжу, ба навіть копаю.

Почувши мову Коліна, Бен Везерстаф роззявив рота, а тоді засміявся:

— Ого, та ти правдивий йоркширець, хлопче! І балакаєш по-нашому, і до землиці ся взяв. Ну, тепер мусиш щось ту' посадити. Хочеш, принесу тобі троянду?

— Несіть! Швидше! — з нетерпінням вигукнув Колін і знов заходився копати.

Бен Везерстаф ніби й забув про свій ревматизм і немолоді літа: чоловік миттю зірвався з місця і швидко почимчикував до теплиці. Тим часом Дікен також узяв до рук заступ і трішки допоміг: поглибив і розширив ямку, що її викопав Колін. Мері принесла поливалку.

— Сонце вже низько, — стурбовано вимовив Колін, позираючи на небо. — Чи встигну? Хочу посадити троянду, заки воно зайде, — пояснив він.

Тут на стежині з'явився Бен Везерстаф із трояндою. Чоловік трішки шкутильгав на одну ногу, але поспішав з усіх сил. Ось він підійшов до дітей, став навколішки й обережно витрусив рослину із горщика.

— Тримай, хлопче, — схвильовано промовив він, передаючи троянду Коліну. — Як господар приходить на нове місце, то садить там дерево. Нині той сад ся вернув до тебе і ти маєш посадити ту квітку сам, своїми руками. Давай!

Хлопець залився густим рум'янцем. Він дуже хвилювався: було помітно, що у нього аж тремтять руки. Та ось Колін опанував себе: він узяв троянду від Бена, запхав у ямку і потримав, доки старий засипав коріння землею. Потім вони удвох іще як належить розрівняли і втоптали ґрунт.

— Встигли! — врешті вимовив Колін. — Сонце щойно сідає. Дікене, допоможи мені. Хочу бачити, як воно зайде.

Дікен подав йому руку і хлопець підвівся. Можливо, і тут їм допомогли чари саду, бо якби спізнилися бодай на мить — сонце вже сховалося б за обрій. Усі радісно засміялися. Вони встигли.

Розділ 23

Чари

У будинку їх нетерпляче виглядав лікар Крейвен. Він непокоївся, чому хлопця так довго нема, картав себе, що

відпустив його у сад. Врешті Коліна доправили до його кімнати і лікар пішов оглядати небожа.

— Не можна тобі так довго гуляти, — стурбовано мовив він. — Певно, добряче стомився до вечора. Це може тобі зашкодити.

— Зовсім я не втомився, — відказав Колін. — Навпаки, почуваюся чудово і завтра гулятиму ще довше: спершу зранку, а потім і пообіді.

— Боюся, що не зможу тебе відпустити, — похитав головою лікар Крейвен. — Гадаю, це зовсім нерозважливо з твого боку — так ризикувати.

— Це ви ризикуєте! Тільки спробуйте мене зупинити, — зверхньо заявив йому Колін. — Я все одно піду. І гулятиму скільки схочу! Зрозуміло?

Лікар більше не мав що сказати і вийшов з кімнати.

Коли він зачинив за собою двері, Мері пильно подивилася на хлопця. Проте той навіть не здогадувався, наскільки своєю поведінкою ображає людей, які про нього піклуються. Колін ціле життя жив наче на острові, де сам був королем і міг чинити все, що заманеться. Хлопець ніколи не ставив себе на місце інших, не розумів, як вони себе почувають після слів, що їх він виповів, наприклад, лікарю Крейвену. А ось Мері добре пам'ятала, якою була вона сама раніше і як змінилася, потрапивши до Мізелтвейту. Вона також згадала, як їй допомогли відверті слова Бена Везерстафа: дівчинка тоді чи не вперше замислилася над своєю поведінкою і своїми манерами. І тепер Мері вирішила: Колін також повинен почути правду про себе, інакше про жодні зміни не може бути й мови. Проте вона

лише вимогливо дивилася на хлопця: їй хотілося, щоб Колін сам розпочав розмову. Так воно й вийшло.

— Чого ти так на мене дивишся? — спитав він здивовано.

— Знаєш, мені шкода лікаря Крейвена, — стримано відповіла йому Мері.

— Гм, мені також, — зловтішно проказав Колін. — Тепер, коли мені краще, не бачити йому Мізелвейту як власних вух без дзеркала.

— Що ж, його можна зрозуміти, — спокійно мовила Мері. — Але найбільше мені його шкода не через це.

— А через що? — підняв брови Колін.

— Через що? А ти думав, як це важко — роками піклуватися про хлопця, який тільки те й робить, що гне кирпу і показує свою зверхність і невихованість?

— Я — зверхній? Я — невихований? — здивовано перепитав Колін.

— Ще й який! Ти нікого не поважаєш, не вмієш вислухати людину, не подякуєш за те, що для тебе роблять. Думаю, якби лікар Крейвен був твоїм батьком, то за те, що він щойно від тебе почув, ти дістав би добрячого прочухана, — сказала Мері.

— Куди йому? Він і слова мені сказати не зважиться, — впевнено відповів Колін.

— Ну звісно, не зважиться, — похитала головою Мері. — Тут ніхто не сміє тобі перечити, бо досі всі вважали, що скоро помреш. Тому й жаліли тебе і потурали у всьому.

— Але я не хочу, щоб мене жаліли, — рішуче заявив Колін. — Хочу бути звичайним… таким, як усі. Я ж сьогодні встав на ноги… і копав землю.

— Знаєш, тебе просто зіпсували, тому що ніколи не казали правди і лише старалися догодити, — вела далі Мері як доросла.

Колін нахмурився.

— То ти хочеш сказати, що я — зіпсований і розбещений? — з притиском запитав хлопець.

— Ще й який! — не вагаючись відповіла йому Мері. — Послухай, я й сама була неґречна і вперта… Це мені Бен Везерстаф сказав… бо він теж такий буває… — намагалася пояснити йому дівчинка. — Але відколи заприязнилася з малинівкою, і з Беном, і з Дікеном… а потім іще знайшла сад, то трохи змінилася… Розумієш?

— Мері, я більше не хочу бути неґречним упертюхом, — стурбовано мовив Колін. — Я хочу змінитися, — рішуче ствердив він.

Хлопець замовк, ніби обдумуючи, як цього досягнути, а тоді посміхнувся.

— Знаєш, якщо я щодня ходитиму у сад, то напевно змінюся, — мовив він. — Той сад — чарівний, Мері. У ньому мені все вдасться, правда?

— Правда, — відповіла Мері і також посміхнулася.

— Ну, навіть якщо там і нема таких чарів, як у книжках, то ми будемо бавитися, ніби вони є. Бо все-таки там є якась сила, — сказав Колін.

— Це добра сила, — мовила Мері. — І вона тобі допоможе, побачиш.

Справді, те, що діялося о тій порі у саду, інакше як дивом годі було назвати. Але це зрозуміє лише той, хто сам має сад і вміє у ньому працювати. Спершу дітям здавалося, що насіння, яке вони висіяли, ніколи не зійде — так довго треба було чекати. Та потім усе кинулося у ріст і навіть у тріщинах муру зазеленіли молоді листочки. Тоді з'явилися пуп'янки — і невдовзі око милували стільки барвів і відтінків, що жодна книга і близько не могла цього передати. Іриси, лілеї, живокіст, дзвоники, орлики творили барвистий килим, що тішив серце кожного, хто приходив у потаємний сад.

Стіна — і та зазеленіла. Це диво вчинив Бен Везерстаф: він насипав у щілини поміж цеглинами землі і посадив там плющ, який невдовзі геть обснував мур.

— Вона би ся тішила, ая', — розчулено говорив старий. — Вона так любила ся дивити, як ту' зі землі все тягне'ся до неба… Годинами могла ту' сидіти і ся дивити… Любила вона земленьку, любила. І небо любила, і сонце. Вміла ся тішити, то правда.

Квіти, що їх посіяли Дікен і Мері, чудово зійшли, немовби добра фея торкнулася їх своєю паличкою. Багряні маки радісно кивали голівками квітам, які жили в саду вже упродовж багатьох років і, певно, з цікавістю перешіптувалися між

собою, запитуючи, звідкіля тут могли з'явитися такі пишні гості. І троянди, в'юнкі троянди! Вони розрослися скрізь і всюди, мандруючи по саду за сонцем, обснувавши стовбури дерев, зачепившись за гілки, зіп'явшись на стіну, творячи розмаїті гірлянди і хвилі — троянди оживали з дня на день, з години на годину. Насамперед з'явилися молоденькі листочки, тоді пуп'янки — спершу маленькі, потім щораз більші, аж доки диво не сповнилося і пуп'янки не вибухнули всіма барвами, перетворившись у запахущі квіти, ніжний аромат яких переливався через край і сповнював увесь сад.

Колін бачив усе, що відбувається, бачив кожнісіньку зміну. Хлопець приходив сюди щоранку і, якщо не було дощу, то цілісінький день проводив у саду. Та навіть коли випадала похмура сіра днина, йому однак подобалося тут бувати. Він лягав на траву, "щоб бачити, як вона росте", як казав сам. Якщо довго дивитися на рослини, стверджував Колін, то бачиш, як розкриваються пуп'янки. А ще можна запізнатися з комахами, які заклопотано снують довкруж, вочевидь виконуючи якісь напрочуд важливі завдання. Наприклад, тягнуть у своїх крихітних лапках соломинку, пташине перо або якусь їжу. А інколи комашки вилазять на стеблинку трави, звідки, зрозуміло, можуть добре роздивитися свої володіння.

Якось увагу хлопця прикував до себе кріт, що пробивав собі шлях із-під землі: просто на очах росла кротовина, врешті звідтам виглянули кротячі лапки з довгими гострими кігтиками, схожі на ручки ельфів.

Спостереження за мурашками, розмаїтими жуками, бджолами, жабами, пташками, рослинами відкрило Коліну цілий світ. Дікен йому усе пояснював, а ще розповідав про лисів, видр, тхорів, білок, пстругів, ондатр і борсуків, які живуть на пустищі, отож хлопцям завжди було про що поговорити.

Але й це ще не все. Від Мері Колін довідався, що коли він устав з візка, вона увесь час повторювала: "Ти можеш… можеш!" — щоб допомогти йому втриматися на ногах. Хлопець ніяк не міг цього забути — бо ж і справді вдалося: він встав на ноги, зміг пройти до дерева.

— Думаю, що у світі багато див. Люди їх не розуміють і часом бояться. Але коли хочеш, аби щось сталося, треба спочатку це собі сказати. І повірити — тоді все вийде, — якось мудро завважив він. — Знаєте, я спробую. Це буде мій експеримент.

Наступного ранку, коли вони прийшли у потаємний сад, Колін відразу послав за Беном Везерстафом.

— Доброго ранку, Бене, — врочисто привітав він старого, коли той прийшов. — Бене, будь ласка, станьте поруч із Дікеном та Мері, бо маю щось важливе вам сказати.

— Ая', ая', сер, — відповів Бен Везерстаф, приклавши пальці до лоба. У юності Бен був моряком і ходив у плавання, тим-то і звик віддавати честь по-моряцькому.

— Зараз я проведу науковий експеримент. Коли виросту, то напевно здійсню багато важливих відкриттів, але почати хочу зараз, з оцього експерименту.

— Ая', сер, ая'! — проказав Бен Везерстаф, хоча йому вперше доводилося чути про наукові відкриття.

Мері також ніколи не брала участи у жодних експериментах, проте вона пильно слухала, що казав Колін. Дівчинка розуміла: Колін багато читав, тому справді багато знає. Зрештою, хлопець говорив так захоплено, що йому не

можна було не вірити. Не знати звідки у нього з'явилися геть дорослі нотки.

— Разом з вами я хочу дослідити Магію Слова, бо це мене найбільше цікавить, — провадив далі Колін. — Мері, мабуть, знає, що це таке. Вона жила в Індії і бачила там факірів. Дікен також володіє Магією Слова, бо як інакше він міг би розмовляти зі звірятами і птахами? Взагалі нас скрізь оточують дивні речі, які ми не можемо пояснити. Раніше так само було з електрикою — люди не знали, звідки вона походить і як її використовувати. Але тепер навчилися.

— Ая', сер, ая', — потвердив Бен Везерстаф, захоплено вислухавши цей поважний вступ.

— Коли Мері знайшла цей сад, то думала, що тут усе посохло, — доповідав далі Колін. — А потім стала діяти якась сила і зі землі пробилися нові паростки. Це ж диво, це ж магія: спершу не було нічого — і раптом з'явилися живі паростки! Щодня їх ставало щораз більше, аж усе довкола зазеленіло. Я ще такого не бачив, тому старанно спостерігав за усім, що тут діялося. Якщо я збираюся бути вченим — а я таки збираюся ним стати, — то мушу зрозуміти все, що відбувається. Я не знаю, як зветься та сила, через яку тут усе ожило, тому називаю її Магією. Коли сонце сходить — це також диво, магія. Коли дивлюся крізь вершечки дерев на небо — груди мої переповнює незнана радість. І так я зрозумів: небо, сонце, дерева, квіти, пташки, борсуки, лиси, білки і навіть ми, люди — усе це диво. Все довкола нас є дивом, магією. Особливо у цьому саду. Сад поставив мене на ноги — це справжнє диво. Я повірив, що виросту і стану дорослим. Мері допомагала мені. Вона увесь час повторювала: "Ти можеш… можеш!" — і я зміг. Мері допомогла мені Магією Слова. І тепер я знаю: коли чогось дуже хочеш, треба у це вірити і безнастанно промовляти вголос. Тоді воно здійсниться. Отож мій експеримент полягає у

тому, що я хочу зміцніти тут, набратися сил. Кожного дня, зранку, вдень і ввечері, повторюватиму: "У мені діє Магічна Сила! Вона мені допоможе! Я стану міцним, як Дікен! Я зможу!" Прошу вас підтримати мене: повторюйте ці слова разом зі мною. Ви допоможете мені, Бене?

— Ая', сер, ая', — відповів Бен Везерстаф. — Навіть ся не сумнівайте — поможемо!

— Поможемо! Поможемо! — в один голос вигукнули Дікен і Мері.

— Думаю, що за один день цього не станеться, але якщо ми постійно будемо це повторювати, немов вояки на муштрі, — тоді експеримент обов'язково увінчається успіхом. Ці слова увійдуть в наші голови і діятимуть у нас. Бо саме так діє Магія Слова. Вона дасть мені силу, я певен.

— Знаєш, в Індії мені якось довелося почути, як один офіцер розповідав моїй мамі про факірів. То ось: факіри повторюють свої заклинання тисячу разів або й більше, і лише тоді у них щось виходить, — згадала Мері.

— Гм, я також чув, як дружина Джима Фетлворта тисячу разів називала Джима п'яницею. І таки досягла свого, бо Джим спершу її добре відлупасив, а потім пішов до бару "Синій лев" і набрався до чортиків, — прогув Бен Везерстаф. — Ото вам і магія, — додав, похитуючи головою.

Колін на якусь мить замислився. Тоді усміхнувся.

— Бене, але та жінка неправильно використовувала Магію Слова. Якби вона сказала Джимові щось миле, то хіба він

напився б? Та нізащо! Може, навіть купив би дружині новий капелюшок, правда? — глянув він на старого.

Бен Везерстаф засміявся, тоді задоволено сказав:

— Ого, та мій господар має світлу голову. Як зобачу Бес Фетлворт, то поясню їй, як тре' говорити з чоловіком. Хай також проведе експеримент. Думаю, то піде їй на користь… Їй і Джимові.

Дікен стояв і з цікавістю слухав Колінову лекцію про Магію Слова. На одному плечі хлопця сиділа Гострозубка, на другому Вуханька, а в руках він тримав білого кролика. Дікен погладжував його по спинці. Кролик від задоволення аж прищулив вуха. Колін перевів погляд на хлопця: йому страшенно хотілося почути, що думає про все це Дікен.

— Дікене, як думаєш, наш експеримент спрацює? — спитав Колін.

Дікен усміхнувся.

— Ая', — мовив він, — думаю, що наші слова будуть діяти як сонце на насіння в землі. Насіння сходить, як сонце пригріє — і сила ся з'явить, як ми її закличем. То, може, відразу й почнемо? Чого чекати?

Колін і Мері дуже зраділи, почувши це. Їм-бо страшенно хотілося спробувати. Колін згадав, як виглядали факіри у книжках: вони сиділи схрестивши ноги. Хлопець вирішив, що так буде найкраще.

— Давайте сядемо під деревом, — сказав Колін. — Ми будемо наче в індійському храмі. Зрештою, я трохи стомився стояти, — щиро визнав він.

— Ох, Коліне! — докірливо вимовив Дікен. — Не можна починати експеримент із того, що ти стомився — це може зашкодити Магії Слова.

Колін схвильовано обернувся до нього.

— Правду кажеш, — промовив він, — я повинен думати лише про те, чого хочу досягнути.

Колін, Мері, Дікен і Бен сіли у коло під деревом і зосередилися у передчутті дива. Старий Бен також замовк і уважно дивився на Коліна, ніби той був священик, що мав розпочати молитву. Загалом Бен не надто полюбляв усілякі потаємні зібрання і ніколи на них не ходив, але тут усе було інакше. Вони ж бо зібралися заради Колінового експерименту, отож старий усіма силами прагнув допомогти. Мері сиділа поруч з Дікеном і також не зводила захоплених очей з Коліна. Тим часом ворона, лисеня, білки і ягнятко, ніби отримавши потаємний знак від Дікена, так само по черзі сіли в коло і затихли. У руках хлопець тримав кролика. Колін обвів усіх поглядом і промовив дуже серйозно:

— Звірята прийшли допомогти нам. Отож усе вийде.

Очі Коліна горіли. Голову тримав рівно, а крізь гілки на нього падали сонячні промені. Мері не могла повірити, що це той самий хлопчина, якого вона тоді знайшла була посеред ночі.

— Починаймо, — врешті мовив Колін. — Дервіші, коли моляться, похитуються вперед і назад, правда, Мері? Ми також можемо спробувати.

— Егей, хлопче, мій ревматичний поперек до того ся не надає, — запротестував Бен Везерстаф.

— Магія прожене ваш ревматизм, — упевнено відповів йому Колін тоном Верховного Жерця. — Просто так нам легше буде співати.

— Співати? Та ви що! Я раз вже попробував, то мене відразу вигнали з церковного хору, як тільки вчули, — прогудів Бен Везерстаф.

Ніхто не взяв його на сміх. Усі були настільки серйозні і зосереджені, що навіть Бен у ролі співака церковного хору не зміг їх розсмішити. Їхні думки були звернені до Магії Слова, що зараз мала тут через них здійснитися.

— Гаразд, тоді співатиму я, — кивнув Колін.

Тоді глибоко вдихнув повітря і почав речитативом, натхненно дивлячись уперед:

— Сонце світить… Сонце світить… Це диво. Квіти ростуть… пускають коріння. Це диво. Життя — це диво, сила — це диво. У мені є сила… у мені є сила… у мені є сила. Вона є у кожному з нас. Вона — у спині Бена Везерстафа. О сило, прийди нам на поміч! Прийди нам на поміч!

Колін повторював ці слова багато разів, легенько похитуючись у ритмі своїх промовлянь. Усі зачаровано слухали, а найбільше Мері. Розмірений голос Коліна її заворожував.

Дівчинці хотілося, щоб він говорив і говорив. Голос хлопця змішувався з гудінням бджіл поміж цвіту і навіював приємну дрімоту. Бен Везерстаф навіть заплющив очі. А ось Дікен сидів, схрестивши ноги, й уважно дослухався до кожного слова, похитуючись разом з Коліном. Звірята обступили його зусібіч і, здавалося, становили з ним одне ціле. Кролик в одній руці геть задрімав, другою рукою Дікен гладив спинку ягняти. Смолька всілася на плечі хлопця, посунувши білку, і також сонно хиталася з напівзаплющеними очима.

Врешті Колін зупинився й обвів поглядом своє магічне коло.

— А тепер я хочу обійти сад, — повідомив він.

Бен Везерстаф підняв голову.

— Ви заснули, — усміхнувся Колін.

— Троха, — зніяковіло пробурмотів Бен. — Проповідь була добра… але мені тре' вийти, заки почнуть збирати пожертву.

Він явно іще не прокинувся.

— Бене, ви не в церкві, — сказав йому Колін.

— Ага, не в церкві, справді, — вимовив Бен, протираючи очі. — А хіба я казав, що в церкві? Ти не думай, я чув, як ти говорив про силу в моїй спині. Тільки лікар називає то ревматизмом.

Колін застережливо витягнув руку.

— Бене, це неправильна магія, — сказав він. — Магія Слова допоможе, вам стане ліпше, побачите. Гаразд, зараз можете іти. Але завтра приходьте знову, добре?

— Гм… але я би х'тів подивитися, як ти ходиш по саду, — пробуркотів старий Бен.

У глибині душі Бен не надто вірив у якісь там чари, проте все одно хотів на власні очі побачити, чи допомогли Колінові промовляння. А що не хотів чесно цього визнати, то й буркотів ото, аби не здогадалися, що однак зацікавився Магією Слова. Окрім того, чоловік боявся, що коли зараз піде звідси, то потім йому знову доведеться дряпатися по драбині і заглядати через стіну.

Та Колін зовсім не заперечував, щоб старий Бен залишився з ними. Врешті вони рушили. Це виглядало як процесія. Попереду крокував Колін, з одного боку ішов Дікен, а з другого Мері. За ними накульгував Бен Везерстаф, а вже за Беном трюхикав увесь звіринець. Ягнятко і лисеня намагалися триматися ближче до Дікена, кролик стрибав побіч і часом зупинявся, аби щось погризти. Та найповажніший вигляд мала Смолька: вона заклопотано літала то туди, то сюди, мовби перевіряючи, чи все гаразд.

Процесія рухалася повільно. Кожних кілька кроків діти і звірята зупинялися, щоб дати Колінові трішки перепочити. Хлопець тримав руку на плечі Дікена, проте сам ішов доволі впевнено. Бен Везерстаф також пильно поглядав на хлопця, готовий будь-якої миті підтримати, але Колін час до часу просто знімав руку з Дікенового плеча, аби бодай кілька кроків зробити самостійно. Варто було лишень побачити, як гордо він тримав голову!

— У мені криється Магічна Сила! — знай повторював хлопець. — Магія Слова робить мене сильним! Я відчуваю це! Відчуваю!

І справді, у ньому ніби відкрилася якась внутрішня сила, що вела його вперед. Звісно, по дорозі Колін не раз відпочивав, коли бачив ослінчики в альтанках, або просто сідав на траву, — але він таки обійшов цілий сад. До дерева, з якого розпочинав свій обхід, хлопець повернувся радісний і розчервонілий.

— Я зміг! Магія Слова діє! — вигукнув він. — Мій науковий експеримент вдався!

— От цікаво, що скаже на це лікар Крейвен? — весело спитала Мері.

— Нічого він не скаже. Ми не будемо йому розповідати, — твердо відповів Колін. — Нехай це буде нашою таємницею. Принаймні доти, доки я не стану таким сильним, що зможу ходити і бігати, як усі решта. А поки що ніхто не повинен знати. Експеримент триває. І завершиться він лише тоді, коли мій батько повернеться до Мізелтвейту, а я зайду до його кабінету і скажу йому: "Ось і я, тату. Бачиш, я такий, як усі хлопці. А скоро виросту і стану чоловіком, як ти. І допомогла мені в цьому Магія Слова. Я сам дослідив її в науковому експерименті".

— Містер Крейвен подумає, що це сон, — вигукнула Мері. — Він не повірить своїм очам!

Колін ще більше розчервонівся від радісного хвилювання. Половину справи було зроблено, бо хлопець усією душею повірив у власне виздоровлення і тепер уявляв собі, як ото прийде до батька. Годі й казати, що це додавало йому сил, як

ніщо інше. Коліну понад усе хотілося, щоб батько також повірив у нього, щоб перестав його шкодувати і боятися…

— Мері, але йому доведеться повірити, коли побачить, як я стою на ногах, — впевнено сказав хлопець. — Але й це ще не все: бачу, що поки буду опановувати Магію Слова, то стану справжнім атлетом. А тоді візьмуся за подальші наукові відкриття.

— Ги-ги, за який тиждень ти станеш чемпіоном Англії з боксу, не інакше, — посміхнувся Бен Везерстаф.

Колін нахмурив брови.

— Бене, ну до чого тут бокс? — стенув він плечима. — Вам довірили таємницю, а ви собі жартуєте… Я ж сказав, що буду вченим, а не боксером. Просто хочу набратися сил. Але вже напевно не для того, щоб виступати у ринґу.

— Ох, пардон, пардон, сер, — відповів Бен, віддаючи честь. — Я зовсім не хотів вас образити.

Проте в очах старого стрибали лукаві бісики. Просто Бенові Везерстафові було напрочуд приємно бачити, що його юний господар стає щораз сильніший тілом і духом.

Розділ 24

"Нехай сміються!"

О цій порі року Дікен працював не лише у потаємному саду. Поруч із його хатиною у нього також був город, оточений низькою камінною загорожею. Щодня Дікен вставав удосвіта і працював на городі, а після сніданку щойно рушав у потаємний

сад до Мері і Коліна. Пообіді хлопець знову повертався на свій город. Там у нього росла картопля, капуста, ріпа, морква і лікувальні трави для мами. Здавалося, хлопець ніколи не відчував утоми: він копав землю, прополював грядки, поливав і підживлював квіти. При цьому Дікен знай насвистував веселі йоркширські пісеньки, розмовляв зі Смолькою і Капітаном або вчив своїх молодших братів і сестер працювати на землі.

— Якби ото не Дікенові грядки, то не знаю, як би ми давали собі раду, — казала місіс Совербі. — Певно, має якийсь секрет, бо такої картоплі і капусти, як в нього, в цілім Йоркширі не знайдете: і ростуть великі, і смакують найліпше.

Коли місіс Совербі мала хвильку часу, то виходила надвір, аби поговорити із сином. Вона сідала собі на загорожу, а Дікен ділився з мамою, що робив цілий день, де бував, кого бачив. На ділянку, що її обробляв Дікен, мило було подивитися. Там росли не тільки овочі. Ще ранньої весни хлопець насіяв поміж грядками резеди, гвоздики і братчиків (по пенні пакетик) і зараз вони буйно зацвіли. Навіть камінна загорожа — і та зазеленіла, тому що у кожну щілинку хлопець насипав землі і висіяв там насіння наперстянок. Тепер по каменю скрізь стелилися тендітні зелені гілочки. Певно, такої краси годі було знайти у цілому Йоркширському графстві.

— Мамо, але рослини також живі. З ними тре' дружити. І знати, чого потребують. Як хочуть пити — тре' їх напоїти, як голодні — тре' підживити. Вони хочуть жити, як і ми. Коли якась квітка всохне, то я буду винен. То значить, що зле її доглядав, що не мав до неї серця, — серйозно пояснив Дікен.

Якраз того вечора місіс Совербі довідалася про все, що відбувалося у Мізелтвейтському маєтку. Раніше Дікен тільки говорив, що вони з містером Коліном і з міс Мері гуляли у парку і що містеру Коліну це дуже сподобалося. Про потаємний сад

хлопець не казав нічого. Та невдовзі діти дійшли згоди, що Дікеновій мамі можна довіряти і дозволили Дікенові відкрити їй таємницю.

Отож того вечора місіс Совербі почула всю історію, починаючи від закопаного ключа і завершуючи тим, як їх викрив Бен Везерстаф і як гнів розбудив у Коліна небувалу силу і хлопець став на ноги.

Поки місіс Совербі слухала розповідь сина, на її обличчі по черзі з'являлося то здивування, то сум, то радість.

— Ого, оце то історія! — вражено вимовила вона, коли Дікен замовк. — Можу тільки сказати: без Мері нічо' би не було. Як вона приїхала до Мізелтвейту, то і сама ся змінила, і Колінові помогла. Подумати тільки: хлопець встав на ноги! А ту' всі його мали за каліку з покрученими ногами. Ну добре, а що кажуть у маєтку? Хлопець таки ся змінив: і чує'ся добре, і не плаче більше ночами, — з цікавістю спитала вона.

— У тім то й річ: вони не знають що думати, — весело відповів Дікен. — Колін приходить з прогулянок зарум'янілий, очі блищать, щоки округліли, але перед слугами він не показує, що чує'ся добре. І з візка не злазить вдома. Навіть троха марудить і капризує, щоби ся здавати таким, як був раніше, — додав хлопець зі змовницькою посмішкою.

— Ба чому? — здивовано підняла брови місіс Совербі.

Дікен засміявся.

— Як чому? Бо не хоче, аби вони ся здогадали, що з ним ся діє. Як лікар довідає'ся, що він може стояти, то напише містеру Крейвену. А Колін сам хоче все розказати батькові. А поки його

нема у маєтку, Колін щодня вправляє'ся у Магії Слова: прикликає до себе силу. А як батько, містер Крейвен, ся верне додому, то Колін зайде до його кімнати і скаже: "Бачиш, тату, я можу ходити, як всі". Ну а поки що вони з міс Мері тримають таємницю. Тому Колін і вередує перед слугами — аби ся не здогадали.

Місіс Совербі зайшлася сміхом.

— Ого, та ті двоє вартують одне одного! — врешті вимовила вона. — Ото вже справді: яке їхало, таке здибало. Мають непогану забаву, нє? Зрешта, а що ще дітям тре'? Ну-ну, розказуй далі, Дікене.

Дікен покинув грядку і сів навпочіпки поруч з мамою, аби доказати.

— Розумієш, мамо, Колін сам не ходить надвір — вниз його досі зносять слуги, — весело пояснював він. — А він ще покрикує на Джона: обережно, мовляв, у мене болить спина! Ото поки його не посадять у візок, то він ані голови не підніме — такий набурмосений. А Мері заглядає йому в очі і так співчутливо питає:

"Бідний! Дуже болить, Коліне? Ти сьогодні геть без сил". Але як тільки від'їжджаєм троха від будинку, то регочем так, що аж животи болять. Часом мусим ся затуляти подушками з візка, аби садівники не почули, як працюють десь близько. Отакі справи.

— Так-так, бачу, що вам весело! Тепер розумію, чому і Мері, і Колін так добре ся чують: прецінь нема ліпшого ліку, ніж сміх! Ну що ж, най ся сміють, на здоров'я! Що більше будуть реготати, то скорше забудуть про піґулки, — вимовила крізь

сміх місіс Совербі. — Ото артисти, — додала, весело похитуючи головою.

— Так, з ними все гаразд, — потвердив Дікен. — Тільки мають один клопіт. Річ у тім, що обоє як ся вертають зі саду, то вовка би з'їли — такий апетит тепер мають. Але на кухні просити бояться, бо відразу підуть розмови поміж слугами. Хто ж повірить, що хлопець хворий, як він дві чи три порції годен з'їсти? Мері все каже, що віддасть йому трохи зі своєї порції, а Колін не хоче. Каже, що тоді лиши'ся голодна вона, а їм тре' гладшати разом.

Почувши це, місіс Совербі знову зайшлася сміхом і кілька хвилин не могла вимовити і слова. Дікен реготав разом з нею.

— Ось що я тобі скажу, хлопче, — нарешті проказала місіс Совербі, весело дивлячись на Дікена, — є спосіб їм помогти. Коли підеш зрана до них, то візьми бідончик свіжого молока, а я спечу свіжого хлібця або булочок зі смородиновим варенням, які ви так любите. Нема нічо' ліпшого, ніж свіже молоко і хліб. Ну от, і як зголоднієте, то будете мати що кинути за пліт.

— Ох, мамусю, ти в мене молодець! — захоплено вигукнув Дікен. — Бо ми вже не знали що робити. Їсти хоче'ся, а посилати на кухню за харчами не випадає. От і ходили голодні.

— Колін і Мері — діти. Вони ростуть, до них ся вертає здоров'я — то певно, що мають апетит. А вони ся мусять крити, — тепло усміхнулася місіс Совербі. У цю мить будь-хто б упевнився, що у Дікена мамина посмішка. — Ох, ото ще мені артисти. Їм аби бавитися. Навіть голод ладні терпіти, — додала вона.

Дікенова мати, як завжди, говорила правду: гра так захопила Коліна і Мері, що вони нізащо у світі не попросили б їсти на кухні — аби тільки не виказати своєї таємниці. Зрештою, до цього їх змусили розпитування доглядальниці, а потім і самого лікаря Крейвена.

— Містере Коліне, бачу, тепер у вас дуже добрий апетит, — завважила якось доглядальниця, забираючи порожні тарілки зі столика. — Раніше ви майже нічого не могли проковтнути, а зараз он як все пішло.

— Бо тепер мені все смакує, — задоволено відповів Колін — і раптом спам'ятався, спіймавши на собі здивований погляд доглядальниці: так його скоро викриють. — Ну, після прогулянок у мене справді ліпший апетит… але все одно я ще почуваюся слабким… і спина часто болить, — додав він, опустивши очі.

— Гм, розумію, розумію, — відповіла доглядальниця, не зводячи з хлопця здивованого погляду. — Мушу поговорити з лікарем Крейвеном — цікаво, що він скаже.

— Вона так на тебе дивилася! — вимовила Мері, коли доглядальниця пішла. — Здається, вона не зовсім тобі повірила. Бачиш, хоче розпитати лікаря.

— Я не хочу, аби вона здогадалася, — стурбовано відповів Колін. — Ніхто не повинен знати!

Невдовзі прийшов лікар Крейвен. Він прискіпливо оглянув хлопця, а тоді взявся розпитувати.

— Бачу, ти цілі дні проводиш у саду. Де ви там гуляєте? Що робите? — поцікавився лікар.

Колін напружився.

— То нікого не обходить, — гостро заявив він. — Не терплю, коли за мною слідкують, ви ж знаєте! Всім наказано триматися подалі від саду, коли я виходжу на прогулянку. Де мені подобається, там і гуляю! От!

— Та ні, я не збираюся за вами слідкувати, — зніяковів лікар. — Просто бачу, що прогулянки пішли тобі на користь. Он доглядальниця каже, що ти став набагато ліпше їсти.

Колін на мить замислився.

— А може, це нездоровий апетит, — випалив він. — При деяких хворобах так буває, я читав.

— Та ні, те, що їжа тепер тобі смакує, — це нормально, — відповів лікар Крейвен. — Ти навіть погладшав, і рум'янець з'явився. Тут усе гаразд.

— А може, я не погладшав, а розпух, і рум'янець від гарячки, а не від того, що мені стало краще? — схопився за соломинку Колін. — Із вмирущими таке буває: то їм нібито стає краще, то їх стан знов погіршується.

Лікар Крейвен заперечливо похитав головою. Він ще раз полічив пульс хлопця, тоді відсунув рукав і помацав м'язи.

— Нема у тебе гарячки, — задумливо мовив він. — Ти набрав тіла — он як м'язи зміцніли. Що ж, хлопче, якщо так піде далі, то, вважай, небезпека минула. З тобою все буде гаразд. Треба написати батькові — ото втішиться!

Колін злякався.

— Не смійте йому писати! Навіть не думайте! — скрикнув він. — А якщо мені знов стане гірше? Батько тільки засмутиться! Он, мені вже гаряче, вже починається гарячка! Навіть чути не хочу про листа! Затямте собі! Ото тільки розсердили мене, хоч знаєте, що це мені шкодить. І не дивіться на мене! Не люблю, коли так витріщаються! Все, досить!

— Чшшш, хлопче, — спробував заспокоїти його лікар Крейвен, боячись, що у небожа знову почнеться істерика. — Гаразд, ніхто нічого не писатиме без твого дозволу. Не хвилюйся, бо тобі справді стане гірше. Заспокойся, добре?

У наступні дні про лист до містера Крейвена не було й мови. Лікар також попередив доглядальницю, щоб не вела жодних розмов з пацієнтом про його стан.

— Хлопець чудово виглядає, — мовив він, — це просто неймовірно. Але правда також і те, що він і досі дуже легко впадає в гнів, а це може йому зашкодити. Тому будьте обережна і не заводьте розмов, які його дратують.

Колін також провів нараду з Мері. Ось так вони й вирішили "грати виставу", аби відвести підозри дорослих.

— Гм, тепер мені зовсім не хочеться вдавати зі себе істеричного хлопчиська, — із жалем вимовив Колін. — Зараз мені так добре, що навіть не знаю, чи зможу щось таке втнути. Раніше я всього боявся, тому й плакав, а тепер маю перед очима сад, звірят, Дікена — і мені хочеться сміятися, а не верещати й вередувати. Та що поробиш: якщо ми нічого не зробимо, лікар Крейвен напише батькові — і все пропаде. Мушу якось його переконати, що я не такий здоровий, як йому здається.

Колін вирішив, що тепер він їстиме менше, аби не говорили про його апетит. Та, на жаль, це легко було сказати: кожного ранку діти прокидалися з відчуттям голоду, тому сніданок швидко зникав зі столу. Ну бо як, скажіть, можна було відмовитися від свіжого домашнього хліба з маслом, яєць, малинового варення і вершкового крему? А коли з кухні приносили смажений бекон, який пах на цілу кімнату, то Мері й Колін уже навіть не опиралися: лише ніяково поглядали одне на одного, а тоді швиденько знімали срібну накривку і бекон тільки й бачили.

— Гаразд, Мері, зараз доїмо все, зате обід точно залишимо і… і полуденок, — обіцяв собі і сестрі Колін.

Але кожного разу повторювалася та сама історія: і після обіду, і після полуденка, і після вечері на кухню поверталися чисті тарілки. Звісно, слуги мали про що говорити.

— Якби хоч ті шматки бекона були грубші… та й булочок могли б додати. А то по одній на кожного, — буркотів Колін.

— Егей, якщо ти хворий, то тобі досить і однієї, а якщо здоровий, то і двох замало, — слушно завважила Мері. — От я, коли сиджу при відчиненому вікні, то і три подужала б. Ці пахощі вересу і дроку такий апетит наганяють, що ох!

Того ранку вони вже зо дві години працювали в саду і якраз стали відчувати пробудження голоду, коли Дікен на хвильку сховався за трояндовий кущ — і, немов чарівник, витягнув звідкись бідончик, по вінця наповнений свіжим молоком, і відерко із запашними булочками зі смородиновою начинкою та хрустким хлібцем. Відерко було дбайливо закутане синьо-білою серветкою, булочки навіть не встигли вистигнути. Годі й описати радість дітей! Як добре, що місіс

Совербі подумала про них! А як пахне хлібчик! І булочки! Язика лиґнеш.

— Дікене, твоя мама — справжня чарівниця. Ну бо як би вона інакше здогадалася, що нам потрібно? Перекажи їй від нас величезне спасибі, — зворушено вимовив Колін.

Тоді всі накинулися на молоко з булками. Зайве й казати, що за дві години, які минули після сніданку, діти нагуляли такого апетиту, що і бідончик, і відерко швидко спорожніли.

Відтоді місіс Совербі щодня передавала дітям смачні почастунки. Це допомогло утримати таємницю. Зрештою, Мері і Колін здали собі справу, що місіс Совербі нелегко брати на себе ще їх двох, бо ж у самої на шиї чотирнадцять душ. Тому вони стали передавати їй через Дікена гроші, що їх регулярно отримували на кишенькові витрати від містера Крейвена. Так жінка могла купувати харчі для них, не обділяючи свою челядь.

А потім Дікен знайшов ще один спосіб. У парку, за садом, де його вперше побачила була Мері, він виявив невеличку ямку. Тоді назбирав каміння і збудував там крихітну піч. Потім Дікен купував на гроші Мері й Дікена картоплю і яйця у сільській крамниці і вони це все пекли на каменях. А що може бути ліпше від печеної картоплі з сіллю і свіжим маслом! Та й печені яєчка смакували знаменито. Ось так Колін і Мері були ситі і більше не мусили потерпати за свою таємницю. Крім того, їхні трапези нагадували якісь казкові потаємні зібрання, що, звісно, справляло немало радости малим змовникам.

Колін ні на мить не покидав своїх вправ з Магії Слова. Кожного погожого ранку він здійснював церемонію під сливою, а тоді знову і знову обходив сад. Хлопець ступав щораз упевненіше і міг долати все довші відстані без будь-якої

допомоги. Це ще більше сповнювало його вірою у власні сили. Дікен і Мері щиро вболівали за нього і тішилися з його успіхів.

Якось Дікен не зміг прийти в сад. Діти виглядали його до вечора, проте хлопець з'явився щойно наступного ранку. Очі у нього жваво блищали. Було видно, що він має щось сказати.

— Слухайте, вчора мене мама послала була до Твейту, — почав він, — і коло заїжджого двора, що називає'ся "Синя корова", я зобачив Боба Говорта. То наймоцніший хлопака на цілім пустищі. Боб — чемпіон Йоркширу з боротьби, він найвище за всіх стрибає і найдалі метає молот. Годі злічити, у скількох змаганнях він переміг. Навіть до Шотландії їздив. То ось, як я його зобачив, то відразу згадав про тебе, Коліне. Ти ж також хочеш стати атлетом. Ото я і спитав Боба: "Егей, Бобе, скажи-но мені, що ти робиш, аби бути таким моцним? Де береш силу?" І він мені відказав: "Ая', хлопче, аби бути сильним, тре' ся старати. Нема нічо' задарма. То слухай: колись до Твейту приїжджав цирк. І там був один силач. То я підійшов був до нього і спитав, як ти мене питаєш: як стати таким моцним, як він. Ото силач мені і показав, як тре' вправляти руки, ноги, плечі, живіт, які вправи робити. І я ся старав". Тоді я спитав: "Бобе, а чи годяться ті вправи для слабосилого хлопця? Чи не зашкодять бува?" А Боб засміявся і показує на мене: "То ти слабосилий чи що?" А я йому: "Нє, Бобе, не про мене мова. Просто я знаю одного джентльмена, який довго слабував, а тепер хоче троха набратися сил". Боб більше ся не питав — ми з ним давно ся знаєм, — і відразу показав мені свої вправи. Я повторював за ним, доки не завчив напам'ять.

— Покажеш мені? Покажеш? — схвильовано вигукнув Колін. — Будь ласка!

— Ая', будь певний, — відповів Дікен, підводячися з місця. — Тілько Боб казав: спершу їх тре' робити обережно, щоби ся

не перевтомити і не зашкодити собі. Кілька разів зробиш — тоді відпочинь, подихай глибоко, тоді знов. Пам'ятай: не перевтомлюватися.

— Так-так, я буду обережний, — нетерпляче мовив Колін. — Покажи, покажи мені вправи, Дікене! Ти... ти найбільший чарівник у цілому світі!

Дікен встав і повільно показав кілька простих вправ для різних груп м'язів. Колін дивився широко відкритими очима. Деякі рухи він повторив навсидячки. Потім звівся на ноги і став послідовно виконувати всі вправи за Дікеном. Мері спочатку спостерігала за хлопцями, а потім і сама приєдналася до них. Смолька здивовано блимала своїми оченятами, а тоді спурхнула з гілки і стала завзято стрибати поміж дітьми, ніби також намагаючись повторювати їхні дивні рухи.

Відтоді діти починали день з атлетичних вправ, а потім переходили до Магії Слова. З кожним разом Колін і Мері ставали щораз вправніші і могли довше виконувати ці вправи. У результаті в обох був чудовий апетит. Без щедрих почастунків від Дікенової мами і пічки у парку їм було б непереливки. А так вони могли знову заморочити всіх у домі. Місіс Медлок, доглядальниці та лікарю Крейвену не могло спасти на думку, що ці двоє артистів уже добряче напхали животи печеною картоплею, свіжим молоком, вівсяними кексами, хрусткими хлібцями, вересовим медом та вершковим варенцем, тим-то й марудять за сніданком чи обідом вдома.

— Нині вони знов майже нічого не їли, — стурбовано сказала доглядальниця. — Якщо так буде далі, то геть піднепадуть на силі. Хоча по них і не скажеш: щоки круглі, рум'яні. Нічого не розумію.

— Ая', з ними ніколи не знаєш, чого чекати! — обурено підхопила місіс Медлок. — То запихаються так, що аж паски розперізують, а то крутять носом, хоч що їм подай. Вчора на обід мали молоду курку у хлібному соусі — тільки перевели. Куховарка придумала для них новий пудинґ — навіть до рота не взяли, все відіслали назад. Та як зобачила, то мало не плакала. Боїться, бідна, що як ті двоє послабнуть з голоду, то її зроблять винною. І як ту' витримати?

Доглядальниця поділилася своїми побоюваннями з лікарем Крейвеном. На потвердження своїх слів жінка показала тацю з майже не торкнутим сніданком. Лікар не гаючись пішов у кімнату і прискіпливо оглянув Коліна. Проте огляд лише породив нові питання.

Річ у тім, що лікар два тижні провів у Лондоні, куди його викликали у справах, отож увесь той час не бачив хлопця. Коли він довідався, що у небожа знову погіршився апетит, то очікував, що за два тижні той схуд чи зблід на виду, — але вигляд пацієнта здатний був будь-кого спантеличити. Справді, до хлопця швидко поверталася сила і здоров'я. Про це свідчили круглі рум'яні щоки і жвавий погляд. "Цього пацієнта тепер жодний лікар не назве інвалідом, це точно", — думав собі лікар Крейвен, розгублено потираючи підборіддя.

— Що діється, Коліне? — врешті спитав він. — Я чув, що останнім часом ти майже нічого не їси. Мене це дуже турбує. Зовсім недавно у тебе був чудовий апетит. І ти так гарно поправився. А тепер усе може зійти нанівець.

— Я ж казав вам: той апетит довго не протримається. А ви не вірили, — скрушно похитав головою Колін.

Мері не витримала і пирхнула зо сміху, проте швиденько затулила рота долонею, вдаючи, що закашлялася.

— У чому річ? — підняв брови лікар Крейвен.

Мері опанувала себе.

— Все гаразд, не турбуйтеся. Якась дрібка потрапила в горло, — чемно відповіла вона.

Лікар ще раз глянув на Мері, тоді на небожа — і поволі вийшов з кімнати.

— Ох, Коліне, знав би ти, чого мені вартувало стриматися, — вигукнула дівчинка, щойно двері за лікарем зачинилися. — Коли лікар Крейвен сказав, що ти схуднеш, я відразу згадала, як ти пакував печену картоплю, а потім заїдав її хлібом з варенням і варенцем. Бідолашний! — і Мері з усієї душі засміялася.

Розгублений лікар ніяк не міг знайти пояснення того, що побачив у кімнаті небожа.

— Місіс Медлок, а може, Мері й Колін самі потайки щось беруть з кухні? — припустив він.

— Та нє, ту' постійно хтось є. Їх би відразу помітили. Зрештою, вони від ранку до вечора надворі. Там також нема що їсти. Хіба, може, викопують якісь овочі з грядок. Але якби вони щось хотіли з кухні, то могли би попросити — їм би відразу принесли, — розсудливо відповіла місіс Медлок.

— Ну, тоді нам нема про що турбуватися, — вирішив лікар Крейвен. — Хлопець виглядає просто чудово.

— Мері також поповнішала, — потвердила місіс Медлок. — Так їй більше пасує. А як'зійдуться обоє, то тільки регочуть і регочуть, як лошата. Може, звідти і силу беруть.

— Можливо, можливо, — замислено сказав лікар Крейвен. — Ну що ж, то нехай собі регочуть на здоров'я.

Розділ 25

Завіса

А потаємний сад щодня являв нові дива. Самка-малинівка нанесла яєць і тепер турботливо їх висиджувала. Спершу вона дуже хвилювалася, як тільки помічала найменший рух поблизу гнізда. Самець також увесь час пильнував. Навіть Дікен у ті дні не міг наблизитися до них. Хлопець лише хотів повідомити пташкам, що розуміє, який у них зараз важливий період і що ніхто не збирається їм зашкодити. Ще б пак: спостерігати за появою нового життя з яйця — це була найдивовижніша пригода. І діти це чудово розуміли, тому поводилися якомога обережніше, щоб не злякати малинівок. Врешті пташки заспокоїлися і вже не турбувалися, коли бачили їх у саду.

Найперше довіру пари малинівок здобув Дікен. Він-бо вмів щебетати по-їхньому, отже, був свій. Дікен навіть ходити міг по-пташиному, тому малинівки зовсім його не боялися. Певно, пташки навіть собі думали, що Дікен — також малинівка, тільки без пір'я і дзьоба. А ось Мері і Колін щебетати не вміли, тому Дікен, хоч-не-хоч, мусив переходити на якусь дивну мову, аби з ними порозумітися. Пташки лише йому співчували: це ж треба мати такі клопоти! Та що поробиш, якщо ті істоти ніяк не здатні опанувати їхній щебіт. Ніби це так важко! Зрештою, хіба мало нездар на світі?

Отож щодо тих двох треба було зберігати пильність. Особливо дивним здавався хлопчина. Спочатку він навіть не приходив сам — у сад його привозили на кріслі-візку, щільно вкритого якимись шкурами. Потім хлопець став з візка і став поволі обходити сад. Це й викликало тривогу малинівок. Самець тоді зачаївся у кущах і занепокоєно спостерігав за тим, що діялося. Йому-бо не раз доводилося бачити, як підкрадається кіт, як він повільно й обережно готується до стрибка. Ця істота також могла в якийсь момент стрибнути і, чого доброго, доскочити до гнізда. Самець спробував поділитися своїми побоюваннями зі самичкою, але потім зрозумів, що цього робити не варто, бо та страшенно розхвилювалася, а їй же треба висиджувати яєчка! Самець вирішив іще трохи поспостерігати, аби перевірити свої припущення.

Врешті той хлопець з візка став ходити майже так само як Дікен, хоча час від часу все одно сідав на ослінчик або просто на траву, а тоді йшов далі. Тоді самець малинівки пригадав собі, що коли він сам колись учився літати, то так само перепочивав. То цей хлопець вчиться літати… тобто ходити! Самцеві відлягло від серця. Він одразу полетів до гнізда і доповів, що все гаразд, що жодної небезпеки немає. Це пташенята швидко все опановують, а люди надто незграбні, тому й селяться внизу, на землі. Зрештою, навіть коли людські діти виростають, літати вони все одно не вміють. Принаймні ще ніколи не траплялося зустріти людські гнізда на вершечках дерев.

На якийсь час у гнізді малинівок запанував спокій. Але потім пташки знову не знали що думати. Просто ці людські діти навіщось шикувалися під деревом, а тоді згинали й розгинали руки і ноги, обертали головами. Самець малинівки уважно придивлявся до них і не міг знайти пояснення. Преціньколи людські діти ходять чи бігають, то рухаються зовсім

інакше. Єдине, що він міг сказати — що коли вилупляться їхні пташенята, то вони ніколи не вихилятимуться в такий дивний спосіб. Він уже допильнує. І знову: заспокоїло малинівок те, що у тих незрозумілих забавах брав участь хлопець, який умів так гарно щебетати по-їхньому. Якщо вже він у це втягнувся, то жодної загрози ці дивні рухи не становлять, вирішив самець і повідомив про це самичку.

Звісно, ніхто з малинівок зроду не чув про чемпіона Боба Говорта та про його вправи для зміцнення м'язів. Просто пташкам жодні вправи не потрібні: якщо налітаєшся цілісінький день у пошуках їжі, то твої м'язи і без спеціяльної руханки налиються міццю. Але то пташки, а то люди.

Врешті малинівки звикли до присутності дітей у саду. Самичці навіть цікаво було спостерігати з гнізда, як вони там ходять, працюють коло землі чи просто сидять відпочивають. Принаймні день минав швидше. Коли випадали дощові дні і діти не з'являлися у саду, самичка вже сумувала за ними.

А ось Мері і Колін тепер не нудьгували навіть за негоди. Завдяки Мері.

Якось зранку, коли за вікном лив дощ, Колін не знаходив собі місця. Вилежати цілий день на дивані — це було понад його сили. Підвестися самому з дивану і бігати по кімнаті, так само як робив це в саду, — означало викрити себе.

— Я став такий, як і всі хлопці, — скаржився Колін. — Вмію ходити, вмію робити вправи… а тут мушу лежати як лялька. Набридло! У мені стільки сили, що… що хочеться співати з радощів, а не вдавати хворого й безпомічного. Ото зранку ледве стримався.

Мері засміялася.

— Якби ти заспівав, ото би переполох зчинився! Відразу прибігла б доглядальниця, місіс Медлок. Певно, вирішили б, що ти з'їхав з глузду, і послали б за лікарем, — вимовила вона.

Колін також засміявся, уявивши собі цю картину: місіс Медлок заходить до кімнати — а він стоїть біля вікна і співає!

— Хоч би батько швидше повернувся, — згодом мовив він із жалем. — Я так хочу все йому розказати... Тільки про це й думаю... Не можу далі отак лежати камінцем. Скоро все одно ніхто не повірить, що я хворий: он які щоки рум'яні. А тут іще цей дощ...

І тут Мері придумала.

— Коліне, — змовницьки глянула на нього, — а ти хоч знаєш, скільки кімнат у цьому будинку?

— Певно, добра сотня, — відповів він.

— Ага, і у більшість із них ніхто не ступає ногою, — вела далі Мері. — То ось, слухай: одного дощового дня я блукала по коридорах і виявила, що багато кімнат не замкнені. Я навіть зазирала у них. Ніхто про це не здогадався. Правда, вкінці я таки потрапила до рук місіс Медлок, але сказала їй, що заблукала. Це було тоді, коли я вдруге почула твій крик.

Колін підвівся на дивані.

— Сотня кімнат, у які ніхто не заходить, — замислено повторив він. — Незгірш як потаємний сад. То давай підемо й

оглянемо їх. Ти повезеш мене на візку — і ніхто не знатиме, куди ми прямуємо.

— Якраз про це я й думаю, — мовила Мері. — Скажеш, щоб ніхто не йшов за нами. І зможемо побігати по коридорах. Чи виконувати наші вправи. А ще я покажу тобі індійську вітальню — там у шафці повно слоників. У цьому будинку що завгодно можна знайти.

— Задзвони у дзвоник, — нетерпляче сказав Колін.

Прийшла доглядальниця. Колін розпорядився:

— Привезіть сюди мій візок, — мовив він. — Ми з міс Мері підемо оглянути ту частину будинку, де ніхто не живе. Джон знесе мене у коридор, де починається галерея, бо там є сходи. Тоді міс Мері сама повезе мій візок. А за Джоном я потім пошлю.

Ось так у них з'явилося чудове заняття, що вмить прогнало нудьгу. Джон доправив візок у галерею і пішов назад. Колін та Мері захоплено перезирнулися. Тоді Колін зістрибнув з візка.

— Спершу побігаю, тоді пострибаю, аби розім'ятися, а потім перейдемо до вправ Боба Говорта, гаразд? — звернувся до Мері.

Нарешті вони дали собі волю. Коли вже вдосталь нагасалися, взялися розглядати старі картини на стінах. Мері показала Коліну портрет дівчинки з папужкою.

— Подумати тільки, усі ті люди на портретах — мої родичі, — вражено сказав хлопець. — Вони жили багато років тому. А ота дівчинка з папужкою, певно, якась моя прабабця… або

тітка. До речі, Мері, вона дуже схожа на тебе... Хоча ні, тепер ти виглядаєш ліпше. А коли я вперше тебе побачив — тоді ти була так само насуплена.

— Як і ти, — відповіла Мері і вони обоє засміялися.

Потім діти пішли до індійської кімнати і бавилися фігурками слоників. Далі оглянули рожеву вітальню, де Мері побачила була мишенят. Зараз там залишилася лише дірява подушка на дивані: мишенята, певно, вже виросли і розбіглися хто куди.

Деякі кімнати Мері вже бачила, проте були й такі, що вона тоді пропустила. Щоразу діти виявляли якісь коридори, пасажі зі старовинними картинами і — купу речей у кімнатах, про призначення яких годі було здогадатися. Зайве й казати, що у тій мандрівці час минав непомітно. Ну бо що може бути ліпше, ніж дослідження безлюдних закутків величезного старого будинку?

— Як гарно, що ми сюди прийшли, — втішено вимовив Колін. — Я навіть не думав, що мешкаю у такому великому будинку. На кожному кроці якісь несподіванки. Чудово! Тепер, коли надворі дощитиме, ми будемо його досліджувати. Гадаю, тут іще багато цікавого.

Коли діти повернулися до Колінової кімнати, то виявилося, що у тих довгих коридорах апетиту вони нагуляли не меншого, ніж у саду, тому обід тільки й бачили: тарілки умить були вичищені до блиску.

Отож коли доглядальниця прийшла забирати тацю, її знову чекала несподіванка. Правда, у присутності Коліна жінка не видала свого здивування, проте на кухні тріумфально

поставила тацю перед куховаркою, місіс Луміс, аби вона побачила вичищені дорешти тарілки.

— Ви тільки подивіться! — вигукнула куховарка. — Ті двоє кого хоч заморочать! Зрешта, в тім домі на кожнім кроці якісь загадки, то чо' ся дивувати?

— Ого, скоро, певно, доведеться покинути роботу, аби ся не надірвати, — завважив Джон, зазираючи на тацю через плече доглядальниці. — За останній місяць хлопець і так став удвічі тяжчий. Як так піде далі, то я не витримаю.

Після обіду Мері залишилась у Коліновій кімнаті. Дівчинка побачила, що зараз картина над каміном відкрита: завісу відсунено вбік. Властиво, так було ще вчора, але Мері подумала, що хтось необережно зачепив завісу і Колін невдовзі її засуне. Дівчинці страшенно кортіло дізнатися, чому так є, проте вона стрималася. Колін помітив, що вона не зводить погляду з портрету, тож сказав:

— Знаю, знаю, тобі цікаво, чому я відкрив мамин портрет. Так, це я зробив. Хочу її бачити.

— Чому? — поспитала Мері. — Ти ж раніше не хотів на неї дивитися.

— Бо тепер мене зовсім не сердить, що вона сміється. Знаєш, позавчора вночі ясно світив місяць. Я прокинувся і відчув таку радість… Якась сила змусила мене встати з ліжка і потягнути за шнурок. Місячне сяйво освітило її портрет… Вона ніби раділа, що я стою перед нею. І зараз мені увесь час хочеться її бачити. Вона так гарно сміється. Думаю, у ній також є якась магічна сила.

— Коліне, зараз ти так на неї подібний… ніби її душа вселилася у тебе, — зворушено вимовила Мері, не зводячи очей з хлопця.

Це справило неабияке враження на Коліна. Він замислився, а тоді повільно заговорив:

— Якщо у мені живе її душа… тоді батько полюбить мене, правда? — вимовив вагаючись.

— То ти увесь час про це думаєш?! — вражено вигукнула Мері.

— Так. Просто коли я знав, що батько не хоче мене бачити, то цілий світ був мені немилий. Тому і злився на всіх, — визнав хлопець. — Але… але якщо він мене любитиме, то я розповім йому про Магію Слова. Можливо, тоді і він повеселіє… як я.

Розділ 26

"Мама!"

У саду діти й далі неухильно дотримувалися усталеного розпорядку: спершу вправи з Магії Слова, тоді вправи за Бобом Говортом, а після того Колін іще читав лекції.

— Для мене це добра школа, — пояснював він. — Прецінь кожен учений — а я збираюся ним стати, коли виросту, — повинен вміти читати лекції. Ну бо як інакше доповісти про свої відкриття? Отож з вами я набуваю практики. Але не лякайтеся: зараз мої лекції будуть короткі, бо я ще не є справжній учений. Кажу це для Бена Везерстафа: аби не заснув, як у церкві, — посміхнувся Колін.

— Та нє, я нічо' не маю проти. Можеш говорити все, що тобі ся хоче — ти ж в нас вчений лектор. А хто би ся сперечав з лектором? — добродушно пробуркотів Бен. — Я б і сам так х'тів.

Бен і справді не зводив очей з Коліна, коли той виголошував свої наукові доповіді. Правду кажучи, старого цікавив не так зміст лекції, — бо Везерстаф був таки чоловік далекий від науки та наукових відкриттів, — як радше сам Колін. Бена найбільше тішило те, що його молодий господар із кожним днем виглядає краще. Хлопець справді зміцнів, на ногах з'явився рельєф м'язів, голову він тримав рівно, з гідністю, щоки налилися як яблука, а очі жваво блищали.

Колін відчував на собі цей погляд садівника і вважав, що старого так захопила його лекція. Врешті вирішив спитати:

— Про що ви думаєте, Бене?

— Про що? Як про що? Про те, що за останній тиждень ти набрав добрих чотири фунти. Було би добре тебе зважити. Он які плечі моцні стали. І ноги нівроку, — відповів садівник.

— От бачите! То мені Магія Слова допомогла… і хлібці місіс Совербі, і молоко, і вправи, — задоволено мовив Колін. — Мій науковий експеримент справдився, хіба ні?

Якось Дікен дещо спізнився на лекцію. Він прибіг увесь рум'яний, веселий і відразу взявся до роботи. Перед тим випали рясні дощі і в ріст пішли не тільки квіти, але й розмаїті бур'яни. Якщо їх вчасно не виполоти, то вони заглушать усе на світі.

Колін працював нарівні з Дікеном. Окрім того, він іще встигав читати лекції.

— Я зрозумів, Дікене: Магія Слова найліпше діє тоді, коли сам їй допомагаєш, — говорив він того ранку, виполюючи бур'яни. — Тоді магічна сила оселяється у твоїх м'язах. Звісно, мені ще треба вивчити, як вони влаштовані, наші м'язи та кістки. Обов'язково прочитаю у книжках... А потім сам напишу книжку. Про Магію Слова. Зараз збираю матеріял.

Раптом Колін замовк. Він відклав убік лопату і випростався. Було видно, що його щось схвилювало. Раптом вигукнув:

— Мері! Дікене! Подивіться на мене!

Діти перестали полоти і глянули на нього.

— Чи пам'ятаєте той перший день, коли ви привезли мене сюди? — піднесено спитав хлопець.

Здавалося, Дікен зрозумів, що хотів сказати Колін.

— Ая', пам'ятаєм, — повагом відповів він.

Мері лише кивнула головою.

— Ось зараз я це собі пригадав, — вів далі Колін. — Пригадав, як зробив перший крок, як узяв до рук заступ, як учився копати землю... У мене все вдалося! Я виздоровів! Мені добре!

— Ая', тепер з тобою порядок! — потвердив Дікен.

— Так, мені добре! Добре! Я здоровий! — захоплено повторював Колін.

Звісно, Колін і раніше відчував, як у ньому прибуває сила, проте зараз до нього прийшло повне усвідомлення того, що відбулося: він, прикутий до ліжка і візка, тепер може бігати, стрибати, працювати на землі, тішитися сонцем і небом! Спершу він лише намагався у це повірити — а зараз його віра сповнилася. Від радощів, що переповнили його серце, хлопцеві хотілося волати на цілий світ.

— Ура! Я здоровий! Я виросту і відкриватиму світ! Мені цікаві люди, звірята, земля! У мені є сила! Вона мені допомагає! Нехай усі про це знають! — піднесено промовляв він.

Бен Везерстаф працював трохи віддалік — обкопував великий трояндовий кущ. Почувши натхненну промову Коліна, він підійшов ближче.

— В церкві співають подячний псалом. Може, і ти спробуєш? — поважно запропонував старий.

— А що таке псалми? — обернувся до нього хлопець.

— Спитай Дікена — він тобі скаже, — відповів Бен Везерстаф.

Дікен кивнув головою і пояснив:

— Псалми співають, коли хочуть подякувати Господеві. Наша мама каже, що цілий світ Господа хвалить. Жайворонки також співають хвалу у небі. Це їхні псалми. А в людей є свої.

— Якщо так, то це, мабуть, дуже гарні пісні, — промовив Колін. — Просто я ніколи не був у церкві, поки хворів. Заспівай, Дікене. Я хочу почути.

Дікена не довелося довго просити. Він розумів, що діється у душі Коліна — ліпше, ніж той сам. Той самий дар, який дозволяв Дікенові розуміти звірят і пташок, зближував його і з людьми. Отож хлопець зняв з голови шапку і лагідно усміхнувся.

— Коли співаєш псалми, тре' зняти шапку, — пояснив він Колінові. — Бене, і вам також, — обернувся він до старого. — І тре' встати.

Колін зняв з голови шапку і підставив обличчя теплим сонячним променям. Тоді уважно глянув на Дікена. Бен Везерстаф нахмурився, проте підвівся з землі і теж зняв шапку. Старий, здавалося, сам собі боявся признатися, що усі ці приготування його зворушили, тому й ховався за набурмосеною міною.

Дікен випрямив спину — і дзвінко заспівав:

Хваліте Господа з небес,

Хваліте Його на висотах!

Хваліте Його, всі ангели Його,

Хваліте Його, всі воїнства небесні!

Хваліте Його, ви, сонце й місяцю,

Хваліте Його, всі ясні зорі!

Алилуя!

Дікен завершив. Бен Везерстаф так і стояв, розкривши рота. Його погляд був звернений до Коліна. На обличчі хлопця була написана погідна радість.

— Чудова пісня, — вимовив врешті Колін. — Її слова якнайліпше виражають те, що я хотів сказати. Я не знав, як зветься та сила, що зцілила мене, то й називав її Магією Слова. Але псалом говорить про те саме.

Якусь мить хлопець помовчав, розмислюючи.

— Мабуть, навіть великі вчені не можуть пояснити усього, що діється у світі. Тільки я відчуваю: псалом допомагає мені, дає силу. Мері, давай заспіваємо його разом. Дікене, починай: "Хваліте Господа з небес"…

І вони заспівали: Дікен почав, а Мері і Колін підхопили. Бен Везерстаф прокашлявся і також вступив із третього рядка. Коли врочисто проказали "Алилуя!", Мері побачила: підборіддя Бена затремтіло від зворушення, старий часто закліпав і з очей скотилася сльозина — зовсім як тоді, коли вперше побачив Коліна.

— Ох, діти, — хрипко промовив садівник, — я ніколи не думав, що псалми мають таку силу. Тепер розумію, чому містер Колін встав на ноги і так добре виглядає нині. Зрешта, тільки за минулий тиждень він набрав фунтів зо п'ять, не менше. То йому та сила помогла, не інакше.

Тим часом Колін, який дивився у бік хвіртки, раптом злякано стрепенувся.

— Сюди хтось іде. — швидко вимовив він. — Хто це?

Усі подивилися туди. Справді, на доріжці стояла жінка у довгій синій накидці. Вона увійшла, коли вони доспівували псалом, і зупинилася побіч дерева, аби послухати. Крізь листя на неї падали сонячні промені і творили казкове мереживо світла й тіней на її обличчі, руках, накидці. Жінка тепло усміхалася, дивлячись на дітей. Колін пригадав, що у якійсь його книжці так виглядала добра фея. Тривога умить зникла — здавалося, що ця жінка була з ними завжди. А Дікенові очі спалахнули радістю.

— Мама! — вигукнув він і кинувся до неї.

Колін і Мері подалися услід за ним. Обоє були схвильовані.

— То мама! — знову повторив Дікен, коли Колін і Мері наздогнали його. — Ви х'тіли її зобачити, то я сказав їй, де хвіртка.

Вони добігли до місіс Совербі і Колін дещо зніяковіло простягнув їй руку, не зводячи погляду з її лагідного обличчя.

— Я давно хотів вас побачити, — схвильовано вимовив він, — Ще коли лежав хворий, то мріяв, що колись побачу вас, Дікена і потаємний сад. Перед тим у мене не було жодних бажань, бо мене нічого не цікавило. А тепер усе здійснилося!

Місіс Совербі вислухала хлопця — кутики її губ здригнулися, а очі заслала волога паволока.

— Ох, милий ти мій хлопче! — з материнською ласкою вимовила жінка. — Ох, хлопче! — повторила, бо зворушення не давало їй сказати більше.

Коліна страшенно зігріло це звертання: преціньтак місіс Совербі називала і свого сина, Дікена.

— Ви не сподівалися, що я сам зможу ходити? — спитав він.

Жінка поклала руку йому на плече й усміхнулася. На очах у неї були сльози радости.

— Ая', не сподівалася! — кивнула головою. — І ще: ти так подібний до своєї мами, що мені аж серце підскочило в грудях.

— І ви так вважаєте? Може, батько мене за це полюбить? — з надією спитав Колін.

— Ая', мій милий хлопче, певно, що полюбить, — відповіла вона, погладивши його по плечі. — Най тілько верне'ся додому і зобачить тебе.

Тут до них підійшов Бен Везерстаф.

— Сюзан Совербі, здорова була! — прогув він басом. — Чи бачиш оцього хлопця? Диви, які в нього литки моцні стали! А ще два місяці тому виглядали як тички. Люди навіть говорили, що він не може ходити, бо ноги його не тримають. А ще казали, що мій молодий господар — то покручене страховисько. Ото най би тепер ся подивили!

Сюзан Совербі щиро засміялася.

— Бачу, бачу. Ноги в нього, певно, вже такі моцні, як в мого Дікена, — вимовила вона. — Слава Богу! А як далі буде бігати ту', працювати на землі, добре їсти і пити свіже молоко — то стане силачем на цілий Йоркшир! Най Господь тебе благословить, хлопче.

Тепер місіс Совербі обернулася до Мері. Жінка поклала руки на плечі дівчинки і по-материнськи пригорнула її.

— Дитино, ти також чудово виглядаєш! — сказала місіс Совербі. — Он, рум'янець пашить, як в нашої малої Лізабет Елен, коли ся нагасає на пустищі. А з виду ти, певно, подібна до своєї мами. Місіс Медлок казала, що то була дуже вродлива жінка. І ти розцвітеш як троянда, коли виростеш, моя мила дівчинко. Най благословить тебе Господь!

Сюзан Совербі була доволі тактовна жінка. Вона не згадала, що коли Марта розповідала вдома про Мері, коли та щойно була з'явилася у маєтку, то передавала й інші слова місіс Медлок: мовляв, одному Богу відомо, як у такої красуні могла народитися така негарна донька. Ну бо що іще можна було сказати про насуплене пихате дівчисько, яке лише гнуло кирпу і не вміло сказати доброго слова людям, які про неї піклувалися?

Мері не мала часу, аби слідкувати за змінами, які з нею відбулися. Дівчинка лише знала, що виглядає "инакше" і пояснювала це тим, що у неї тепер довше волосся і що вона поповніла. Проте Мері втішилася, почувши, що вона схожа до своєї мами: дівчинка пам'ятала, якою красунею була мем Сагіб і як вона покрадьки розглядала її, милуючись вишуканими платтями і шовковистим волоссям.

Сюзан Совербі обійшла з ними сад. Вона зупинялася коло кожного кущика, кожного дерева, згадувала, коли їх було посаджено. Колін і Мері не зводили з неї погляду. У її присутності діти почувалися напрочуд затишно і безпечно. Відчувалося, що місіс Сюзан розуміє кожен їх рух, кожен жест. Так само як Дікен, вона вміла розмовляти з квітами і звірятами. Скажімо, Смолька одразу прийняла її за свою і пурхнула на плече.

Потім діти розповіли місіс Сюзан, що пташенята малинівки вже виросли і вчаться літати. Жінка тепло засміялася.

— Ого, думаю, тепер у їхніх батьків нелегкий час. Навчити пташенят літати — то все одно що навчити дітей ходити. Добре, що хоч в мене нема крил — що би я з ними робила на землі? — весело вимовила вона.

Уявивши, як виглядала б місіс Сюзан з крильми, діти також засміялися. Врешті вони заговорили з нею про Магію Слова.

— Місіс Сюзан, скажіть: ви вірите у Магію Слова? Вірите, що тут у саду є сила, яка нам допомагає? — спитав Колін.

— Так, дитино, вірю, — відповіла вона. — Тільки я інакше її називаю, ту силу. Зрешта, по цілім світі люди говорять різними мовами, але хочуть сказати про то саме. Бо хоч в Йоркширі, хоч на краю землі — скрізь одна і та сама сила будить до життя землю, і сонце, і нас з вами. Та сила несе нам світло і добро. Без неї не було би нас. Вір у неї, дитино, і вона все тобі поможе. Зрешта, ви вже про то знаєте, бо як я прийшла, то ви співали псалом.

— Так. Я відчув таку радість, що мусив заспівати, — мовив Колін, дивлячись на неї. — Просто в одну мить зрозумів,

наскільки сам змінився у саду… я зміг встати з візка і копати землю… я став сильним і здоровим… і мені захотілося стрибати на радощах, кричати про це на весь світ, аби всі чули.

— Ти подякував за своє одужання, коли співав псалом. Твою подяку вислухано, я впевнена. Пам'ятай, дитино: у житті дуже важливо — вміти дякувати. За щастя, за радість — за все. І не важить, якими словами ти висловлюєш свої почуття. Головне — щирість. І вдячність. Ось так, мій хлопче, — вимовила вона і знову погладила його по плечі.

Врешті діти добряче зголодніли. Місіс Сюзан кивнула Дікенові — і той приніс зі схованки кошик з харчами. Усе товариство розсілося під деревом і накинулося на почастунок. Сюзан Совербі жартувала з ними, розповідала смішні історії своєю милою говіркою. Коли Мері чи Колін не розуміли якихось слів, вона їм пояснювала.

Кошик швидко спорожнів. Тоді діти неабияк розважили місіс Сюзан. Вони поділилися своїми клопотами: мовляв, після отаких веселощів у саду Колінові щораз важче вдавати зі себе хворого і роздратованого. Почувши це, жінка знову засміялася.

— От бачите, коли ми разом, то тільки те й робимо, що сміємося, — потвердив Колін. — А тоді спробуй насупитися, коли повертаєшся додому. Ми ледве стримуємося, щоб не зареготати при всіх.

— Ага. Коли ото дивлюся на Коліна, то думаю собі: ото ще мені хворий. Щоки налилися як яблука — а він коверзує: мовляв, і те мені не подобається, і спина болить, і їсти не хочеться… А я згадую, скільки він з'їв у саду — і сміх мене розбирає, хоч що роби, — підхопила Мері. — Я вже й так ледве витримую. А Колін гладшає з кожним днем!

— Так-так, бачу, що вам нелегко, — сміючись промовила Сюзан Совербі. — Ну нічо', ще трішки потерпіть: скоро містер Крейвен ся верне, скоро ся верне.

— Справді? — кинувся до неї Колін.

— Так, хлопче, скоро він приїде до тебе. Ти, певно, сам хочеш йому все розказати? Тому і придумали'сьте гуртом цю виставу, ая'. Певно, ночами не спали, так старалися, — з материнською теплотою вимовила вона. — Ну нічо', потерпіть ще трішки.

— Я… я не знаю, що зроблю, коли хтось його попередить, — дуже серйозно сказав Колін. — Кожен день тільки про це й думаю… уявляю, як вбігаю до його кімнати… і дивлюся в його очі…

— Так, ліпше привітання для батька годі придумати, — кивнула головою Сюзан Совербі. — Ох, як би я х'тіла зобачити лице містера Крейвена! Потерпи, мій хлопчику, скоро ти все йому розкажеш… сам.

Потім у них з'явився ще один план. Річ у тім, що місіс Сюзан усіх їх запросила до себе, у будинок на пустищі. Тому вони обговорили свою подорож. І вирішили: до пустища їх підвезуть на дорожці. Потім діти пообідають серед вересових заростей, а тоді ще шмат дороги пройдуть пішки. А в будинку Совербі Колін і Мері запізнаються з Дікеновими братами і сестричками, потім Дікен покаже свій город, а далі бавитимуться на подвір'ї аж до смерку.

Врешті Сюзан Совербі підвелася, бо хотіла ще побалакати з місіс Медлок. Коліна також уже треба було завезти додому, бо вечоріло. Хлопець рушив було до візка, але на якусь мить

зупинився перед місіс Сюзан. Тоді відрухово схопив її за край накидки.

— Ви… ви чудова, — вимовив він, хвилюючись. — Як би я хотів, аби ви були і моєю мамою… як Дікена!

При цих словах очі Сюзан Совербі зволожіли. Жінка нахилилася, обійняла Коліна і притулила до грудей як свого сина.

— Ох, хлопче, мій милий хлопче! — зворушено вимовила вона. — Скоро до тебе повернеться батько… дуже скоро. І твоя рідна мама також тебе не покинула… вона є ту' з нами, в саду. Пам'ятай про це!

Розділ 27

У саду

Відколи стоїть Божий світ, люди століття за століттям здійснюють все нові і нові відкриття. Так дивні і непояснимі досі речі стають простими і зрозумілими і входять у повсякденне життя. Потім усі навіть дивуються: таке просте, а щойно тепер спало на гадку, як це пояснити! У XIX столітті так було, наприклад, з електрикою. А зараз люди навіть не уявляють собі життя без неї.

Не менш важливе відкриття — що наші думки мають силу устократ потужнішу від електричної. Тому цю силу треба правильно використовувати, аби не завдала шкоди. Бо коли ми плекаємо у собі добрі думки — вони допомагають нам і світові довкола нас ставати кращими. І є думки погані, які отруюють нас зісередини, не дають жити і розвиватися. Тоді і світ нам

немилий — бо, крім розчарування, суму і зла, нічого у ньому не бачимо.

Отож відкриття полягає у тому, що аби світ довкола нас зайснів, спочатку треба засвітити у собі ясні думки. І тут чудовим прикладом може послужити приклад Мері і Коліна.

Поки на думці у Мері було лише заперечити те, що їй кажуть, чи зробити навпаки, доки все довкола було їй байдуже і нецікаве — то й сама вона мало кому приносила втіху. Дівчинці з такою вдачею "світила" лише самотність та образа на цілий світ. Бо у кого, скажіть, могла викликати прихильність ця насуплена непривітна дівчинка, яка одразу по приїзді до Мізелтвейту взялася перед усіма виказувати свою зверхність? Та коли у житті Мері з'явилася малинівка, Марта, хатина посеред пустища, де мешкає дружна родина Совербі, а ще старий садівник Бен, то дівчинка і сама стала змінюватися, і світ довкола неї зайснів новими барвами. Саме тому Мері виявилася здатною повернути до життя потаємний сад — бо їй стало шкода, що його отак покинули напризволяще. А ще, звісно, знайомство з Дікеном і його "звіринцем" принесло немало змін у життя і думки дівчинки. І хоча Мері сама аніскільки цього не усвідомлювала, нові думки і почуття позначилися і на її зовнішньому вигляді: на личку з'явився рум'янець, в очах — жвавий блиск, зникла постійна втома від себе і світу, поліпшився апетит.

Так само й Колін: доки він сам себе тримав зачиненим у кімнаті, а в голові були лишень думки про власну слабкість, доки усього на світі боявся і навіть звичайні людські погляди, скеровані у його бік, викликали роздратування, бо нагадували про його гаданий горб і близьку смерть — то був з нього хіба істеричний малий іпохондрик, який боявся вийти надвір, тому не бачив ні сонця, ні весни. Про те, щоб спробувати стати на ноги, не було й мови. Та як тільки цікавість, радість,

захоплення витіснили з його серця старі образи і страхи, то хлопець відкрив у собі нову силу, що врешті поставила його на ноги. Потім науковий експеримент у саду ще раз потвердив силу слова. Справді, аби ваше життя змінилося, треба насамперед змінити думки у своїй голові. У цьому й полягає суть найбільшого наукового відкриття.

Якщо ти пильнуватимеш троянду, хлопче, —

Чортополох там місця не знайде.

То ось, якраз тоді, коли у Мізелтвейті оживав потаємний сад, а двійко дітей день за днем здобували у ньому здоров'я і радість, далеко-далеко від маєтку, то поміж чудових фіордів Норвегії, то серед долин і гір Швейцарії, мандрував один чоловік з розбитим серцем.

Чоловік той немовби тікав від самого себе. Він ніде надовго не затримувався — здавалося, щось увесь час гнало його вперед. Неначе зміна місця могла побороти тугу та відчай, що заполонювали його душу. Чоловік занедбав свій дім, забув про свої обов'язки — він просто махнув на себе рукою. Й отак тікав від свого болю уже цілих десять років.

Єдине, що було відомо про цього дивного мандрівника — що у готелях, де зупинявся, він завжди підписувався: "Арчибалд Крейвен, Мізелтвейтський маєток, Йоркшир, Англія".

Ця подорож містера Крейвена тривала уже кілька місяців. З маєтку він вирушив іще навесні — відразу після зустрічі з міс Мері, коли та попросила у нього "клаптик землі". Для прогулянок містер Арчибалд вибирав найтихіші та найвіддаленіші закутки, бо не хотів бачити людей. Зрештою,

люди також його боялися й уникали. Ще б пак, кому приємно бути у товаристві похмурого мовчуна зі згорбленими плечима, який і слова не вимовить, а лише ото дивиться перед собою, мовби нікого і нічого не бачив і не чув. Дехто гадав, що він причинний. Натомість інші вважали, що той мандрівець, певно, носить на душі якийсь тяжкий злочин, тим-то світ йому і немилий.

Справді: навіть дивлячись на схід сонця у горах, коли світ неначе народжується на очах, він не здатен був помічати навколишньої краси. Здавалося, ніщо не може звеселити його серце. Так минали дні, місяці, роки.

Та ось одного разу містер Крейвен проходжувався по квітучій долині в австрійській Тиролі. Врешті відчув утому і сів собі відпочити над струмком. Струмок прудко звивався поміж буйної густої трави і весело жебонів. Коли ж вода набігала на камінчики, то здавалося, ніби струмок сміється. До води прилітали пташки. Вони пили чисту кришталеву водичку, хлюпалися у течії, а тоді летіли собі далі. Здавалося, неначе той струмок — жива істота, яка всіх запрошує до себе і поїть водичкою. Жебоніння тільки підкреслювало глибоку тишу, що панувала у цілій долині.

Арчибалд Крейвен сидів отак, дивився на поблиски води, на пташок — і поступово та тиша немовби вселилася у нього. Він відчув спокій — уперше за багато років. Тягар, що гнітив його душу, ніби забрала вода. Чоловік підняв голову і роздивився довкруж. Погляд його зупинили блакитні люби-мене, що росли понад берег струмка. На їхніх листочках виблискували краплинки від бризок — неначе коштовні самоцвіти. Містер Арчибалд згадав, як розглядав їх разом з любою дружиною тоді, десять років тому… Ці дрібненькі непоказні квітки раптом стали йому дуже дорогі. Він ще раз обвів поглядом долину і подумав: "Як же тут гарно!"

Й ось із цієї простої думки розпочалося його повернення до життя. Немов струмінь весняного дощу, вона оживила його душу. Звісно, у цю мить містер Арчибалд і близько про таке не думав. Він лишень прислухався до цієї незвичної тиші у собі, насолоджувався спокоєм і легкістю, що врешті для нього настали. Годі й сказати, скільки часу провів він над отим струмочком. Врешті підвівся, немовби прокинувшись з довгого сну, і глибоко вдихнув у груди п'янкого повітря.

— Що це? — здивовано прошепотів він, провівши рукою по чолі. — Що це зі мною?

Лише згодом містер Арчибалд довідався, що того-таки дня Колін уперше потрапив був до потаємного саду і теж вигукував, сповнений не знаної досі радости: "Я житиму… житиму… житиму вічно!" Та це відбудеться щойно по поверненні містера Арчибалда до Мізелтвейту. А поки що він лише прислухався до незвичних відчуттів у собі, намагаючись зрозуміти, що з ним діється.

Спокій залишився з ним, коли він повернувся до готелю. Вночі він уперше міцно заснув і спав аж до ранку. Звісно, відразу життя містера Крейвена суттєво змінитися не могло, тим більше що сам він не докладав до цього жодних зусиль. За кілька днів його знову охопила зневіра і відчай, отож він покинув чудову тирольську долину і подався далі у мандри, тікаючи від своїх думок. Та навіть у такому стані він раз-у-раз повертався до тих хвилин, коли ото сидів над струмком — і розпач відпускав його. Бодай на хвильку. Ось так поволі, крок за кроком, до цього знеможеного і зневіреного чоловіка поверталося життя. Він оживав, як покинутий сад у його йоркширському маєтку.

На початку осени містер Крейвен подався до Італії на озеро Комо. Там він знайшов те, про що мріяв: спокій і тишу. Містер

Арчибалд годинами сидів перед кришталево чистим плесом або ж блукав по зелених пагорбах скільки було сил, а тоді повертався у свою кімнату і міцно засинав. Тепер він спав ліпше, окрім того, йому перестали снитися страшні сни, як це було раніше. "Певно, до мене повертається сила", — здивовано й радісно думав він.

Прогулянки справді його зміцнили, а спокій і тиша поволі зцілювали його душу. Час до часу містер Арчибалд згадував про Мізелтвейт. "Може, пора вже туди повертатися?" — подумав якось. Тоді спробував уявити, як зайде до кімнати сина… і що там побачить. Колін, певно, спатиме… а він стане над ліжком і дивитиметься… дивитиметься на його бліде личко і чорні кола під очима. Чоловік зіщулився. Ні, про це він не буде зараз думати.

Одного погожого дня він гуляв так довго, що до вілли, де на той час замешкав, повернувся вже коли на небі зійшов місяць. Була саме повня — усе мінилося у молочному світлі. Тиша, цілковита тиша оповила берег озера. Містер Арчибалд ще раз роззирнувся довкола — і відчув, що йому зовсім не хочеться іти до своєї кімнати. Він спустився на терасу понад самою водою, сів там і насолоджувався нічним краєвидом та прохолодним свіжим повітрям. П'янко пахли троянди, що росли перед віллою. Час до часу було лише чутно, як плюсне якась рибина у воді.

Спокій, глибокий спокій оселився у душі містера Арчибалда. Він наче розчинився у цій тиші — і відчув себе вільним. А далі…

Те, що відбулося далі, містер Крейвен не міг пояснити до кінця своїх днів. Чи він задрімав на тій терасі, чи усе воно сталося насправді — цього він і сам ніяк не міг збагнути. У

якусь мить містер Арчибалд почув лагідний жіночий голос, що кликав його:

— Арче! Арче! Арче!

Арчибалд Крейвен зірвався на рівні ноги, бо відразу впізнав цей голос. Він лунав ніби звіддалік — і водночас здавалося, ніби звучить просто у нього за плечима.

— Лілі! Лілі? — покликав він з надією. — Лілі! Де ти?

— У саду, — прозвучало ніжно, ніби то обізвалася флейта. — У саду!

На цьому видіння обірвалося. Містер Арчибалд міцно проспав аж до ранку. Прокинувся, коли вже був білий день — і відразу побачив слугу, що стояв над ним. Слуга той був добре вишколений і бачив усяке, тому не ставив жодних питань і не виказував здивування, що гість ото вирішив заночувати на терасі.

Слуга тримав перед собою тацю, на якій лежали листи для містера Крейвена. Містер Крейвен забрав пошту і відпустив слугу. Тоді заворожено задивився на озеро, згадуючи нічне видіння. Попри ніч, проведену на твердому ослінчику, містер Крейвен почувався напрочуд бадьорим. Спокій і мир оселилися у його душі. І отой голос… Чи це було з ним насправді? Але як же?

— У саду… У саду… — замислено повторив він. — Хіба це можливо? Я ж закопав ключ…

Тут він перевів погляд на листи і завважив, що той, який лежить зверху, надіслано з Йоркширу. Адреса написана чітко,

вочевидь жіночою рукою, проте почерк був незнайомий. Містер Крейвен механічно відкрив конверта, однак уже перші рядки змусили його зосередитися. Ось про що там ішлося:

Дорогий Пане,

Пише Вам Сюзан Совербі. Пригадуєте, колись я наважилася зупинити Вас на пустищі? Тільки тоді я говорила з Вами про міс Мері. А зараз знов маю щось сказати.

Будь ласка, сер, на Вашому місці я б негайно поверталася додому. Думаю, Ви втішитеся, коли приїдете сюди і побачите те, що побачите.

Перепрошую, сер, але я просто впевнена, що якби Ваша дружина була з нами, то вона обов'язково попросила б Вас зараз повернутися.

Ваша покірна слуга,

Сюзан Совербі

Містер Крейвен ще раз перечитав листа, тоді ще раз, аж потім поклав його назад у конверт. Отримати таке після того видіння…

— Я повертаюся до Мізелтвейту, — вирішив він. — І то негайно.

Містер Арчибалд широким кроком рушив до вілли і звелів вірному Пітчеру спакувати речі до від'їзду.

Отож містер Крейвен повертався додому. Дорога з Італії до Йоркширу забирала кілька днів. Упродовж довгих годин у потязі чоловік знай перебирав у голові останні події, що з ним трапилися. А ще — думав про сина. Це теж стало для нього несподіванкою, тому що усі ці десять років містер Арчибалд намагався забути про хлопця. Син нагадував йому про ті дні, коли він божеволів з горя, втративши дружину — єдину людину, яку любив у цьому житті. Немовби дитина завинила… Так, тоді він нікого не хотів бачити, навіть маленького сина. Всі ж бо були переконані: Колін такий слабкий, що жити йому залишилося заледве кілька днів. Містер Арчибалд ніби боявся прив'язатися до дитини, бо ще однієї втрати напевно не пережив би. От і тримався від хлопця на відстані.

Але минав місяць за місяцем, а Колін тримався при житті. Зрештою всі зійшлися на тому, що з нього виросте каліка з покрученими ногами.

Містер Крейвен тоді вперше покинув був маєток, тікаючи від свого горя. Повернувся десь аж за рік. І врешті зважився піти до сина. Та коли зустрівся з поглядом його великих сіро-блакитних очей, то ледве втримався на ногах. У хлопця були материні очі. Тільки що у Лілі вони завжди променилися усмішкою, а у погляді Коліна застигла байдужість. Цього містер Арчибалд просто не міг витримати. Відтоді навідував сина лише коли той спав.

Годі сказати, щоб містер Крейвен зовсім не турбувався про хлопця. Він привозив до маєтку найкращих лікарів і доглядальниць, купував Коліну забавки і книжки, однак так і не зміг подарувати головне — батьківську любов. Містер Арчибалд просто боявся прийняти сина у своє життя.

Він знав, що хлопець росте калікою і що у нього дратівливий характер. Отож аби Колін зайвий раз не

розгнівався — бо істерики знесилювали його, — йому дозволяли робити все що завгодно. А це, звісно, лише псувало вдачу хлопця.

Але тепер навіть ці спогади не вганяли містера Арчибалда у відчай. Він раз-у-раз повертався в думках до сина. Йому хотілося його побачити. Звісно, він так і зробить: одразу піде до нього. І гляне йому в очі.

— Гм, я згубив стільки часу. Цілих десять років. Може, вже й пізно щось змінювати... але, певно, спробую. І про що я тільки думав! — з жалем мовив він до себе, коли потяг мчав через залиту сонцем рівнину.

Звісно, якби поруч із ним був Колін, то він відразу пояснив би батькові: коли хочеш щось змінити, не можна починати із того, ніби "вже запізно". Та містер Арчибалд анічогісінько не чув про Магію Слова та про її значення у людському житті. Йому іще всього належало навчитися.

Потім містер Арчибалд згадав про листа Сюзан Совербі. "Цікаво, — міркував він собі, — якщо ця мудра жінка зважилася написати мені, значить, для цього була поважна причина". На якусь мить його опанувала страшна тривога: а що коли Коліну стало гірше? Але далі у нього з'явилася надія: можливо, місіс Совербі знає, як допомогти хлопцеві. Певно, тому й покликала його.

"Гаразд, по дорозі до Мізелтвейту загляну до неї та розпитаю", — вирішив містер Арчибалд.

Так і зробив. Коли його кеб зупинився перед обійстям Совербі, назустріч йому висипало семеро чи восьмеро дітей, що бавилися на подвір'ї, — містер Крейвен навіть не міг усіх

полічити. Але місіс Совербі вдома не було. Діти чемно вклонилися гостеві і пояснили, що мама іще зранку вирушила на другий кінець пустища, бо треба було допомогти жінці з маленькою дитиною. Потім додали, що Дікена також немає — він зараз у Мізелтвейтському маєтку, працює в саду. Він по кілька разів на тиждень туди ходить, доповіли діти.

У цій веселій червонощокій гурмі настрій у містера Крейвена також піднявся. Він посміхнувся, а тоді витягнув з кишені соверен (це така золота монета вартістю один фунт стерлінгів) і дав його Лізабет Елен, найстаршій.

— Коли поділите його на вісім частин, то кожен отримає по п'ять шилінгів, — сказав він.

Захоплені діти аж застрибали на радощах. Кожен хотів роздивитися монету, потримати її в руках. Містер Крейвен тим часом рушив далі.

Коли кеб виїхав на пустище, містер Крейвен чи не вперше за десять літ відчув, що повертається додому. Осіннє пустище також видавалося йому напрочуд гарним. Із наближенням до маєтку серце містера Арчибалда зігрівало тепло. Він навіть подумав: "Той старезний будинок, у якому я живу, служить Крейвенам ось уже шість століть. Немалий шмат часу!"

Окрім того, містер Крейвен знову і знову згадував нічне видіння. У вухах його звучав той любий голос, який кликав у сад.

— Треба знайти ключ, — мовив він до себе. — Треба відчинити хвіртку. Я мушу бодай спробувати…

Містер Крейвен уперше подумав: можливо, якби він не тікав роками від свого дому і від сина, то все склалося б зовсім інакше. Можливо, син навіть одужав би…

Та ось кеб в'їхав у маєток. Слуги, які зустріли містера Крейвена, відразу завважили, що їхній господар доволі бадьорий, хоч відбув довгу подорож, і виглядає дуже добре. Ще одна річ, яка відразу кинулася їм у вічі — що містер Арчибалд не сховався у своїй кімнаті, де його міг бачити хіба старий Пітчер, як це зазвичай у нього було заведено. Зовсім ні: господар подався до бібліотеки — і відразу послав за місіс Медлок, бо хотів розпитати, що діється у маєтку. Серед слуг прокотився здивований шепіт: щоб містер Крейвен одразу по приїзді чимсь цікавився? Давненько такого не бувало.

— Місіс Медлок, як Колін? Як він почувається? — спитав він, щойно економка переступила поріг бібліотеки.

— Знаєте, сер, можу вам одне сказати: тепер він почувається зовсім інакше, — схвильовано відповіла місіс Медлок.

— Що це означає? Йому стало гірше? — стривожився містер Крейвен.

— Сер, ніхто нічого не може зрозуміти. Ні лікар Крейвен, ні доглядальниця, ні я, — швидко заговорила жінка.

— Чого не можете зрозуміти? — підняв брови господар Мізелтвейту.

— Правду кажучи, сер, ми не знаємо що думати. Бо один день панові Коліну стає ліпше, а на другий — гірше. То я про апетит… і поведінку…

— Тобто він дивно поводиться? — спитав господар, нахмурившись.

— Можна так сказати, сер. Тобто він поводиться не так, як раніше. Раніше у нього завжди був поганий апетит, хлопець майже нічого не їв. Раптом почав їсти дуже добре, все йому смакувало… а тоді перестав. Усе відсилав назад на кухню, навіть не скуштувавши. Не знаємо що думати, сер. Так само ті прогулянки. Раніше ж ніхто не міг його витягнути з кімнати. А то одного дня вирішив вибратися надвір на візку. Ми всі дуже хвилювалися, не х'тіли його відпускати. Але Колін так заповзявся, що лікар Крейвен мусив відступити. А почалося все з того, що він зазнайомився з Мері, а потім і з Дікеном. Відтоді ото і гуляють собі вкупі. Дікен бере зі собою цілий свій звіринець. І Колін тепер від ранку до вечора надворі. Отакі справи, сер.

— Гаразд, як він виглядає? — спитав містер Крейвен.

— Знаєте, сер, коли у нього ото з'явився був добрий апетит, то він поправився, нема що казати. А потім, коли перестав їсти, то ми вже боялися, що хлопець просто спух. Але знов: як у його кімнаті лишає'ся міс Мері, то обоє регочуть аж вікна дрижать. Ви ж знаєте: раніше Колін ніколи не сміявся. Зрешта, сер, поговоріть з лікарем Крейвеном. Він давно на вас чекає. Каже, що такого за цілу свою практику не бачив.

— То де зараз Колін? — нетерпляче спитав господар.

— У саду, сер. Він цілими днями гуляє в саду… тільки нікому і близько не можна підійти — не велів, аби на нього ся дивили.

Очі містера Крейвена широко відкрилися.

— У саду! У саду! — вражено вимовив він. Тоді подав знак місіс Медлок, мовляв, ідіть, ви вільна.

Кілька хвилин містер Крейвен не міг прийти до тями. Врешті він стрепенувся і вийшов у коридор. Навіть не пам'ятав, як опинився надворі. Отямився вже на алеї. Тоді пішов до фонтану. Потім перетнув галявку і повернув на довгу доріжку, що вела попри стіну, вкриту плющем.

Не знаючи цього, містер Крейвен цілком повторив шлях Мері, коли та знайшла була ключа. Йому здавалося, ніби його веде якась сила. Він повертався туди, звідкіля так довго тікав. Але тепер у нього була надія. Що ближче чоловік підходив до хвіртки, то повільнішими ставали його кроки і частіше билося серце у грудях. Стіна уся поросла плющем, проте він добре пам'ятав, де міститься вхід. А ось де закопав ключа — того згадати не міг. Минуло стільки років…

Уже перед самою хвірткою містер Крейвен зупинився і прислухався. Що це? Сон чи ява? З-за стіни долинали якісь звуки! Тупотіння, притишений сміх… Так сміються діти, коли не хочуть, аби їх чули.

Заради Бога, що це все означає?! Хто міг туди потрапити, якщо сад десять літ як зачинений? А може, він просто згубив розум і йому раз-у-раз вчуваються якісь голоси?..

Врешті діти в саду так розвеселилися, що геть забули про обережність. Хтось пробіг попід самою хвірткою… чутно було пришвидшене дихання, нестримний сміх, вигуки навздогін… а тоді плющева завіса рвучко відлетіла вбік — і на доріжку вилетів хлопчина. Він гнав так, що нікого й нічого перед собою не бачив, отож упав просто на містера Крейвена. Якби містер

Арчибалд в останню мить не підхопив хлопця, то той напевно гепнув би на землю.

Містер Крейвен допоміг йому встати, тоді зустрівся з його поглядом — і тут чоловікові просто відібрало мову.

Цей високий, розпашілий від бігу хлопчина… і ці сіро-блакитні очі з веселими блискітками… Містеру Крейвену перехопило подих.

— Хто… хто ти? — ледве вимовив він.

Колін також був вражений. Скільки уявляв собі зустріч з батьком, але щоб отак впасти йому на руки… Такого ніхто не міг сподіватися. І зараз хлопець почувався на сьомому небі від щастя. Він випростався і дивився на батька. Тут підоспіла Мері. Побачивши дядька з Коліном, дівчинка зупинилася і прикипіла до них очима.

— Привіт, тату, — вимовив хлопець. — Знаю, тобі важко повірити, але я — Колін. Я теж спершу не вірив, що зможу. Але бачиш: я можу ходити — я, Колін!

Містер Арчибалд слухав сина і лише заворожено повторював:

— У саду… У саду…

— Так-так, це сад мені допоміг… і Мері, і Дікен зі своїми звірятами… і Магія Слова, — швидко підхопив Колін. — Ми від усіх ховалися… тримали у таємниці, бо я сам хотів тобі це сказати. Бачиш, тату, я здоровий — сьогодні вже перегнав Мері, уявляєш?! І взагалі скажу тобі: коли виросту, то неодмінно стану атлетом. Ось!

Містер Крейвен не зводив погляду зі сина. А хлопець так і сипав скоромовкою, бо хотів чимскоріш усе розповісти батькові. Очі Коліна блищали від захоплення, округлі щоки аж пашіли від бігу. І цей здоровий веселий хлопчина — його син! Серце містера Арчибалда сповнювала невимовна радість і ніжність.

Тут Колін, бачачи, що батько не може вимовити і слова, схопив його за руку.

— Тату, тату, скажи щось! — нетерпляче вигукнув хлопець. — Правда, чудово? Я житиму, житиму, житиму вічно!

Містер Крейвен міцно обняв сина. До горла йому підступив клубок.

— Хлопчику, мій хлопчику, — врешті проказав чоловік, провівши рукою по очах. — Ходімо у сад. Там ти мені все розкажеш.

У саду панувала золота осінь. Обабіч стежини кивали білими й червоними голівками пізні лілеї. Містер Арчибалд добре пам'ятав, що їх садили якраз для того, аби вони розцвітали о цій порі. Осінні сорти в'юнких троянд обснували гілки дерев і здавалося, наче дерева цвітуть. Сонячні промені заломлювалися у жовто-багряному листі і створювали враження, що крони світяться, ніби величезні ліхтарі.

Містер Крейвен зупинився й обвів сад завороженим поглядом. Нарешті вимовив:

— Я думав, що тут усе пропало.

— Мері спершу також так подумала, коли ото вперше сюди потрапила, — жваво відповів Колін. — Але бачиш: наш сад ожив.

Потім усі вмостилися під деревом, бо тепер містер Арчибалд мусив довідатися все — від початку до кінця. Лише Колін залишився стояти, бо так йому було зручніше розповідати.

Арчибалд Крейвен уважно слухав кожне слово сина і не міг надивуватися. Бо те, що відбулося у саду, — це справжнє диво. Коли Колін розповідав про хитрощі, до яких вони мусили вдаватися, аби зберегти таємницю, містер Арчибалд сміявся до сліз. Проте часом очі його зволожувалися і без сміху, коли думав: ось цей милий веселий хлопчина, у майбутньому атлет і вчений — його син.

— Ну, здається, таємниць більше не залишилося, — врешті підсумував Колін, завершивши свою лекцію. — Гм, думаю, зараз там, — кивнув на дім, — усі впадуть від несподіванки, коли побачать мене на ногах. Бо ти собі не думай: тепер, коли ти тут, я нізащо вже не сяду у цей візок. Ходімо, тату, ходімо додому.

Бен Везерстаф зазвичай працював надворі — на городах та у садах маєтку, тому в самому будинку з'являвся рідко. Але сьогодні був особливий день, отож Бен за всяку ціну мусив потрапити у дім. Він позбирав на грядках овочі і сам приніс їх до кухні, а за це місіс Медлок запросила його на гальбу пива.

Річ у тім, що вікно кімнати для слуг виходило саме на травник перед будинком. Ну а старий конче мусив бачити усе, що там відбудеться. Отож запрошення на пиво було якнайбільш доречне у цій ситуації.

Місіс Медлок також з'їдала цікавість. Вона хотіла розпитати Бена, бо знала, що він щойно був у саду.

— Бене, може, ви виділи кого з господарів? — спитала вона, подавши старому наповнену гальбу.

Бен надпив трохи, а тоді обтер губи.

— Ая', видів, — відказав багатозначно.

— Обидвох? — нетерпляче допитувалася місіс Медлок.

— Ая', обидвох, — повагом кивнув головою старий. — Дякую вам за пиво, мем, але я би і від другої гальби не відмовився.

— То вони були разом? — широко відкрила очі місіс Медлок. Вона страшенно хотіла довідатися, що бачив Бен Везерстаф: жінка навіть не помітила, що пиво вже перелилося і тече через край.

Бен без поспіху взяв наповнену гальбу, одним ковтком осушив її майже до половини — і лише тоді відповів:

— Разом, мем, разом.

Місіс Медлок засипала старого новими питаннями:

— І що Колін? Як він виглядав? Вони говорили? Про що? Ви чули?

— Що говорили — того не чув, бо я тілько ся дивив з драбини через стіну, — відказав Бен. — Одно можу вам

сказати, мем: ту' останнім часом таке ся діялося, що вам ані ся приснити не могло. Зачекайте, мем, не спішіться: скоро самі все зобачите.

Лукаво посміхаючись, старий допив своє пиво, обтер губи, а тоді показав порожньою гальбою у вікно.

— Як такі'сте цікаві, то дивіться! — радісно вимовив він. — Дивіться, хто до нас йде!

Місіс Медлок повернула голову — і приголомшено скрикнула. Всі слуги, що були поблизу, один поперед другого кинулися до вікна. Їхні очі від несподіванки, здавалося, ось-ось випорснуть з очниць.

Через галяву ішов господар Мізелтвейтського маєтку. Містера Крейвена годі було впізнати: він увесь сяяв від щастя.

А поруч, гордо піднявши голову, усміхаючись від вуха до вуха, впевнено крокував пан Колін!

І виходило це у нього ніяк не гірше, ніж у будь-кого з його ровесників-йоркширців.

Кінець